พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒
ตอน ๒

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๖

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961160380

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒
ตอน ๒

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๖

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒ ตอน ๒

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี
พิมพ์ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๕๔๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ.
พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ.๑๒๑-๑๒๒ ตอน ๒.
--กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, ๒๕๔๖.
๖๑๘ หน้า. ภาพประกอบ.
๑. ไทย--ประวัติศาสตร์--รัชกาลที่ ๕. I. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย.
II. ชื่อเรื่อง.
๙๕๙.๓๐๕๗
ISBN 974-417-628-8

ที่ปรึกษา

นายสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
นายประเสริฐ ณ นคร
พลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒย์ เกษมศรี
ท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

บรรณาธิการ นายวุฒิชัย มูลศิลป์

คณะบรรณาธิการ คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์
นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์
นางสาวศิรินันท์ บุญศิริ
นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ
นายธีระ แก้วประจันทร์
นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร
นางจุฑาทิพย์ อังศุสิงห์

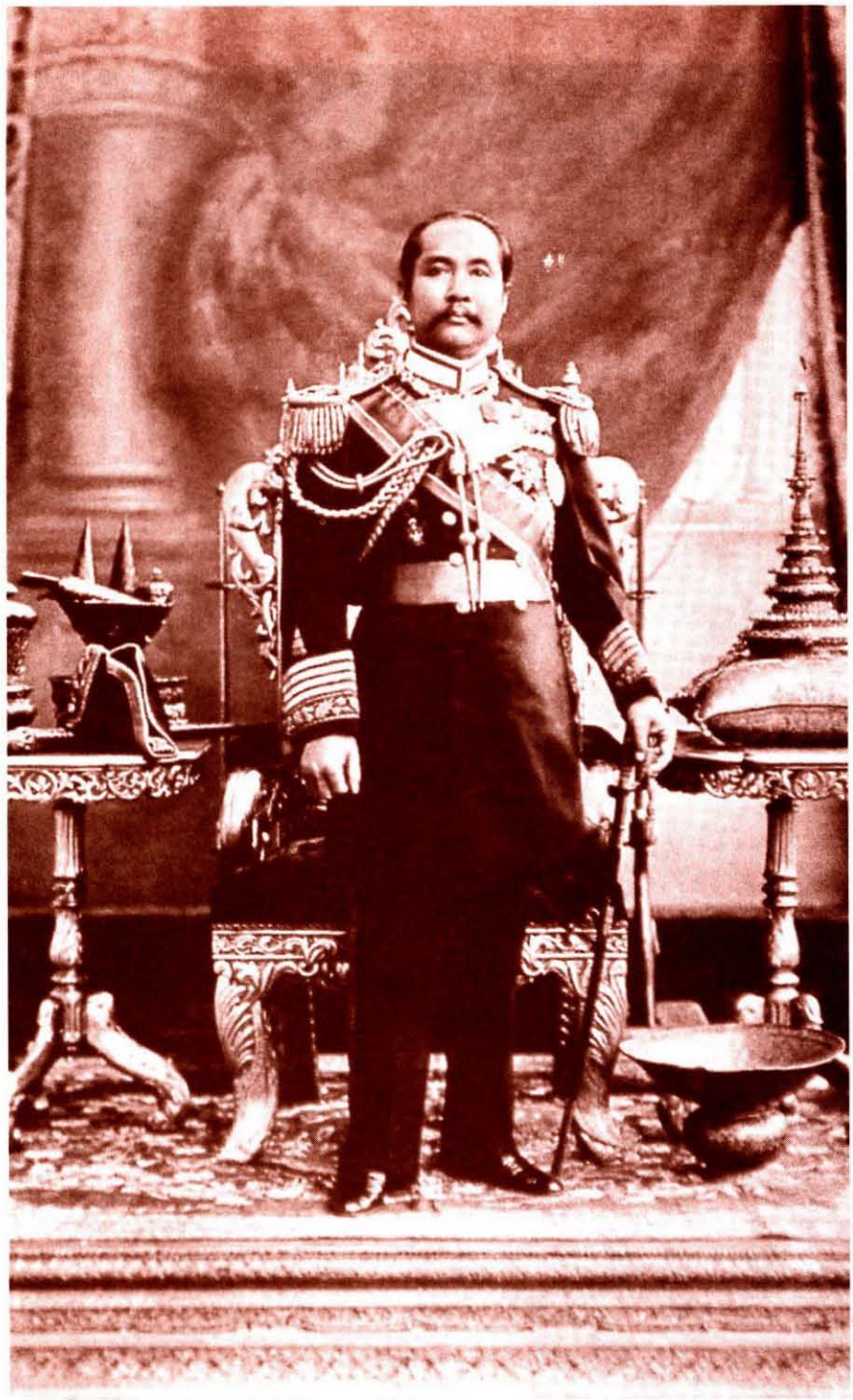

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช

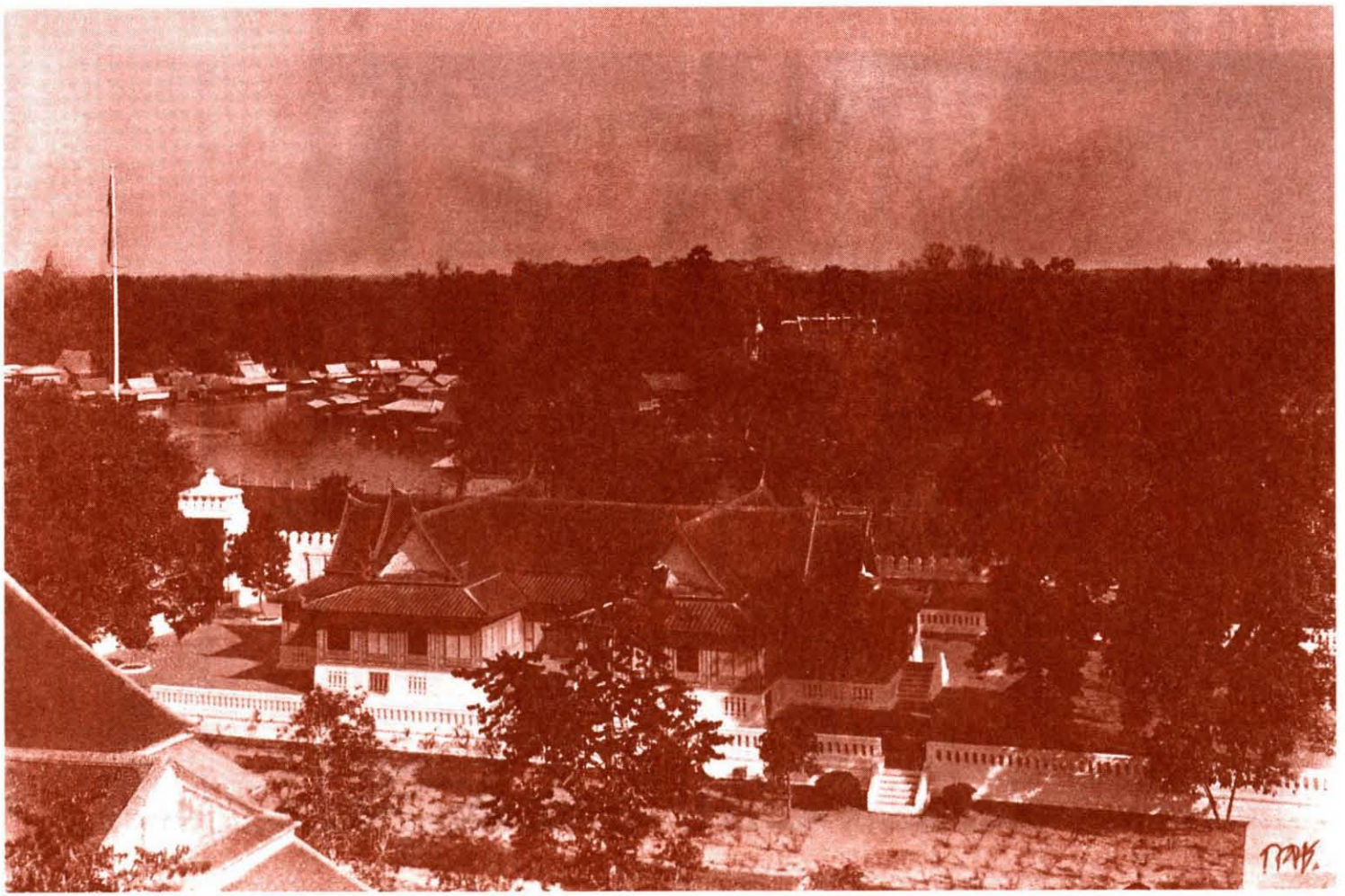

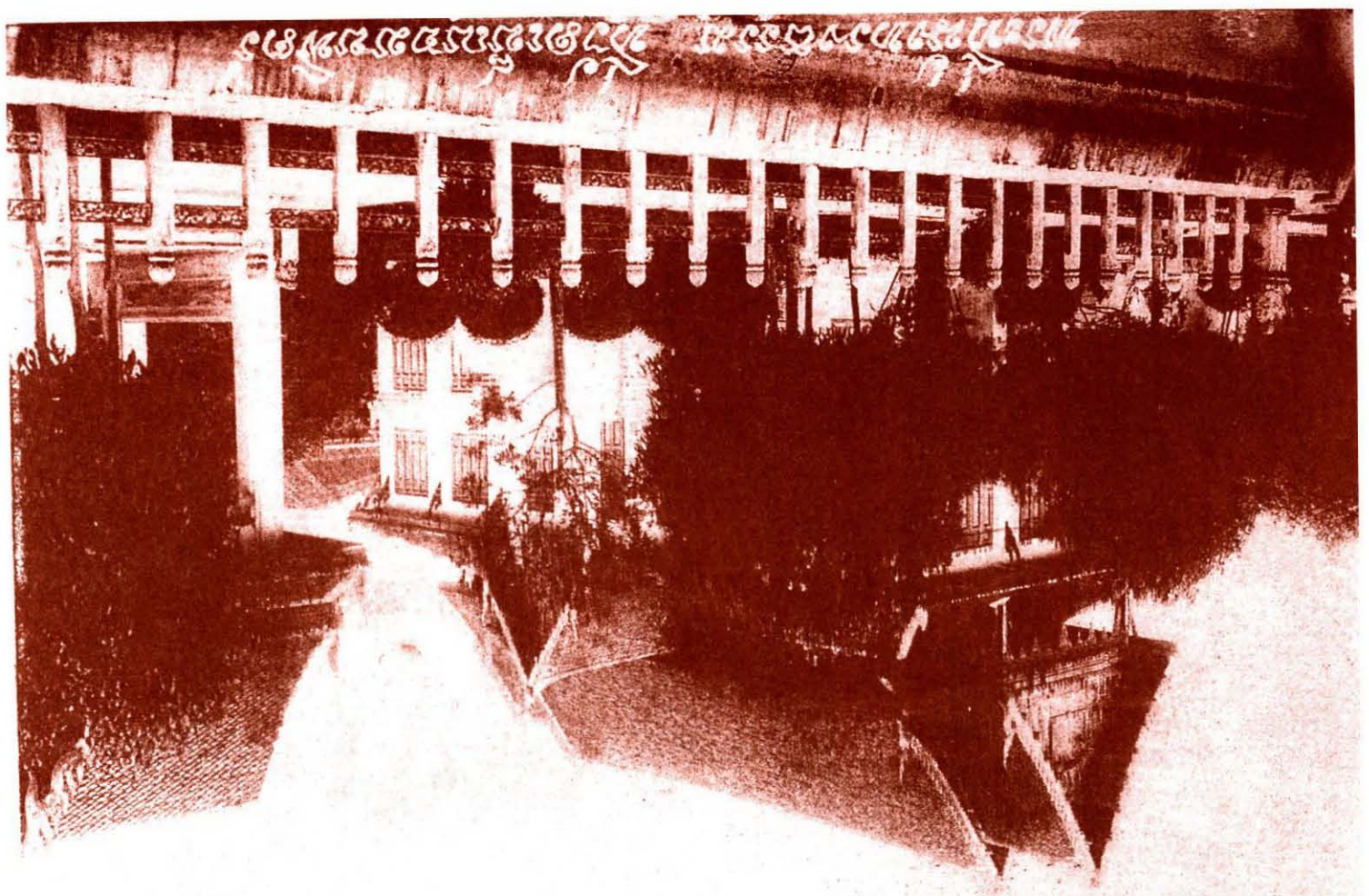

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี
ที่ ๓๑๙/๒๕๔๕
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ให้ปรับอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการขึ้นใหม่ และปรับปรุงการบริหารงาน โดยการจัดส่วนราชการที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์กันรวมไว้เป็นกลุ่มงานเดียวกัน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีเอกภาพ และเกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งลดค่าใช้จ่ายในส่วนงานที่ซ้ำซ้อน

ดังนั้น เพื่อให้งานศึกษา ค้นคว้า สืบค้น รวบรวม พิจารณา วินิจฉัย ตรวจสอบ และเผยแพร่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษา รวมไว้ในกลุ่มงานเดียวกัน และมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

๑. ให้ยกเลิกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๗๙/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๘๐/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน

๒. ให้แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๒.๑ องค์ประกอบ

๒.๑.๑ ที่ปรึกษา

๑) หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล	ประธานที่ปรึกษา
๒) พลโท ดำเนิร เลขะกุล	ที่ปรึกษา
๓) หม่อมหลวงมานิจ ชุมสาย	ที่ปรึกษา

๒.๑.๒ คณะกรรมการ

๑) ศาสตราจารย์ ประเสริฐ ณ นคร	ประธานกรรมการ
๒) พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี	รองประธานกรรมการ
๓) นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	รองประธานกรรมการ
๔) อธิบดีกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมหรือผู้แทน	กรรมการ

๕) ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๖) ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๗) ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๘) ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๙) ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๐) นายกสมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๑) พลตรี ถวิล อยู่เย็น	กรรมการ
๑๒) ท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑๓) หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ ศุขสวัสดิ์	กรรมการ
๑๔) นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	กรรมการ
๑๕) นายวุฒิชัย มูลศิลป์	กรรมการ
๑๖) นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	กรรมการ
๑๗) นายธีรวัต ณ ป้อมเพชร	กรรมการ
๑๘) นายธีระ นุชเปี่ยม	กรรมการ
๑๙) นายสันติ เล็กสุขุม	กรรมการ
๒๐) นายสินชัย กระบวนแสง	กรรมการ
๒๑) ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการและเลขานุการ
๒๒) หัวหน้ากลุ่มประวัติศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๓) ผู้แทนสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒.๒ อำนาจหน้าที่

๑) ให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยซึ่งจะมีผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายในการบริหารประเทศตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี

๒) พิจารณาให้ความเห็นในเรื่อง และปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยแก่ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา และบุคคลทั่วไป

๓) ค้นคว้า รวบรวม สืบค้น และตรวจสอบหลักฐานข้อมูลทุกประเภทเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษาจากเอกสารในประเทศและต่างประเทศ แปล เรียบเรียงผลงานประวัติศาสตร์ที่ใช้เป็นตำราอ้างอิงได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

๔) สอบค้น คัดเลือก และตรวจสอบเอกสาร เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษาซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดหรือมีคุณค่าและหายากเพื่อเอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า

๕) พิมพ์เอกสารผลงานและจัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อเผยแพร่ผลงานและความรู้ข้อมูลใหม่ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยของคณะกรรมการฯ ให้แก่บุคคลทั่วไปได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

๖) ประสานงาน ติดต่อ แลกเปลี่ยน และทำข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการกับส่วนราชการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย และนักวิชาการไทยศึกษาในต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าหาหลักฐานและข้อมูลใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย

๗) ให้ประธานกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดในอำนาจหน้าที่ตามความจำเป็นได้

๘) ให้คณะกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ มีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเอกสารหลักฐานต่างๆ จากส่วนราชการ หรือหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานได้

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลม ตามระเบียบทางราชการโดยให้เบิกจ่ายจากกรมศิลปากร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
ที่ ๘/๒๕๔๔
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๗๙/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย นั้น

เพื่อให้การเผยแพร่ผลงานของคณะกรรมการฯ และความรู้ทางประวัติศาสตร์ อำนวยประโยชน์ในการศึกษาอย่างกว้างขวาง จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายประเสริฐ ณ นคร	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๒	คุณหญิงคณิตา เลขะกุล	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๓	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี	ประธานอนุกรรมการ
๑.๔	นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	อนุกรรมการ
๑.๕	นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง	อนุกรรมการ
๑.๖	นายบุนนาค พยัคฆเดช	อนุกรรมการ
๑.๗	นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	อนุกรรมการ
๑.๘	นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	อนุกรรมการ
๑.๙	นายวุฒิชัย มูลศิลป์	อนุกรรมการ
๑.๑๐	พลตรีหญิง วิภาสิริ จินตสุวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๑๑	นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์	อนุกรรมการ
๑.๑๒	นางสาววีณา โรจนราธา	อนุกรรมการ
๑.๑๓	นางสาวศิรินันท์ บุญศิริ	อนุกรรมการ
๑.๑๔	นางสาวลำดวน เทียรฆนิธิกุล	อนุกรรมการ
๑.๑๕	นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ	อนุกรรมการ
๑.๑๖	นางสาวกรพินธุ์ ทวีตา	อนุกรรมการ

๑.๑๗ นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์ อนุกรรมการ

๑.๑๘ นางจุฑาทิพย์ อังศุสิงห์ อนุกรรมการ

๑.๑๙ นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ อนุกรรมการและเลขานุการ

๑.๒๐ นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑.๒๑ นางสาววัลภา ทองหล่อ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑.๒๒ นางรัตนา สามารถ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ พิจารณา ศึกษา ค้นคว้า ตรวจสอบ และรวบรวมต้นฉบับ ตลอดจนหลักฐานเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับจดหมายเหตุ หมายรับสั่ง พระราชหัตถเลขาสมัยรัตนโกสินทร์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ พิจารณาจัดทำเชิงอรรถอธิบายในเรื่อง และจัดทำดัชนีเพื่อจัดทำเป็นต้นฉบับสำหรับพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

๒.๓ เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง และขอความร่วมมือในการค้นคว้าเอกสาร หลักฐานจากส่วนราชการหรือหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการได้

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลมตามระเบียบทางราชการ โดยตั้งเบิกจ่ายที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔

(นายประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

คำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
ที่ ๒/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๑๙/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย นั้น

เพื่อให้การเผยแพร่ผลงานของคณะกรรมการฯ และความรู้ทางประวัติศาสตร์อำนวยประโยชน์ในการศึกษาอย่างกว้างขวาง จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายประเสริฐ ณ นคร	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๒	พลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒย์ เกษมศรี	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๓	ท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๔	คุณหญิงคณิตา เลขะกุล	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๕	นายวุฒิชัย มูลศิลป์	ประธานอนุกรรมการ
๑.๖	นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๗	ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๘	นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	อนุกรรมการ
๑.๙	นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	อนุกรรมการ
๑.๑๐	นายบุนนาค พยัคฆเดช	อนุกรรมการ
๑.๑๑	พลตรีหญิง วิภาสิริ จินตสุวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๑๒	นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์	อนุกรรมการ
๑.๑๓	นายโกวิท วงศ์สุรวัฒน์	อนุกรรมการ
๑.๑๔	นายกฤษฎา บุณยสมิต	อนุกรรมการ

๑.๑๕ นางสาวชุมศรี วงศ์วีระชัย อนุกรรมการ

๑.๑๖ หัวหน้ากลุ่มประวัติศาสตร์ อนุกรรมการ
สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ หรือผู้แทน

๑.๑๗ นางสาวศิรินันท์ บุญศิริ อนุกรรมการ

๑.๑๘ นางสาวกรพินธุ์ ทวีตา อนุกรรมการ

๑.๑๙ นางจุฑาทิพย์ อังศุสิงห์ อนุกรรมการ

๑.๒๐ นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ อนุกรรมการและเลขานุการ

๑.๒๑ นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑.๒๒ ผู้แทนสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ พิจารณา ศึกษา ตรวจสอบ คัดเลือกเอกสารและรวบรวมต้นฉบับ ตลอดจนหลักฐานเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชหัตถเลขา จดหมายเหตุ หมายรับสั่ง รายงานการประชุมเสนาบดีสภาในรัชกาลที่ ๕ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการ

๒.๒ พิจารณาจัดทำดัชนีและเชิงอรรถภายในเรื่อง เพื่อจัดทำเป็นต้นฉบับต่อไป

๒.๓ เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องและขอความร่วมมือในการค้นคว้าเอกสาร หลักฐานจากส่วนราชการหรือหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการได้

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุม และค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลมตามระเบียบทางราชการโดยตั้งเบิกจ่ายที่กรมศิลปากร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

(ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

คำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
ที่ ๓/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุ กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ เพิ่มเติม

ตามคำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ที่ ๒/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงแต่งตั้ง นางสาวลำดวน เทียรฆนิธิกุล เป็นอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ เพิ่มเติม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

(ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

คำนำ

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง ยากที่จะหาหนังสือใดเสมอเหมือน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนิติราชประเพณี ประวัติศาสตร์ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส ล้วนแล้วแต่มีผู้ต้องการและพอใจอ่านหนังสือเหล่านั้นทั้งสิ้น ในวาระที่รัฐบาลจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๖ ประกอบกับองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕-๒๕๔๖ จึงเป็นโอกาสอันสมควรที่จะนำเอกสารเหล่านี้จัดพิมพ์เผยแพร่ให้ปรากฏต่อไป

พระราชหัตถเลขาฯ นับเป็นพระราชนิพนธ์ประเภทหนึ่งที่มีผู้ต้องการอ่านและศึกษาค้นคว้ากันมาก อาจแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. พระราชหัตถเลขาทรงสั่งราชการโดยตรง คือ พระราชหัตถเลขาสั่งราชการให้เจ้ากระทรวงรับพระบรมราชโองการไปปฏิบัติ

๒. พระราชหัตถเลขากึ่งราชการ คือ พระราชหัตถเลขาที่ทรงมีถึงเสนาบดีเจ้ากระทรวง หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และมีกระแสพระราชดำริในเรื่องนั้นๆ

พระราชหัตถเลขาทั้ง ๒ ส่วนนี้ เก็บรักษาอยู่ในกระทรวงต่างๆ มากบ้างน้อยบ้างดังเช่นที่กระทรวงมหาดไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓ มีพระราชหัตถเลขาที่รอดพ้นจากระเบิดสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ และถูกปลวกทำลายเมื่อสงครามสงบจำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ ฉบับ ซึ่งน้อยกว่าที่เคยเก็บรักษาไว้ตั้งแต่แรกตั้งกระทรวงถึง ๑๐ เท่า

๓. พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ คือ พระราชหัตถเลขาที่ทรงมีพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน ขุนนาง ข้าราชการโดยตรง อาจเป็นทั้งเรื่องส่วนพระองค์และเรื่องราชการ

พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์อีกอย่างหนึ่ง คือ พระราชหัตถเลขาพระราชทานพระนาม พระราชโอรสธิดา พระราชนัดดา บุตรธิดาของขุนนาง

พระราชหัตถเลขาที่จัดพิมพ์แล้วเท่าที่รวบรวมได้มีจำนวนประมาณ ๗,๓๑๐ ฉบับ ดังนั้น พระราชหัตถเลขาที่เก็บรักษาไว้ในแหล่งอื่นทั้งส่วนราชการและเอกชน จึงยังมีอีกเป็นจำนวนมาก

กรมศิลปากรหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ.๑๒๑-๑๒๒ ตอน ๒ จะอำนวยประโยชน์แก่วงวิชาการประวัติศาสตร์ การเมืองและการปกครองของไทยตลอดจนผู้สนใจโดยทั่วกัน

(นายสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ)
อธิบดีกรมศิลปากร

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
กันยายน ๒๕๔๖

บทนำ

ในพุทธศักราช ๒๕๔๖ เป็นโอกาสครบ ๑๕๐ ปี วันพระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว "พระปิยมหาราช" ของปวงชนชาวไทย เพื่อแสดงความจงรักภักดีและน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ รัฐบาลจึงได้จัดงานเฉลิมฉลอง เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน โดยคณะรัฐมนตรีมีมติและอนุมัติ "โครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๑๕๐ ปี" ประกอบกับองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และสื่อสาร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๕-๒๕๔๖ ในการนี้คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒ ตอน ๒" สืบต่อจากที่ได้พิมพ์ตอน ๑ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองงานดังกล่าว

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน ๒ นี้ เก็บรักษาไว้ที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี แต่เพิ่งค้นพบระหว่างการดำเนินการจัดพิมพ์พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒ ตอน ๑ ถ้าเปรียบเทียบแล้วจะพบว่ามีพระราชหัตถเลขาที่ลงวันที่เดียวกัน หรือใกล้เคียงซ้ำซ้อนกันอยู่ แต่เป็นคนละเรื่องหรือต่อเนื่องกัน และเช่นเดียวกันกับตอน ๑ พระราชหัตถเลขา ตอน ๒ ก็เป็นเรื่องที่ทรงสั่งราชการเฉพาะกระทรวงมหาดไทย ดังนั้น ผู้ศึกษาพระราชหัตถเลขานี้ จึงควรใช้ควบคู่กันทั้งตอน ๑ และตอน ๒ เพื่อจะได้เข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์มากขึ้น

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน ๒ ครอบคลุมช่วงเวลาปีรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑-๑๒๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๔๔๖ มีเรื่องราวที่สำคัญเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในประเทศ และต่างประเทศที่สำคัญ เช่น เรื่องกบฏผีบุญทางมณฑลอีสาน การจัดราชการมณฑลพายัพ การทำสารกรมธรรม์มณฑลพายัพ การจ่ายเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ การเก็บเงินส่วยชายฉกรรจ์ในมณฑลเพชรบูรณ์ คนในเขต ๒๕ กิโลเมตร คนในบังคับฝรั่งเศสทางด้านลาว ฝรั่งเศสที่จันทบุรี การสูบฝิ่นในมณฑลอีสาน คนจีนในบังคับสยามทำเหมืองที่ภูเก็ต การทำป่าไม้ที่มณฑลพายัพ

ดังนั้น หากผู้ศึกษาอ่านพระราชหัตถเลขาในปีเดียวกันจากเอกสารอื่น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกันก็จะทำให้ทราบถึงเหตุการณ์นั้นๆ ได้ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเอกสารที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชาติ แสดงให้เห็นถึงน้ำพระราชหฤทัยและพระอัจฉริยภาพของพระองค์ที่ทรงมีต่อบ้านเมือง เพื่อให้ดำรงความมั่นคงปลอดภัย เจริญมั่งคั่งและทันสมัย ฉะนั้นการจัดพิมพ์ครั้งนี้คงจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่วงวิชาการประวัติศาสตร์ การเมืองและการปกครองของไทย ตลอดจนผู้สนใจโดยทั่วกัน

ในการเตรียมต้นฉบับเพื่อการจัดพิมพ์สำเร็จลุล่วงได้ก็ด้วยความอุตสาหะ พากเพียร ความเสียสละของคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงงานของคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย โดยให้กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยจึงได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ ให้ดำเนินการต่อจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ในนามของประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ขอขอบคุณคณะอนุกรรมการทั้ง ๒ ชุดดังกล่าวที่ช่วยกันทำงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งนี้

(นายประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

สารบาญ

		หน้า
คำนำ		๑๓
บทนำ		๑๔
สารบาญ		๑๗
พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ.๑๒๑ (พ.ศ.๒๔๔๕)		
วัน เดือน ปี	**เรื่อง**	
๑ ส.ค. ๑๒๑	ผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสเมืองจันทบุรีขอรับคนในบังคับฝรั่งเศส ๓ คน ที่พระยาพิพิธพิไสยสุนทรการจับตัวมา	๓๙
๑ ส.ค. ๑๒๑	หลวงบำรุงวิเชียรเขตร นายอำเภอเมืองวิเชียร ทูลเกล้าฯ ถวาย ที่พักพลตระเวนไว้ใช้ในราชการ	๔๑
๑ ส.ค. ๑๒๑	พระยาวิชยาธิบดีโทรเลขทูลเชิญพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า อาภากรเกียรติวงศ์ ให้เสด็จกลับกรุงเทพฯ	๔๒
๑ ส.ค. ๑๒๑	ให้พระอุบลเดชประชารักษ์ พระอุบลศักดิ์ประชาบาล หลวงเขมรัฐการอุสาห์ และพระราชพงษ์ภักดี เป็นข้าราชการสัญญาบัตร	๔๓
๑ ส.ค. ๑๒๑	โทรเลขพระกาญจนดิฐบอกจัดการรับเสด็จส่งเสด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ ในการตรวจราชการมณฑลแหลมมลายู	๔๔
๒ ส.ค. ๑๒๑	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกที่คลองมรสบ มณฑลชุมพร กับอาชญาบัตร ผูกขาดตรวจหาแร่แก่มิสเตอร์เยดับลยูเตเลอ	๔๕
๓ ส.ค. ๑๒๑	นายร้อยเอกเยนชั่นจับพลตำรวจภูธรที่หนีมาเป็นพลทหารอยู่นครลำปาง	๔๖
๔ ส.ค. ๑๒๑	ข่าวโทรเลขเรื่องโจรผู้ร้ายจากข้าหลวงเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการเมือง	๔๗
๔ ส.ค. ๑๒๑	พระยาบรมบาทบำรุงส่งรายงานขุนผลาญไพรีรณจัดราชการเมืองเชียงของ	๔๘
๕ ส.ค. ๑๒๑	ข้าหลวงฝรั่งเศสขอให้ส่งตัวผู้ร้ายลักกระบือของคนในบังคับฝรั่งเศสที่บ้านดงน้อย ไปชำระความ ไทยไม่ส่งตัวให้เพราะเป็นคนฝั่งขวา	๔๙
๖ ส.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้พระวิเศษกมุทการ ปลัดเมืองกมุทาไสยออกจากราชการได้	๕๐
๖ ส.ค. ๑๒๑	พระยาศรีสหเทพเดินทางถึงเมืองเบอร์ลิน	๕๑
๗ ส.ค. ๑๒๑	โทรเลขผู้ว่าราชการเมืองระยองว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า อาภากรเกียรติวงศ์ เสด็จกลับกรุงเทพฯ	๕๒
๘ ส.ค. ๑๒๑	นายเชียงทองคนฝั่งซ้ายหนีมาอยู่บ้านหมากแข้ง	๕๓
๙ ส.ค. ๑๒๑	ยกโทษให้ตันกจิบุตรพระยายะลา โทษฐานฆ่าแขกหลี	๕๔
๙ ส.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้บริษัทบอมเบเบอร์มาเช่าที่ในอำเภอพันลาน แขวงเมือง นครสวรรค์ กำหนด ๕ ปี	๕๕

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๙ ส.ค. ๑๒๑	พระองค์เจ้าวัฒนาอนุญาตให้มิสเตอร์พักโฮฟพ่อค้าเมืองเวียงจันทน์ ตัดไม้ในแขวงเมืองท่าบ่อได้แค่เพียงสร้างเรือน	๕๖
๙ ส.ค. ๑๒๑	เจ้านครและเค้าสนามหลวงเมืองนครลำปางประชุมจัดการปราบปรามโจรผู้ร้าย	๕๗
๙ ส.ค. ๑๒๑	ไม่อนุญาตให้หลวงธรรมรัตน หัวหน้าศาลเมืองกลันตันเข้ามากรุงเทพฯ กับพระยาสุขุมนัยวินิต	๕๘
๙ ส.ค. ๑๒๑	นายทหารและพลทหารกลับจากราชการมณฑลอีสาน ถึงเมืองพุทไธสง และส่งกลับมณฑลนครราชสีมา	๕๙
๑๑ ส.ค. ๑๒๑	คำร้องของกงสุลอังกฤษเรื่องแขกฟ้องจีนกรณีที่ดินในเมืองตานี	๖๐
๑๒ ส.ค. ๑๒๑	รายงานเรื่องคนป่วยโรคอหิวาต์ที่ภูเก็ต	๖๑
๑๔ ส.ค. ๑๒๑	ขออนุญาตส่งสัญญาบัตรให้ขุนนางเมืองอุบล ๔ นาย	๖๒
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	กาฬโรคในภูเก็ตสงบลงแล้ว	๖๓
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	ขอส่งบาญชีหางว่าวเรื่องไฟไหม้บ้านเรือนราษฎรและคนเป็นอันตรายในหัวเมือง	๖๔
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	กงสุลฝรั่งเศสเมืองน่านแจ้งมาว่า เจ้าหน้าที่ไทยเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ และหนังสือเดินทางคนฝั่งซ้ายในหัวเมือง	๖๕
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	มหาดไทยขอให้พระตะบองส่งหลักฐานเรื่องฝรั่งเศสกล่าวหาเจ้าเมือง พระตะบองสับเปลี่ยนข้าง มากรุงเทพฯ	๖๖
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	รองกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบลกล่าวโทษคนไทยเมืองสมอเลียบที่อยู่ฝั่งขวา ว่าเป็นผู้ร้ายลักกระบือของคนฝั่งซ้าย	๖๗
๑๕ ส.ค. ๑๒๑	แจ้งเรื่องล่ามฝรั่งเศสของแม่ทัพเมืองเชียงแตงมาจับชาวบ้านในเขตไทย และกล่าวหาว่าเป็นโจร	๖๘
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	เจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์จับทหารที่หนีมาจากเมืองเชียงแตง ที่ฝั่งซ้ายตามคำขอร้องของรองกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบล	๖๙
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	โรคอหิวาต์ระบาดที่หมู่บ้าน ๕ แห่งในมณฑลอีสานทุเลาแล้ว	๗๐
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	ปลัดเมืองฉะเชิงเทรายื่นใบลาออกจากราชการด้วยป่วยเรื้อรัง	๗๑
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	พระราชทานสั่งให้ยกกระบัตรเมืองสวรรคโลกมารับตำแหน่งเมืองสุโขทัย	๗๒
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	รองกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบลขอให้ไทยช่วยจับคนลาว	๗๓
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	นักโทษเรือนจำเมืองนครชัยศรีขอลดหย่อนโทษ	๗๔
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	พระยาสุริยเดชเสนอความชอบให้ข้าราชการเมืองชัยภูมิ	๗๕
๑๖ ส.ค. ๑๒๑	ศาลเมืองเชียงแตงขอให้ไทยส่งลูกหนี้ซึ่งหนีจากเขตฝรั่งเศสเข้ามาในเขตไทย พร้อมสารกรมธรรม์กลับไปเชียงแตง	๗๖
๑๘ ส.ค. ๑๒๑	ถวายพระราชกุศลเรื่อง ราษฎรเรี่ยไรเงินซ่อมสะพานหน้าเมืองราชบุรี	๗๘
๒๐ ส.ค. ๑๒๑	เมอซิเออร์เอดวาดเลอรัวพ้นจากหน้าที่	๗๙

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๒๑ ส.ค. ๑๒๑	ถวายพระราชกุศลเรื่อง ราษฎรตำบลบุ่งคล้า เมืองหล่มศักดิ์ ทำสะพานไม้ไปมณฑลเพชรบูรณ์	๘๐
๒๑ ส.ค. ๑๒๑	หลวงสาราลักษณ์เลขาขอลาออกจากราชการ	๘๑
๒๔ ส.ค. ๑๒๑	ลมพายุพัดต้นไม้ล้มทับที่พักนายขาวผู้แทนนายอำเภอฉวางเสียหาย	๘๒
๒๖ ส.ค. ๑๒๑	อ้ายขาวนักโทษคุกเมืองนครราชสีมา ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอรับพระราชทานโทษ	๘๓
๒๖ ส.ค. ๑๒๑	อ้ายพูนนักโทษคุกเมืองอ่างทอง ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอรับพระราชทานโทษ	๘๔
๒๗ ส.ค. ๑๒๑	ให้หลวงศุภไสยสะโมธาน พนักงานอัยการมณฑลเป็นยกกระบัตรเมืองพัทลุง	๘๕
๒๘ ส.ค. ๑๒๑	พระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพพระเจริญราชเดช ผู้ว่าราชการเมืองมหาสารคาม	๘๖
๒๘ ส.ค. ๑๒๑	ข้าราชการและพ่อค้าเมืองนครลำปางจะบำรุงการเพาะปลูก	๘๗
๒๘ ส.ค. ๑๒๑	ฝรั่งเศสขอให้ช่วยจับทหารซึ่งสงสัยว่าเป็นผู้ร้าย	๘๘
๒๘ ส.ค. ๑๒๑	เจ้าบุญวาทวงษ์มานิตขอบริจาคเงินสร้างที่ว่าการเมืองนครลำปาง	๘๙
๒๙ ส.ค. ๑๒๑	พระยารณไชยชาญยุทธ จางวางเมืองสุโขทัย ขอลาออกจากราชการ	๙๐
๒๙ ส.ค. ๑๒๑	ความเดือดร้อนของราษฎรเมืองกลันตัน	๙๒
๓๐ ส.ค. ๑๒๑	ฝรั่งเศสขอให้จับตัวคนลาว	๙๓
๓๑ ส.ค. ๑๒๑	การประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลในเดือนกันยายน	๙๔
๓๑ ส.ค. ๑๒๑	มิสเตอร์เดวิดออกจากเมืองตานีไปเมืองสาย เมืองระแงะ	๙๕
๓๑ ส.ค. ๑๒๑	พระจันตประเทศ จางวางเมืองชนบทถึงแก่กรรม	๙๖
๓๑ ส.ค. ๑๒๑	รายงานการจับโจรผู้ร้าย	๙๗
๒ ก.ย. ๑๒๑	พระยาแขกเจ็ดหัวเมืองมาประชุมกันที่เมืองสงขลา	๙๘
๒ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งความในพระราชดำริเกี่ยวกับพระยาเมืองแขกทั้งเจ็ด	๙๙
๓ ก.ย. ๑๒๑	พระราชกระแสเรื่องพระยาสุขุมนัยวินิตจะเข้ามากรุงเทพฯ	๑๐๐
๔ ก.ย. ๑๒๑	ตอบรายงานเรื่องมิสเตอร์เดวิด	๑๐๓
๔ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องทรงอนุโมทนาการสร้างสะพานข้ามลำน้ำสักเก่า	๑๐๔
๔ ก.ย. ๑๒๑	ตอบรับรายงานเรื่องมณฑลภูเก็ตไม่มีคนเป็นอหิวาตกโรค	๑๐๕
๕ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติไต่สวนเปรียบเทียบเบี้ยบำนาญของพระยาวัยวุฒิวิเศษฤทธิ	๑๐๖
๖ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องทรงอนุโมทนาการที่ราษฎรขุดมูลดินตำบลแพรกขามยกขึ้นเป็นถนน	๑๐๗
๖ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องทรงทราบความในโทรเลขของพระยาสุขุมนัยวินิตแล้ว	๑๐๘
๗ ก.ย. ๑๒๑	พระราชวินิจฉัยเรื่องให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์งดคำที่จะบอกกงสุลฝรั่งเศส	๑๐๙
๗ ก.ย. ๑๒๑	หนังสือนำส่งรายงานเรื่องการจลาจลในมณฑลพายัพ	๑๑๑
๘ ก.ย. ๑๒๑	พระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับรายงานการตรวจราชการแผนกสรรพากรของขุนสุนทรธนศักดิ์	๑๑๒

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๙ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องทรงอนุโมทนาการที่ข้าหลวงเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการเมือง ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลในการผูกพัทธสีมา	๑๑๕
๑๐ ก.ย. ๑๒๑	ตอบรับรายงานเรื่อง การรื้อสะพานที่เมืองกลันตันซึ่งสร้างขึ้นคราวต้อนรับนายทหารเรือรบอังกฤษ	๑๑๖
๑๐ ก.ย. ๑๒๑	ตอบรับรายงานเรื่อง เรือกลไฟปาจิณโดนเรือม่วงล่ม พลตำรวจภูธรจมน้ำตาย	๑๑๗
๑๑ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องทรงอนุญาตให้พระศรีสมุทโภค ผู้ว่าราชการเมืองระยองไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี	๑๑๘
๑๒ ก.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้ประกาศห้ามเล่นการพนันเบี้ยโบกในมณฑลนครราชสีมา	๑๑๙
๑๓ ก.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้จำคุกอ้ายวันพัก คนสติฟั่งซ่านซึ่งอ้างตัวเป็นผู้วิเศษที่เมืองพิจิตร	๑๒๐
๑๔ ก.ย. ๑๒๑	ให้ออกประกาศยกเว้นเก็บอากรค่าน้ำรวม ๔๙ ตำบลในมณฑลปราจีนบุรี	๑๒๑
๒๓ ก.ย. ๑๒๑	ข้าหลวงเทศาภิบาลและอำเภอ ลงนามในโฉนดช้า	๑๒๒
๒๖ ก.ย. ๑๒๑	ให้เลื่อนกำหนดวันทำสารกรมธรรม์ทาสในมณฑลพายัพ	๑๒๓
๒๗ ก.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้พวกเลี้ยงโค ที่ตำบลโพหัก แขวงเมืองราชบุรี ไม่ต้องเสียเงินค่าธรรมเนียม	๑๒๔
๒๗ ก.ย. ๑๒๑	ย้ายที่ว่าการอำเภอปะทิวไปตั้งที่ตำบลบ้านบางสน แขวงเมืองชุมพร และแบ่งเขตแดนใหม่	๑๒๕
๒๗ ก.ย. ๑๒๑	โอนเมืองกาญจนดิษฐ์ไปขึ้นเมืองไชยา ยกเลิกที่ว่าการเมืองไชยาเก่า กับเปลี่ยนชื่ออำเภอเมืองไชยาเก่า เป็นอำเภอพุมเรียง และโอนอำเภอประสงค์ไปขึ้นกับเมืองหลังสวน	๑๒๖
๒๘ ก.ย. ๑๒๑	ให้พระยาสิงหบุรานุรักษ์ ไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองระยอง	๑๒๗
๒๘ ก.ย. ๑๒๑	พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ ผู้ว่าราชการเมืองถลาง ฎีกาขอที่นาและที่บ้าน ซึ่งพระยาทิพโกษายึดไว้เป็นของหลวง	๑๒๘
๒ ต.ค. ๑๒๑	ให้พระยาจ่าแสนบดี เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายพลำภัง เป็นพระยาวจีสัตยารักษ์ ตำแหน่งกำกับถือน้ำ	๑๓๐
๓ ต.ค. ๑๒๑	บาดหลวงคราเชียง จับตัวขุนเทพวงษา ผู้ใหญ่บ้านไปจำไว้ เพื่อเร่งให้มอบตัวหญิงคนใช้ที่หนีไป	๑๓๑
๓ ต.ค. ๑๒๑	ย้ายพระยาอินทรวิชิตไปเป็นเจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายพลำภัง พระศรีรณรงค์ไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง หลวงศิริเกษตรบริบาลเป็นผู้ว่าราชการเมืองสุพรรณบุรี หม่อมเจ้าปรานีเนาวบุตรเป็นผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสาคร	๑๓๓
๘ ต.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ซื้อปืนเมาเซอและลูกปืน	๑๓๔
๑๒ ต.ค. ๑๒๑	ต้องการทราบความเห็นของกระทรวงมหาดไทย เรื่องผู้ที่จะต้องใช้เงินหลวงค้าง เมื่อเวลาเปลี่ยนผู้ว่าราชการเมือง	๑๓๕

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961160380

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๒ ต.ค. ๑๒๑	รองกงสุลฝรั่งเศสขอให้ส่งตัวคนเสียจริตกับปัญหาเจ้าหนี้ต้องรับผิดแทนลูกหนี้นั้นไม่สมควร	๑๓๖
๑๔ ต.ค. ๑๒๑	ข้าหลวงเมืองเชียงใหม่ไม่ค่อยส่งข่าวให้ทราบ กับโทรเลขหลวงรัดรณยุทธมีมายังกรมยุทธนาธิการ บอกข่าวจับผู้ร้ายเมืองแจ่น	๑๓๘
๑๔ ต.ค. ๑๒๑	ส่งพระราชบัญญัติเก็บคนเป็นทหาร กับวิธีจัดการตามพระราชบัญญัติในเมืองนครราชสีมา	๑๓๙
๑๙ ต.ค. ๑๒๑	ทรงอ้างหนังสือกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ว่าด้วยการเลิกตำรวจภูธรเมืองตากและเมืองอุตรดิตถ์ ให้ตั้งทหารขึ้นแทนใน ๒ เมือง และให้กรมยุทธนาธิการเป็นผู้จัดการเงิน ทรงทราบแล้ว	๑๔๐
๒๑ ต.ค. ๑๒๑	ดำริจะจัดเก็บภาษีสินค้าบางอย่างในมณฑลนครศรีนครธรรมราช ซึ่งจำหน่ายไปต่างประเทศ ทรงทราบและอนุญาตให้เก็บ	๑๔๑
๒๒ ต.ค. ๑๒๑	เรื่องหน้าที่ทหารมณฑลราชบุรียังขัดข้องกับทรงเห็นชอบเรื่องตั้งพระราชบัญญัติให้พลเมืองมณฑลราชบุรีเป็นทหารเสียทั้งหมด	๑๔๓
๓๐ ต.ค. ๑๒๑	ขออนุญาตให้พระวาสุเทพสั่งนายร้อยฝรั่งจากประเทศยุโรปมารับราชการในกองตำรวจภูธร แทนมิสเตอร์เยนซัน	๑๔๕
๓๐ ต.ค. ๑๒๑	จะเก็บส่วยชายฉกรรจ์ในมณฑลเพชรบูรณ์ และยกเว้นการเก็บภาษีอากรบางอย่าง	๑๔๖
๓ พ.ย. ๑๒๑	ขออนุญาตแก้อัตราภาษีน้ำตาลทรายแดงในพระราชบัญญัติภาษี ร.ศ. ๑๑๑	๑๔๗
๑๐ พ.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้ประกาศห้ามเล่นการพนันเบี้ยโบกในมณฑลเพชรบูรณ์	๑๔๘
๑๒ พ.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้พระยาวรสิทธิ์เสวีวัตร รับเงินเดือนระหว่างป่วย ๔ เดือนได้กึ่งอัตรา	๑๔๙
๑๒ พ.ย. ๑๒๑	นายโว ญวนเข้ารีตอำเภอขลุง ปลูกเรือนในที่ดินของจีนเจียมให้เจ้าของที่ว่ากล่าวกันเอง	๑๕๐
๑๖ พ.ย. ๑๒๑	ราษฎรในมณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลก ตื่นกลัวจะถูกเกณฑ์เข้ากองทัพให้ผู้ว่าราชการเมืองออกประกาศไม่ต้องการคนเป็นทหารและตำรวจอีก	๑๕๑
๑๙ พ.ย. ๑๒๑	กงสุลฝรั่งเศสขอเช่าที่ดินทำโรงพยาบาลที่เมืองพระตะบอง	๑๕๓
๒๐ พ.ย. ๑๒๑	กอมมิแซบ้านม่วงมาเมืองจำปาศักดิ์ พูดเรื่องสัญญาใหม่ที่สยามตกลงกับฝรั่งเศส	๑๕๔
๒๑ พ.ย. ๑๒๑	หลวงวิเศษสุวรรณ ขออนุญาตซื้อปืนและลูกปืนสำหรับป้องกันอันตรายในตำบลโต๊ะโมะ	๑๕๕
๒๑ พ.ย. ๑๒๑	อนุญาตให้มองปลี มองต่อ ขยายสัญญารับเช่าทำป่าไม้ ตำบลแม่กลองแขวงเมืองอุทัยธานี	๑๕๖
๒๓ พ.ย. ๑๒๑	เมอซิเออร์เซอวาลี เอเยนต์ฝรั่งเศส ขอให้พระยาราชเดชดำรงปล่อยคนในเขต ๒๕ กิโลเมตร และสอบถามเรื่องผู้เช่าป่าไม้	๑๕๗
๒๓ พ.ย. ๑๒๑	ทรงอนุญาตให้เก็บภาษีไม้ที่ใช้ซ่อมเรือเก่าคิดอัตราตามยกและเสี้ยว	๑๕๙
๒๕ พ.ย. ๑๒๑	พระพิทักษ์ประชาราษฎร์ไม่เห็นด้วยในความประพฤติของพระยากลันตัน	๑๖๐

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๒๖ พ.ย. ๑๒๑	รัฐบาลเมืองสเตรตเสตเติลเมนต์คิดตั้งอัตราเงินและทองคำที่ใช้อยู่ในเมืองนั้น	๑๖๑
๒๗ พ.ย. ๑๒๑	ทรงอนุญาตให้ออกประกาศใช้พระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการ ศก๋ ในมณฑลเพชรบูรณ์	๑๒๐ ๑๖๒
๒๗ พ.ย. ๑๒๑	ราษฎรในบริเวณเชียงใหม่เหนือบางแควันชัดขืนไม่ยอมตามคำสั่งราชการ	๑๖๓
๒๘ พ.ย. ๑๒๑	เจ้าอินทวโรรสขออนุญาตเล่นการพนันในพิธีฉลองตราและสัญญาบัตรในคุ้มและทรงอนุญาต	๑๖๔
๓๐ พ.ย. ๑๒๑	พระยาประธานนครโรไทยพบช้างสีประหลาดที่เมืองบรรพตพิไสย	๑๖๕
๒ ธ.ค. ๑๒๑	ทรงเห็นชอบร่างท้องตราตอบพระยาตรังกานู	๑๖๖
๔ ธ.ค. ๑๒๑	เมอซิเออร์โมโนบอกเรื่องพวกฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ ประชุมประท้วง	๑๖๗
๕ ธ.ค. ๑๒๑	ขออนุญาตให้หลวงปรานีนรากรเป็นผู้รั้งราชการเมืองตะกั่วป่า และย้ายพระพลพยุหสงครามปลัดเมืองตะกั่วป่า มารับราชการตำแหน่งปลัดเมืองพังงา	๑๖๘
๖ ธ.ค. ๑๒๑	คิดหาช้างพาหนะไว้สำหรับใช้ในราชการ	๑๖๙
๗ ธ.ค. ๑๒๑	พระราชหัตถ์ถึงกรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ (ไม่ทราบความ)	๑๗๒
๗ ธ.ค. ๑๒๑	พระยาสุขุมนัยวินิตหารือเรื่องพระยากลันตันขอให้ช่วยชำระเงินที่หลวงรายาภักดียืมไป	๑๗๓
๘ ธ.ค. ๑๒๑	หลวงรังสฤษดิ์ศุขการกับข้าราชการและราษฎรเมืองบุรีรัมย์บริจาคทรัพย์ซ่อมแซมศาลาในท้องที่แขวงอำเภอเมืองบุรีรัมย์	๑๗๔
๑๐ ธ.ค. ๑๒๑	ติโทษสิบเอกก่วยทำผิดไม่ทำลายหนังสือหลอกลวงให้ราษฎรเมืองประจันตคิรีเขตรหวาดหวั่น แต่ให้จีนบู๊พาไปเที่ยวเล่าลือ	๑๗๕
๑๐ ธ.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้พระยาไชยสงครามเช่าทำป่าไม้แม่อาง แขวงเมืองนครลำปางตามคำปรึกษามิสเตอร์ตอดนำ เจ้ากรมป่าไม้	๑๗๖
๑๑ ธ.ค. ๑๒๑	ย้ายตำรวจที่บางนราเข้ามาไว้ในกลางเมืองสาย	๑๗๗
๑๑ ธ.ค. ๑๒๑	โทรเลขและหนังสือเกี่ยวกับคดีอ้ายหนานสังเงี้ยว ชัดทอดพรรคพวก ๖ คน ขาดหายไป	๑๗๘
๑๒ ธ.ค. ๑๒๑	อุปทูตอังกฤษขอทราบเรื่องนักโทษ ๙ คนจากเมืองแพร่ที่ส่งมาจำคุก ณ กรุงเทพฯ	๑๗๙
๑๒ ธ.ค. ๑๒๑	ควรจัดตั้งกรรมการพิเศษไต่สวนเรื่องเมืองลพบุรีค้างเงินค่านา	๑๘๐
๑๓ ธ.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้เปลี่ยนนามอำเภอกระแดะเป็นอำเภอกาญจนดิษฐ์	๑๘๑
๑๓ ธ.ค. ๑๒๑	ให้พระยาอนุชิตชาญไชยไปรับราชการที่เมืองเชียงใหม่ พระสรชาญไปรับราชการที่นครลำปาง และให้หลวงราชนรารักษ์บังคับการที่เมืองตาก	๑๘๒
๑๕ ธ.ค. ๑๒๑	หานายทหารไปเป็นรองพระยาดัษกรปลาศ กับเรื่องโทรเลขตอบพระยาอนุชิตชาญไชยกรณีบริษัทบอร์เนียว	๑๘๓

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๕ ธ.ค. ๑๒๑	อนุญาตให้หม่อมเจ้าปฏิพัทธเกษมศรีเป็นผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี พระยาพิบูลย์สงครามลาออกจากหน้าที่ผู้ว่าราชการเมืองนครนายก และให้หลวงโยธาสงคราม เป็นผู้รั้งราชการเมืองนครนายก	๑๘๔
๑๖ ธ.ค. ๑๒๑	อุปทูตอังกฤษขอให้ส่งคนโทษที่มาจากเมืองแพร่ไปยังสถานทูตอังกฤษ	๑๘๕
๑๙ ธ.ค. ๑๒๑	โทรเลขพระจรรยายุตกฤตย์ด้วยเรื่องระหว่างตุลาการกับแม่ทัพ	๑๘๗
๒๐ ธ.ค. ๑๒๑	พลทหารเรือวิวาทกับแขกสิกข์ที่มณฑลนครศรีธรรมราช	๑๘๘
๒๐ ธ.ค. ๑๒๑	ส่างวิยะรับอาสาจับพญาสีสองเมือง	๑๘๙
๒๐ ธ.ค. ๑๒๑	ทราบร่างสารตราถึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีและพระยาอนุชิตชาญไชย	๑๙๐
๒๔ ธ.ค. ๑๒๑	จับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฆ่านายดกนายแขวง ในการจลาจลเมืองลำปาง แต่ยังไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด	๑๙๑
๒๘ ธ.ค. ๑๒๑	อนุญาตออกอาชญาบัตรให้มิสเตอร์ดันแคนตรวจหาแร่แขวงเมืองภูเก็ต	๑๙๓
๓๐ ธ.ค. ๑๒๑	ไม่ให้เชื่อประกาศเมืองหลวงพระบาง ที่ห้ามราษฎรอำเภอเชียงคาน เข้าไปหากินและตัดต้นไม้	๑๙๔
	เอกสารประกอบเรื่อง	
๑๖ ก.ย. ๑๒๑	เจ้าพนักงานสยามเมืองแปดริ้ว เข้าตรวจสุราบ้านเมอซิเออร์มอนตอกเกียว	๑๙๗
๑๗ ก.ย. ๑๒๑	ขอให้กระทรวงมหาดไทยส่งตราเดินทางของนายเลเตื้อง ญวนในบังคับฝรั่งเศสไปยังสถานกงสุลฝรั่งเศส	๑๙๘
๑๙ ก.ย. ๑๒๑	แจ้งเรื่องเรือโดนายที่มาเมืองจันทบุรีให้อัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีสทราบ	๑๙๙
๒๑ ก.ย. ๑๒๑	คอมมันดังเวอร์แนล เป็นผู้รักษาการในกองทหารฝรั่งเศสเมืองจันทบุรี แทนคอมมันดังบรูเซต์	๒๐๐
๒๑ ก.ย. ๑๒๑	พระยาคทาธรธรณินทร์เป็นธุระเช่าเหมาทำโรงมุงแฝกที่เมืองเสียมราฐ ให้พวกฝรั่งเศสจากปารีสเข้ามาดูนครวัด	๒๐๑
๒๔ ก.ย. ๑๒๑	ขอให้กระทรวงมหาดไทยไต่สวนเรื่อง พนักงานสยามเมืองฉะเชิงเทรา เข้าตรวจสุราบ้านเมอซิเออร์มอนตอกเกียว	๒๐๒
๒๔ ก.ย. ๑๒๑	ขอให้กระทรวงมหาดไทยตรวจสอบการซื้อขายที่นา ๑๒๐๐ ไร่ ตำบลคลองซอยที่ ๑๕ ระหว่างนายแป๊ะ กับมะหะหมัดอังกุเลีย แขกในบังคับอังกฤษ	๒๐๓
๒๕ ก.ย. ๑๒๑	แหม่มรอเบิดแบลกคนในบังคับอังกฤษ จะซื้อที่นา ๓๖๔ ไร่ของนายกลั่น ตำบลคลองซอยที่ ๑๔ แขวงเมืองนครนายก	๒๐๔
๒๗ ก.ย. ๑๒๑	เมอซิเออร์กาลยาด์ไปถึงเมืองอุบลและได้เข้าเฝ้าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์	๒๐๕
๒๗ ก.ย. ๑๒๑	พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ทรงชี้แจงเรื่องกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบลขอให้ช่วยจับตัวลาวลี	๒๐๖

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๒๙ ก.ย. ๑๒๑	กอมมิแซเซียงแตงให้อำเภอธาราปริวัตร ส่งตัวนายเตะ เขมรลูกหนี้ นายเตะไม่ไปแต่ส่งเงินไปแทน	๒๐๗
๖ ต.ค. ๑๒๑	บริษัทเฟซเฮาของฝรั่งเศสขอซื้อป่าไม้ขอนสักที่ตกลำน้ำแม่โขง	๒๐๘
๘ ต.ค. ๑๒๑	กัปตันบาเลบ๊าด ผู้แทนผู้บังคับการกองทหารฝรั่งเศสมาประชุมที่ว่าการเมืองจันทบุรีในวันเฉลิมพระชนมพรรษา	๒๐๙
๑๓ ต.ค. ๑๒๑	มิสเตอร์คาไลซ์ แจ้งว่า ผู้ใหญ่บ้านบ้านดอนลำโพง แขวงเมืองอุทัยธานี บังคับให้มองลนชาติตองซู่ คนในบังคับอังกฤษเสียเงินค่าน้ำ	๒๑๐
๑๕ ต.ค. ๑๒๑	ขอให้กระทรวงมหาดไทยไต่สวนเรื่อง ผู้ใหญ่บ้านบ้านดอนลำโพง แขวงเมืองอุทัยธานี บังคับให้มองลนชาติตองซู่ คนในบังคับอังกฤษเสียเงินค่าน้ำ	๒๑๑
๑๕ ต.ค. ๑๒๑	สถานกงสุลอังกฤษไม่ออกหนังสือคนในบังคับอังกฤษให้เซกอะรุนแซก เนื่องจากของเดิมหาย	๒๑๒
๒๑ ต.ค. ๑๒๑	กอมมิแซฝรั่งเศสบ้านม่วง ร้องเรื่องคนฝั่งซ้ายไปค้างกับเจ้าพนักงานฝั่งขวา	๒๑๓
๒๒ ต.ค. ๑๒๑	สถานกงสุลอังกฤษไม่ออกหนังสือคนในบังคับอังกฤษให้เซกอะรุนแซก	๒๑๔
๑๒ พ.ย. ๑๒๑	รองกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบล ร้องเรื่องโจรเมืองเขมราฐลักช้างพังข้ามมาฝั่งขวา	๒๑๕
๑๓ พ.ย. ๑๒๑	ฝรั่งเศสรื้อเรือนจีน ๓ คนที่อำเภอขลุง	๒๑๖
๒๐ พ.ย. ๑๒๑	มิสเตอร์เดวิดคนสืบข่าวหนังสือพิมพ์สิงคโปร์ไปเที่ยวบริเวณแซก ๗ หัวเมือง	๒๑๗
๒๑ พ.ย. ๑๒๑	มิสเตอร์คาไลซ์ ว่าการแทนรองกงสุลอังกฤษขอพยาน ๙ คน จากบ้านสีกุก มาเบิกความที่ศาลอังกฤษ	๒๑๘
๒๑ พ.ย. ๑๒๑	มิสเตอร์คาไลซ์ ขอพยาน ๙ คนจากบ้านสีกุก ไปเบิกความที่ศาลอังกฤษ	๒๑๙
๒๘ พ.ย. ๑๒๑	ขอให้กระทรวงมหาดไทยไต่สวนเรื่อง พระองค์เจ้าอลังการ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรียกที่และตลาดของนายไยให้จีนเช่า	๒๒๐
๒๙ พ.ย. ๑๒๑	มิสเตอร์คาไลซ์ ว่าการแทนรองกงสุลอังกฤษขอนายกิมเหลง พยานอยู่แพหน้าพระราชวังจันทร์ กรุงเก่า มาเบิกความที่ศาลอังกฤษ	๒๒๑
๓๐ พ.ย. ๑๒๑	มิสเตอร์คาไลซ์ ว่าการแทนรองกงสุลอังกฤษขอนายกิมเหลง พยานอยู่แพหน้าพระราชวังจันทร์ กรุงเก่า มาเบิกความที่ศาลอังกฤษ	๒๒๒
- ธ.ค. ๑๒๑	ฝรั่งเศส ๒๒ คน มาดูนครวัดตั้งแต่เมษายน ถึง พฤศจิกายน ศก ๑๒๑	๒๒๓
๑๓ ธ.ค. ๑๒๑	เมอซิเออร์ชับปัล ชาวฝรั่งเศสจะขายปืนเพื่อค้าพลอยที่บ่อพลอยไพลิน	๒๒๔

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ. ๑๒๒ (พ.ศ. ๒๔๔๖)

๒ เม.ย. ๑๒๒	นายเจียพนักงานโทรเลขเมืองพระตะบอง และนายเปลื้องวิวาทกับจีนกุ๊กคนของเมอซิเออร์กุลยอง	๒๒๙
๓ เม.ย. ๑๒๒	ข้าหลวงอังกฤษประจำเมืองเชียงตุงเจรจากับพระยาราชเดชดำรงชักชวนให้ทำทาง	๒๓๐
๕ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่มิสเตอร์แอนเดอซันตรวจหาแร่ในแขวงเมืองไทรบุรี	๒๓๒

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๖ เม.ย. ๑๒๒	ประกาศสูบฝิ่นในมณฑลอีสาน	๒๓๓
๗ เม.ย. ๑๒๒	อังกฤษขอให้ชำระคดีพระยาดัษกรปลาศ	๒๓๕
๗ เม.ย. ๑๒๒	คนของเมอซิเออร์กุลยองวิวาทกับคนในตำบลสวายโป๊ เมืองพระตะบอง	๒๓๗
๘ เม.ย. ๑๒๒	ลักษณะของลูกช้างสีประหลาดที่เมืองตาก	๒๓๘
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่จีนหลิมเอียวฮอง ตรวจหาแร่ ตำบลโคร แขวงคุลิม เมืองไทรบุรี	๒๓๙
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่มิสเตอร์แอแลฟวิลซัน ตรวจหาแร่ แขวงเมืองไทรบุรี	๒๔๐
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่มิสเตอร์ซีวีสตีเวน ตรวจหาแร่ แขวงเมืองไทรบุรี	๒๔๑
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่มิสเตอร์ยอนอาร์มสตรอง ตรวจหาแร่ แขวงเมืองภูเก็ต	๒๔๒
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่มิสเตอร์ยอนโอฟิลลิปซ์ ตรวจหาแร่ แขวงเมืองภูเก็ต	๒๔๓
๘ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแก่จีนในบังคับสยามทำเหมืองแร่ดีบุก มณฑลภูเก็ต	๒๔๔
๑๐ เม.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกประทานบัตรแก่จีนตันเลียนจั่น และจีนเชี่ยงชี่ ทำเหมืองแร่ดีบุก ตำบลนาคา อำเภอกลาง เมืองภูเก็ต	๒๔๕
๑๑ เม.ย. ๑๒๒	เรื่องเกี่ยวกับมิสเตอร์ทอมสันและมิสเตอร์เวอนี	๒๔๖
๑๑ เม.ย. ๑๒๒	เจ้าอุยบุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ขอทุนรัฐบาลไปเรียนที่ฝรั่งเศส	๒๔๗
๑๑ เม.ย. ๑๒๒	รายงานจากพระยารัษฎานุประดิษฐ์ที่เมืองภูเก็ต เรื่องการสนทนากับ มิสเตอร์กินเนอร์สะลี กงสุลอังกฤษ	๒๔๙
๑๔ เม.ย. ๑๒๒	เรื่องกงสุลฝรั่งเศสแจ้งกระทรวงต่างประเทศเรื่องการตัดถนนที่เมืองอุทัยธานี ไปในที่ดินของคนจีนซึ่งอ้างว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส	๒๕๐
๑๔ เม.ย. ๑๒๒	ฝรั่งเศสจะเข้าหุ้นกับบริษัทกิมเซ่งหลีส่งคำแปลร่างสัญญาและร่างจดหมาย ตอบจากมหาดไทย	๒๕๒
๑๖ เม.ย. ๑๒๒	ราชเลขาฯ ส่งสำเนาโทรเลขโต้ตอบเรื่องการปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ซึ่งอ้างว่า เป็นคนในบังคับฝรั่งเศส	๒๕๓
๑๖ เม.ย. ๑๒๒	ได้รับใบบอกเรื่องคนในบังคับฝรั่งเศสที่จันทบุรี	๒๕๔
๑๙ เม.ย. ๑๒๒	การจัดเก็บผลประโยชน์เมืองน่าน	๒๕๕
๑๙ เม.ย. ๑๒๒	การส่งโทรเลขในมณฑลพายัพช้ามาก ให้คิดแบบฟอร์มเขียนด้วยสำนวน ที่เก็บเนื้อความ	๒๕๗
๑๙ เม.ย. ๑๒๒	ใบบอกเรื่องกงสุลฝรั่งเศสประจำเมืองอุบลขอให้ช่วยจับคนร้ายขึ้นบ้าน	๒๕๙
๒๒ เม.ย. ๑๒๒	เรื่องการขออนุญาตยกเลิกการเก็บภาษี ๒ อำเภอ แขวงเมืองอุทัยธานี	๒๖๐
๒๓ เม.ย. ๑๒๒	พระองค์เจ้าประวิตรกราบบังคมทูลเรื่องการตั้งโอสถสภา	๒๖๑
๒๔ เม.ย. ๑๒๒	ขออนุญาตใช้ที่ดินเมืองนครศรีธรรมราชทำเป็นที่ฝังศพชาวคริสเตียน	๒๖๒

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๒๔ เม.ย. ๑๒๒	ได้รับจดหมายเรื่องพระยาคทาธรธรณินทร์จับคนที่ทำร้ายคนรับใช้ของคนฝรั่งเศสได้	๒๖๓
๒๔ เม.ย. ๑๒๒	การขออนุญาตยกเว้นเก็บเงินค่านาค่าน้ำในเขต ๓ อำเภอ เมืองกาญจนบุรี	๒๖๔
๒๕ เม.ย. ๑๒๒	การขออนุญาตออกอาชญาบัตรตรวจหาแร่เมืองชุมพร	๒๖๕
๒๕ เม.ย. ๑๒๒	การออกข้อบังคับเพิ่มเติมการทำเหมืองแร่เมืองไทรบุรี	๒๖๖
๒๕ เม.ย. ๑๒๒	การอนุญาตให้ย้ายข้าหลวงพัทลุงไปประจำมณฑลอุดร	๒๖๗
๒๖ เม.ย. ๑๒๒	การขออนุญาตให้ราษฎรฝั่งซ้ายขึ้นเมืองเวียงจันทน์มาค้าขายที่เมืองหนองคาย	๒๖๘
๒๙ เม.ย. ๑๒๒	ขออนุญาตยกเลิกอากรป่าผึ้งในมณฑลพิษณุโลก	๒๖๙
๒๙ เม.ย. ๑๒๒	พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์หารืออำนาจหน้าที่ข้าหลวงใหญ่เกี่ยวกับทหาร	๒๗๐
๒๙ เม.ย. ๑๒๒	บุตรเจ้านครจำปาศักดิ์ขอความอนุเคราะห์ไปเล่าเรียนที่ปารีส	๒๗๑
๒๙ เม.ย. ๑๒๒	ฎีกาสมีไปล่	๒๗๒
๓๐ เม.ย. ๑๒๒	การมุงหลังคาพระอุโบสถวัดชุมพลนิกายารามด้วยกระเบื้องเคลือบ	๒๗๓
๓๐ เม.ย. ๑๒๒	รายงานการสืบข่าวมิสเตอร์เบกเก็ตมาตรวจการทางเชียงใหม่เหนือ	๒๗๔
๑ พ.ค. ๑๒๒	นายเจริญ บุตรพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ผู้ถึงแก่กรรมขอที่นาเมืองถลาง ๖๐ ไร่ไว้เป็นสิทธิ	๒๗๕
๓ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์โยกย้ายข้าหลวงประจำนครต่างๆ	๒๗๖
๖ พ.ค. ๑๒๒	จีนลูกจ้างของคนในบังคับฝรั่งเศสชักหมายศาลมณฑลจันทบุรี	๒๗๘
๗ พ.ค. ๑๒๒	รายงานของนายพันโทพระสุรเดชรณชิต ครั้งที่ ๑๐ และ ๑๑ เรื่องราชการระหว่างข้าหลวงและเจ้าลาว เรื่องการบังคับบัญชาและทางที่จะจัดการทหาร	๒๘๐
๙ พ.ค. ๑๒๒	ให้ใช้กระเบื้องอย่างที่วัดเบญจมบพิตรมุงหลังคาพระอุโบสถวัดชุมพลนิกายาราม	๒๘๒
๑๐ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตออกประทานบัตรแก่พวกจีนในบังคับสยามทำเหมืองแร่ดีบุกมณฑลภูเก็ต	๒๘๔
๑๐ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้เปลี่ยนการพนันชีเหงาลักจากหมวดที่ ๓ มาไว้ในหมวดที่ ๒ ในกฎเสนาบดีสำหรับอากรการพนัน	๒๘๕
๑๑ พ.ค. ๑๒๒	เห็นชอบสำเนาสารตราและบาญชีหนังสือ เรื่องการทหารมณฑลอีสาน	๒๘๖
๑๒ พ.ค. ๑๒๒	เบี้ยบำนาญของเจ้าบุรีรัตนเสนาตำแหน่งยุติธรรมเมืองนครเชียงใหม่	๒๘๗
๑๒ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ลดหย่อนและยกเว้นเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ในแขวงเมืองนครเชียงใหม่	๒๘๘
๑๓ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตออกอาชญาบัตรเหมืองแร่ในแขวงเมืองนครสวรรค์ให้แก่มิสเตอร์เดวิดยอน คอลลินด์	๒๙๐
๑๓ พ.ค. ๑๒๒	พระยาสายขอเพิ่มพลตำรวจที่เมืองสาย	๒๙๑
๑๓ พ.ค. ๑๒๒	ให้พระยารามรณรงค์สงครามออกจากเมืองเถินไปรักษาราชการเมืองกำแพงเพชร และให้พระยาพิศาลคิรีนายอำเภอเมืองลับแลไปประจำเมืองเถิน กับเรื่องคนอาษาประจำเมืองเถิน	๒๙๒

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๖ พ.ค. ๑๒๒	ชางกางแดงเงี้ยวเข้ามาในเมืองเชียงแสนหลวงโดยไม่มีหนังสือเดินทาง และมีเรื่องวิวาทกับขุนบรรเจิดจัตุรงค์	๒๙๓
๑๗ พ.ค. ๑๒๒	อ้ายวันไปล่องฎีกาว่า ผู้ว่าราชการเมือง กรมการข่มเหง	๒๙๕
๑๗ พ.ค. ๑๒๒	เมอซิเออร์ปรุกนากับภรรยาไปส่งศพเมอซิเออร์โกลเยียนที่แขวงเมืองพนมเปญ แล้วเมอซิเออร์ปรุกนาหายตัวไปที่ท่าสีทันดร แขวงเมืองโพธิสัตว์	๒๙๗
๑๗ พ.ค. ๑๒๒	พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์มีหนังสือชี้แจงมิสเตอร์เบกเกต เรื่องอำมาตย์มหาพรหม	๒๙๘
๑๗ พ.ค. ๑๒๒	ให้ขุนบริจิตรหัดถกรรมออกไปจัดตั้งเครื่องติดตั้งสายโทรเลข	๒๙๙
๑๘ พ.ค. ๑๒๒	สมีวันไปล่ ไปอยู่วัดแก้วแจ่มฟ้า	๓๐๐
๑๙ พ.ค. ๑๒๒	จัดบ้านเจ้าพระยาอภัยราชาให้เป็นที่พักของเจ้าพระยาไทรบุรี	๓๐๑
๑๙ พ.ค. ๑๒๒	มอบอำนาจการจัดป่าไม้ในมณฑลพายัพให้พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์	๓๐๒
๒๑ พ.ค. ๑๒๒	จับจีนคนในบังคับฝรั่งเศสที่เมืองอุบล	๓๐๓
๒๑ พ.ค. ๑๒๒	คนในบังคับสยามจะยกที่ดินในระหว่างมีคดีให้คนในบังคับฝรั่งเศส	๓๐๕
๒๑ พ.ค. ๑๒๒	พระกำโพชพิทักษ์อำเภอเมืองระสือตกลงกับเรสิดังเมืองโพธิสัตว์ เรื่องส่งผู้ร้ายข้ามแดน	๓๐๖
๒๔ พ.ค. ๑๒๒	เจ้าอินทยงยศโชติร้องเรื่องเงินส่วนแบ่งค่าตอไม้เมืองนครลำพูน	๓๐๗
๒๔ พ.ค. ๑๒๒	จีนฮีหงอเหลืองเป็นความกับนายดิศ	๓๐๘
๒๘ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๙ ใน ๘ มณฑล	๓๐๙
๒๘ พ.ค. ๑๒๒	ขออนุญาตให้เจ้าพนักงานป่าไม้มีอำนาจว่าความในนามรัฐบาลสยาม	๓๑๑
๓๐ พ.ค. ๑๒๒	กงสุลฝรั่งเศสเมืองน่านกล่าวหาว่าตำรวจภูธรทำร้ายขมุ คนในบังคับฝรั่งเศส	๓๑๓
๓๑ พ.ค. ๑๒๒	ส่งรายงานเจ้ากรมพลำภัง ตรวจราชการมณฑลนครชัยศรีและมณฑลราชบุรี	๓๑๔
๓๑ พ.ค. ๑๒๒	ส่งรายงานของพระยาสุขุมนัยวินิตเรื่องคดีความใน พ.ศ. ๒๔๔๕ ของศาลบริเวณแขก ๗ เมือง	๓๑๕
๓๑ พ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้เจ้าอุปราชเมืองจำปาศักดิ์เข้ามากรุงเทพฯ	๓๑๖
๓ มิ.ย. ๑๒๒	ทรงเป็นห่วงงานอัยการในมณฑลพิษณุโลกและเมืองฉะเชิงเทรา	๓๑๗
๕ มิ.ย. ๑๒๒	ให้ปักเขตที่ดินตำบลศรีราชาเป็นของพระคลังข้างที่	๓๑๘
๖ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้เก็บเงินเลขค่าพระไว้ปฏิสังขรณ์วัดป่าเลไลยก์	๓๑๙
๗ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกประทานบัตรให้จีนในบังคับสยามในมณฑลภูเก็ต จำนวน ๕ ราย	๓๒๐
๙ มิ.ย. ๑๒๒	ปัญหาการใช้กฎหมายมรดกในมณฑลอีสาน (มณฑลอุบล)	๓๒๑
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลประสานกับกระทรวงโยธาธิการในการย้ายข้าราชการ	๓๒๒
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	ขุนถนนปรีชาปลูกเรือนในที่ของจีนบุญเถง ที่เมืองจันทบุรี	๓๒๓
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพ ขออนุญาตงดเว้นเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ ในแขวงเมืองนครลำปาง	๓๒๔

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	ฝรั่งเศสจับเจ้าเมืองชีแครงและครอบครัวไปเมืองกำพงธม	๓๒๕
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	รายงานเรื่องคดีความศาลเมืองกลันตัน เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖	๓๒๖
๑๐ มิ.ย. ๑๒๒	ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่นอกเหนือกฎหมายของเจ้าพนักงานป่าไม้ เมืองนครลำปาง	๓๒๗
๑๑ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้แก้ข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ ๗ หัวเมืองข้อที่ ๒๓	๓๓๐
๑๗ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้หม่อมอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ รับราชการตำแหน่งเจ้ากรมสำรวจ กระทรวงมหาดไทย	๓๓๑
๒๐ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตตั้งข้าหลวงเทศาภิบาล และปลัดเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง เป็นผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง	๓๓๒
๒๑ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ย้ายข้าราชการมณฑลนครสวรรค์	๓๓๓
๒๔ มิ.ย. ๑๒๒	ขุนบริบูรณ์ จีนจวง กรมการจีนเมืองชุมพร ขออนุญาตเป็นพิเศษ ห้ามผู้อื่นเลียนแบบการทำเตาย่างปลาที่เมืองชุมพร	๓๓๔
๒๕ มิ.ย. ๑๒๒	ยกภาษีปลาย่างที่ทำจากเตาทดลองของขุนบริบูรณ์	๓๓๗
๒๕ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้เจ้าอินทวโรรสสุริยวงษ์ ประหารชีวิตอ้ายปู่หวน	๓๓๘
๒๗ มิ.ย. ๑๒๒	กระทรวงพระคลังมหาสมบัติขอเปลี่ยนใช้เงินบาทในมณฑลพายัพ	๓๓๙
๒๗ มิ.ย. ๑๒๒	อนุญาตการออกประทานบัตรเหมืองแร่ มณฑลภูเก็ต	๓๔๒
๓ ก.ย. ๑๒๒	กงสุลฮอลันดาเมืองสิงคโปร์ ขอให้ช่วยส่งหญิงชวา ๒ คน ซึ่งมีผู้ลักพาไป ให้กงสุลฮอลันดา ณ กรุงเทพฯ	๓๔๓
๓ ก.ย. ๑๒๒	พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร พระยาบุรีรัตน์ หลวงจิตรจำนง กับกรมการ จัดการทำเหมืองฝายในเมืองแพร่	๓๔๔
๔ ก.ย. ๑๒๒	เมอซิเออร์บิลยุ วิวาทกับนายอากรสุรา เมืองนครสวรรค์	๓๔๕
๕ ก.ย. ๑๒๒	ขุนราช นายสีดา ไปสืบราชการเมืองทุ่ง เมืองวา เมืองอุทัยธานี	๓๔๖
๕ ก.ย. ๑๒๒	พระองค์เจ้าวัฒนามีใบบอกเรื่องสืบสวนการใช้เงินในมณฑลอุดร	๓๔๗
๕ ก.ย. ๑๒๒	ขออนุญาตให้นายราชจำนง มหาดเล็กหุ้มแพรฝ่ายพระราชวังบวร ออกไปทดลองราชการในมณฑลบูรพา	๓๔๘
๑๒ ก.ย. ๑๒๒	นายเล็ก นายอำเภอกลาง เมืองยะลา ชักชวนราษฎรตัดถนนและสร้างสะพาน บริเวณคลองบ้านท่าสาบ แขวงเมืองยะลา	๓๔๙
๑๒ ก.ย. ๑๒๒	เมอซิเออร์เลอรัว ยิงกระบือของนายบุญบ้านพรพิน แขวงเมืองจำปาศักดิ์	๓๕๐
๑๔ ก.ย. ๑๒๒	ให้ลดโทษอ้ายเปลื้อง ผู้ร้ายลอกทองพระพุทธรูป	๓๕๒
๑๘ ก.ย. ๑๒๒	จีนเลี่ยงฮะร้องเรียนเรื่อง เจ้าพนักงานเรียกเก็บภาษีถ่านที่บรรทุก จากเมืองนครราชสีมาแพง	๓๕๔
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรแร่ดีบุกทองคำกับแร่ต่างๆ แขวงเมืองรามันห์ ให้แก่มิสเตอร์เอ๊ริช แมกสเวล คนในบังคับอังกฤษ	๓๕๕

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกในมณฑลภูเก็ตให้แก่จีน รวม ๖ ราย	๓๕๖
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกอาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุก แขวงเมืองปะลิศ มณฑลไทรบุรี ให้แก่มิสเตอร์ลีช์ คนในบังคับอังกฤษ	๓๕๘
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐ ในมณฑลบูรพาและมณฑลนครสวรรค์ ตั้งแต่ ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๒	๓๕๙
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	ให้ช่วยเหลือราษฎรเมืองสกลนครที่ได้รับความเดือดร้อนจากโค กระบือล้มตายเป็นจำนวนมาก	๓๖๐
๒๕ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ยกเลิกอากรป่าผึ้งในเมืองตราดและเมืองประจันตคีรีเขตร เปลี่ยนเป็นเก็บภาษีฝืน เช่นเดียวกับเมืองจันทบุรี ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๒๒	๓๖๑
๒๖ ก.ย. ๑๒๒	บริษัทบอมเบเบอร์มาในมณฑลพายัพขออนุญาตกานไม้สัก	๓๖๒
๒๖ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ข้าหลวงบริเวณทำการแทนกรมการแขวงกองแม่แตง บริเวณปิงเหนือ และกองเมืองฮอด บริเวณปิงใต้	๓๖๔
๒๖ ก.ย. ๑๒๒	ศาลพิพากษายกฟ้องหลวงหิรัญไพรัชข้าหลวงคลัง	๓๖๕
๒๗ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ขยายเวลาสัญญาเช่าทำป่าไม้แม่เมาะพันลำ แขวงเมืองเถินบุรี ให้แก่มิสเตอร์หลุยลิโนเวนซ์	๓๖๗
๒๘ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้ข้าราชการดำรงตำแหน่ง	๓๖๘
๒๙ ก.ย. ๑๒๒	กรมการและราษฎรเมืองมุกดาหารละทิ้งภูมิลำเนา	๓๖๙
๒๙ ก.ย. ๑๒๒	นายจันจินดารักษ์รับเงินจากนายลอยเพื่อให้พ้นหมู่ชาววัง	๓๗๐
๒๙ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้หลวงศิริสมบัติผู้ว่าราชการเมืองพังงาลาป่วย และตั้งผู้ว่าราชการเมืองพังงาคนใหม่	๓๗๑
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตให้บริษัทสเตรตเทรดดิงคอมปะนีลิมิเต็ดเช่าที่ดินบางงั่วและบ้านสั้น	๓๗๒
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	เจ้าทรายคำบุตรเจ้าอุปราชเมืองหลวงพระบางวิวาทกับพระประเสริฐสุริยศักดิ์	๓๗๓
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	มิสเตอร์สมิทกล่าวโทษพระยาเสนีณรงค์ฤทธิ์ รายามุดาเมืองไทรบุรี	๓๗๕
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	ทราบเรื่องพระยากลันตันตอบท้องตราตั้งที่ปรึกษาพร้อมคำแปลไปยังกระทรวงต่างประเทศเพื่อส่งไปยังราชทูตที่ลอนดอน	๓๗๖
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	คดีที่เกี่ยวข้องด้วยหลวงหิรัญไพรัช ข้าหลวงคลังเมืองเชียงใหม่	๓๗๗
๓๐ ก.ย. ๑๒๒	อนุญาตออกประทานบัตรให้อำแดงปู้ทำเหมืองแร่ดีบุก ตำบลทุ่งงิ้ว ท้องที่อำเภอเหนือ แขวงเมืองสงขลา	๓๗๘
๑ ต.ค. ๑๒๒	พระยาภักดีณรงค์จัดอัตราเกณฑ์คนในหัวเมืองมณฑลพิษณุโลก ผลัดเป็นเวรกันสำหรับจ่ายราชการพิเศษ	๓๗๙
๑ ต.ค. ๑๒๒	ฝนแล้ง ข้าวแพง โคกระบือเป็นโรคล้ม ที่มณฑลอีสานและมณฑลอุดร	๓๘๐

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑ ต.ค. ๑๒๒	บริษัทอีสต์เอเชียติก ขอเลิกสัญญาเดินเรือเมล์ไปรษณีย์หัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายตะวันตก	๓๘๑
๒ ต.ค. ๑๒๒	เมอซิเออร์เลอรัว ยิงกระบือของนายบุญ	๓๘๒
๕ ต.ค. ๑๒๒	เมอซิเออร์ลุสซังคนค้าไม้ร้องว่าไม้ขอนสักถูกยึดและตกอยู่ที่ลำคลองฝั่งขวาแม่โขง	๓๘๔
๗ ต.ค. ๑๒๒	ราชทูตอิตาลีสอบถามผลการไต่สวนเรื่องคนร้ายแทงมิสเตอร์เซลลา	๓๘๖
๗ ต.ค. ๑๒๒	ย้ายพระยาอุตรกิจพิจารณ์ ผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ ไปรับราชการตำแหน่งข้าหลวงบริเวณเชียงใหม่เหนือแทนพระพลอาไศรย ย้ายพระพลพยุหสงครามปลัดเมืองตะกั่วป่า ไปรั้งราชการตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองกระบี่	๓๘๗
๙ ต.ค. ๑๒๒	ส่งรายงานการตรวจการสรรพากรในมณฑลนครชัยศรีของหลวงเสนีพิทักษ์	๓๘๘
๙ ต.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรแก่มิสเตอร์เอช. เอ ดับลยู เอลศ์เบอรี	๓๘๙
๑๑ ต.ค. ๑๒๒	เมอซิเออร์ลุสซังแจ้งว่าไม้ขอนสักถูกยึดอยู่ที่ลำคลองฝั่งขวาแม่น้ำโขง	๓๙๐
๑๖ ต.ค. ๑๒๒	รองกงสุลฝรั่งเศสแจ้งว่า ออกจากเมืองอุบลราชธานี และว่าชาวฝรั่งเศส ๒ คนจะเข้ามาค้าขายและเลี้ยงสัตว์ที่เมืองอุบล	๓๙๑
๑๖ ต.ค. ๑๒๒	ขออนุญาตให้อ้ายผุดคนเสียจริตพ้นโทษ	๓๙๒
๑๗ ต.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกในแขวงเมืองรามันห์แก่มิสเตอร์ออศบอนและมิสเตอร์แชบเปล	๓๙๕
๑๘ ต.ค. ๑๒๒	ยกเว้นการเก็บเงินค่าราชการราษฎรในตำบลบ้านก้อ แขวงเมืองตากใน ร.ศ. ๑๒๒	๓๙๖
๒๐ ต.ค. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรการทำเหมืองแร่ในมณฑลภูเก็ตแก่พวกจีนในบังคับสยามจำนวน ๒ ราย	๓๙๗
๒๐ ต.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่ตำบลกุลิ แขวงเมืองไทรบุรีแก่มิสเตอร์เอช. ยี. ปรีศชาด	๓๙๘
๒๑ ต.ค. ๑๒๒	ให้รัฐบาลอินเดียตั้งเครื่องสอบเวลาน้ำขึ้นน้ำลงที่เมืองไทรบุรีและสงขลา	๓๙๙
๒๓ ต.ค. ๑๒๒	จัดการเรื่องตำรวจภูธรมณฑลพายัพตามที่พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ พระวาสุเทพ และเจ้าอินทวโรรสสุริยวงษ์ได้ตกลงกันไว้	๔๐๑
๒๔ ต.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ที่แขวงเมืองภูเก็ตแก่มิสเตอร์แมลคำดันกัน	๔๐๒
๒๔ ต.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ทองคำที่เมืองลพบุรีแก่มิสเตอร์โยเซฟฟารันโด	๔๐๓
๒๗ ต.ค. ๑๒๒	ต่อสัญญาป่าไม้แม่งาวแก่บริษัทสยามฟลอเรสต์ออกไปจนถึงวันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๓	๔๐๔
๒๘ ต.ค. ๑๒๒	ร่างโทรเลขตอบพระยาคทาธรธรณินทร์เรื่อง นักองดวงมณีกับองค์นโรดม	๔๐๕
๑๐ พ.ย. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่ตำบลกาลามุดา แขวงเมืองไทรบุรีแก่บริษัทการันงันไฮยดรอริก	๔๐๖

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๒ พ.ย. ๑๒๒	ยกเลิกประทานบัตรการขุดและสกัดศิลาใน ๔ ตำบลแก่มิสเตอร์บ๊อก และออกประทานบัตรใหม่มีกำหนดฉบับละ ๒๕ ปี	๔๐๗
๑๓ พ.ย. ๑๒๒	มิสเตอร์หลุยลิโนแวนต์ขอเลื่อนเวลาสัญญาป่าไม้	๔๐๙
๑๓ พ.ย. ๑๒๒	ร่างสัญญาให้บริษัทสเตรตเทรดดิงคอมปะนีลิมิเต็ดเช่าที่ดินเมืองภูเก็ต เพื่อซื้อขายแร่ดีบุก	๔๑๐
๒๐ พ.ย. ๑๒๒	เมอซิเออร์ยีอาร์จะทำสัญญาซื้ออำนาจการทำป่าไม้ของบริษัทกิมเซ่งหลี ตั้งเป็นบริษัทใหม่	๔๑๑
๒๕ พ.ย. ๑๒๒	ให้พระยาอภัยบริรักษ์ เป็นจางวางกำกับราชการเมืองพัทลุง พระสุรฤทธิ์ภักดี เป็นผู้ว่าราชการเมืองพัทลุง	๔๑๒
๒๕ พ.ย. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกตำบลต่างๆ ในมณฑลภูเก็ต แก่จีนในบังคับสยาม รวม ๘ ราย	๔๑๓
๒๖ พ.ย. ๑๒๒	ฎีกาของมองปันโยเรื่องป่าไม้แม่ปามแม่ปอย	๔๑๕
๒๙ พ.ย. ๑๒๒	ให้มิสเตอร์เตนฮำ เจ้ากรมป่าไม้ ลากลับไปอินเดียได้ก่อนครบกำหนดเวลา ที่ได้ยืมตัวมา	๔๑๗
๒๙ พ.ย. ๑๒๒	โทรเลขมีไปมากับพระยาคทาธรธรณินทร์เรื่องกงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบอง	๔๑๘
๓ ธ.ค. ๑๒๒	ขอให้หลวงธรรมรัฐธุราทรไปรับราชการในบริเวณฯ	๔๑๙
๔ ธ.ค. ๑๒๒	มิสเตอร์เกรแฮมถามข้อราชการต่างๆ และเรื่องเล่าลือว่ามิสเตอร์แปชยิต ไปเมืองสงขลาเพื่อจะตั้งกงสุล	๔๒๐
๙ ธ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ทำสัญญาชักลากไม้ขอนสักในป่าแม่งาวกับบริษัทสยามฟอเรสต์	๔๒๑
๑๐ ธ.ค. ๑๒๒	ให้มิสเตอร์ฮาดแนลกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งเจ้ากรมกองตระเวน มณฑลภูเก็ต	๔๒๒
๑๐ ธ.ค. ๑๒๒	ประกาศเพิ่มเติมความในหมวดที่ ๓ ของพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ ว่าด้วยการขออนุญาตร่อนหาแร่	๔๒๓
๑๐ ธ.ค. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรใหม่การทำเหมืองแร่ทองแดง เมืองนครจันทึก จำนวน ๕ ฉบับ แก่กัปตันแอนเดอซัน	๔๒๔
๑๑ ธ.ค. ๑๒๒	ความหลวงหิรัญไพรัชข้าหลวงคลัง ฟ้องข้าราชการ ๗ คน	๔๒๕
๑๒ ธ.ค. ๑๒๒	ให้หม่อมเจ้าเสรษฐวงษ์วราวัตร ไปทรงศึกษาการปกครองที่มณฑลกรุงเก่า แล้วเข้ารับราชการตำแหน่งเจ้ากรมรักษาพระราชวังบางปะอิน	๔๒๖
๑๒ ธ.ค. ๑๒๒	กงสุลฝรั่งเศสเกี่ยงเรื่องอ้ายอิว ผู้ร้ายชาวเขมรหนีตราง	๔๒๗
๑๓ ธ.ค. ๑๒๒	อำแดงผาดภรรยาจีนเกาจ่าย หนีไปอยู่ในสถานกงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบอง และกงสุลจะพาไปเมืองพนมเปญ	๔๒๘
๑๕ ธ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกประกาศกฎเสนาบดีเพิ่มเติมอัตราอากรค่าน้ำตามวิธีใน พระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ ชั่วคราว	๔๒๙

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๗ ธ.ค. ๑๒๒	ให้ออกอาชญาบัตรการตรวจหาแร่ดีบุก แขวงอำเภอกำเนิดนพคุณ มณฑลชุมพรแก่มิสเตอร์ซี. ยี. แอดวาดส์	๔๓๐
๑๙ ธ.ค. ๑๒๒	นายเปลี่ยนหิรัญไพรัช ฟ้องข้าราชการ ๗ คน	๔๓๑
๑๙ ธ.ค. ๑๒๒	คนของกงสุลฝรั่งเศสปล้นบ้านขุนแผ้วภูวดล	๔๓๒
๒๐ ธ.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรหาแร่ต่างๆ ในแขวงเมืองตาก มณฑลนครสวรรค์แก่มองปลี	๔๓๔
๒๑ ธ.ค. ๑๒๒	คนของกงสุลฝรั่งเศสปล้นบ้านขุนแผ้วภูวดล	๔๓๕
๒๒ ธ.ค. ๑๒๒	ให้ออกอาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกเมืองชุมพร แก่มิสเตอร์ไกปอลเซน	๔๓๗
๒๔ ธ.ค. ๑๒๒	ให้ออกอาชญาบัตรตรวจหาแร่ในเมืองรามันห์ บริเวณ ๗ หัวเมือง มณฑลนครศรีธรรมราช แก่พระพิเทศพานิช	๔๓๘
๒๖ ธ.ค. ๑๒๒	ยกเว้นคนป่าคนดอยในท้องที่อำเภอเดิมบาง แขวงเมืองชัยนาท ไม่ต้องเกณฑ์ทหาร	๔๓๙
๒๗ ธ.ค. ๑๒๒	ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร เป็นผู้แทนข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก	๔๔๐
๒๗ ธ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้มณฑลนครสวรรค์ทำสัญญาซื้อขายบ้านและที่ดินของบริษัทเบอร์ลี ที่ปากน้ำโพ แก่บริษัทสยามฟอเรสต์	๔๔๑
๒๘ ธ.ค. ๑๒๒	พระราชดำริเรื่องจัดที่พักไว้สำหรับผู้ว่าราชการเมือง	๔๔๒
๓๐ ธ.ค. ๑๒๒	คนของกงสุลฝรั่งเศสปล้นบ้านขุนแผ้วภูวดล	๔๔๓
๓๐ ธ.ค. ๑๒๒	ให้จ่ายเงินค่าเดินทางแก่มิสเตอร์บ๊าตที่เข้ามารับราชการในกรมป่าไม้	๔๔๕
๓๐ ธ.ค. ๑๒๒	ให้ออกอาชญาบัตรตรวจหาแร่ในแขวงเมืองรามันห์ บริเวณ ๗ หัวเมือง มณฑลนครศรีธรรมราช แก่มิสเตอร์เบล็ก	๔๔๖
๓๑ ธ.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ขายที่ดินของปริกภรรยาพระยาสมุทรบุรานุรักษ์ ที่เมืองฉะเชิงเทรา แก่มิสเตอร์เบราน์ ผู้จัดการธนาคารฮ่องกงเซี่ยงไฮ้	๔๔๗
๑ ม.ค. ๑๒๒	เรื่องอำแดงฝาดหนีเข้าไปอยู่ที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศส	๔๔๘
๑ ม.ค. ๑๒๒	สำเนาหนังสือพระยาคทาธรธรณินทร์ถึงกงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบอง เรื่องคนใช้ในสถานกงสุลจับคนในเมืองพระตะบอง	๔๔๙
๑ ม.ค. ๑๒๒	เรื่องขอให้ปล่อยตัวจีนเลนจีนยางที่ต้องคดีในศาลเมืองพระตะบอง	๔๕๐
๑ ม.ค. ๑๒๒	สำเนาหนังสือเรื่องนายแชกหนีศาลเมืองพระตะบองไปอยู่ที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศส	๔๕๑
๑ ม.ค. ๑๒๒	เรื่องญวน คนใช้ของเมอซิเออร์เปเลกรีนี พาพรรคพวกไปข่มเหงเอาเรือมาดของขุนชำนิชลธาร	๔๕๒
๑ ม.ค. ๑๒๒	ขออนุญาตออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกของจีนตันแปะ จีนเต้เตียว จีนโฮโปเทง	๔๕๓
๑ ม.ค. ๑๒๒	ขออนุญาตออกอาชญาบัตรให้มิสเตอร์เย, เอช มิกเกอลยอน ตรวจหาแร่ดีบุก ในแขวงเมืองรามันห์ มณฑลนครศรีธรรมราช	๔๕๔

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๓ ม.ค. ๑๒๒	ให้พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพิษณุโลก	๔๕๕
๓ ม.ค. ๑๒๒	ยกเว้นค่าอากรสมพัตสรสวนของพระคลังข้างที่ในคลองดำเนินสะดวก	๔๕๖
๙ ม.ค. ๑๒๒	เว้นการเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ราษฎรเมืองแพร่	๔๕๘
๙ ม.ค. ๑๒๒	พระยาวรพงษ์พิพัฒน์จองที่ดินตำบลทับกวาง เมืองสระบุรี เพื่อทำสวนผลไม้	๔๕๙
๙ ม.ค. ๑๒๒	พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ขอเช่าทำป่าไม้ขอนสักในเขตแขวงเมืองน่าน มีกำหนด ๖ ปี	๔๖๑
๙ ม.ค. ๑๒๒	เรื่องไต่สวนชาติกำเนิดของจีนในเขตนครน่านของพระยาบรมบาทบำรุง	๔๖๒
๙ ม.ค. ๑๒๒	อนุญาตต่อสัญญารับเช่าปลูกป่าไม้กระยาเลย ตำบลศรีมหาราชา ของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี	๔๖๓
๑๐ ม.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้พระพิศาลสงครามรับเงินเดือนชั้นที่ ๒ เดือนละ ๕๐๐ บาท ตำแหน่งปลัดมณฑลปราจีนบุรี	๔๖๔
๑๓ ม.ค. ๑๒๒	คำพิพากษาของศาลบริเวณแขก ๗ เมือง และคำพิพากษาศาลข้าหลวงพิเศษ มณฑลนครศรีธรรมราช ลงโทษอ้ายแขกสาแหรก นักโทษต้องขังแขวงเมืองระแงะ	๔๖๕
๑๕ ม.ค. ๑๒๒	ชำระคนของกงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบอง ที่ปล้นบ้านขุนแผ้วภูวดล	๔๖๗
๑๘ ม.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้ออกประกาศเก็บค่าภาคหลวงดีบุกในมณฑลชุมพร และมณฑลนครศรีธรรมราช	๔๗๐
๒๐ ม.ค. ๑๒๒	ต่ออายุการออกอาชญาบัตรตรวจแร่ที่เมืองภูมิ มณฑลพิษณุโลก แก่บริษัทอีสต์เอเชียติกอีก ๑ ปี	๔๗๑
๒๑ ม.ค. ๑๒๒	อนุญาตให้เจ้าพระยาวรพงษ์พิพัฒน์จับจองที่ดินตำบลทับกวาง แขวงเมืองสระบุรี	๔๗๒
๒๔ ม.ค. ๑๒๒	กระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะเลิกการออกตราภูมิคุ้มห้าม	๔๗๓
๒๖ ม.ค. ๑๒๒	ฝรั่งเศสจะสร้างกระโจมไฟในลำแม่น้ำเมืองพระตะบอง	๔๗๔
๒๙ ม.ค. ๑๒๒	เจ้าบุญวาทวงษ์มานิตขอเงินค่าตอส่วนของหลวงตั้งแต่ ศก ๑๒๒ ถึง ๑๒๔ รวม ๓ ปี	๔๗๕
๓๑ ม.ค. ๑๒๒	ยกเว้นการเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ศก ๑๒๑ แก่ราษฎรในเมืองเถิน จำนวน ๘๔๓ คน	๔๗๗
๓๑ ม.ค. ๑๒๒	ให้พระยาศรีสัชนาไลยบดีรับเงินเดือนในตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองแพร่	๔๗๘
๓๑ ม.ค. ๑๒๒	ให้หม่อมราชวงศ์สายหยุดไปรับราชการเป็นข้าหลวงอัยการมณฑลพายัพ แทนหลวงไชยอาญา	๔๗๙
๓๑ ม.ค. ๑๒๒	เกิดเพลิงไหม้บ้านเรือนราษฎรที่ตำบลตลาดใหม่ เมืองฉะเชิงเทรา	๔๘๐
๔ ก.พ. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ที่ตำบลอีตำ อำเภอเบตง แขวงเมืองรามันห์ แก่เจ๊ะนิงภรรยาพระยารัษฎินทร์	๔๘๑
๙ ก.พ. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรการทำเหมืองแร่ดีบุกในแขวงเมืองรามันห์ จำนวน ๑๑ ราย	๔๘๓

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๙ ก.พ. ๑๒๒	โทรเลขพระยาบรมบาทบำรุงโต้ตอบกับกงสุลฝรั่งเศสเรื่องอ้ายเชียงวันดา คนในบังคับฝรั่งเศส	๔๘๕
๑๑ ก.พ. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ รวม ๖ เมืองแก่มิสเตอร์แฮริ เอาซ์ นัดเตอร์ และมิสเตอร์ซิเซล เปอศ	๔๘๖
๑๒ ก.พ. ๑๒๒	ร่างประกาศเป็นกลางในสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น	๔๘๗
๑๓ ก.พ. ๑๒๒	แก้ไขอัตราภาษีเปลือกโปรงจากหาบละ ๓๕ สตางค์ เป็นหาบละ ๒๕ สตางค์	๔๘๘
๑๓ ก.พ. ๑๒๒	เก็บเงินค่าราชการชายฉกรรจ์ในเมืองศรีโสภณและเมืองพนมศก ปีหนึ่งคนละ ๓ บาท ตั้งแต่ศก ๑๒๓	๔๘๙
๑๔ ก.พ. ๑๒๒	ศาลต่างประเทศออกหมายจับตัวน้อยปุกบุตรพระยาผาพ ส่งมาที่เมืองเชียงใหม่	๔๙๐
๑๕ ก.พ. ๑๒๒	น้อยจุมแก้วเรียกเงิน ๑๒๐๐ บาทเป็นค่าช้างพังล้ม	๔๙๓
๑๖ ก.พ. ๑๒๒	ไม่อนุญาตให้ราษฎรเช่าที่นาหลวง ตำบลคลองเปรง	๔๙๕
๑๗ ก.พ. ๑๒๒	ยกเว้นคนในอำเภอแม่สอดและตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบ้านตาก แขวงเมืองตาก ไม่ต้องรับราชการเป็นทหาร	๔๙๖
๑๙ ก.พ. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกในแขวงเมืองรามันห์แก่จีนง้อออและจีนลกอ้น	๔๙๗
๒๐ ก.พ. ๑๒๒	แก้ไขกฎข้อบังคับการทำทะเบียนหมายตำหนิสัตว์พาหนะข้อ ๑๖	๔๙๘
๒๐ ก.พ. ๑๒๒	ข้อบังคับว่าด้วยอำนาจลงโทษตำรวจภูธรตามแบบข้อบังคับกรมทหารบก	๕๙๙
๒๐ ก.พ. ๑๒๒	รายงานขุนแพทยสาตรไปส่งเมอซิเออร์เฮอรอง จากเมืองนครราชสีมา ถึงเมืองขอนแก่น	๕๐๐
๒๓ ก.พ. ๑๒๒	สัญญาเหมาขายการทำป่าไม้ของบริษัทกิมเซ่งหลีกับเมอซิเออร์ยี. อาร์ด์	๕๐๑
๑ มี.ค. ๑๒๒	ต่อสัญญาการทำป่าไม้แม่มอกฝั่งตะวันตก แขวงเมืองเถินบุรีแก่มองซวยโอง ออกไปอีก ๖ ปี	๕๐๒
๒ มี.ค. ๑๒๒	ให้เจ้าราชดนัยไต่สวนเรื่องพระศรีอุทัย นายอำเภอเชลำเภา เรียกเงิน จากราษฎรซื้อกระบือให้แก่พวกเมืองสีทันดรที่มาติดตามผู้ร้าย	๕๐๓
๔ มี.ค. ๑๒๒	ขอเรียนพระราชปฏิบัติเรื่องคนในบังคับฝรั่งเศสเป็นโจทก์ ให้ยื่นฟ้องที่ กงสุลฝรั่งเศส	๕๐๔
๕ มี.ค. ๑๒๒	ผู้ร้ายปล้นเผาเรือนในแขวงหางสัตว์ (ห้างฉัตร) นครลำปาง	๕๐๖
๖ มี.ค. ๑๒๒	นายแช่ม ต้องหาว่าฆ่านายเลาะ	๕๐๗
๘ มี.ค. ๑๒๒	ให้พระกาญจนดิษฐบดี ผู้ว่าราชการเมืองไชยาไปเป็นข้าหลวงบริเวณในมณฑล อีสาน พระสุรฤทธิภักดี ผู้ว่าราชการเมืองพัทลุง เป็นผู้ว่าราชการเมืองไชยา	๕๐๙
๙ มี.ค. ๑๒๒	อ้ายเชียงวันดาคนในบังคับฝรั่งเศส พันโทษออกมาตายอยู่ริมถนนในเมืองน่าน	๕๑๐
๙ มี.ค. ๑๒๒	ถอนฟ้องแขกเหม กรณีฆ่านายรุ่มผู้ร้ายสำคัญที่เป็นชู้กับภรรยาของตน	๕๑๒
๙ มี.ค. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกในแขวงเมืองภูเก็ต แก่พวกจีนและไทย ในบังคับสยาม	๕๑๓

วัน เดือน ปี	เรื่อง	หน้า
๑๒ มี.ค. ๑๒๒	กำหนดโทษผู้ที่เลี้ยงเพาะโคกระบือในตำบลโคกโพหักที่ทำหลักหมายเขตเสียหาย	๕๑๕
๑๕ มี.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรผูกขาดตรวจแร่ดีบุกแก่มิสเตอร์ เอ. เฮกกี ที่เมืองชุมพร	๕๑๖
๑๕ มี.ค. ๑๒๒	มิสเตอร์ เอ. เฮกกี คืนประทานบัตรทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๑ และ ขอรับประทานบัตรใหม่	๕๑๗
๒๒ มี.ค. ๑๒๒	คำลือพลตระเวนเมืองภูเก็ตตัดศีรษะชาวจีนไปทำเครื่องเซ่น	๕๑๘
๒๗ มี.ค. ๑๒๒	ควรชี้แจงให้พระยารัตนาณาเขตทราบวัตถุประสงค์ในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่	๕๑๙
๒๗ มี.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่แขวงเมืองรามันห์แก่มิสเตอร์ซี. อา อี ฟรอมศ์	๕๒๐
๒๗ มี.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่แขวงเมืองรามันห์แก่มิสเตอร์ เอล. แบรดเดน	๕๒๑
๒๙ มี.ค. ๑๒๒	ให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกที่เมืองภูเก็ต รวม ๗ ราย	๕๒๒
๒๙ มี.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่แขวงเมืองรามันห์ แก่มิสเตอร์แฮริ. เอฟ นัตเตอร์ และมิสเตอร์ ซีเซลเปอศ	๕๒๔
๒๙ มี.ค. ๑๒๒	ให้อาชญาบัตรตรวจหาแร่ดีบุกที่แขวงเมืองรามันห์แก่มิสเตอร์ ทอมาซ โยนซ	๕๒๕
เชิงอรรถ		**๕๒๗**
ภาพประกอบ		**๕๖๙**
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ๑	สัญญาทางพระราชไมตรี	๖๐๕
ภาคผนวก ๒	เงินค่าตอไม้	๖๐๘

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ร.ศ. ๑๒๑

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

เวรวิเคราะห์พระราชหัตถเลขา
วันที่ ๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๐
๗๗๔๕

ราชทินนามอัครเรขทัศนาจารย์
เกาะบางปะอิน

ศ.๒๕๓/๔๗

วันที่ ๑ สิงหาคม ศักราชโกสินทรศกที่ ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือที่ ๗๑๕/๕๒๔๘ ลงวันที่ ๓๑ เดือนกรกฎาคม
ว่าได้รับใบบอกพระยาพิพิธพิเสยสุนทรการว่า
นายเสบ, นายแก้ว, นายชู, ทหารเมืองตาคน
ซึ่งอ้างว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสที่ถูกจับ
ตามกรมเสียรสิงหไก้ให้ถอดสินปรับไหมโทษ
ตามหลบหนีราชการ ภายหลังผู้บังคับการ
ฝรั่งเศสเมืองจันทบุรี[๒]มีจดหมายให้นาย
ทหารฝรั่งเศสถือมาให้พระยาพิพิธพิเสยสุน
ทรการว่า นายเพื่อมเป็นคนในบังคับอีกคน
หนึ่ง แลให้มอบคนตาคนนำไปกับนายทหาร
ฝรั่งเศส พระยาพิพิธพิเสยสุนทรการได้ตอบ
ว่าได้มอบตัวคนตาคนซึ่งมีความผิดใน
ราชการให้เจ้าพนักงานกรมทหารเมืองกุงเก่าฯ

ไป

ไปแล้ว เป็นอันหมดกังวลพระยาพิพิธ
พิไสยสุนทรการ ถ้าจะว่ากล่าวอย่างใด ขอให้
พูดมาทางกรุงเทพฯ นั้น ซึ่งพระยาพิพิธ
พิไสยสุนทรการตอบให้มาพูดที่กรุงเทพฯ
นั้น เป็นการชอบแล้ว ฯ๒ะ

สิริสิทธิ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๔ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๒ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๔๕๕/๕๕๐

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๑๔, ๕๒๘๕ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ร ศ ๑๒๑ ว่าได้รับบอกหลวงนิกรเกียรติคุณ ว่าหลวงปารุงวิเชียร เขตร์นายอำเภอวิเชียร ได้ขอแรงราษฎรแล้วได้ออกเงินส่วนตัว ๕๐ บาท ทำที่พักพลตระเวนขึ้นหลังหนึ่งแล้วเสร็จ ขอพระราชทานถวายเป็นของรัฐบาลสำหรับราชการต่อไป นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่าทรงอนุโมทนา ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๔ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗๘๕๓

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๐๐/๔๑

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๒๑, ๕๓๒๐ ลงวันที่ ๓๑ เดือนกรกฎ ว่าได้รับโทรเลขพระยาวิชยาธิบดีว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงษ์เสด็จถึงเมืองระยอง พระยาวิชยาธิบดีได้มีโทรเลขไปเชิญเสด็จกลับกรุงเทพ ฯ แต่วันที่ ๓๐ เดือนกรกฎแล้ว นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ทรงทราบ

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗๔๙๓

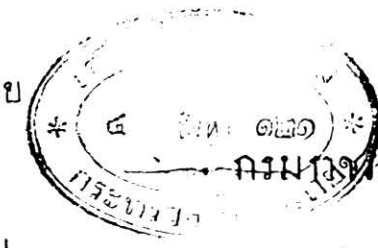

กรมราชเลขาธิการ
วันที่ ๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑
ที่ ๕๐๗/๕๖

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๒๐ / ๕๓๑๙ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ว่าได้รับลายพระหัตถ์กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ เสนอความขอบพระอุบลเดช ประชารักษ์[๖] ตำแหน่งปลัด พระอุบลศักดิประชาบาล[๗] ตำแหน่งยกรบัตร เมืองอุบลราชธานี หลวงเขมรัฐการอุสาห์[๘]ผู้ช่วยเมืองเขมราฐ พระราชพงษ์ภักดี[๙] คือ ราชวงษ์คำทองใหญ่ นายอำเภอวารินชำราบ ๔ นายนี้ ว่าได้มีความเอื้อเฟื้อในการจับผีบุญ เต่าซึ่งยังเป็นประทวนอยู่[๑๐] ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เป็นสัญญาบัตรขึ้น นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

๗๙๙๔

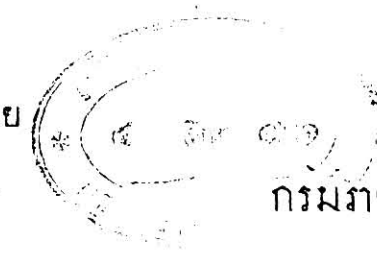

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๐๒/๕๓

วันที่ ๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๑๙, ๕๓๑๘ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ร, ศ, ๑๒๑ ว่าได้รับโทรเลขพระกาญจนดิฐ ๑๒ บอกเรื่องได้จัดการรับเสด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงษ์ ซึ่งเสด็จไปตรวจราชการในมณฑลแหลมมลายู ๑๓ ได้จัดการรับเสด็จทั้งขาไปแลกลับ นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

าะ

พระวิมลโพธิสารเถร
เกาะบางปะอิน

วันที่ ๑๐ ก.ค. ๒๕๒๑

๗๕๕๑

ที่ ๒๒/๔๔

วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๒๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ดำริจะจัดหนังสือที่ ๑๘ ถวายวัดนี้
ขออนุญาตออกประทานบัตรทำเหมืองแร่
สับกสีคลองมะลิบน ในเขตอำเภอทำเนียบ
นพคุณมณฑลชุมพร กับอาชยบัตร
ผูกขาดตัดตอนแร่ให้แก่บริษัทอายดัสย
เตเลอี๑๔ พร้อมนี้ขอนุญาตแสดง

๘๐๐๑
เสวิเศษกรุงทรวงมหาไทย
วันที่ ๗ [illegible] ร.ศ. ๑๒๑

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
ภาคบางปะอิน

ที่ ๖๕/๔๐๕

วันที่ ๓ สิงหาคมรัตนโกสินทรศก๑๑

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยกรมยุทธนาธิการมีหนังสือมาว่าด้วย
เรื่องนายร้อยเอกเยน ชั้นจับพลทหารที่ไป
รักษาราชการอยู่นครลำปางว่าเป็นพลตำรวจ
ภูธรแล้วหนีมาเป็นทหาร ผู้บังคับการกอง
ทหารไปขอรับตัวไม่ยอมให้ และว่าการเรื่อง
นี้ได้เชิญความไปให้กระทรวงมหาดไทย
ทราบแล้วขอให้เธอสั่งว่ากระทรวงทหารเสีย

สยามินทร์

กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รับวันที่ -๘ ก.ย. ๒๕๓๑

๗๘๙๐ กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๐๕/๑๐๑๗

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๒๕/๕๓๕๕ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ ว่าได้บอกแลโทรเลขข้าหลวงเทศาภิบาล๑๗แลผู้ว่าราชการเมืองทั้งปวง ซึ่งบอกข่าวโจรผู้ร้ายเข้ามา นั้น ได้นำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๕ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗/๘๙๔

กรมราชเลขานการ

วันที่ ๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก๑๒๑

ที่ ๕๐๗/๑๐๑๓

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๓๒, ๕๘๔ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้
ว่าได้รับบอกพระยาบรมบาทบำรุง ส่งสำเนารายงานชุนผลาญไพรีรณ๑๘
ซึ่งได้ไปจัดราชการเมืองเชียงของ นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา
ทราบฝ่าลองธุลีพระบาทแล้ว ๆ

สมเดจกรมพระยา

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๐๗๒

กรมกัลลาหนการ

ที่ ๔๑๑/๑๐๓๐ วันที่ ๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๓๒, ๕๔๔๓ ลงวันที่ ๕ สิงหาคม ร. ศ. ๑๒๑ ว่าได้รับใบบอกข้าหลวงเทศาภิบาลส่าเร็จราชการมณฑลอุดรว่า ผู้ใหญ่บ้านกับราษฎรบ้านดงนอยจับผู้ร้ายลักกระบือได้ ภายหลังได้ความว่าเป็นกระบือของคนในบังคับฝรั่งเศสเมืองสวรรณาเขตร แลข้าหลวงฝรั่งเศสขอให้ส่งตัวไปชำระอ้างว่าพวกผู้ร้ายนี้เป็นพวกฝีบุญรบเมืองสวรรณาเขตร พระองค์เจ้าวัฒนาไม่ยอมให้ส่ง เพราะเป็นคนฝั่งขวา เป็นแต่ส่งของกลางให้ไป กระทรวงมหาดไทยได้มีตราตอบชอบแลสั่งให้ส่งตัวผู้ร้ายมาชำคุกที่บ้านหมากแข้งนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า ตามที่กระทรวงมหาดไทยตอบแลสั่งการไปนั้น ชอบแล้ว

สมมตอมรพันธ์ าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๗ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗๐๔๔๘๐ กรมราชเลขานุการ
ที่ ๕๐๕/๑๑๖ วันที่ ๖ สิงหาคม ศกนิกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่า กระทรวง
มหาดไทยทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ ที่ ๒๘๔/๕๔๑๙ ลงวันวานนี้
ว่าพระวิเศษกมุทการปลัดเมืองกมุทาไสย ๒๑ ขอพระราชทานกราบถวาย
บังคมลาออกจากราชการโดยความชราทุพลภาพ กระทรวงมหาด
ไทยเห็นควรพระราชทานพระบรมราชานุญาตนั้น โปรดเกล้า ฯ พระ
ราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ฯ

สมมตอมรพันธุ์

๗๕๕๗

เวรวิเคราะห์กระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๗ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

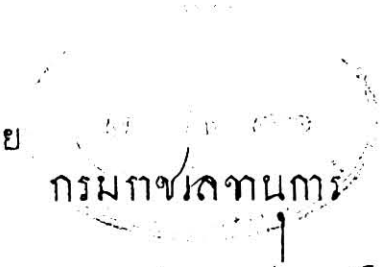

ที่ ๒๑๐/๑๐๖๔ วันที่ ๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๓๖/๕๔๓๐ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ส่งสำเนาโทรเลขพระยาศรีสหเทพมาว่า ได้ไปถึงเมืองเบอร์ลิน แต่วันที่ ๓๐ เดือนก่อนแล้วนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมหมื่นนครชัยศรี

ที่ ๕๑๓/๑๐๓๖ วันที่ ๗ สิงหาคม รศนพกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๓๙, ๕๔๖๙ ลงวันที่ ๕ สิงหาคม ร, ศก ๑๒๑ ว่าผู้ว่าราชการเมืองระยองมีโทรเลข[๒๒]มาว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงษ์เสด็จกลับจากเมืองระยองเข้ามากรุงเทพ ฯ แต่วันที่ ๑ สิงหาคมแล้วนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว จะ

สมเดจอมรพินิต

๔๑๖๓
เวริเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๐ สค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๑๔/๑๐๓๙ วันที่ ๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๔๒/๕๕๑๖ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ เรื่องนายเชียงทองคนฝั่งซ้ายหนีมาอยู่บ้านหมากแข้งนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรายฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่าเรื่องนี้ควรจะแนะนำกันเสียให้เข้าใจสำหรับการต่อไปข้างน่า

สมมตอมรพันธุ์

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
มหาเมรุปะอิน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๖๐๐

ที่ ๒๕/๒๓

ด้วยข้าพเจ้าสังหาคมรัตนโกสินทรศักราช ๑๒๑ สังกุมมหลวงตำรวจภูบาล ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๕๖/๕๕๓ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม นี้ ว่าด้วยเรื่องพระยาสายปัญหาใช้ให้คนมาหาหมอเลขฝรั่ง เลขตวันกะจีปูตรพระยะลาภมาเข้าหาสี กระทรวงมหาดไทย สั่งพระยาสุขุมนัยวินิตให้สืบอ่านให้พระยาสายปัญหาเลขตวันกะจีทำคำสูรแก่ไทย บัดนี้ตวันกะจีได้ทำคำสูรแก่ไทยมาเรียบร้อยแล้ว เป็นอันยกไทยให้

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๑๘๙

ที่ ๒๕๙/๒๔

วันที่ ๙ สิงหาคม มีนายโกสินทร์ศักดิ์ -
สังกมหลวงดำรงฤทธิภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๘๗ ลงวัน
๒๕๗๕
วานนี้ ว่าห้างบอมเบเบอมาขอเช่าที่หนองบาง
กระเจ หนองล่ม หนองกรอ ในท้องที่อำเภอ
พันลาน แขวงเมืองนครสวรรค์เพื่อเก็บ -
รักษาไม้ซอนสัก ให้ค่าเช่าปีละ ๘๐๐ บาท -
กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความเห็นควรให้
ปฏิบัติบอมเบเบอมาเช่าที่ ตำบลนี้ ขออนุ
ญาตให้ปฏิบัติบอมเบเบอมาเช่า มีกำหนดเช่า
๕ ปี ตามร่างสัญญานั้น อนุญาตแล้ว พระกัน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗๓๒๐ กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๑๕/๑๐๔๔ วันที่ ๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๓, ๕๕๕๗ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ เรื่องมิสเตอร์ฟักโยฟพ่อค้าเมืองเวียงจันทน์มาขอตัดไม้ในแขวงเมืองท่าบ่อ ๒๗ พระองค์เจ้าวัฒนาได้ให้ผู้วาราชการเมืองท่าบ่ออนุญาตให้มิสเตอร์ฟักโยฟตัดไม้ได้แต่เฉพาะไปทำเรือนตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทยนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าลองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมเดจอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ ส.ค ร.ศ. ๑๒๑
๘๖๐๗

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๒๑๗/๑๐๘๗ วันที่ ๙ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๐/๕๕๔๐ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้ ๒๘ เรื่อง เจ้านครแลเค้าสนามหลวงเมืองนครลำปางพร้อมด้วยเจ้านายประชุมปฤกษาจัดการระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายในเขตร์แขวงเมืองนครลำปางนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

ละ ม.ว.
๙ ส.ค.

สมเดจอมรพินธ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ส.ค. ร.ศ. ๗๒๗
๘๒๑๐๒

ที่ ๒๑๔/๑๐๔๘ วันที่ ๙ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๕ ลงวันวานนี้ ๕๕๘๔
ส่งสำเนาโทรเลขพระยาสุขุมนัยวินิตซึ่งแจ้งมาว่าด้วยเรื่องที่จะพา
หลวงธรรมรตันเข้ามากรุงเทพ ๆ นั้น เป็นการชักช้อง คือใน
เวลานี้ศาลเมืองกลันตันหลวงธรรมรตัน ๒๙ เป็นหัวหน้าอยู่คนเดียว
เป็นต้น กระทรวงมหาดไทยได้มีโทรเลขตอบไปว่าให้หลวงธรรม
รตันกลับไปเมืองกลันตันนั้น ได้นำทูลเกล้า ๆ ถวายทราบฝ่าละออง
ธุลีพระบาท โปรดเกล้า ๆ ให้ทูลท่านว่า เป็นการชอบแล้ว ๆ

สมเด็จกรมพระยา

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๔๒๐๓

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๒๖๑/๑๐๒๐ วันที่ ๙ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๗/๕๕๔๐ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ ส่งสำเนาใบบอกพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ์ เรื่องนายร้อยเอกเขย แลนายร้อยนายสิบพลทหารรวม ๑๒๐ นาย ซึ่งกลับจากราชการมณฑลอิสาณถึงเมืองพุดไทยสง[๓๐] หลวงเจริญทีพผลนายอำเภอ ได้จัดการรับรองแล้วจัดจ้างเกวียนส่งเข้ามายังมณฑลนครราชสีมา นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรายฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

ขอประทานกราบบังคมทูลพระกรุณา
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า
สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๕๒๙๙ กรมราชเลขานการ
ที่ ๒๑๑/๑๐๔๘ วันที่ ๑๑ สิงหาคม ศกนี้ ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๘, ๕๖๐๑ ลงวันที่ ๙
สิงหาคม ร, ศ, ๑๒๑ ว่ากระทรวงยุติธรรมมีหนังสือส่งคำร้องของ
กงซุลอังกฤษเรื่องความแขกเซกอารุนโจทฟ้องจีนซุยเรื่องที่ดินใน
เมืองตานีให้กระทรวงมหาดไทยจัดการ แลได้ส่วนแล้วว่าไม่ได้เป็น
คนในบังคับแลว่าได้แจ้งความให้กระทรวงการต่างประเทศทราบนั้น
ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๕๓๐๐

กรมราชเลขานุการ
วันที่ ๑๒ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๒๖๖๗/๑๐๖๘

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงศารงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๙/๕๖๐๕ ลงวันที่ ๙ เดือนนี้ บอกรายงานคนป่วยเป็นอหิวาตะกะโรคณะพลภูเก็จ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ถึงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๑ นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๔๖

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๖๗/๑๐๘๖

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๔/๕๔๘๐ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ขออนุญาตส่งสัญญาบัตรพระอุบลเดชประชารักษ์ ๑ พระอุบลศักดิประชาบาล ๑ หลวงเขมรัฐการอุสาห์ ๑ พระราชพงษ์ภักดี ๑ รวม ๔ นายไปพระราชทานที่มณฑลอิสาณ นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท โปรดเกล้า ๆ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ สค ๒๔. ๒๓๑
๘๒๘๐

กรมราชเลขานุการ
วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๒๒๔/๑๐๘

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๖๖, ๕๖๕๐ ลงวันที่ ๑๒ เดือน
นี้ ว่าพระยารัษฎานุประดิษฐภูมิไทรเลขมาว่า ราษฎรในมณฑลภูเก็จที่
เคยเป็นกาฬโรคนั้น บัดนี้สิ้นไปหมดแล้ว นั้น ได้นำความกราบบังคมทูล
พระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมเดจพระพันปี

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ สค ร.ศ. ๑๒๑
๘๕๔ ๓๗

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๒๖๕/๑๐๔๗

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๖๗/๕๖๕๑ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้
ส่งบาญชีหางว่าวเรื่องเพลิงไหม้บ้านเรือนราษฎรแลคนเป็นอันตรายต่าง ๆ
ตามหัวเมือง ซึ่งข้าหลวงเทศาภิบาลแลผู้ว่าราชการเมืองมีบอกแลโทร
เลขมานั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้ว สมมตอมรพันธุ์ าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ สค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๓๑/๑๐๘๘

ขุ้ด พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๒๓/๕๓๐๗ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้
ว่าพระยานริศรราชกิจมีบอกมาว่ากงซุลฝรั่งเศสนครน่านมีหนังสือมาว่า
นายแตวรองแขวงเมืองลอง(๓๒)แลนายแขวงเมืองแพร่เก็บเงินค่าแรงแทน
เกวียนโลหนังสือเดินทางแก่คนฝั่งซ้าย พระยานริศรราชกิจได้มีคำสั่งไป
ยังเค้าสนามหลวงเมืองแพร่แลนครลำปางให้ไต่สวน นั้น ได้นำกราบบัง
คมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๓๑/๒๐๘๕

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๘๔ ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๑ (ในเรื่องเปลี่ยนพระคลัง) ๓๓

เรื่อง ฝรั่งเศสหาว่าสับเปลี่ยนช้างซึ่งด่านเมืองระสือได้จากผู้ร้ายได้

พระยาศุขาธรรมณินทร์จะส่งคำพยานกับคำของผู้รับช้างซึ่งเป็นหลักฐาน

ในข้อที่มีได้สับเปลี่ยน กระทรวงมหาดไทยสั่งไปให้มายังกรุงเทพ ฯ

แลช้างนั้นพระยาศุขาธรรมณินทร์ได้นำไปให้ ม. ศุลยองดูแล้ว กลับมีจด

หมายตอบให้รักษาช้างไว้ก่อน กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าเป็นสัตว์มี

ชีวิตรถ้าทิ้งไว้เนิ่นช้าอาจจะเป็นอันตรายได้ ขอให้อุปทูตฝรั่งเศสสั่งให้

ไวสกงซุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบองรับช้างไว้ก่อน นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ

ถวายทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่า ตาม

ที่กระทรวงมหาดไทยจัดการนั้น เป็นการชอบแล้ว ฯ

สมมต่อมรพินธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ สค ร.ศ. ๑๒๑
๘๔๖๘

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๓๒/๑๐๔๐

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๔๕/๕๗๔๒ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ เรื่องไวสกงซุลฝรั่งเศสเมืองอุบลที่หาว่าคนชื่ออายชอย อายโพบ้านสมอเลียบฝั่งขวาเป็นผู้ร้ายลักกระบือของคนฝั่งซ้าย ๑๔ กระบือขอให้ใต่สวน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมชุนสรรพสิทธิประสงค์มีบอกมาว่าได้ให้ใต่สวนสืบหาคนชื่ออายชอย อายโพบ้านสมอเลียบก็ไม่มีตัว ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ชี้แจงไปยังไวสกงซุลฝรั่งเศสแล้ว นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทรายฝ่าลองธุลีพระบาทแล้ว ฯ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๗๔๘ ๖

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๓๓/๑๐๕๖ วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้

รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๘๖, ๕๗๔๔ ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม

ว่าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์มีใบบอกส่งสำเนาหนัง

สือเจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ์มาว่า อำเภอสยามโวหารแจ้งว่านายภา

ษาฝรั่งเศสแม่ทัพเมืองเชียงแตงมาจับราษฎรซึ่งหนีมาบ้านเสียมโบกไปข่ม

เหงเฉโจดเอาปากคำว่าเป็นโจร แลพูดท้าทายต่าง ๆ ราษฎรเหล่านั้น

พากันแตกตื่นกลัวอำนาจ นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทราบฝ่าละอองธุลี

พระบาทแล้ว จะ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ สค ร.ศ. ๑๒๓
๘๒๖๗

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ศกนี้ ๗๕ ๑๒๑

ที่ ๒๓๑๗/๑๕๗

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๔๗/๕๖๔๖ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้
ว่าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์มีบอกมา ว่าเจ้าอุปราช
เมืองนครจำปาศักดิ์ได้สั่งให้อำเภอธาราปริวัตร์ อำเภอสยามโภคสีบจับตัว
ทหาร ชื่อพัน มา สิทธาที่หนีมาจากเมืองเชียงแตงข้ามมาอยู่ฝั่งขวา ซึ่ง
ไว้สกงซุลฝรั่งเศสเมืองอุบลขอให้สืบจับตัวผู้ที่หนีมานั้น อำเภอตอบว่าได้
ออกตรวจหาตัวทหารที่หนีก็ไม่พบ เจ้าอุปราชไม่ไว้ใจว่าอำเภอจะตรวจ
ไม่ตลอด จึงแต่งให้กรมการออกไปสืบซึกยังหาหนีกลับมาไม่ นั้น ได้นำทูล
เกล้า ฯ ถวาย ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๑๓๒/๑๐๕๘

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๕๐ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ๕๗๖๕
ว่าได้รับบอกพระยาสุริยเดช ว่าราษฎรบ้านท่าหลวง บ้านประสุก บ้านกลวย บ้านประค้า บ้านขาม เป็นอหิวาตกะโรคถึงแก่กรรมรวมชายหญิง ๔๔ คน แต่บ้านประสุก บ้านกลวย บ้านประค้า บ้านขามอหิวาตกะโรคสงบลงแล้ว ยังเป็นอยู่แต่บ้านท่าหลวง พระยาสุริยเดชได้สั่งยาสภาคุณาโลม๔๐ไปให้ผู้แทนนายอำเภอพิมายจ่ายให้ราษฎรโรคคอยเสื่อมชาลง นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวาย ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ฯ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๒๘๗

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม รศนิกสินทรศก๑๒๑

ที่ ๕๓๖/๑๐๔๔

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงศารงราชานุภาพ
ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า กระทรวงมหาดไทย
มีหนังสือ ที่ ๒๘๘/๕๗๒๕ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ กราบบังคมทูลพระกรุณา
เรื่องพระเกรียงไกรกระบวนยุทธ์ยกไปตีเมืองฉเชิงเทรา ยื่นใบลาว่ามีอาการ
ป่วยเป็นโรคเรื้อรังมาช้านาน ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลาออกจาก
น่าที่ราชการ เพื่อจะได้รักษาโรค นั้น พระราชทานพระบรมราชานุญาต
เสร็จ

สมมตอมรพันธุ์

ะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๙ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๕๘๘๖

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๒๓๗/๑๑๐๐

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๘๙, (๕๗๗๗) ลงวันที่ ๑๔ สิงหาคม
ว่าพระยาเทพธิบดี(๔๓)มีบอกมา ว่าตำแหน่งยกรบัตร เมืองศุโขไทยว่างอยู่ ขอ
พระราชทานหลวงภักดีภูธร(๔๔)ซึ่งรับราชการอยู่ในตำแหน่งยกรบัตร เมืองสวรรค
โลกมารับตำแหน่งยกรบัตร เมืองศุโขไทย เพื่อให้ราชการในหน้าที่อัยการ
ดำเนินไปโดยสดวก กระทรวงมหาดไทยเห็นควรพระราชทานพระบรม
ราชานุญาต ให้หลวงภักดีภูธรรับราชการตำแหน่งยกรบัตร เมืองศุโขไทยนั้น
พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว าะ

กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

๔๖๐๔

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๕๓๔/๑๑๐๗

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๗๔๙ ลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้

เรื่องไวสกงชุดฝรั่งเศสเมืองอุบลขอให้จับลาวลี่ส่ง ว่าอยู่ที่บ้านจานขาง

หวัยคำยง เจ้าอุปราชนครจำปาศักดิ์ได้ให้สืบหาตัวลาวลี่ไม่พบ ได้แต่งให้

กรมการออกตรวจหาดูอีกแล้ว นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรายฝ่าละออง

ธุลีพระบาทแล้ว

๔๖๐๐

กรมราชทัณฑ์

ที่ ๕๓๔/๑๑๐๔ วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๘๐๐ , ๕๘๑๓ ลงวันวานนี้ ว่าอ้ายอ๊อดนักโทษเรือนจำเมืองนครไชยศรีทำเรื่องราวมาขอความกรุณาลดหย่อนผ่อนโทษ กระทรวงมหาดไทยได้ส่วนแล้วได้ความว่า อ้ายอ๊อดเป็นผู้ร้ายลักนาฟิกาของพระหมาญาทีกันไป ศาลตัดสินจำคุก ๖ ปี อ้ายอ๊อดจำมาได้ ๔ ปี ซึ่งเห็นพอดีแก่โทษแล้ว ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อ้ายอ๊อดหลุดพ้นโทษไปคราวหนึ่งนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต แลได้มีพระราชหัตถเลขาสั่งกระทรวงยุติธรรมให้ปล่อยอ้ายอ๊อดพ้นโทษแล้ว ฯลฯ

๔๖๐๘๗

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๔๐/๑๑๐๙ วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือที่ ๒๙๐, ๕๘๒๖ ลงวันวานนี้ ว่าพระยาสุริยเดชเสนอความขอถวายข้าราชการเมืองไชยภูมมา ๖ นาย ว่าสมควรจะได้รับประทานตั้งเป็นหลวง กระทรวงมหาดไทยเห็นเป็นการสมควร ขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตทำประทวนตราพระราชสีห์ตั้งตามรายชื่อที่ว่ามารวม ๖ นายนั้น พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

ฯ

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
มหาเมฆปะจิน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๙ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

ที่ ๑๖๐/๑๐๑๘

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๙๔๑
ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ มีมาที่กรมขุนสมมต
อมรพันธ์ เรื่องศาลเมืองเชียงแสงได้มี
หนังสือมายังอำเภอตากปริวัตรว่านายอวน
สิตรคำนี้นายเตะอำแสงมาชี้นหนีมาจาก
เมืองเชียงแสงได้นำสารกรมธรรมไปฟ้อง
ฟ้องต่อศาลเมืองเชียงแสง ขอให้ส่งตัว
นายเตะอำแสงมาไปยังศาล อำเภอตากปริ
วัตรได้ตอบไปว่า จะส่งตัวนายเตะอำแสง
มาไปให้ก็แลเกรงจะมีความผิดสิ่งขอให้ส่ง
สารกรมธรรมแลใบหมายมายังอำเภอตาก ปริ
วัตรจะพิจารณาให้ กรมมิชอบเมืองเชียงแสง
ไม่ยอมส่งให้ แลสั่งให้ส่งตัวนายเตะ

อำ

ตำแหน่งมาไปฝึกอบมิรเชนั้น เห็นว่าเป็น
ไปแล้วก็แล้วไป แต่ที่จริงฟังหากัน[๔๘]
ด้วยกันนี้ ถ้าจำเลยรับต้องเนื้อหาไม่
อยากจะให้แก้คดีส่งเงินไปนี้ก็จะจบ
กันได้

สยามินทร์ ร.ว.พ.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๙ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๘
๘๖๔๘

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๑๔ สิงหาคม ศกนี้ ๑๒๑

ที่ ๕๘๑/๑๑๑๗

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือ ที่ ๘๐๒, ๕๘๔๔ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้
ว่าหลวงฤทธิศักดิ์ชลเขตรมีบอกมา[๔๘] ว่าตะพานหลวงน้ำเมืองชลบุรี[๕๐] ชำรุด[๕๑]
ทรุดโทรมมาช้านานแล้ว ได้เรี่ยรายเงินตามกรมการพ่อค้าราษฎรได้
รวม ๓๕๐๙ บาท ๓๒ อัฐ ได้สร้างตะพานแล้วเสร็จ ขอถวายพระราช
กุศล นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทรายผ่านลองธุลีพระบาทแล้ว โปรด
เกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า ทรงอนุโมทนาในการกุศลนี้ด้วยแล้ว ฯ ะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๑ สค ร.ศ. ๑๒๑
๘๑๙๕๘

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๒๕๖/๑๑๓๑ วันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงศารงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๘๐๘ / ๕๘๕ ลงวันที่ ๑๙ เดือนนี้ ว่าได้รับ[๕๒]บอกพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ เรื่องมองสีเออเอดวาดเสอรวัลากลับไปโดยผันน่าที่นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมเดจพระพันปี

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๔๐๐

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๔๕/๑๑๓๕ วันที่ ๒๑ สิงหาคม ร.ศ.นิกสันทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้านองยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๘๑๒, ๕๙๑๒ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคมนี้ ว่าคำนันแลราษฎรตำบลบุ่งคล้าเมืองหล่มศักดิ์ทำตะพานด้วยเครื่องไม้จริง ข้ามคลองบุ่งคล้าทางไปมณฑลเพชรบูรณ์ ตะพาน๕๓ เปิดใหม่หาสนเดินไปมาได้โดยสดวกแล้ว ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า ทรงอนุโมทนาในการกุศลนี้ด้วย

ขอ[illegible]

สมเดจอมรพิมล

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๔๑๑๗

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๔๗/๑๑๓๖ วันที่ ๒๐ สิงหาคม ศักราช ๑๒๑

ทูลพระเจ้านยังยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่า กระทรวงมหาดไทย ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ ที่ ๒๘๑, ๕๔๔ ลงวันที่ ๒๐ เดือนนี้ว่าหลวงสาราลักษณโลชา[๕๔] เลขานุการมณฑลนครชุมพร ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง จะรับราชการไปไม่ได้ ขอกราบถวายบังคมลาออกจากน่าที่ราชการ กระทรวงมหาดไทยเห็นควรให้หลวงสาราลักษณโลชาออกจากน่าราชการตามความประสงค์นั้น พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จะ ว.พ. พ.ท.

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๔๓๓
กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๒๔ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ที่ ๖๘๗/๑๑๖๔

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับหนังสือลงชื่อพระยาราชวรานุกูล ที่ ๘๑๙, ๘๘๕ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้
ว่าพระยาสุขุมนัยวินิตมีบอกมาว่า เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ร. ศ. ๑๒๑
เวลาเช้า ๔ โมง เกิดลมพายุพัดต้นไม้ล้มหักที่ฟากนายชาวผู้แทนนายอำเภอ
ฉวางหัก ส่วนสถานที่ต่าง ๆ แลบ้านเรือนราษฎรหาเป็นอันตรายไม่ นั้น
ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๐๙๔

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๕๗/๑๑๕๕ วันที่ ๒๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
อ้ายขาวนักโทษคุกเมืองนครราชสีมา ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาขอรับพระราช
ทานโทษโดยทางไปรสณีย์ ๑ ฉบับ ได้สั่งต้นฎีกามาถวาย เพื่อจะได้สั่งฎีกา
ไปสอบถามเจ้าของฎีกา เมื่อรับว่าเป็นฎีกาของตนจริงแล้ว จะได้
ทรงสอบสวนข้อความตามฎีกานั้น กราบบังคมทูลพระกรุณา

สมเด็จเจ้าพระยา

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๐๕๓

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๕๓/๑๑๕๐ วันที่ ๒๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
อ้ายพุนนักโทษคุกเมืองอ่างทอง ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกา ขอพระราชทาน
ลดหย่อนผ่อนโทษโดยทางไปรสนีย์ ๑ ฉบับ ได้ส่งต้นฎีกามาถวาย เพื่อจะได้
ส่งฎีกาไปสอบถามเจ้าของฎีกา เมื่อรับว่าเป็นฎีกาของตนจริงแล้ว จะ
ได้ทรงสอบสวนข้อความตามฎีกานั้น กราบบังคมทูลพระกรุณา ฯ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๘ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๙๕๖๓

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๔๔/๑๑๗๐ วันที่ ๒๗ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงศรีสวราชานุภาพ

ได้รับลายพระหัตถ์ท่าน ที่ ๘๒๕/๖๐๗๐ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคมนี้ เรื่องพระยาสุขุมนัยวินิตขอให้หลวงศุภไสยสะโมธาน[๕๖] พนักงานอัยการมณฑล ไปรับราชการในน่าที่ยกบัตร์เมืองพัทลุงซึ่งยังว่างอยู่นั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
ที่ ๑๑๑๑

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๖๑๐/๑๑๗๑ วันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ตามหนังสือ ที่ ๘๘๐, ๘๐๘๙ เรื่องขอรับพระราชทานหีบศิลาน้ำเพลิง[๕๗]
ไปพระราชทานเพลิงศพพระเจริญราชเดช[๕๘] ผู้ว่าราชการเมืองมหาสาร
คามนั้น โปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ฯ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๔๒๑๒

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๔๖๑/๑๑๗๖ วันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๒๖, ๖๐๙๗ ลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้ ว่าเจ้าบุญวาทวงษ์มานิตมุ่ง มีบอกนำส่งรายงานการประชุมข้าราชการแลพ่อค้าในเมืองนครลำปางปฤกษาหารือด้วยเรื่องจะบำรุงการเกษตรปลูกต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง ท่านได้มีตราตอบไปแล้วดังสำเนาที่ส่งมานั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทรายฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ สค. ร.ศ. ๑๒๑
๘๖๑๗

ที่ ๕๖๑๒
๑๑๗๓

กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือที่ ๘๘๙/๖๑๕๐ ลงวันวานนี้ ว่าได้มีราชการแนะนำไปยังพระองค์เจ้าวัฒนา ในเรื่องฝรั่งเศสขอให้ช่วยจับทหารชื่อพัน, มา, สิทธา, ว่าต่อไปจะมีเรื่องเช่นนี้ให้จัดเป็นสองชนิด คือถ้าผู้ที่หนีมานั้นเป็นทหารควรเรียกสาตราอาวุธและเครื่องยุทธภัณฑ์ทหาร๖๐เก็บไว้แล้วปล่อยตัวไป ถ้าจับได้ตัวผู้หนีมาใต่สวนได้ความว่าเป็นผู้ร้ายจริง ควรส่งตัวไปให้เจ้าพนักงานฝ่ายฝรั่งเศส นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์ ๆ ๆ ๆ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๗
๕๗๐๔

ที่ ๑๖๕/๑๑๖๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๗
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๒๔๗๑๐๐ ลงวันที่ ๒๖ เดือนนี้
ว่าด้วยเรื่องเจ้าบุญวาห-วงษมานิตจะขอออก
เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท ช่วยทำที่ว่าการเมืองนครลำ
ปาง เธอเห็นควรมีศุภอักษรตอบไปว่าเงิน
ในงบประมาณสำหรับทำงบ้านเมืองมีพอ
แล้ว ให้เจ้าบุญวาห-วงษมานิตงดการที่
จะออกเงินช่วยทำงครั้งนี้เสีย นั้นหากเห็น
เห็นว่าดูจะดีกว่าที่ให้เขาต้องออก

ภ.ม.ว.
ว.พ.ร.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๘
๘.๓๓ ๐ ๔

ที่ ๑๖๙
๑๑๒๖

พุทธันวันจักรกรีมหาปรสาท.

วันที่๒๙สิงหาคมรัตนโกสินทรศก๑๒๑
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือที่๒๕๖๑๓๒ ลงวันที่๒๗เดือนนี้ มีข้อ
สงสำเหตหนังสือพยาบาลชายหญ่ยาว่าด้วย
มีความชรา ขอลาออกจากราชการตำแหน่งนายวง[๖๒]
เมืองสุไหงปาดี แลคืนเครื่องราชอิศริยาภรณ์แล
เครื่องยศ กับขอยกเว้นที่อย่าให้แก่ท้าวจิตร
นุกูลยตรด้วยนั้น ทราบแล้ว

ซึ่งพยาบาลชายหญ่ยามีความปรารถนา
จะนาจิตรวิเวก กายวิเวก[๖๔] ตั้งความเพียรกอง
การกุศลในพระพุทธสาสนา ขอออกจากที่
จางนั้น ยอมอนุญาตให้ออกตามความประ
สงค์ เครื่องยศแลเครื่องราชอิศริยาภรณ์
จะคืนเสียก็ตาม แต่เบี้ยหวัดนั้นให้คงได้
รับอยู่กว่าจะสิ้นชีวิตร ท้านเรือนซึ่งจะยกให้

ญก่

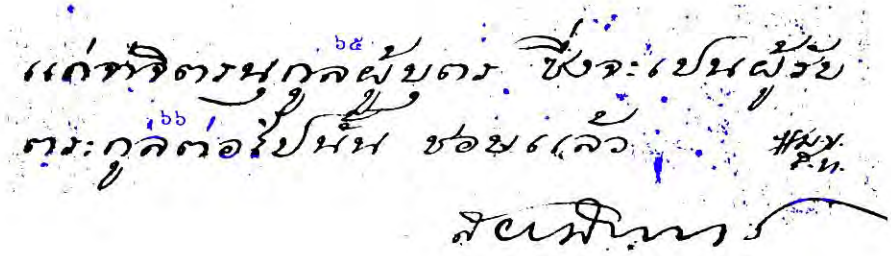

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓๐ ส.ค. ร.ศ. ๑๒๑

ที่ ๕๖๕/๑๑๗๕ ๕๖๕๕ กรมราชเลขานุการ

วันที่ ๒๙ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๐

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๕๑/๖๑๖๗ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ ส่งสำเนาบอกลับ
พระยาสุขุมนัยวินิต เรื่องไล่เลียงไถ่ถามหลวงธรรมรัฐธุราทรถึงเรื่องความ
เดือดร้อนของราษฎรในเมืองกลันตัน นั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ฯ

ที่ ๑๖๔/๑๑๓๔ พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท
วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๔๗๑ ๒๕๑๑
สังกมหลวงคำสงก่าสนุภาพ กราบถวายบังคมทูล
ที่ ๘๕๕/๒๔๘ ลงวันที่ ๒๘ เดือนนี้ ว่ากรมขุนสวรรพสิทธิ
ประสงค์มีบอกมาเมื่อเดือนสิงหาคม ๔ คนที่หนีมาอยู่ฝั่งขวา
ไปยังกรมมีแขบ้านมอง(๖๗)กับปืน ๑ กระบอกไปให้ผู้แทนเวส
กงซุลฝั่งเศสเมืองอุบลแล้ว เวสได้ปฏิเสธกลับไปยังกรมขุน
สวรรพสิทธิประสงค์ ว่าต่อไปถ้าจะมีเรื่องฟ้องฝั่งเศสขอให้เก
จับคนส่งไปให้เร่งนี้ให้จัดเป็น ๒ พวก กับที่ว่ามานั้น ทราบ
แล้ว เห็นว่าเคยส่งเสียแล้วกลัวจะแก้ไขยาก ถวายสง-
สัยก็อยู่ในเมืองนั้น สักประการหนึ่งไม่ไว้ใจคนเขาเอง สั่งๆ
ออกไปมันจะเก็บเอาความไปบอก ขอให้กรมวังทูลให้ดี

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ ก.ย. ๒๕๒๑
๙ ๓๓ ๒๗ ๓๗

ที่ มท ๐๗๐๑/๑๑๓๓ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๑

เรื่อง มหลวงดำรงภาษณภาพ ได้รับพระราชทานเลื่อน
เลขที่ ๒๔๔/๒๕๔๒ ลงวันวานนี้ ขออนุญาตปิด
การประชุมสภาเทศบาลในเดือนกันยายน
เพื่อให้สมาชิกสภาเทศบาลได้ร่วมงานรัฐพิธี
ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๑๐ กันยายน
นั้น ทราบแล้ว อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๙๓๑๕

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๖๔/๑๑๕๖ วันที่ ๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๖๕, ๖๖๒๙ ลงวันที่ ๒๙ เดือนนี้ ส่งสำเนา
โทรเลขพระยาศรีธรรมาโศกราช ว่าด้วยเรื่องมิสเตอเดวิดออกจากเมือง
ตานีไปเมืองสายเมืองระแงะ นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา
ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมเดจอมรพินิจ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓ ก.ย. รศ. ๑๒๑
๔๓๒๓

ที่ ๒๓๑/๑๑๔๕ กรมกองตระเวน

วันที่ ๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๖๙/๖๒๘๒ ลงวันวานนี้ ว่าพระองค์เจ้าวัฒนา มีบอกมา เรื่องพระยันตประเทศจางวางเมืองชนบทป่วยเป็นอหิวาตกะโรค ถึงแก่กรรมนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ตราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๓ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๙๓๒๕

ที่ ๒๙๗/๑๓๔๕ กรมราชเลขานุการ

วันที่๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๖๖ ๖๒๖๑ ลงวันที่ ๓๐ เดือนสิงหาคม ว่าได้รับโทรเลขเดิบบอกข้าหลวงเทศาภิบาลแลผู้ว่าราชการเมืองทั้งปวง บอกข่าวโจรผู้ร้ายเข้ามารวม ๗๐ ราย คงจับตัวผู้ร้ายได้ ๑๘ ราย ยังจับไม่ได้ ๕๒ ราย ตามบาญชีที่ส่งมานั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรายฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว ฯ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๓ กย ร.ศ.๑๒๑

กรมราชเลขานการ
ที่ ๑๒๐๖ วันที่ ๒ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๘๗๖, ๖๓๔๐ ลงวันนี้ ส่งสำเนาบอกลับพระยาสุขุมนัยวินิตชี้แจงเรื่องพวกพระยาเมืองแขกทั้ง ๗๐ เจ็ดซึ่งเข้ามาประชุมที่เมืองสงขลา ได้อนุญาตให้กลับไปบ้านเมืองหมดแล้วนั้น ได้นำทูลเกล้า ฯ ถวายทรายฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่าตามข้อความที่พระยาสุขุมชี้แจงมาเรื่องพระยาเมืองแขกนั้น ทรงพระราชดำริห์ว่า มันยังกรุน ๆ อยู่ าะ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๔ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๔๗๗/๑๖๐๖ วันที่ ๓ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยลายพระหัตถ์ ที่ ๘๗๘/๒๓๕๘ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ เรื่องพระยาสุขุมนัยวินิตจะเข้ามากรุงเทพ ฯ นั้น ได้รับนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่า มาก็เห็นจะทัน ฯ

สมมตอมรพันธุ์

ราชเลขาธิการ
จันทร์ ๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑

๖๐๐๗

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๕๔๘๔
กรมราชเลขาธิการ

ที่ ๕๓๕/๑๒๑๑ วันที่ ๔ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ หนังสือท่านที่ ๔๒๔, ๖๓๖๔ ลงวันวานนี้ ส่งสำเนาโทรเลขพระยาศรีสหเทพ เทโทรเลขพระยาสุขุมนัยวินิต เรื่องมิสเตอรโดวิดไปถึงเมืองระแงะเลยบางนะรา ๗๒ เตรียมกลับไปเมืองกลันตันในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ท่านได้แจ้งความไปให้กระทรวงต่างประเทศทราบแล้วนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

สมมตอมรพันธุ์ าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
กรมราชเลขานการ

ที่ ๒๔๐/๑๖๑๖ วันที่ ๔ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๐

ทูลพระเจ้านังยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับ
ลายพระหัตถ์ที่ ๘๗๓, ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ ว่าพระยาเพชรพิไชยราช
สงครามมีบอกมาว่าได้เรี่ยรายเงินข้าราชการแลราษฎรได้สร้างตะพานข้ามลำ
น้ำสักเก่าทำด้วยไม้ประดู่เสร็จ เป็นการสำเร็จบริบูรณ์ได้เปิดให้มหาชน
เดินไปมาได้โดยสดวกแล้ว ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลนั้น ได้นำ
กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้
ทูลท่านว่าทรงอนุโมทนา จะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๕ ก.ย. ๒๔. ๒๔๑

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๔๑/๒๑๔ วันที่ ๔ กันยายน ศกนิกสันทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ ที่ ๘๗๗, ๖๓๕๔ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ เรื่องมณฑลภูเก็จมีบอกมาว่า ตั้งแต่วันที่ ๑๘ ถึงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ร, ศก ๑๒๑ ไม่มีคนเป็นอหิวาตกโรคนั้น ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๕๖๗ ฉ

ที่ ๕๔๒/๑๖๒๐ วันที่ ๕ กันยายน ร.ศ.นิกสันทรศก ๑๒๐

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ทูลมาว่าท่านทูลเกล้า ฯ ถวาย หนังสือ ที่ ๒๔๙, ๒๔๑๐ ลงวันวานนี้ ส่งสำเนาหนังสือพระยาวัยวุฒิวิเศษฤทธิไชยวางคำกับราชการเมืองไชยา ขอรับพระราชทานเงินเลี้ยงชีพนั้น ๗๖ ได้โปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ส่วนกะเทียบเบี้ยบำนาญตามพระราชบัญญัติแล้ว ๗๕ ฯ

พระยมราช

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ ก.ย. ๒๕๗๑
๕๗๕

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๘๕/๑๖๖๖ วันที่ ๖ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ ที่ ๘๘๐/๖๓๘๕ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่าพระครีสมุทโภค ผู้ว่าราชการเมืองระยอง ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลในการที่ได้ขอแรงราษฎรขุดมูลดินตำบลเพรกขามยกขึ้นเป็นถนน[๗๗] เพื่อให้มหาชนเดินไปมาเป็นสาธารณประโยชน์ทั่วไปนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่า ทรงอนุโมทนา ราชกุศล

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับสันที่ -๘ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๖๗๔๗

กรมราชเลขานุการ

ที่ ร/๑๒๓๖ วันที่ ๖ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือ ที่ ๘๙๔, ๖๔๗๖ ลงวันวานนี้ ว่าพระยาสุขุมนัย
วินิตมีโทรเลขบอกมาว่า จะออกจากเมืองสงขลาไปเมืองนครศรี
ธรรมราชวันที่ ๓ เดือนนี้ เพื่อจะได้ไปจัดการเรื่องพลตำรวจภูธร
นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ฯ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่ ๑๑๐/๑๑๗๒ เฟหน้งสือกรมหลวงชุมพรเขตอุดม
วันที่ ๗ กันยายน ร้ตนโกสินทรศก ๑๑๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ฉันได้
เห็นกรมหลวงดุไทรเลขเจ้าเฟหสุรศักดิ์
เรื่อง ม, ลากองต่อว่าเรื่องหนังสือคนไทย
ในหนังสือฝรั่งเศสนั้น กรมหลวงเทวะวงศ
จะทรงตอบให้เดจาก ว่าแต่ก่อนก็ไม่
ได้ร้องว่าคนต้องมากักขัง เสียวสักระ
ว่าเมื่อไม่มีคนแลไม่มีหนังสือแล้วไม่มีวิธี
จะใส่สอนได้ ฉันเห็นว่าที่เจ้าเฟหสุร
ศักดิ์ตอบไปก็ออกจะพออยู่แล้ว

ส่วนกรมหลวงดำได้ให้นายไทรเลข
ลากองมาหาบ่อยๆ แต่ไม่เห็นอยู่ปฏิบัติ
หน้าที่อะไร

ปิ่น

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๔๓/๑๒๓๗ วันที่ ๗ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยกระทรวงโยธาธิการส่งรายงานนายเอี่ยมสารวัดไปรสนีย์โทรเลข ซึ่งมีมาเล่าถึงการจลาจลอันได้เกิดในมณฑลพายัพมาทูลเกล้า ฯ ถวาย โปรดเกล้า ฯ ให้ส่งมาถวายท่าน หมอมฉันได้ส่งรายงานของนายเอี่ยมมาถวายพร้อมกับจดหมายนี้แล้ว ฯ

สมมตอมรพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ ธ.ค. ๒๕๓๑

ที่ ๑๗๔/๑๑๗๕ พระที่นั่งจักรกริยมหาปราสาท
วันที่ ๔ กันยายน รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๗

สังกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ได้รับ
หนังสือที่ ๖๒๗/๔๕๗๙ ลงวันที่ ๑๒ กันยายน
ร.ศ.๑๒๑ สั่งสำเนาบอกพระยาศักดิ์เสนี
เปนรายงานเรื่องตรวจราชการในบริเวณเขต
๗ หัวเมือง กับรายงานขุนสุนทรนรศักดิ์
ตรวจการแพนกสรรพากรมานั้น ได้ตรวจ
ดูตลอดแล้ว

สังเกตดูยังบกพร่องร่องแร่งมาก ศ
เห็นว่าการที่ทำในหัวเมืองชั้นในก็ไม่ได้ตั้ง
ขึ้นพร้อมกันทุกอย่าง แลที่ยังไม่ทำไป
ก็มี เช่นหวงห้ามป่าไม้ ในบริเวณมลาย
ตั้งหวงห้ามป่าไม้ การที่ห้ามนั้นก็ไม่ได้ห้าม
ได้ขึ้งอย่างไร เปนแต่ใครไปตัดไม้ก็
เรียกค่าธรรมเนียมฤๅค่าอนุญาต แล้วตัด
ไม้อะไรก็ได้เท่าใดก็ได้ ตั้งกฎข้อนี้เปน

ต้น

ตัดแปลงขึ้นใช้ เสมือนหนึ่งนายลงไปเก็บหยูม
หยิบให้เป็นที่เปื่อนหน่าย ฝ่ายว่าน้ำแต่พอ
เป็นตัวอย่างให้ละยาขึ้นบน เห็นว่าการกระ
จกกระจกนี้ยังไม่ปีคนพอที่จะทำให้ดีได้
ก็ไม่ได้ประโยชน์อันใดมากนัก เป็นแต่
จัดขึ้นให้เต็มตามแบบเช่นนี้ควรจะยก
เว้นเสียบ้าง อย่าให้ภาษาบังเกิดความ
เปื่อนหน่ายในการที่ต้องถูกกวนกระจกกระ
จก ถ้าการกระจกกระจกอยู่แต่เดิม
ปลดเปลื้องเสียบ้างให้เห็นว่าเป็นการป
ลดสบายขึ้น รวบรวมใจความว่าให้จัด
การปกครองให้เป็นอย่างง่ายๆ ยอมให้
บกพร่องในที่ชั้นควรจะยอมให้บกพร่อง
กว่าหัวเมืองชั้นในไปพลางก่อน กว่าคนจะ
พักพร้อมจึงค่อยจัดค่อยทำให้ตลอดไป
ดีกว่าที่จะทำสิ่งละอันพันละน้อยแล้วไม่
ได้ดีเต็มที่สักอย่างเดียว ถ้าให้พระยาสุขุม

แล

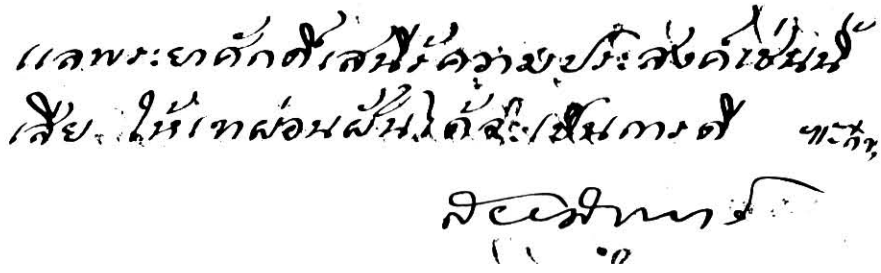

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๐ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๔๖๑๕

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๔๔/๑๖๔๕ วันที่ ๙ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับลายพระหัตถ์ ที่ ๗๐๖/๕๒๓๐ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม แลที่ ๗๕๒/๕๕๔๗ ลงวันที่ ๗ ที่ ๗๗๗/๕๗๒๔ ลงวันที่ ๑๓ ที่ ๗๘๘/๕๗๖๓ ที่ ๗๘๙/๕๗๖๔ ลงวันที่ ๑๔ ที่ ๗๙๗/๕๘๐๐ ลงวันที่ ๑๕ ที่ ๘๑๓/๕๘๓๓ ที่ ๘๑๔/๕๘๓๔ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม แลที่ ๘๘๒/๖๔๑๖ ลงวันที่ ๔ ที่ ๘๘๕/๖๔๓๐ ลงวันที่ ๕ กันยายน ร.ศ.๑๒๑ รวม ๑๐ ฉบับ เรื่องจำหลวงเทศาภิบาล แลผู้ว่าราชการเมือง ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลในการที่ได้กระทำกิจผูกพัทธสีมาตามวัดต่าง ๆ มานั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ทูลท่านว่าทรงอนุโมทนา

ประภาพันธุ์

กระทรวงมหาดไทย
รับที่ [illegible]

กรมราชสถานการ

ที่ ๔๔๗/๒๔๔

ทูลพระ[redacted]เบย กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับลายพระหัตถ์ท่าน[redacted] ๙๑๖ ลงวันที่ ๙ เดือนนี้ เรื่อง เมืองกลันตันทำ
ตะพานสำหรับรับเสด็จเมืองสิงคโปร์ ว่าปีนี้พระยาสุขุมนัยวินิตมีโทรเลขมาว่า
พระโกษาธิศหากบอกมาเรื่องตะพานที่เมืองกลันตันทำขึ้นนั้นรับนายทหารเรือรบ
อังกฤษ ปีนี้ไคร้[redacted]เสียแล้วนั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว

[redacted] าะ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๕๕๖๗

กรมราชเลขานุการ

ที่ ๕๙/๒๕๘ วันที่ ๑๐ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับลายพระหัตถ์ ที่ ๘๙๘/๖๕๒๑ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ ว่าได้รับบอก
พระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการ เรื่องเรือกลไฟปาชิณโดนเรือ
ม่วง ๘๐ พลตำรวจภูธรล่มที่ตำบลบางขนาน พลตำรวจภูธรจมน้ำตาย ๑ คน
กับปืน ๓ กระบอกจมน้ำหายไป โดยที่ตำรวจภูธรเดินเล่นอนหลับอยู่ใน
เรือ นั้น ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทรายฝ่าลอองธุลีพระบาทแล้ว าะ

สมมตอมรพันธ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๘๘๘

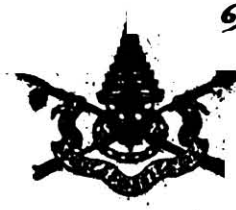

ที่ ๑๗/๑๑๙ กรมหมื่นจักรปรีชาพยาธิ
วันที่ ๑๑ กันยายน ๑๒๑ ถึงเสนาบดีกระทรวง
มหาดไทย ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือที่ ๓๐๒/๒๖๒๑ ลงวันที่ ๑๐ นี้ว่าตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีว่างอยู่ ๘๑ ขออนุญาตให้พระยาสุขุมนัยวินิตผู้ว่าราชการเมืองนครชัยศรีไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีนั้น อนุญาตแล้ว ๗:

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ ก.ย. ร.ศ. ๒๒๑
๑๐๑๐๔

ที่ ๑๒๙/๑๒๐๔ พุทธศักราช ๒๔๔๕
วันที่ ๑๖ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๐
สังกมหลวงดำรงภาพนุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๓๐๑/๖๖๐๒ ลงวันนี้
ว่าด้วยพยาสุริยเดชมีบอกมาว่า ภษฎา
พลเมืองในเมืองไชยภูมิแลเมืองบุรีภัก
มณฑลนครราชสีมาพากันตั้งบ่อนเล่น
การพนันเบี้ยใบกุฎีเรียกว่าคู่สัยภูมิ
ไม่เป็นอันทำมาหากิน เมื่อสิ้นทุนแล้ว
กลับประพฤติเป็นโจรผู้ร้าย พระยาสุริยเดช
ขออนุญาตยกเลิกห้ามไม่ให้เล่นเบี้ยใบก
ในมณฑลนครราชสีมาต่อไป เห็น
เป็นการสมควรขออนุญาตออกประกาศยก
เลิกตามพระราชบัญญัติอากรการพนันมาตรา
๕ นั้น อนุญาตแล้ว

๑๐๑๖๗
เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๔ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๐

ที่ ๑๒๘๒๑๗ พระสีมังคลมกขีมหาปกาสาท
วันที่ ๑๓ กันยายน ปีกุนโกสินทรศก ๑๒๑

สัง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๒๙๙/๑๙๙๙ ลงวันที่ ๑๑
เดือนนี้ ว่าพระยาเทพาธิบดีมีบอกแต่ง
ให้หลวงไชยศรกรมการคุมตัวอ้ายวันพัก ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นผู้วิเศษกระทำให้
ราษฎรเมืองพิจิตรหลงเชื่อสืบเนื่องไปต่าง ๆ พร้อมด้วยคำสำนวนมา
เธอได้ตรวจดูคำสำนวนเห็นว่าอ้ายวันพักเป็นคนสติฟั่นเฟือนมาได้ศึกษาในหนังสือไตรภูมิกับศึกเป็นชอบกล ไม่ชออนุญาตให้คุมอ้ายวันพักซึ่งอ้างตัวเป็นผู้วิเศษนี้กำหนด ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๐ เดือนนี้เป็นต้นไปนั้น อนุญาตแล้ว

ส.ค.ม.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๖ ก.ย. พ.ศ. ๒๔๑
๑๐๗๔๘

ที่ ๑๖๙/๒๔๒๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๔ กันยายน ร.ศ. ๑๐๐ ตรงกับวันศุกร์ ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือ
ที่ ๓๐๔/๒๗๑๓ ลงวันมานี้ ว่าพระองค์เจ้าอลังการ
ขอยกมาขออนุญาตงดเว้นการเก็บค่าน้ำในมณฑลบูรพา
ปีหนึ่ง ๔๙ วัน เพราะเป็นที่กันดารด้วยสัตว์น้ำ
ราษฎรหาได้แต่พอกินไม่มีซื้อขาย เธอเห็นเป็นการ
สมควร ขออนุญาตออกประกาศยกเว้นเก็บอากรค่าน้ำ
ตามคำปลัดทูลพระองค์เจ้าอลังการขอมานั้น
อนุญาตแล้ว

ป.ป.ร.
ท. ท.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๔ ก.ย. ๒๕๑๑

๑๐๙๐๑

๑๒๒

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ ก.ย. ๒๕๖๓
๑๔๓๕

ที่ ๓๓๐/๒๕๖๓ พนักงานอัยการประจำ
ศาลแขวงกันทรวิชัย ๑๔๐๐๑
๑๙ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเลื่อนวันนัดพิจารณาคดี

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม

อ้างถึง หนังสือศาลแขวงกันทรวิชัย ที่ ๓๑๕/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือศาลแขวงกันทรวิชัย ที่ ๓๑๕/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๓ จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ศาลแขวงกันทรวิชัย ได้กำหนดวันนัดพิจารณาคดีอาญาของนายสมชาย ใจดี ที่ ๑๒๓/๒๕๖๓ ในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓ นั้น

บัดนี้ ข้าพเจ้าไม่สามารถไปว่าคดีได้ เนื่องจากมีภารกิจสำคัญที่ไม่อาจเลื่อนได้ ขอเรียนว่าข้าพเจ้าขอเลื่อนวันนัดพิจารณาคดีดังกล่าวไปเป็นวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๓ แทน

ทั้งนี้ ได้แจ้งให้ศาลทราบแล้ว และศาลได้อนุญาตให้เลื่อนได้ตามที่ขอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ...

(นางสาวพรทิพย์ มั่นคง)

พนักงานอัยการประจำศาลแขวงกันทรวิชัย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ ธ.ค. ๒๕๒๔
๗๐๘๗๒๕

ที่ ๑๓๓/๒๓๕๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๓

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชพูนภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๑๑/๒๔๘๔ ลงวัน
ที่ ๒๕ ธันวาคม นี้ ขออนุญาตให้พวก
เสี่ยงโคปีกรมสัทธิที่จะเสี่ยงโคใน
ที่ตำบลโพหักแขวงเมืองราชบุรี
ป่าอาณาเขตร์เนื้อที่ตามที่กะมาประ
มาณ ๕๐๐๐ ไร่เศษ โดยไม่ต้องเสีย
เงินค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด
เพื่อจะบำรุงให้การเสี่ยงโคเจริญขึ้น
ต่อไปนั้น อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ ธ.ค. ๒๔๗
๑๐๕๑๘

ที่ ๑๗๕/๒๔๗ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๒๑

สิ่ง กราบทูลตำรวจภูธรภาค
ด้วยได้รับหนังสือเธอที่ ๓๑๒/๔๑ ลง
วันที่ ๑๔ เดือนนี้ ขออนุญาตย้ายที่
ว่าการอำเภอปทุมไปตั้งที่ตำบลบ้าน
บางสมเหล้งเมืองปทุมธานี และขออนุ
ญาตจัดการแบ่งปันเขตรแดนใน
เหล้งเมืองปทุมธานีใหม่ เพื่อให้
เป็นการสดวกแก่การปกครองป้องกัน
ภัยแก่ราษฎรบ้าน ตามที่พระยาสีหราชฤทธิ์
๘๒ ว่าตรามีบอกมานั้น อนุญาตแล้ว #

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๔ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๑

ที่ ๑๓๕/๑๒๗๗ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ เดือนหยุน ปีกุนโทศก ๑๒๑

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือเธอที่ ๓๑๗/๑๔๒ ลง
วันที่ ๑๔ เดือนนี้ ขออนุญาตยก
เมืองกาญจนสิงห์มาขึ้นกับเมืองไชยา
ยกเลิกที่ว่าการเมืองไชยาเก่า และขอ
เปลี่ยนชื่ออำเภอเมืองไชยาเก่าให้
เรียกว่า "อำเภอพุมเรียง" ยกอำ
เภอประสงค์ไปขึ้นกับเมืองหลัง
สวน เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบ
ร้อย นั้น อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ กย. ๒๔๘๑
๑๐ ๕๘๑

ที่ ๑๓๙/๑๒๘๕ พระที่นั่งจักรกรีฑมหาปราสาท
วันที่ ๒๘ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๑
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๓๖๒/๗๑๔๘ ลงวันที่ ๑๗
เดือนนี้ ว่าตำแหน่งผู้ว่าราชการมีอยู่
ระยองยังว่างอยู่ ขออนุญาตให้พยาสิงห
ปลาหนักษไปรับเป็นผู้ว่าราชการเมืองระยอง
นั้น ทราบแล้วให้ไปฯ

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์
๗๐ ๕๘๗

ที่ ๑๙๙๒๘๗ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๔๗๙

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือฉบับที่กรมขุนสมมตอมร
พันธุ์ ที่ ๔๓๓๑๗๒ ลงวันวานนี้ สังเกต
ตามที่ทรงพระดำริเรื่องกุฏิที่ผู้ว่าราชการ
เมืองกลาง เรื่องย้ายที่ทำการที่บ้าน
ซึ่งพระยาทิพโกษาขอไว้เป็นหลวง กับ
ชี้แจงพระยาวิชาญปรีชาชี้แจงเรื่องที่ดิน
ตาม แลเห็นควรให้แต่ที่นาที่บ้านไม่
ควรให้เพราะเป็นของพระภูมิเจ้าเดิมควร
เป็นที่หลวงนั้นทางราชการ

ที่นานั้นได้ความว่าเก็บค่าเช่าเป็นของ
รัฐบาล แต่ที่บ้านเรือนนั้นไม่ปรากฏชัด
ว่าได้ประโยชน์อย่างไรแก่รัฐบาล

อนึ่งในกุฏิที่ทรงพระดำริเรื่องกุฏิที่

๒

ดูเผินๆ เหมือนว่าเป็นข้อแตกต่าง
ที่แสดงความแน่ใจในตัวเอง ส่วนหรือ
หนังพยากรณ์เรื่องกุหลาบได้ปลูกเอง
แต่ปลูกลงในที่พยาวิชาสงสัย ๘๖ ข้อ
นี้เป็นอย่างไรขอให้ช่วยสอนให้ได้ความ
ด้วย ฯ ขอนับถือ

ส.ม.ม.ง.

ลินสีนนา

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๑๑๗

ที่ ๑๔๗/๑๓๒๔ พระยาพิพัฒกรมหาปราสาท,
เมื่อวันที่ ๓๐ เดือนตุลาคม ร.ศ. ๑๒๑ นี้
ได้กราบทูลพระกรุณาถวายรายงานการ
ตรวจราชการมณฑลพิษณุโลก ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๓๖๕/๔๑๗๐ ลงวันที่ ๓๐
กันยายน เรื่องพยาบาลแสนบริเวัตกรม
มหาดไทยตายพลัดภัง ขอลาออก
จากหน้าที่ราชการนั้น ได้ทราบความชอบ
ทุพลภาพ เธอเห็นว่าพยาบาลแสน
บริสุทธิ์ความสัตย์ความชอบ สมควรที่จะให้
ได้รับเบี้ยหวัดบำนาญเลี้ยงชีพตามพระราช
บัญญัติ และควรให้พยาบาลแสน
บริเวัตเป็นพยาบาลสัตวแพทย์ ตำแหน่ง
ที่กับสังกัดที่ว่างอยู่ด้วยนั้น ทราบแล้ว
อนุญาต ให้สังกัดกรมพยาธิสัตวแพทย์
สมบัติให้เสียบเบี้ยหวัดบำนาญด้วยแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๔ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๑๒๔๔

ที่ ๑๔๘/๓๒๗ พระที่นั่งจักรกริมหปราสาท
วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์
ที่ ๘๖/๗๒๗๔ ลงวันวานนี้ ว่าด้วยเรื่อง
ขาดหลวงคมาเชียงจับตัวขุนเทพวงษ์ผู้
ใหญ่บ้านไปจำเม่งให้ส่งตัวหญิงคนใช้ที่หนี
ไป ฯ ล ฯ เมื่อสกลนครได้ส่งหนังสือให้
อำเภอเมืองพรรค์ มีต่อว่าไปยังขาดหลวง
คมาเชียงขอให้ปล่อยตัวขุนเทพวงษ์ ขาด
หลวงก็ไม่ปล่อย ภายหลังตามได้ตัวหญิง
คนใช้ที่หนีจึงได้ปล่อยตัวขุนเทพวงษ์
เธอเห็นว่าทำกันในเรื่องนี้เป็นความผิด
ทั้งสองฝ่าย เพราะเมื่อขาดหลวงมาขอว่า
ขาดหลวงจับคนของเราไปก็ควรจะต้องไปว่า

กล่าว

กล่าวเองเอาตัวคืนมาให้ได้ ไม่ควรใช้
หนังสือต่อว่าให้ชักช้ายืดยาว แต่บัดนี้
ขาดหลวงก็ได้ปล่อยขุนเทพองหมา
แล้ว ควรให้เป็นอันเลิกกันไปคราว
หนึ่งนั้น ทราบแล้ว จะเอาเป็นอันแล้ว
กันไปทีก็ได้ แต่ต่อไปภายน่าต้องให้
ท้าหลวงรู้ทางที่ควรจะทำ

สมมง.
ม.จ.ฤทธิ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๔ ตค ร.ศ. ๑๒๙

ที่ ๑๕๖/๑๓๖๑ พิพิธบังกรีมหาปราสาท
วันที่ ๓ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือที่ ๓๓๓/๗๖๓๙ ลงวันที่ ๑
ตุลานี้ ขออนุญาตบัวพฤดอินทรวิน[๖๑]
ผู้ว่าราชการเมืองอ่างทองมารับราชการตำ
แหน่งเจ้ากรมมหาดไทยแล้วพลันกับ
พระศรีสงครามทั้งหลวงเมืองสุพรรณบุรีไป
เป็นผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง[๖๒] หลวงศิริ
เกษตรบริบาลผู้รั้งราชการเมืองสมุทสาคร[๖๓]
มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองสุพรรณบุรี หม่อม
เจ้าปฤษฎางค์ประยูรเป็นปลัดราชการตำแหน่งผู้
ว่าราชการเมืองสมุทสาครนั้น อนุญาต[๖๔]

๑๑.๕ ก๙
ปีวันที่ ๙/๗/๑๖๑

ที่ ๑๕๖/๑๗๕๓ พระที่นั่งจักรกริบหาปราสาท
วันที่ ๔ กุลาคม ศักราชล้นทกศักดิ์ ๑๒๑
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายเทียรกหมาย
ไปรเวตที่ ๓๔๔/๗๔๔๔ ลงวันวานนี้ ขออนุญาตให้
เจ้าสิริพงษ์ผลิกเกษ เจ้นครน่าน ซื้อปืนเมาเซอย่าง
สั้นบรรจุกระสุนปืนได้ ๑๐ นัด ๒๔ กระบอก กับปืนคัน
กระบอกละ ๓๐๐ นัด สำหรับไว้ใช้สอยส่วนตัวแลเจ้านาย
ในกรมานั้น อนุญาต

ที่ ๒๖๔/๒๓๙๓ พระที่นั่งจักรวิมานมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ปีกุน นพศก ๑๒๑๐

สังฆมหาสังฆนายก มีความ

ยินดีที่ได้ทอดกฐินด้วยเรือพระที่นั่งในเวลาเปลี่ยนผู้ว่าราชการเมืองเหนือๆ แต่มักเป็นความชักช้าเกิน ไม่ทันกำหนดความที่สั่งมาให้ถวายนี้ อาตมาจะขอความเห็นของกระทรวงพิบูลพระราชอาณาเขตในทางแก้ไขที่จะปฏิบัติได้ในราชการว่าความเช่นนี้ ความเห็นของกระทรวงมหาดไทยจะเห็นว่าผู้ใดเป็นผู้ควรต้องใช้ดังนี้

สมเด็จพระสังฆราช

๓๓๗๔๕

ปัวนิจฉัย ๑๓/๗/๒๔๒๑

ที่ ๑๕๕/๑๓๗๕ พนักงานอัยการกรมหมื่นปราบศัตรู
วันที่ ๑๖ ๗ ๒๔๒๑ ถึงกรมหลวงเทวัญมหาดเล็ก ๒๑
ด้วยกรมหลวงเทวัญมหาดเล็กได้รับ
หนังสือเธอ ที่ ๑๐๓๕/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๑-
เดือนนี้ มีมหาดเล็กผู้หนึ่งชื่อสมมตอมาพันธ์
สั่งสำเนาใบเสร็จที่ไปมากับพยานคนหนึ่ง
เรื่องอ้ายโจรคนเสียจริตา ซึ่งเจ้าหน้าที่จับตัว
มาสั่งพยานคนนี้ให้ยังไว้ ในสำนวนชำระ
เสร็จแล้วมาขอให้สั่งตัวอ้ายโจร พยาน
คนนี้ตอบไม่ยอมสั่ง เพราะเกรงจะไปมี
เหตุสิ่งใดขึ้น เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ เธอ
ได้สั่งให้พยานคนนี้ตอบใบเสร็จกับกรมชำระตาม
สำเนาใบเสร็จที่สั่งมา แล้วได้แจ้งความไป
ให้กรมท่าต่างประเทศทราบด้วยนั้นหรือยัง
ทำนองที่ใช้ว่าลูกหนี้นั้น เรื่องนี้ยังไม่
สิ้นเสียจริง ๆ ลูกหนี้ทำผิดเจ้าหนี้ทำไมผู้
จะต้องไปพลอยรับผิดด้วย มันขันอยู่หน่อย
หนึ่ง แต่เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเข้าใจกันแล้ว

แล้ว คำแปลสัญญาซึ่งกรมหลวงเทวะวงษ์
แปล จะไม่สันทัดกันกับความที่ดี
ควรจะพึงดูตามที่บอกไปกะทางนั้น ฯ

ที่ ๑๕๖
๒๓๘๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ กุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ด้วยเพราะ
กันดารท่าจากข้าหลวงประจำเมืองเชียงใหม่[๖๗]
เหนื่อยทางเลยหลงรักษาม้าที่มาถึงกรมยุทธ
หัตถี บอกท่าจับผู้ร้ายเมืองแจ่นถึงเกาะให้หัดดำน้ำ
สำหรับส่งมาให้หัดดำน้ำ

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๕ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๑๗๕๕

ที่ ๑๕๗
๑๓๕๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๒๑
สังกรมาธิเดชองค์ที่ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐ ๑๐๐๑ ๑๐๐๒ ๑๐๐๓ ๑๐๐๔ ๑๐๐๕ ๑๐๐๖ ๑๐๐๗ ๑๐๐๘ ๑๐๐๙ ๑๐๑๐ ๑๐๑๑ ๑๐๑๒ ๑๐๑๓ ๑๐๑๔ ๑๐๑๕ ๑๐๑๖ ๑๐๑๗ ๑๐๑๘ ๑๐๑๙ ๑๐๒๐ ๑๐๒๑ ๑๐๒๒ ๑๐๒๓ ๑๐๒๔ ๑๐๒๕ ๑๐๒๖ ๑๐๒๗ ๑๐๒๘ ๑๐๒๙ ๑๐๓๐ ๑๐๓๑ ๑๐๓๒ ๑๐๓๓ ๑๐๓๔ ๑๐๓๕ ๑๐๓๖ ๑๐๓๗ ๑๐๓๘ ๑๐๓๙ ๑๐๔๐ ๑๐๔๑ ๑๐๔๒ ๑๐๔๓ ๑๐๔๔ ๑๐๔๕ ๑๐๔๖ ๑๐๔๗ ๑๐๔๘ ๑๐๔๙ ๑๐๕๐ ๑๐๕๑ ๑๐๕๒ ๑๐๕๓ ๑๐๕๔ ๑๐๕๕ ๑๐๕๖ ๑๐๕๗ ๑๐๕๘ ๑๐๕๙ ๑๐๖๐ ๑๐๖๑ ๑๐๖๒ ๑๐๖๓ ๑๐๖๔ ๑๐๖๕ ๑๐๖๖ ๑๐๖๗ ๑๐๖๘ ๑๐๖๙ ๑๐๗๐ ๑๐๗๑ ๑๐๗๒ ๑๐๗๓ ๑๐๗๔ ๑๐๗๕ ๑๐๗๖ ๑๐๗๗ ๑๐๗๘ ๑๐๗๙ ๑๐๘๐ ๑๐๘๑ ๑๐๘๒ ๑๐๘๓ ๑๐๘๔ ๑๐๘๕ ๑๐๘๖ ๑๐๘๗ ๑๐๘๘ ๑๐๘๙ ๑๐๙๐ ๑๐๙๑ ๑๐๙๒ ๑๐๙๓ ๑๐๙๔ ๑๐๙๕ ๑๐๙๖ ๑๐๙๗ ๑๐๙๘ ๑๐๙๙ ๑๑๐๐ ๑๑๐๑ ๑๑๐๒ ๑๑๐๓ ๑๑๐๔ ๑๑๐๕ ๑๑๐๖ ๑๑๐๗ ๑๑๐๘ ๑๑๐๙ ๑๑๑๐ ๑๑๑๑ ๑๑๑๒ ๑๑๑๓ ๑๑๑๔ ๑๑๑๕ ๑๑๑๖ ๑๑๑๗ ๑๑๑๘ ๑๑๑๙ ๑๑๒๐ ๑๑๒๑ ๑๑๒๒ ๑๑๒๓ ๑๑๒๔ ๑๑๒๕ ๑๑๒๖ ๑๑๒๗ ๑๑๒๘ ๑๑๒๙ ๑๑๓๐ ๑๑๓๑ ๑๑๓๒ ๑๑๓๓ ๑๑๓๔ ๑๑๓๕ ๑๑๓๖ ๑๑๓๗ ๑๑๓๘ ๑๑๓๙ ๑๑๔๐ ๑๑๔๑ ๑๑๔๒ ๑๑๔๓ ๑๑๔๔ ๑๑๔๕ ๑๑๔๖ ๑๑๔๗ ๑๑๔๘ ๑๑๔๙ ๑๑๕๐ ๑๑๕๑ ๑๑๕๒ ๑๑๕๓ ๑๑๕๔ ๑๑๕๕ ๑๑๕๖ ๑๑๕๗ ๑๑๕๘ ๑๑๕๙ ๑๑๖๐ ๑๑๖๑ ๑๑๖๒ ๑๑๖๓ ๑๑๖๔ ๑๑๖๕ ๑๑๖๖ ๑๑๖๗ ๑๑๖๘ ๑๑๖๙ ๑๑๗๐ ๑๑๗๑ ๑๑๗๒ ๑๑๗๓ ๑๑๗๔ ๑๑๗๕ ๑๑๗๖ ๑๑๗๗ ๑๑๗๘ ๑๑๗๙ ๑๑๘๐ ๑๑๘๑ ๑๑๘๒ ๑๑๘๓ ๑๑๘๔ ๑๑๘๕ ๑๑๘๖ ๑๑๘๗ ๑๑๘๘ ๑๑๘๙ ๑๑๙๐ ๑๑๙๑ ๑๑๙๒ ๑๑๙๓ ๑๑๙๔ ๑๑๙๕ ๑๑๙๖ ๑๑๙๗ ๑๑๙๘ ๑๑๙๙ ๑๒๐๐ ๑๒๐๑ ๑๒๐๒ ๑๒๐๓ ๑๒๐๔ ๑๒๐๕ ๑๒๐๖ ๑๒๐๗ ๑๒๐๘ ๑๒๐๙ ๑๒๑๐ ๑๒๑๑ ๑๒๑๒ ๑๒๑๓ ๑๒๑๔ ๑๒๑๕ ๑๒๑๖ ๑๒๑๗ ๑๒๑๘ ๑๒๑๙ ๑๒๒๐ ๑๒๒๑ ๑๒๒๒ ๑๒๒๓ ๑๒๒๔ ๑๒๒๕ ๑๒๒๖ ๑๒๒๗ ๑๒๒๘ ๑๒๒๙ ๑๒๓๐ ๑๒๓๑ ๑๒๓๒ ๑๒๓๓ ๑๒๓๔ ๑๒๓๕ ๑๒๓๖ ๑๒๓๗ ๑๒๓๘ ๑๒๓๙ ๑๒๔๐ ๑๒๔๑ ๑๒๔๒ ๑๒๔๓ ๑๒๔๔ ๑๒๔๕ ๑๒๔๖ ๑๒๔๗ ๑๒๔๘ ๑๒๔๙ ๑๒๕๐ ๑๒๕๑ ๑๒๕๒ ๑๒๕๓ ๑๒๕๔ ๑๒๕๕ ๑๒๕๖ ๑๒๕๗ ๑๒๕๘ ๑๒๕๙ ๑๒๖๐ ๑๒๖๑ ๑๒๖๒ ๑๒๖๓ ๑๒๖๔ ๑๒๖๕ ๑๒๖๖ ๑๒๖๗ ๑๒๖๘ ๑๒๖๙ ๑๒๗๐ ๑๒๗๑ ๑๒๗๒ ๑๒๗๓ ๑๒๗๔ ๑๒๗๕ ๑๒๗๖ ๑๒๗๗ ๑๒๗๘ ๑๒๗๙ ๑๒๘๐ ๑๒๘๑ ๑๒๘๒ ๑๒๘๓ ๑๒๘๔ ๑๒๘๕ ๑๒๘๖ ๑๒๘๗ ๑๒๘๘ ๑๒๘๙ ๑๒๙๐ ๑๒๙๑ ๑๒๙๒ ๑๒๙๓ ๑๒๙๔ ๑๒๙๕ ๑๒๙๖ ๑๒๙๗ ๑๒๙๘ ๑๒๙๙ ๑๓๐๐ ๑๓๐๑ ๑๓๐๒ ๑๓๐๓ ๑๓๐๔ ๑๓๐๕ ๑๓๐๖ ๑๓๐๗ ๑๓๐๘ ๑๓๐๙ ๑๓๑๐ ๑๓๑๑ ๑๓๑๒ ๑๓๑๓ ๑๓๑๔ ๑๓๑๕ ๑๓๑๖ ๑๓๑๗ ๑๓๑๘ ๑๓๑๙ ๑๓๒๐ ๑๓๒๑ ๑๓๒๒ ๑๓๒๓ ๑๓๒๔ ๑๓๒๕ ๑๓๒๖ ๑๓๒๗ ๑๓๒๘ ๑๓๒๙ ๑๓๓๐ ๑๓๓๑ ๑๓๓๒ ๑๓๓๓ ๑๓๓๔ ๑๓๓๕ ๑๓๓๖ ๑๓๓๗ ๑๓๓๘ ๑๓๓๙ ๑๓๔๐ ๑๓๔๑ ๑๓๔๒ ๑๓๔๓ ๑๓๔๔ ๑๓๔๕ ๑๓๔๖ ๑๓๔๗ ๑๓๔๘ ๑๓๔๙ ๑๓๕๐ ๑๓๕๑ ๑๓๕๒ ๑๓๕๓ ๑๓๕๔ ๑๓๕๕ ๑๓๕๖ ๑๓๕๗ ๑๓๕๘ ๑๓๕๙ ๑๓๖๐ ๑๓๖๑ ๑๓๖๒ ๑๓๖๓ ๑๓๖๔ ๑๓๖๕ ๑๓๖๖ ๑๓๖๗ ๑๓๖๘ ๑๓๖๙ ๑๓๗๐ ๑๓๗๑ ๑๓๗๒ ๑๓๗๓ ๑๓๗๔ ๑๓๗๕ ๑๓๗๖ ๑๓๗๗ ๑๓๗๘ ๑๓๗๙ ๑๓๘๐ ๑๓๘๑ ๑๓๘๒ ๑๓๘๓ ๑๓๘๔ ๑๓๘๕ ๑๓๘๖ ๑๓๘๗ ๑๓๘๘ ๑๓๘๙ ๑๓๙๐ ๑๓๙๑ ๑๓๙๒ ๑๓๙๓ ๑๓๙๔ ๑๓๙๕ ๑๓๙๖ ๑๓๙๗ ๑๓๙๘ ๑๓๙๙ ๑๔๐๐ ๑๔๐๑ ๑๔๐๒ ๑๔๐๓ ๑๔๐๔ ๑๔๐๕ ๑๔๐๖ ๑๔๐๗ ๑๔๐๘ ๑๔๐๙ ๑๔๑๐ ๑๔๑๑ ๑๔๑๒ ๑๔๑๓ ๑๔๑๔ ๑๔๑๕ ๑๔๑๖ ๑๔๑๗ ๑๔๑๘ ๑๔๑๙ ๑๔๒๐ ๑๔๒๑ ๑๔๒๒ ๑๔๒๓ ๑๔๒๔ ๑๔๒๕ ๑๔๒๖ ๑๔๒๗ ๑๔๒๘ ๑๔๒๙ ๑๔๓๐ ๑๔๓๑ ๑๔๓๒ ๑๔๓๓ ๑๔๓๔ ๑๔๓๕ ๑๔๓๖ ๑๔๓๗ ๑๔๓๘ ๑๔๓๙ ๑๔๔๐ ๑๔๔๑ ๑๔๔๒ ๑๔๔๓ ๑๔๔๔ ๑๔๔๕ ๑๔๔๖ ๑๔๔๗ ๑๔๔๘ ๑๔๔๙ ๑๔๕๐ ๑๔๕๑ ๑๔๕๒ ๑๔๕๓ ๑๔๕๔ ๑๔๕๕ ๑๔๕๖ ๑๔๕๗ ๑๔๕๘ ๑๔๕๙ ๑๔๖๐ ๑๔๖๑ ๑๔๖๒ ๑๔๖๓ ๑๔๖๔ ๑๔๖๕ ๑๔๖๖ ๑๔๖๗ ๑๔๖๘ ๑๔๖๙ ๑๔๗๐ ๑๔๗๑ ๑๔๗๒ ๑๔๗๓ ๑๔๗๔ ๑๔๗๕ ๑๔๗๖ ๑๔๗๗ ๑๔๗๘ ๑๔๗๙ ๑๔๘๐ ๑๔๘๑ ๑๔๘๒ ๑๔๘๓ ๑๔๘๔ ๑๔๘๕ ๑๔๘๖ ๑๔๘๗ ๑๔๘๘ ๑๔๘๙ ๑๔๙๐ ๑๔๙๑ ๑๔๙๒ ๑๔๙๓ ๑๔๙๔ ๑๔๙๕ ๑๔๙๖ ๑๔๙๗ ๑๔๙๘ ๑๔๙๙ ๑๕๐๐ ๑๕๐๑ ๑๕๐๒ ๑๕๐๓ ๑๕๐๔ ๑๕๐๕ ๑๕๐๖ ๑๕๐๗ ๑๕๐๘ ๑๕๐๙ ๑๕๑๐ ๑๕๑๑ ๑๕๑๒ ๑๕๑๓ ๑๕๑๔ ๑๕๑๕ ๑๕๑๖ ๑๕๑๗ ๑๕๑๘ ๑๕๑๙ ๑๕๒๐ ๑๕๒๑ ๑๕๒๒ ๑๕๒๓ ๑๕๒๔ ๑๕๒๕ ๑๕๒๖ ๑๕๒๗ ๑๕๒๘ ๑๕๒๙ ๑๕๓๐ ๑๕๓๑ ๑๕๓๒ ๑๕๓๓ ๑๕๓๔ ๑๕๓๕ ๑๕๓๖ ๑๕๓๗ ๑๕๓๘ ๑๕๓๙ ๑๕๔๐ ๑๕๔๑ ๑๕๔๒ ๑๕๔๓ ๑๕๔๔ ๑๕๔๕ ๑๕๔๖ ๑๕๔๗ ๑๕๔๘ ๑๕๔๙ ๑๕๕๐ ๑๕๕๑ ๑๕๕๒ ๑๕๕๓ ๑๕๕๔ ๑๕๕๕ ๑๕๕๖ ๑๕๕๗ ๑๕๕๘ ๑๕๕๙ ๑๕๖๐ ๑๕๖๑ ๑๕๖๒ ๑๕๖๓ ๑๕๖๔ ๑๕๖๕ ๑๕๖๖ ๑๕๖๗ ๑๕๖๘ ๑๕๖๙ ๑๕๗๐ ๑๕๗๑ ๑๕๗๒ ๑๕๗๓ ๑๕๗๔ ๑๕๗๕ ๑๕๗๖ ๑๕๗๗ ๑๕๗๘ ๑๕๗๙ ๑๕๘๐ ๑๕๘๑ ๑๕๘๒ ๑๕๘๓ ๑๕๘๔ ๑๕๘๕ ๑๕๘๖ ๑๕๘๗ ๑๕๘๘ ๑๕๘๙ ๑๕๙๐ ๑๕๙๑ ๑๕๙๒ ๑๕๙๓ ๑๕๙๔ ๑๕๙๕ ๑๕๙๖ ๑๕๙๗ ๑๕๙๘ ๑๕๙๙ ๑๖๐๐ ๑๖๐๑ ๑๖๐๒ ๑๖๐๓ ๑๖๐๔ ๑๖๐๕ ๑๖๐๖ ๑๖๐๗ ๑๖๐๘ ๑๖๐๙ ๑๖๑๐ ๑๖๑๑ ๑๖๑๒ ๑๖๑๓ ๑๖๑๔ ๑๖๑๕ ๑๖๑๖ ๑๖๑๗ ๑๖๑๘ ๑๖๑๙ ๑๖๒๐ ๑๖๒๑ ๑๖๒๒ ๑๖๒๓ ๑๖๒๔ ๑๖๒๕ ๑๖๒๖ ๑๖๒๗ ๑๖๒๘ ๑๖๒๙ ๑๖๓๐ ๑๖๓๑ ๑๖๓๒ ๑๖๓๓ ๑๖๓๔ ๑๖๓๕ ๑๖๓๖ ๑๖๓๗ ๑๖๓๘ ๑๖๓๙ ๑๖๔๐ ๑๖๔๑ ๑๖๔๒ ๑๖๔๓ ๑๖๔๔ ๑๖๔๕ ๑๖๔๖ ๑๖๔๗ ๑๖๔๘ ๑๖๔๙ ๑๖๕๐ ๑๖๕๑ ๑๖๕๒ ๑๖๕๓ ๑๖๕๔ ๑๖๕๕ ๑๖๕๖ ๑๖๕๗ ๑๖๕๘ ๑๖๕๙ ๑๖๖๐ ๑๖๖๑ ๑๖๖๒ ๑๖๖๓ ๑๖๖๔ ๑๖๖๕ ๑๖๖๖ ๑๖๖๗ ๑๖๖๘ ๑๖๖๙ ๑๖๗๐ ๑๖๗๑ ๑๖๗๒ ๑๖๗๓ ๑๖๗๔ ๑๖๗๕ ๑๖๗๖ ๑๖๗๗ ๑๖๗๘ ๑๖๗๙ ๑๖๘๐ ๑๖๘๑ ๑๖๘๒ ๑๖๘๓ ๑๖๘๔ ๑๖๘๕ ๑๖๘๖ ๑๖๘๗ ๑๖๘๘ ๑๖๘๙ ๑๖๙๐ ๑๖๙๑ ๑๖๙๒ ๑๖๙๓ ๑๖๙๔ ๑๖๙๕ ๑๖๙๖ ๑๖๙๗ ๑๖๙๘ ๑๖๙๙ ๑๗๐๐ ๑๗๐๑ ๑๗๐๒ ๑๗๐๓ ๑๗๐๔ ๑๗๐๕ ๑๗๐๖ ๑๗๐๗ ๑๗๐๘ ๑๗๐๙ ๑๗๑๐ ๑๗๑๑ ๑๗๑๒ ๑๗๑๓ ๑๗๑๔ ๑๗๑๕ ๑๗๑๖ ๑๗๑๗ ๑๗๑๘ ๑๗๑๙ ๑๗๒๐ ๑๗๒๑ ๑๗๒๒ ๑๗๒๓ ๑๗๒๔ ๑๗๒๕ ๑๗๒๖ ๑๗๒๗ ๑๗๒๘ ๑๗๒๙ ๑๗๓๐ ๑๗๓๑ ๑๗๓๒ ๑๗๓๓ ๑๗๓๔ ๑๗๓๕ ๑๗๓๖ ๑๗๓๗ ๑๗๓๘ ๑๗๓๙ ๑๗๔๐ ๑๗๔๑ ๑๗๔๒ ๑๗๔๓ ๑๗๔๔ ๑๗๔๕ ๑๗๔๖ ๑๗๔๗ ๑๗๔๘ ๑๗๔๙ ๑๗๕๐ ๑๗๕๑ ๑๗๕๒ ๑๗๕๓ ๑๗๕๔ ๑๗๕๕ ๑๗๕๖ ๑๗๕๗ ๑๗๕๘ ๑๗๕๙ ๑๗๖๐ ๑๗๖๑ ๑๗๖๒ ๑๗๖๓ ๑๗๖๔ ๑๗๖๕ ๑๗๖๖ ๑๗๖๗ ๑๗๖๘ ๑๗๖๙ ๑๗๗๐ ๑๗๗๑ ๑๗๗๒ ๑๗๗๓ ๑๗๗๔ ๑๗๗๕ ๑๗๗๖ ๑๗๗๗ ๑๗๗๘ ๑๗๗๙ ๑๗๘๐ ๑๗๘๑ ๑๗๘๒ ๑๗๘๓ ๑๗๘๔ ๑๗๘๕ ๑๗๘๖ ๑๗๘๗ ๑๗๘๘ ๑๗๘๙ ๑๗๙๐ ๑๗๙๑ ๑๗๙๒ ๑๗๙๓ ๑๗๙๔ ๑๗๙๕ ๑๗๙๖ ๑๗๙๗ ๑๗๙๘ ๑๗๙๙ ๑๘๐๐ ๑๘๐๑ ๑๘๐๒ ๑๘๐๓ ๑๘๐๔ ๑๘๐๕ ๑๘๐๖ ๑๘๐๗ ๑๘๐๘ ๑๘๐๙ ๑๘๑๐

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๐ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๒๑๘๐

ที่ ๑๖๒/๑๔๓๗ พระยานครราชสีมา

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๑๐๗๔/๗๕๒๑ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ ตอบเรื่องเงินเดือนเบี้ยเลี้ยงค่าใช้สอยในกองตำรวจภูธรที่เมืองตกแลเมืองอื่นๆ ที่ขึ้นปประมาณขออนุญาตเบิกเงินตอกระทรวงพระคลัง ว่าเรื่องตั้งกองตำรวจภูธรขึ้นทั้งสองเมืองนี้ เป็นความคิดเดิมภายหลังทางเปลี่ยนแปลงไป ที่ได้เลิกตำรวจภูธรเสียทั้งสองแห่ง กลับตั้งเป็นทหารขึ้นแทน แลในทางเบิกจ่ายเงินทหารทั้งสองกองนี้ ขอให้กรมยุทธนาธิการเป็นผู้จัดทางให้ตลอดไปทีเดียว จะไม่ต้องเกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทยสืบต่อไปนั้น ทราบแล้ว

เห็นว่าเป็นทางสำหรับอยู่ ในเรื่องที่ จะ

จะสั่งให้กรมยุทธนาธิการเปิดสิน เพราะ
เหตุใดจึงออกประกาศเป็นสินค้าต้องห้ามไปแล้ว
จะเปิดตามแบบกรมยุทธนาธิการจะเป็นการ
เสียเวลา จะควรสั่งให้เป็นการพิเศษอย่างไร
ขอให้สดเสียให้ตลอด ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๒๒๐๙

ที่ ๑๖๖/๒๔๕๐ พระที่นั่งจักรกรีฑมหาปราสาท
วันที่ ๒๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๑
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๓๕๖/๓๖๖๑ ลงวันที่ ๑๔
ตุลาคมนี้ เรื่องจะเก็บภาษีสินค้าบางอย่าง
ในกฎหมายศุลกากรครั้งนี้ ๒ ประการ คือ ยางรัดห่อ ๆ
เหมือนยางจากเมืองมะละแหม่ง และยางรัดห่อ
แกะซึ่งจำหน่ายไปต่างประเทศ เป็นอัตราร้อย
ชักสิบ ๑๐ นั้น ได้แจ้งแก่เจ้าพนักงานเก็บเรียกศุลกากร
ทั้ง ๒ ท่านนั้นแล้ว ลายมือชื่อ ๆ

กระทรวง
รับวันที่ ๒๓ ม.ค.
๑๒๒๔๔

ที่ ๑๖๙/๒๕๔๔

เพื่อนั่งกำกับการสัมมนาปฏิสาร
วันที่ ๒๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศักราช ๒๑๗
ถึงกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือ ที่ ๓๕๙๗๔๓ ลงวันที่ ๒๓ เดือน
นี้ ว่าได้รับบอกพยากรณ์ว่าทหารญี่ปุ่น
ชี้แจงการในหน้าที่ทหารมณฑลราชบุรีว่าพึง
เป็นที่ติดขัดกับการที่จะจัดให้ลงระเบียบ
อันดีได้ เพราะนายทหารกองนอกเที่ยว+
ร้องเอาเลขในกองต่างๆ ๑๐๐ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการ +เรียก
ที่จะเป็นทหารมาบังคับให้เป็นทหาร
และกระทำการไม่เป็นที่ชอบด้วยกฎหมาย
หลายอย่าง และอาจที่จะให้ราชการฝ่าย
พลเรือนและทหารเสื่อมเสียลง เธอเห็น
ว่าเป็นความจริงไม่มีทางอื่นที่จะแก้การ
ข้อนี้ได้ดีกว่าที่จะให้ตั้งพระยา
ปัญญาให้พลเมืองมณฑลราชบุรีเป็น
ทหารเสียทั้งหมดนั้นทีหลังแล้ว ซึ่งเธอ
ว่า

ว่านี้ชอบแล้ว ในระหว่างซึ่งทหารบัญญัติ
ยังมิได้ออก ก็มีคำสั่งไปยังผู้บังคับการ
บัญชาการทหารให้คิดอ่านป้องกันห้าม
ปรามทหารกองนอกอย่าให้ทำการ
ฉุนเฉียวไปในทางที่ผิดดังเช่นมีอยู่ใน
หนังสือซึ่งกล่าวมานั้นให้เป็นการสงบ
ความเดือดร้อนลงชั้นหนึ่ง

พ.ม.ว.
ก.ท.

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๑ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๑

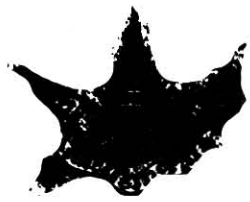

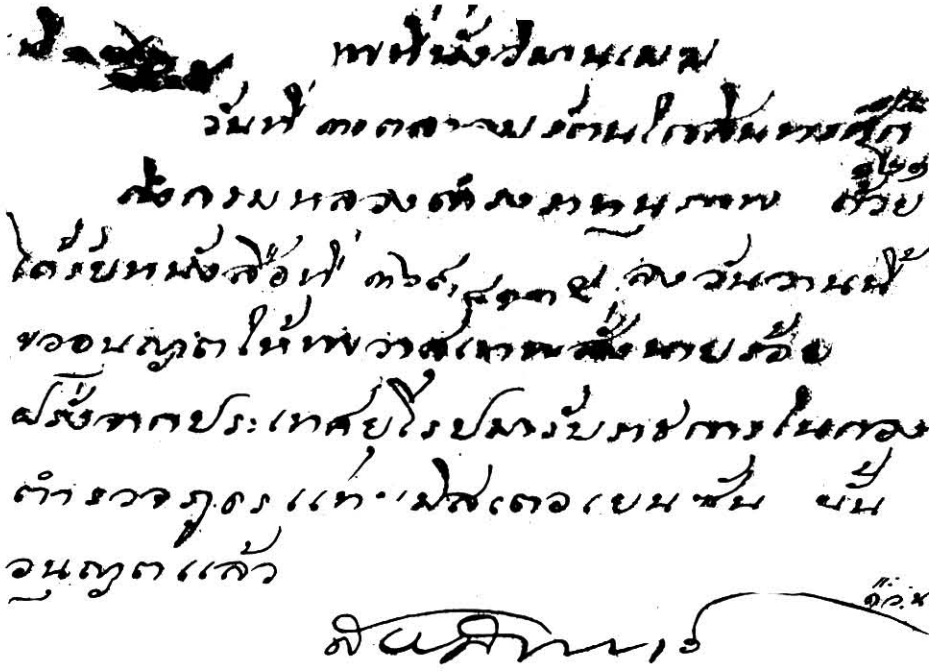

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ พ.ย. ร.ศ. ๗๒๑
๑๖๗๗๑

ที่ ๑๕๓/๑๕๐๙ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๓๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๑

สังกมนหลวงตำมงาหนุภาพ ถวายเครื่องจตหมายที่ ๑๒๕๖
ลงวันที่ ๒๘ เดือนนี้ เรื่องจะเก็บเงินสลึงแก่หยนิกรในมณฑล
ทลเพ็ชบุรณคนละ ๔ บาท แลยกเว้นการเก็บภาษีอากรบาง-
อย่างเสียนั้น อนุญาตแล้ว แต่จำนวนเงินภาษีอากรที่ร่วมมา
นั้นผิด

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๕ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๒๕๔๔

ที่ ๑๗๔/๑๕๓๑

วันที่ ๓ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๓๒๔/๔๖๗๕ ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ศกนี้ ขออนุญาตแก้อัตราน้ำตาลทรายแดงในพระราชบัญญัติภาษีภายในปี ๑๑๑[๑๐๒] ให้เป็นหยละ ๒๕ สตางค์ ต้องกับอัตราซึ่งได้เรียกเก็บอยู่ในเวลานี้แล้วนั้น อนุญาตให้แก้

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๒ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๓๓๘๕

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

ที่ ๑๘๑/๒๕๕

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑
สังกมหลวงดำรงภานุภาพ ได้รับจด
หมายที่ ๓๘๗/๘๔๘๕ ลงวันที่ ๗ เดือนนี้
เรื่องที่จะประกาศห้ามไม่ให้เล่นการพนัน
เปียโปกหรือคู่ในมณฑลเพชรบุรี
เข้มมณฑลนครราชสีมาตามหัวความใน
มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการ
พนัน รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ นั้นทราบ
แล้ว อนุญาตให้ประกาศ

พ.ร.ก.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ พย ร.ศ. ๑๒๗
๑๓๔๖๙

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

ที่ ๑๔๒/๕๖

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗ (ค.ศ. ๑๗)

สังกมหลวงดำรงราชพมภาพ ด้วยเธอ
จดหมาย ที่ ๓๐๗/๗๗ ลง วันที่ ๑๖ กันยายน
ศักราช ว่าพระยาวสิษฐเสวิวัตร ขอรับพน
เดือนในระหว่างที่ป่วย ๔ เดือน (๑๐๔) คือ
ตั้งแต่กรกฎาคม สังคลาคม ศักราช ๑๖๐
นั้น ได้รับทราบแล้ว

การที่องค์ฯ ได้ทราบว่า พระยาวสิษฐ
เสวิวัตรป่วยมาก เห็นควรจะกราบทูลให้ได้
รับพนเดือนในระหว่างที่ป่วยต่อไปอีก ๔
เดือนแต่ที่อื่นตาม ได้สั่งกระทรวงพระคลัง
ให้จ่ายให้แล้ว

พระยศ

รับวันที่ ๑๘ ก.ค. ๑๓๗๓

ที่ ๑๘๕/๑๕๘๔ พระยาพิพัฒนโกษา ปลัดทูลฉลอง
วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๑๓๗๓

ด้วยกรมหลวงเดชาดิศรมีหมายมาถึงข้าพเจ้า
ได้รับหนังสือที่ ๓๔๕/๕๖๐ ลงวันที่นี้ ว่าด้วยพระราชกำหนดกฎหมายลักษณะพยาน ซึ่งได้ตราขึ้นใหม่ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ข้อที่จะต้องถือเป็นหลักในการพิจารณาความนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าทั้งที่จะมีบทกฎหมายเรื่องนี้ไม่มากมายนัก ให้ผู้ว่าราชการเมืองออกประกาศสั่งว่าจะไม่ต้องการคนเป็นทนายแลตำรวจอีก ถ้าการสืบเสาะก็คงจะหมดไปเองนั่นเอง

การที่บอกหมดนั้น คงสั่งบอกได้ง่ายอยู่ แต่ตัวคนยากเต็มที ก่อนยังไม่ครบจำนวน จะบอกหมดก็ยังไม่ได้

สยาม

สุขออกไป กลัวว่าจะพาให้ตาย
เกณฑ์เก่าขัดข้อง ถ้าจะเลิกจำ
หวนคนที่เกณฑ์ได้เก่าเสีย
นึกวิตกว่าการที่ทหารขึ้นไปถึง
เมืองเชียงตำ[๑๐๖]จะเป็นที่พอใจว่าแล้ว
สำเร็จเปิดคนเกณฑ์ ถ้ามีเหตุ
การอันใดขึ้นจำเป็นต้องเพิ่มเติม
ทุกผลัดเปลี่ยน จะเป็นเหตุที่เห็น
ไปว่าบอกเลิกไม่จริง ครั้งที่ ๒ ขอให้
ตริตรองในการที่จะยกลับโดยบอก
ไม่เกณฑ์อีกก็ได้ แต่ให้แยบคาย
สักหน่อย

สุขุมนิวัตร ๒๗ พ.ย.

วิวาหมงคล ๒๑ พฤศจิกายน ๒๖๑
๑๓๙๖

ที่ ๑๗๕/๔๗๐

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท
วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน จัตวาศกสันทรศก ๑๑
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือมีมาที่กรมราชเลขานุการ
ที่ ๑๗๗/๔๗๐ ลงวันที่ ๑๗ เดือนนี้ สั่งสำเนา
ใบรายงานพยาบาลทหารเรือ เรื่องกองเรือ
ฝั่งเศสขอเข้าไปในพระราชอาณาเขตร์ เมืองกงชล
พระตะบองนั้น ทราบแล้ว ขอให้พูดกันกับ
กรมหมื่นให้เข้าใจ อย่าพึงยอกย้อนกันนัก
เพราะมองสีเออคลายผู้เสียวหัวใจยังอยู่เสมอ

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๑ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑

๑๖๐๑๑

ที่ ๑๘๙/๑๖๐๔ พระสัมพันธวงศ์กรมหาปราสาท
วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๑๒๑ ตามวิกสัมพันธวงศ์ที่ ๑๒๑
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
เธอจดหมายมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๒๖๐๙/๔๔๕ ลงวันที่นี้
สั่งสำเนาโทรเลขกรมขุนสรรพสิทธิ์ประสงค์ เรื่องกองมิเชษฐ์ยกมาตั้ง
ณจำปาศักดิ์ พูดถึงเรื่องสัญญาใหม่
ที่ตกลงกับฝรั่งเศส นั้น ได้รับทราบ
แล้ว

เรื่องนี้ได้จดหมายไปปรึกษาไปถึง
กรมหลวงเทวะวงษ์ ขอให้ปึกหนังสือ
แจ้งความไปให้พระยาสริยานุวัตร
ทราบ เมื่อพระยาสริยานุวัตรเห็นช่อง
ที่จะพูดจาได้ประการใด จะได้ตีตอบ
พูดจาต่อไป

สัมพันธวงศ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๐๘๕

ที่ ๑๙/๑๖๐๘ พระที่นั่งจักรกรีฑมหปราสาท.
วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๑
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือสั่งมาที่กรมพระนครบาลว่าด้วยพระราช
กำหนดเรือกลไฟ ร.ศ. ๑๒๑ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ เรื่องพระราชทาน
ขออนุญาตซื้อปืนและปืนสั้นสำหรับป้องกัน
อันตรายในตำบลที่ต่ำไม่ ตามที่พยาสุขม
นัยวินิจฉัยเห็นควรอนุญาตให้ซื้อได้ นั้นอนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๗๔๐๘๔

86
22/8/21

ที่ ๑๙๑๖๐๗ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๑๐๔ ๑๒๑
สัง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือ ที่ ๓๔๕๙/๒๑๐ ลงวันที่
นี้ ขออนุญาตขยายสัญญาให้บองปสี
แลมองต่อรับเช่าทำน้ำไม้ตำบลแม่
กลองแขวงเมืองอุไทยธานีสิ้นเนื้อที่
๖ เดิม มีกำหนด ๑๐ ปี ตามสัญญา
ที่เคยรับเช่านั้น อนุญาต
พ.ย.
สยามินทร์

ปีฉลู ศักราช ๑๒๙๗
๑๘๗๘

ที่ ๑๙/๑๖๒๓ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๐๗

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยจดหมายฝากที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๒๖๗/๕๐๒๐ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ เรื่อง มองซิเออเซอวาสิเอเยนต์ฝรั่งเศสมาเฝ้าเมืองเชียงแสนมาหาพระยาราชเดชตำบลสามสิงเรื่องสัมปทานไม้ และขอให้ปล่อยคนในเขตร ๒๕ กิโลเมเตอ ซึ่งเอามากักขังไว้นั้น ได้รับทราบแล้ว

เห็นใจว่าจะยอมรับให้มองซิเออเซอวาสิเอาคนไปทำการในที่ทั่วไปในเขตร ๒๕ กิโลเมเตอไม่ได้ ขอให้ระวังอย่าให้พวกเชียงใหม่หลงถ้าพูดจาผัดเพี้ยนเพียงแต่ว่าจะสืบสวนดูก่อนเท่านี้ก็เป็นอันเสียปรัชญาแผ่นดินในเขตร ๒๕ กิโลเมเตอเป็นของฝรั่งเศสแท้แล้ว ๑๐๘ เราคงจะพูดจับใจสวน

ได้

ได้แต่คนซึ่งมาจากฝั่งจีน ซึ่งเป็น
ไปรเตสเตนส์ ส่วนเรื่องที่
หมอบรัดเลย์ทำนั้นอยู่กลัวจะไม่เท่าใจ
อาจจะสั่งแรงไปก็อ่อนไปก็ได้ แต่พระ
ยามหิศรคงจะเข้าใจดี

เรื่องที่ให้มานั้น สงสัยว่าพวกเขียน
ใหม่จะศึกษาดูก่อนดีกว่าให้ไม่ประกาศก็ดี

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๔๖๖

ที่ ๑๔๕/๓๓ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๑๒๑
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๐๑/๔๒ ลงวันวานนี้ ขอ
อนุญาตเก็บภาษีไม่ให้ใช้ซ่อมแซมเรือเก่าซึ่งชำรุดคั่ง
ยกเป็นเงิน ๒ บาท ๓๒ สลึงกว่าคั่งยกไม่เก็บ แล
ถ้าไม้มากกว่าคั่งยกขึ้นไปเรียกเก็บเป็นเสี้ยว[๑๑๐]
ยกต่อ ๑ บาท ๑๒ สลึง[๑๑๑] ยกเสี้ยวยกไป ถ้ามีเศษ
ไม่ถึงเสี้ยวหนึ่งของยกก็ดุจยกเสี้ยว นั้นอนุญาต ฯ

วิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๗ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๔๐๗

ที่ ๑๕๕/๑๖๓๔ พระยาพิพิธภักดี ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพิมพ์หนังสือ ๑๒ เรื่อง ๑๒ เล่ม ด้วย

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้รับหนังสือที่ ๔๖๒/๔๐๗๙ ลงวันวานนี้ ว่าพระยาพิพิธภักดี ๑๑๒ ส่งหนังสือให้ข้าพเจ้าสอบสวนตรวจทานมา ข้าพเจ้าได้ตรวจทานแล้ว เห็นด้วยในความประพฤติของพระยาพิพิธภักดีต้นฉบับ เว้นแต่ความสงสัยว่าจะไม่ใช่สำนวนของพระยาพิพิธภักดีเองดังสำเนาหนังสือพระยาพิพิธภักดี และสำเนาถ้อยคำของสมเด็จวาที่ส่งมานั้น ทราบแล้ว ตามคำให้การของสมเด็จวานั้นความเห็นจะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าวาที่ผู้นี้จะตามข้อราชการอะไรได้บ้างหรือไม่ ขอให้ทรงพิจารณาด้วย

๑๖๔๕

ที่ ๒๐๑/๑๖๔๖ หนังสือสถานทูตสยามในกรุงปารีส.

ฉบับที่ ๖๖ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๘ ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยกระผมได้ทราบจากหนังสือพิมพ์ต่างประเทศฉบับหนึ่งว่า พวกฝรั่งเศสที่ชายฝั่งอินโดจีนเมืองสิงคโปร์ ได้ส่งหนังสือที่ได้ส่งมายังมิสเตอร์เวดแล้วนั้น เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ได้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของเมืองสิงคโปร์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีที่สุดในเมืองนั้น แล้วข้อความในหนังสือพิมพ์นั้นได้ส่งมาให้ดูด้วยแล้ว เมื่อนี้ยังมีเหตุการณ์ใหม่ที่มิสเตอร์เวดควรจะแจ้งให้ทราบอีกหรือไม่ ขอให้ทรงพระกรุณาสั่งมาด้วย

สยามสิทธิ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๗
๗๔๕๘

ที่ ๒๐๓/๑๖๔๔ พระพิพัฒน์สัจกรปลัดทูลฉลอง
วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗
สังกัดกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๔๐๓/๔๑๖ ลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้
ขออนุญาตออกประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติเก็บ
สินค่าราชการคดี ร.ศ. ๑๒๐ ในมณฑลเพชรบูรณ์ตั้งแต่
คดีที่ ๑๖๖ เป็นต้นไปนั้น อนุญาตให้ออก
ประกาศได้

๑๔๕๘

ที่ ๒๐๔/๑๖๔๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยเธอจดหมายมาที่กรมพุทธสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๑๑๒๕๙/๑๔๙๖ ลงวันที่ ๒๖ เดือนนี้ เรื่องภาษาในบริเวณเชียงใหม่—เหนือ[๑๓] ทางแคว้นขัดขืนไม่ยอมตามคำสั่งราชการ นั้น ได้รับทราบแล้ว ตามที่ทรงเห็นอยู่ในที่นั้นก็เห็นจะไม่มีเหตุการอันใด

สวัสดิ์ ป.ป.ร.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ พ.ย. ๒๕๓๑
๑๔๖๑๖

ที่ ๐๖๑๖๐ หนังสือกรมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ ถึงนายกสมาคม
สิ่ง การขอเปลี่ยนตัวผู้ขอรับใบอนุญาต
ได้รับจดหมายที่ ๒๐๑/๒๕๓๑ ลงวันที่ ๑๙
ว่าเจ้าของภาพยนตร์ไทยเรื่องหนึ่งขอยกเลิก
เล่นการพนัน ในการที่ผู้ขอรับใบอนุญาต
สัญญาบัตรในครั้งนี้ ขอให้ไม่ต้อง
เสียค่าใบอนุญาต เรื่องนี้เห็นว่าถ้าไม่ยอม
อนุญาตจะเป็นที่เสียใจ เพราะเป็นประ
เพณีของเจ้าสาวและเป็นการหมดภาระไป
สักคราวหนึ่ง จึงได้ตอบอนุญาตไป และ
จะให้เจ้าสาวมาเสียเงินช่วยเป็นธรรมเนียม
ที่ให้ผู้ขอรับใบอนุญาตด้วยนั้น ทราบ
แล้ว ที่ตอบไปดังนั้น ดีแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๗๓๑

ที่ ๒๑๔/๑๖๔๐ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๑๒๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ตรัสเรื่องที่หนังสือ
ที่ ๔๐๕/๔๒๔๔ ลงวันที่นี้ สั่งสำเนาโทรเลขพระยาอุดร
เมืองขวา[๑๑๔] เรื่องพระยาประชานนครไปพบข้าหลวงฝรั่งเศส
ที่เมืองบางพงศาที่เสียนั้น[๑๑๕] ได้รับทราบแล้ว

สังเกตดูลายมือปลัดเป็นข้างขนดอก สังไม่เป็น
โรค ข้างหนังสือก็อาจจะเป็นได้ ไม่ใช่ข้างสำคัญ

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๙๐
๑๔๘๔๖

ที่ ๒๑๖/๑๖๙๐ ถึงที่นั่งกรมหาปราสาท
เอกสิทธิ์ ชุมนุมเทพนิกรสันหาร ๓ ที่
ที่ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ตามที่ได้มีหนังสือที่ ๑๙๖/๑๔๓๔
ลงวันนี้ ส่งบาญชีตามตอบพระ
ราชกฤษฎีกานั้น ขอตรวจดูเหมือว่า
ดีแล้ว ในนี้ด้วย

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๔ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๔๕๖

ประกาศที่ ๒๑๘/๑๒๕๗ กระทรวงนครบาล
วันที่ ๓ พฤศจิกายน ศักราชกรุงรัตนโกสินทรศก ๑๒๑
สังกัดมหาดเล็กรักษาพระองค์ทางพระราชหัตถเลขา
ประกาศสำหรับวันนี้ ว่าพระองค์เจ้าไชยันตมหาเทพยกลับ
ที่พระองค์เสด็จในกรุงเทพฯ ประชุมโปรดสโมสรยิน[๑๑๖]
ตามประพฤติของตัวเหตุดังนี้ ไม่มีแจ้งความให้ทราบ
นั้น ทราบแล้ว ที่มีพระองค์เจ้าไชยันตมหาเทพยกเป็นความลับ
เช่นนี้ ก็เป็นแต่ผู้ใช้ จะใช้อะไรไม่ได้ ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับที่ -๖ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๓๓๓

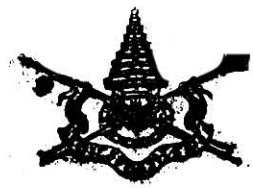

ที่ ๑๒๖๗๖ พระที่นั่งอัมพรสถาน
ลำหับที่ ๒ อันว่าด้วยรัตนกวีนทรภักดิ์ ๑๑๗
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๑๘/๔๓๖
ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ขอพระราชทาน
หลวงปรามินทรการเปนผู้รับราชการ
เมืองตะกั่วป่า ตำแหน่งนายอำเภอ
ลงกรม[๑๑๘]ปลัดเมืองตะกั่วป่านั้น
ราชการตำแหน่งปลัดเมืองพังงานั้น
จะพระราช

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๒๕๖

ที่ ๖๒๓/๑๗๐๗ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๖ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับจดหมายเธอ ที่ ๔๖๑/๕๔๘๔ ลงวันที่ ๔ ธันวาคมนี้ เรื่องจะจัดหาช้างพาหนะไว้สำหรับใช้ราชการนั้นแล้ว การจับช้าง[๑๑๕]เป็นเรื่องที่ลื้อกันมาแต่ไหนแต่ไร เรื่องจับช้างอย่างหัวเมืองตวันตกนี้ ไม่ใช่สิ่งรู้เสียกลัวนี้ เราก็จะรู้ตัวมาหาหาแล้ว แต่ที่ฉันรู้นั้น เมื่อครากลับจากการลักษณ ได้มาเล่าถวายกรมสมเด็จ[๑๒๐] และสมเด็จเจ้าพระยา[๑๒๑] ก็อยากจะให้จับเช่นนั้น กรมสมเด็จท่านว่าไม่ได้เป็นอัศจรรย์ ไม่ควรทดลองด้วยเหตุหลายประการ ก็เป็นเลิกกันมาครั้งหนึ่ง

ครั้นเมื่อสมเด็จเจ้าพระยาจำเริญรอยฉันลงไปเมืองตวันตก ท่านก็กลับเอาเข้ามาคิดอีก ถึงได้ตระเตรียมทดลอง แต่การก็ไม่สำเร็จ ครั้งนั้นนับว่าเป็นครั้งที่ ๓ ก็ไม่สำเร็จอีก เห็นว่าการจับช้างจะทำสำเร็จได้อย่างเดียวแต่เพศบ้านเพศเมืองแถบไหนจับอย่างไรก็ให้จับอย่างนั้น การที่จะให้ได้ช้าง

ใช้

ใช้ในการนั้น ตามที่ว่านี้ เหมือนจะให้การเลี้ยงช้าง[๑๒๒]
สดอ่านจับช้างใช้ในราชการตามอย่างเช่นการมีปรากฏ
เธออยู่แต่ก่อน แต่ฉันเห็นว่าเปลืองทั้งนั้น
ถ้าอยากจะได้ช้างเปล่า ไม่ต้องเสียเงินก็ต้องเกณฑ์คน
ไปจับ และเกณฑ์คนเลี้ยงอย่างกวดขัน แม้คน
ที่เกณฑ์นั้น ก็เป็นเงินทั้งนั้น สักเกณฑ์
เดินกำลังเงินช้างก็ตายหนีจับไม่ได้ การที่จะทำ
อย่างไรนั้นทำได้ เว้นแต่อย่างไรก็ไม่ได้ช้าง ถ้า
จะให้ได้จริงก็มีอย่างเดียว แต่ต้องออกเงินซื้อ แต่
ผ่อผันให้ใช้แรงให้มีราคาลดลงกว่าที่ซื้อขายกันสัก
สิบหนึ่งหรือสามสี่ส่วน ในสองส่วน ให้ผู้ไปทำได้
เงินช้างเช่นนั้น เห็นจะได้ช้างแต่การฝึกหัดนั้น-
ยากไม่ใช่การเล่น ถ้าจะให้เป็นกองช้างหลวง
มีอยู่ก็ต้องศึกษาพร้อมกันกับเกณฑ์คนเป็นทหาร
จะให้ขึ้นในกรมปืนใหญ่หรือจะให้อยู่ในกระ-
ทรวงมหาดไทยก็ได้ แต่ต้องมีคนเท่านั้นประจำ
เลี้ยงช้าง นอกจากที่ต้องเกณฑ์เท่านั้นเป็นทหาร

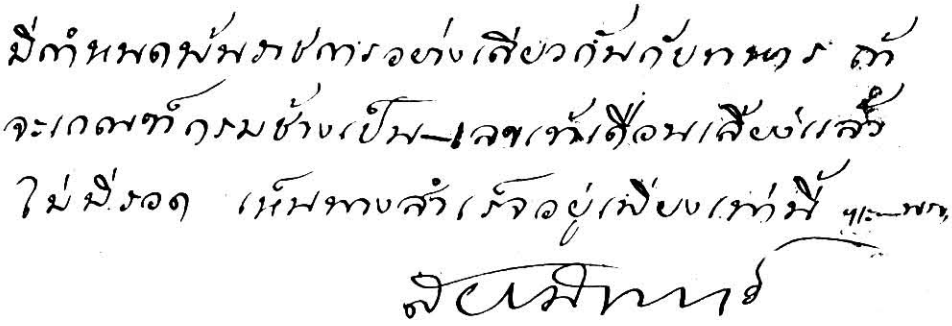

เวริวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๕ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑

๑๕๖๓๖/๑

๑๕๖๓๗

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๒ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๕๑๗

ที่ ๒๒๗/๓๑๑๘ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๘ เดือนกรกฎาคม เถลิงศกศักราช ๑๒๑
ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายจดหมายฉบับ
หนึ่งกรมหลวงสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๒๓๐๗/๕๕๔๕ ลงวันที่ ๖
เดือนนี้ เรื่องหลวงนิลกุยศัลย์ทำการกับท้าวหาญแลภายกา
เมืองบริบัติ์ เก็บได้จากท้าวหาญเป็นเงิน ๒๘ บาท ๓๒ อัฐ
สำหรับเลขหมายแขวงคำเกอเมืองบริบัติ์
นั้น เก็บได้แล้ว ฉีเป็นตัวอย่างอย่างสัตมหีเดี
จดหมายไปที่ ๒๒๔/๑๗๐๔ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้แล้ว ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๓๕๔๑๔

ที่ ๖๓๑/๑๗๖๖ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ศักราชกลับทางคริสต์

ด้วยการบรรเลงดำรงมาหมู่ภาพ ได้รับ

หนังสือที่ ๓๖๖/๑๗๖๔ ลงวันที่ ๗

เดือนนี้ ตำถามว่าหนังสือบรรเลงกลง

ให้ราษฎรเป็นประโยชน์เพียงใด ข้าพเจ้าขอความ

ชวาตหวัน เธอเห็นไม่ปรากฏในคำให้การ

เท่านี้ แต่ถ้าเธอจะมีความยินดีจะเจตนา

ก่อการเป็นต้นมาหรือมาเล่า

สือต่อเท็น จะมาต่อตันเมื่อใดก็ได้ โดยยากนัก

มาหาแล้ว เมื่อนี้ถ้าเธอไม่เชื่อแล้ว

ควรจะทำลายหนังสือนั้นเสีย ไม่ควรจะ

ให้ฟันเป็นหลายเล่าสือต่อไป แต่ถ้าเธอ

เล่าการในเรื่องแก้ว่าเขลา เป็นการจำเป็น

ให้ไม่ได้ดังใจหมาย แต่ควรจะดำเนิน

ตามก่อน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๓๕๔๑๖

ที่ ๒๓๒๑/๑๓๒๗

หนังสือมาแต่

วันที่ ๑๐ เดือนธันวาคม ร.ศ. ๑๒๑

ถึง กรมหลวงสรรพสาตรพิทยาคม

ด้วยได้รับหนังสือ ที่ ๒๐๗๕/๑๐๗ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ว่าพระยาไชยสงคราม ได้รับเหล่าทหารไม้แม่อางแขวงเมืองนครลำพูน จะขอขยายสัญญารับเหล่าทหารไม้แม่อางต่อไป เจ้าได้ปฤกษาสารถอดกำลังกรมป่าไม้เห็นควรอนุญาต จึงขออนุญาตขยายสัญญาให้พระยาไชยสงครามรับเหล่าทหารไม้แม่อางแขวงเมืองนครลำพูนสิ้นเขื่อที่ได้ทำเดิม มีกำหนด ๖ ปี ตามหนังสือสัญญารับเหล่าที่ได้อนุญาตไว้นั้นทุกประการ อนุญาตมาเลา

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๖๘๕

ที่ ๑๒๒๒ พระยาพิพัฒนโกษา
ขอที่ ๑๑ รับจดหมายลัดมาถึงเมื่อวันที่ ๒๑
ธันวาคม ๑๒๑ ว่าด้วยการที่ ๒๑
ธันวาคม ๑๒๑ ว่าด้วยการที่ ๒๑
ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ เรื่องจะยักยอก
ภาษีบางระมาเข้ามาไว้กลางเมืองสายนั้น
ได้รับทราบแล้ว มีความสงสัยว่าด้วยน
ทำรวจภูมเสียหมดจะเอาหาเมื่อภัย
การแลนจะไม่เป็นการเรียบร้อย

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๖๘๗

ที่ ๒๓๗/๑๗๓๔ พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๑ เดือนอ้ายขึ้นทศมีศก ๑๒๑

ด้วยหม่อมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายหนังสือมุสิกมาถึงกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ที่ ๒๓๓๕/๔๗๒๗ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ เรื่องจับอ้ายหนานสังสีย่อๆ ให้ทราบว่าสังฆนายกพวกรวม ๖ คนนั้น ได้ปรับทมาแล้ว เรื่องนี้ราคาไม่หายทั้งโทษเกษทั้งหนังสือ จะพูดสักคำหนึ่งว่า อ้ายสีย่อ ๆ คนหนึ่งมาทำพยศสมบัติไปด้วยก็พูดไม่ได้ ครั้นเมื่อมีสเตอร์โบกเกตมาถึงกล่าวโทษขึ้นแล้วถามไปถึงไม่ได้ความ จนบัดนี้ไม่รู้ว่าตีดอะไร ฯ ๒ ฯ

สมเด็จฯ

ที่ ๒๓๔/๑๓๘๕ พระที่นั่งวิมานเมฆ

วันที่ ๑๒ เดือนอาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๓

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยอุปทูต
อังกฤษมีหนังสือมาที่กระทรวงว่าการต่างประเทศ
ขอทหารเรือนักโทษ ๗ คน ที่ได้ฟ้องณาที่เมืองแพร่
แลตัดสินปีใหม่ส่งลงมาขังคุกกรุงเทพฯ ซึ่งกระทรวง
ว่าการต่างประเทศได้ส่งตามไปที่กระทรวงมหาดไทย
แล้ว เรื่องนี้เห็นจะเสียที แต่ได้ส่งลงมาเป็นการ
ปรากฏแล้ว จะทำอย่างไรก็ไม่ควร
จะต้องยอมให้เป็นไปตามสัญญา แต่นึกสงสัยว่าเขา
จะแกล้งมาปล่อยกันเสีย ถ้าหากว่าได้ตำหนิรูปพรรณ
บอกไปไว้ตามหัวเมือง ซึ่งเป็นทางที่เขาจะไป
ให้คอยตรวจจับให้ได้ตัวมาได้จะเป็นการดี ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๖๑ ๕๖

ที่ ๖๐/๑๗๘๙ พระที่นั่งวโรภาสพิมาน
วันที่ ๑๖ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

กับได้รับหนังสือที่ ๔๘๑/๑๕๓๓ ลงวันที่นี้ ชี้แจงการขัดข้องเรื่องเงินค่าทดลอง ผู้ว่าราชการมณฑลนครเสน่าเมืองสลังงอ[๑๒๔] เสนอเข้ามาในกรมการต่างประเทศนั้น ทราบแล้ว ที่ว่าไม่เป็นการถูกต้องสมควรอยู่นั้น ขอให้ปลัดกรมการต่างประเทศได้สอบหาให้ได้ความชัดเจน ตามที่จะตัดสินให้เป็นตามระเบียบราชการต่อไปเถิด ฯลฯ

สยามินทร์

กระทรวงพาณิชย์ไทย
รับวันที่ ๑๕ ก.ค. ๒๕๐๗
๑๕๗๘๒

ที่ ๒๑๗/๑๗๕๗ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๑๓ เดือนกรกฎาคม ๒๔๗๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
จดหมายที่ ๔๓๔/๘๒๐๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ว่า
จะเปลี่ยนนามอำเภอกระโดะ เรียกว่า อำเภอ
กาบงน้อยใหม่ นั้น ทราบแล้ว อนุญาตให้เปลี่ยน
ตามที่เสนอมานั้นควร

พระยา

ฉบับที่ ๑๕ หน้าที่ ๑๖๑
ต้นฉบับ

ที่ ๒๖๖/๑๗๕๔ พระที่นั่งวโรทยาน

วันที่ ๑๓ เดือนอาทมาศ ปีกุน นพศก ๑๒๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ได้รับหนังสือ
ที่ ๔๔๖/๔๗๘๓ ลงวันที่นี้ ว่าในเวลาปัจจุบันทาง
เมืองนครลำพูนเรียบร้อยลงมากแล้ว เห็นควร
ให้พระยาอนุชิตชาญไชยเสนีไปอยู่เมืองนคร
เชียงใหม่ ให้พระสนธยุไปอยู่นครลำพูน
สอนการทางเมืองตากให้หลวงราชนารักษ์บังคับ
การแทนพระสนธยุต่อไป แลสั่งว่าในเวลา
ที่จะปลดไป มาถวายนั้นทราบแล้ว ขอให้ตรวจ
จำนวนทหารเสียให้แน่ ทหารที่อยู่นครลำพูน
จะเต็มกองหนึ่งหรือไม่ กองร้อยที่เท่าพระยศ
ศักดิ์สั่งไปคนไม่เต็มกอง บางทีจะกลายเป็น
ไม่มีทหารกับเทพา ที่นครลำพูน

สวัสดี

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๔
๑๕๘๗

ที่ ๒๔๑/๑๗๓ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๑๗๐๔ ศก
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตรวจ
จดหมายในราชการที่ ๔๕๑/๕๘๗ ลงวันที่ ๑๓
เดือนนี้ เจ้าคุณเทพฯ จะมาหาหาหาร
เป็นของพระยาศรีสหเทพ แลสั่งสำเนา
โทรเลขที่ให้ไปถึงพระยาอุบลราชธานีในเรื่อง
หนังสือบอกข่าวราชการมานั้น ได้รับ
ทราบแล้ว เรื่องที่จะสั่งหาหารได้พูดกัน
วานนี้ เปลี่ยนความเสียอย่างอื่น ยังไม่
ได้ตอบ เรื่องหนังสือบอกข่าว
ราชการนั้น ได้ส่งโทรเลขให้พระยาอุ
บลราชธานีนั้น ชอบแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๑
๑๕๘๗

ที่ ๒๘๒/๑๗๙๘ พระที่นั่งวิมานเมฆ
วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๑๒๑ ศักราช
ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายใบ
หนังสือ ที่ ๔๔๗/๘๘๔๘ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้
ว่าการที่จะขยายมณฑลปราจีนบุรีมาตั้งที่เมือง
ฉะเชิงเทรา ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าปฤษฎางค์[๑๒๖]
เกษมศรี เป็นผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรีตามที่
ได้ปรึกษาตกลงกัน กับพระยาฟุรลย์สงคราม[๑๒๗]
ผู้ว่าราชการเมืองนครนายกขอลาออกจากหน้าที่
ผู้ว่าราชการ ขออนุญาตให้หลวงโยธาสงคราม[๑๒๘]
หัวหลวงมหาดไทยมณฑลราชบุรี ซึ่งเห็น
เหมาะจะเข้าหน้าที่ผู้ว่าราชการเมืองได้ เป็น
ผู้สำหรับราชการเมืองนครนายกนั้น อนุญาต ฯ

ที่ ๒๘๓/๑๗๗๕ พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๑๖ เดือนมกราคม ร.ศ. ๑๒๑

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยกรมหลวงนครราชสีมาฯ ได้ส่งประกาศ
ฝีมือหมอว่าอุปทาฆังกฤษฝีมือ
สือตอบฝีมือไปนั้น เรื่องสังคนไทยมา
ทูลเกล้าฯ ถวายว่าถ้าคนสังฆมาหอก
เขวงกาชลอให้สังไปยังสถานทูต
อังกฤษ ให้นำกลับไปยังกระทรวง
มหาดไทยแล้วนั้น ตามลักษณะหนัง
สือนายทหารอังกฤษฉบับนี้ แสดง
ความไม่เชื่อถือคำที่เราบอกว่าไม่ได้
เป็นการเคลื่อบแคลงสงสัยต่อกันมาใน
ร้ายๆ เห็นว่าการที่ไม่พอใจจะเป็น
เช่นนี้ ควรจะสำรวมระวังอย่าให้เป็นได้
บ่อยนัก ถ้าจะเป็นแต่ได้เตือนกัน
โดยเร็วพลันในการที่นาประโยชน์ไม่
เช่นนี้ ถ้ามีการสำคัญขึ้นต่อไปภาย

หน้า

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
รับที่ ๓๗ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๑

น่าไม่เชื่อก็เสียเสมอจะเป็นความ

สิบาก

สยามินทร์ "

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๐ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๘
๑๖๑๖๘

ที่ ๒๔๖/๒๕๔๔ พลับพลาไม้มะเมีย

วันที่ ๑๔ อันวาคมรัตนโกสินทร์ศกที่ ๒๗ สังพระยาศรีสหเทพ เมื่อได้รับ
โทรเลขเจ้าพระยาสุรศักดิ์ว่ายังคอยพระจรรยา[๑๓๐]อยู่ ฉันได้จดหมายเตือม
ระฟิไป บัดนี้ได้รับหนังสือระฟิสั้ง
โทรเลขพระจรรยามาดังสำเนาที่ได้คัด
สังมาด้วย

เรื่องตุลาการ[๑๓๑]ศกับแม่ทัพ[๑๓๒]เกือบจะ
หมดปัญญาที่จะคิดเห็นว่าเรื่องนี้จะ
เปนอย่างไร สุดแต่พระจรรยามาสั้ง
คั้งใดก็บอกว่าไม่มีอะไรจะขัดสะหลับ
ไปเชียงใหม่ เมื่อพระจรรยาออกไป
แล้วเมื่อใด เจ้าพระยาสุรศักดิ์จึงขัด
ขัดข้องว่าต้องคอยพระจรรยาสามคั้ง
เท่าคั้งนี้แล้ว

ที่ ๖๕๐/๑๕๐๕ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๐ หน้าคงมีนาคม ๑๒๑
ถึงพระยาศรีสหเทพ ด้วยกระทรวง
มหาดไทยมีหนังสือมาที่กรมพระสมุดฯ
ที่ ๒๓๗๑/๑๐๐๑๗ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ความ
ว่าบอกพระยาพิศณุราชกับในเมืองสวางวิยะจะรับอาย
จับพวกสลัดล่องเมืองนั้น ได้รับทราบแล้ว เรื่อง
ที่สวางวิยะจะรับอาหนี้ เห็นจะเปลี่ยนนั้น ผดไป
พออาไศรย์ที่อยู่

เมื่อวันที่ ๑๑ ธ.ค. ๒๖๑
๑๖๗๓๓

ที่ ๒๕๒/๑๔๑๓ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๑

ถึง พลตรีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๕๒/๑๐๑๑๒ ลงวันนี้ ส่งท่องสารตราที่จะมีไปถึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี กับพระยาอนุชิตราชไชยมาให้ดูนั้น ได้ทรงแล้ว ท่องนั้นดีแล้วให้มีไป

ปฐมบรมราชโองการ

วังสวนสุนันทา
๑๑๖๐๑

ที่ ๒๖๐/๑๙๔๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ เมษายน ร.ศ. ๑๒๑

ถึง พระยาศรีสหเทพ ด้วยมีเกิดสง
สัยขึ้นด้วยเรื่องความที่เมืองนครลำปาง
เกี่ยวในเรื่องจลาจลมีอยู่เรื่องหนึ่ง คือผู้ร้าย
ฆ่านายตกหายแหวงซึ่งเจ้านครลำปางจับผู้
เกี่ยวข้องในการทำร้ายมาได้ ความนี้ก่อนพระ
ยาจะกลับจากเมืองแพร่ครั้งแรก ว่าจะขึ้น
ไปสืบพยานและเอาตัวคนที่เมืองนคร แต่
ครั้นเมื่อพระยาขึ้นไปถึงเมืองนคร จะบอกมา
ทางใดจำไม่ได้ ว่าไม่มีการอะไรเลยขึ้นไปเชียง
ใหม่ ยังมีความสงสัยว่าเรื่องผู้ร้ายฆ่านายตก
นี้เจ้านครเห็นจะได้ปล่อยเสียแล้ว มหาดไทย
สอบสวนกันอยู่หลายหน ยังได้ความว่าตัวคน
ก็ยังอยู่ ในสมัยนั้นพระยากลับลงมาเมือง
แพร่เป็นครั้งที่ ๒ ฟังพากษาลงโทษผู้ร้าย
แล้วก็กลับขึ้นไปเชียงใหม่อีก ความเรื่อง
นี้ก็ไม่ได้ซักไซ้ เพราะฉนั้นเมื่อพระยา

ยอก

นอกว่าชนชั้นใดไปเมืองนอก ถึงที่ว่า
ว่าจะเป็นเรื่องน่าหมายเพราะมีคำอยู่บ้าง
แต่บัดนี้ก็ได้ความว่าไม่ใช่เช่นนี้ เป็นที่
น่าสงสัยว่าเรื่องผู้ร้ายน่าหมายตกนี้จะมีผล
อย่าง ฉันผู้ร้ายปล่อยไปเสียแล้ว ฤาผู้
ร้ายจะตั้งหลักอยู่ไม่ได้ผิดพากษาไทย
ความสงสัยมีอยู่เช่นนี้

ความเรื่องหมายตกนี้ เจ้าพนักงานศักดิ์
จะหมายฤาไม่หมายก็จำไม่ได้ เลยไม่ได้
บอกที่จะสืออ่านเป็นสำคัญเมืองนครสำหรับ
ไม่เสียค่าจ้าง ทั้งหมายอุทัยก็สืออ่านไม่ใช่
หมายเรื่องศาล ทั้งหมายนครก็สืออ่านเป็นหมายที่
ขอแม่ทัพ หมายมหาดไทยก็สืออ่านไม่ใช่หมายศาล
ต่างประเทศ กรุงเทพฯ ก็สืออ่านได้สำเร็จเป็น
ไปแล้ว ส่วนพวกเหล่านั้นจะหลุดไปได้
แล้วฤาติดตามจับตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง
มหาดไทยสั่งทำอย่างไรบ้าง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๘
๑๖๘๑๖

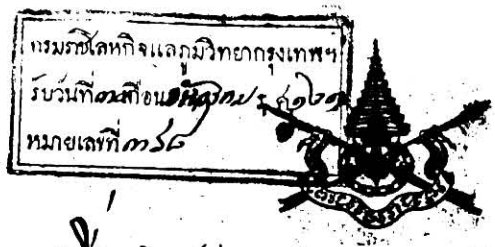

ที่ ๖๖๔/๑๕๖๗ พระยาพิพัฒโกษาเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๘

ด้วยพระยาศรีสหเทพ ครั้งเดินทางไปราชการที่เมืองสวรรคโลกนี้ ขออนุญาตลอกลายบัตรให้มีสเตอคันแคน คนทำตลับกฎษดับบันเทียนอย่างเมืองปีนัง ตรวจแล้วเห็นควรเปลี่ยนเครื่องกำหนดใช้ตามลายบัตรนั้น ทางแล้ว อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย

๓๑ ธ.ค. ร.ศ.๑๒๑

๑๒๐๘๘๖

ที่ ๖๖๗/๑๔๗๙ พระที่นั่งจักรกีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ อันวาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึงพระยาศรีสหเทพ ด้วยได้รับหนังสือ

มาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๒๔๗/๑๐๔๑

ลงวันวานนี้ ว่าได้รับบอกพระยาเทพาธิบดีเมือง

เมืองหลวงพระบางออกประกาศห้ามไม่ให้ราษฎร

เชียงคานเข้าไปหาทับแลตีไม้ในทำบลงแต่ปา

ขึ้นไปจนถึงดอนพงดอนสัง ว่าได้ตรวจดูในแผ

ที่แล้ว ที่ซึ่งพวกเมืองหลวงพระบางออกประกา

น้อยในเขตรที่ ๒๕ กิโลเมเตอ แลไกลจากเขตร

ที่ปากภูในสยามใหม่ จึงได้มีโทรเลขสั่งไปยังพระ

ยาเทพาธิบดีไม่ให้เชื่อฟังประกาศห้ามนั้น แล

ให้ราษฎรไปมาหาทับแลตีไม้ได้ตามเคยนั้นทราบแ

ที่ตรวจแน่นอนแล้วนี้ คำที่ตอบพระยาเทพาธิบดี

ไปนั้นก็ชอบแล้ว

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

คำแปลที่ ๖๕/๖๗๑๙ รับวันที่ ๑๘ กันยายน ร ศ ๑๒๑

สถานราชทูตฝรั่งเศส

กรุงเทพ ฯ วันที่ ๑๖ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

มองซิเออร์ปายยาร์[๑๓๗] ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศส แจ้งความมายัง พระยาพิพัฒโกษา ปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างประเทศ

ด้วยข้าพเจ้าขอแจ้งความให้ท่านทราบว่า ข้าพเจ้าซึ่งได้รับมาแต่มองซิเออร์มอนตอกเกียวชาวฝรั่งเศสซึ่งตั้งบ้านอาไศรยอยู่เมืองแปดริ้ว คำฟ้องด้วยเจ้าพนักงานสยามของในเมืองซึ่งเขาตั้งบ้านอยู่นั้น ได้ทำความผิดบุกรุกเข้าในบ้านของเขา เมื่ออาทิตย์ก่อนอ้างว่าจะเข้าไปตรวจตูสุรา

ข้าพเจ้าจะขอใจท่านถ้าท่านจะได้โปรดมีคำสั่งไปโดยโทรเลขเปนการร้อนแลแจ้งความให้ข้าพเจ้าทราบความเปนจริง เหมือนอย่างมองซิเออร์มอนตอกเกียวได้กล่าวไว้จะได้จัดการประการใด โดยข้อผิดหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีนี้ ซึ่งเปนที่ระวังรักษาฝ่ายรัฐบาลของเราทั้ง ๒ ฝ่าย

ขอท่านจงรับคำแสดงความนับถืออย่างสูงของข้าพเจ้าด้วย ฯ ฯ

ม. ลอซันแปล นายวอนพิมพ์

๑๐๓๖๖

ที่ ๓๖๗/๖๖๔๐ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๑๙ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีห์วิษณุกิตติ์ แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ ว่าตามความในหนังสือของท่านที่ ๓๗๖/๖๗๖๖ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ขอให้นายเลเตื้องญวนคนในปกครองฝรั่งเศสที่ขอตราเดินทาง[๑๓๕] ไปที่กระทรวงมหาดไทยตามเคยนั้น ข้าพเจ้าได้มีหนังสือไปยังผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศส ตามความในหนังสือของท่านแล้ว

ปัดนี้มองซิเออร์ปายยาร์ ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศส มีหนังสือตอบมาว่า นายเลเตื้องญวนได้ไปที่กระทรวงมหาดไทยหลายหนแล้ว แต่เจ้าพนักงานรักษาประตูหาย อมให้นายเลเตื้องญวนเข้าไปไม่ ขอกระทรวงได้ออกตราเดินทางแลส่งไปยังสถานกงสุลฝรั่งเศสด้วย มีความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศสที่ส่งมานี้แล้ว แลตามที่เขาขอมานี้ กระทรวงมหาดไทยจะเห็นควรประการใด แล้วขอตอบให้ทราบด้วย

ขอได้นำความกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

๑๐๔๓๕

ที่ ๓๓๑, ๒๓๑๔ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๑๙ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงทราบ,

ด้วยหม่อมฉันได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๓๓๙, ๒๔๒๓ กับที่ ๕๑๔, ๒๘๑๒ ลงวันที่ ๔ แลที่ ๑๖ เดือนนี้ ประทานสำเนาโทรเลขพระยาวิชยาธิบดี ฉบับที่ ๔๐ ลงวันที่ ๑ แลฉบับที่ ๔๑ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ ซึ่งว่าด้วยเรื่องเรือโคนายมาที่เมืองจันทบุรีนั้น ได้ทราบแล้ว

หม่อมฉันได้มีตราแจ้งข้อความตามในโทรเลขนั้นไปยังอรรคราชทูตสยามณกรุงปารีส[๑๔๑]ให้ทราบด้วยแล้ว

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด าะะ

ที่ ๓๗๗/๒๔๕๐ คลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ทรงทราบ

ด้วยหม่อมฉันได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๕๒๑/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๑๘ เดือน ๑๑ นี้ว่า ได้ทรงรับใบบอกพระเสนาราช(๑๔๒)ภักดีผู้รักษาราชการเมืองจันทบุรีว่าคอมมันดังเวอร์แนลซึ่งมาเปลี่ยนคอมมันดังบรูเซท์ ได้มาถึงเมืองจันทบุรีแล้ว คอมมันดังบรูเซท์ได้มอบหน้าที่ราชการให้คอมมันดังเวอร์แนลเป็นผู้รักษาการในกองทหารฝรั่งเศสต่อไป กับมีความอีกหลายประการนั้นได้ทรามแล้ว มีความขอบพระไทยมากที่ได้ทรงแจ้งการเรื่องนี้ไปให้ทราบ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

กพ

๗๐๘๖๑

ที่ ๓๓๘/๒๔๕๑

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ทรงทราบ

ด้วยหม่อมฉันได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๔๒๒ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ว่า ได้ทรงรับโทรเลขพระยาคทาธรรธรณินทร์ ซึ่งว่าด้วยมิสเตอเลกเนลพวกกอมปนีเรือเมล์มาชี้แจงแก่พระยาคทาธรรธรณินทร์ ขอให้ช่วยเป็นธุระเช่าเหมาทำโรงมุงแฝกที่เมืองเสียมราฐ สำหรับพวกฝรั่งเศสมาจากบ่ารีสจะเข้ามาดูนครวัด[๑๔๓]รวมทั้งชายหญิง ๕๐๐ คน และจะพักอยู่ในระหว่าง ๒ วัน แล้วจะกลับไป แต่ท่านทรงสงไสยในจำนวนคนที่จะมาดูนครวัดถึง ๕๐๐ คนนั้นมากอยู่ ทรงพระดำริห์ว่าบางทีจะเป็นแต่ ๕๐ คน ได้ทรงโทรเลขถามไปแล้ว และประทานสำเนาโทรเลขที่ได้มีไปมากับพระยาคทาธรรธรณินทร์รวม ๒ ฉบับไปด้วยนั้นได้ทราบแล้ว

มีความขอบพระไทยท่านที่ได้แจ้งการเรื่องนี้ไปให้ทราบ และจะได้มีตราแจ้งข้อความไปยังราชทูตสยามณกรุงบ่ารีสให้ทราบด้วย

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

กพ

๑๐๑๔๖

ที่ ๙๘๘/๗๐๑๖ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๔ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิสิษฐศักดิ์ ผู้แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยเมื่อวันที่ ๑๘ เดือนนี้ ข้าพเจ้าได้รับหนังสือมองซิเออร์ ปายยาร์ ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศสลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ฉบับหนึ่งว่า ได้รับคำร้องของมองซิเออร์มอนตอดเกียวชาวฝรั่งเศสซึ่งตั้งบ้านอาไศรยอยู่ที่เมืองฉเชิงเทรานั้นว่า เจ้าพนักงานสยามในเมืองนั้นได้ทำการบุกรุกเข้าไปในบ้านของมองซิเออร์มอนตอดเกียวเมื่ออาทิตย์ก่อน โดยอ้างว่าจะเข้าไปตรวจดูสุรานั้น ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศสกล่าวหาว่าเปนการผิดข้อหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี กับมีข้อความอิดหลายประการ ดังมีแจ้งอยู่ในหนังสือกงสุลฝรั่งเศสที่ส่งสำเนาคำแปลมานี้ด้วยแล้ว

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ มีรับสั่งว่าการเรื่องนี้ ตามที่บอกกล่าวหานั้นการจะเปนจริงอย่างไร ขอกระทรวงมหาดไทยได้มีโทรเลขไปให้ไต่สวนดู ถ้าได้ความประการใดแล้วชี้ไปให้ทราบด้วย เพื่อจะได้มีตอบไปตามการที่สมควร

ขอท่านได้นำความกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ ๆ

๑๑๒๓๐

ที่ ๓๔๙/๗๐๙๘ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๔ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยตามความในหนังสือของท่านที่ ๓๕๘, ๖๑๕๒ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม รศ ๑๒๑ ตอบเรื่องมะหะมัดอังกุเสียแขกในบังคับอังกฤษจะต้องการซื้อที่นาของนายแป๊ะตำบลคลองซอยที่ ๑๕ ฝั่งใต้คลอง ๖ วานั้น ข้าพเจ้าได้มีหนังสือตอบไปยังผู้ว่าการแทนกงสุลอังกฤษตามความในหนังสือของท่านแต่วันที่ ๒๙ เดือนก่อนแล้ว

บัดนี้มิศเตอร์คาไลย[๑๔๖]มีหนังสือมาที่ ๙๒ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน รศ ๑๒๑ ว่า มะหะมัดอังกุเสียแจ้งว่า นาของนายแป๊ะมีในตำบลคลองซอยที่ ๑๕ ฝั่งใต้คลอง ๖ วาเป็นเนื้อนา ๑๒๐๐ ไร่ นายแป๊ะได้ซื้อโฉนดรอกจากจีนชิวต่อออพพีคยบริษัท, อำเภอต้องที่ยังไม่ได้ทราบความจึ่งว่านายแป๊ะไม่มีนาในตำบลนั้น แลกงสุลขอให้แจ้งความไปยังบริษัทขุดคลองคูนาสยาม[๑๔๗]โอนชื่อแลทำหนังสือซื้อขายที่ให้มะหะมัดอังกุเสียตามธรรมเนียม ความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือมีไปมากับมิศเตอร์คาไลยรวม ๒ ฉบับที่ส่งมานี้แล้ว เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ใต่สวนตามที่เขาอ้างมาดังนี้จะควรประการใดขอตอบให้ทราบด้วย

ข้าพเจ้าได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

๑๐๗๖

ที่ ๓๙๒/๗๐๗๖ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๕ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิสิษฐ์ศักดิ์แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการว่า มิศเตอร์ค่าไลย์ว่าการแทนไวซกงสุลอังกฤษมีหนังสือมาว่าแหม่มรอเบิดแบลกคนในบังคับอังกฤษอยู่กรุงเทพ ๒๐ ปีเศษ จะซื้อที่นาของนายกสั่นตำบลคลองซอยที่ ๑๔ ฝั่งใต้คลองรังสิตแขวงเมืองนครนายก เป็นเนื้อนา ๓๖๔ ไร่ ความแจ้งอยู่ในหนังสือมิศเตอร์ค่าไลย์ที่ส่งมานี้แล้ว แลแหม่มรอเบิดแบลกผู้นี้เป็นคนดีเรียบร้อย ขอกระทรวงมหาดไทยได้ใส่ส่วนถ้าไม่มีการขัดข้องประการใดแล้วก็ขอให้ได้ทำหนังสือซื้อขายให้ตามธรรมเนียม

ขอท่านได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงทราบฝ่าพระบาท ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ม.ร.พ.

๗๐๘๖๐

ที่ ๓๙๙/๗๑๘๑ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๗ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิศณุโลกยา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิสิทธิศักดิ์ ผู้แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับจดหมายของท่านที่ ๕๓๘/๗๐๙๒ ลงวันที่ ๒๖ เดือนนี้ ว่าได้รับโทรเลขพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ลำเร็จราชการมณฑลอีสาน ว่ามองซิเออร์กาลยาด์ ซึ่งขึ้นไปเปลี่ยนมองซิเออร์ปอลปาเตที่เมืองอุบล มองซิเออร์กาลยาด์ได้ไปถึงเมืองอุบล แต่วันที่ ๑๓ เดือนนี้ แลได้ไปเฝ้าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ด้วยนั้น

ได้นำความกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ ทรงทราบแล้ว มีรับสั่งว่าจะได้มีตราส่งเรื่องนี้ไปยังราชทูตสยามณกรุงปารีศ์ให้ทราบด้วย

ขอได้นำความกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ

๗ ๑๘๘๑๖

ที่ ๔๐๐ / ๗๙๘๖

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๗ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิศิษฐศักดิ์ ผู้แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕๓๕ / ๗๐๓๖ ลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้ว่า ได้รับใบบอกพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ทรงชี้แจงในเรื่องกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบลขอให้ช่วยจับตัวลาวลี ซึ่งหนีมาจากศาลเมืองเชียงแตงนั้นว่า เจ้าทองผายพระยาเมืองขวาผู้ไปตรวจหาตัวลาวลีที่อำเภอบาราปริวัตรแลสยามโภคก็หามีไม่ พระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ได้ทรงชี้แจงไปยังกงสุลฝรั่งเศสแล้วนั้น

ได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษวโรประการ ทรงทราบแล้ว มีรับสั่งว่า ขอบใจท่านที่ได้แจ้งการเรื่องนี้ไปให้ทราบด้วย

ขอท่านได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด าะะ

๑๐๕๖/๗

ศาลาว่าการต่างประเทศ

ที่ ๔๐๖/๑๒๓๘ วันที่ ๒๙ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ผู้แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕๔๖/๗๑๓๑ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ว่า ได้รับใบบอกพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ว่าด้วยเรื่องกองมิแชเชียงแตงให้อำเภอขารายริวัตรส่งตัวนายเตะเขมรลูกหนี้จีตรปัญญานายอ่อน ซึ่งเจ้าอุปราชนครจำปาศักแจ้งว่านายเตะไม่สมัครไปฝั่งซ้ายได้นำเงิน ๒ ตัด ๗ เหรียญไหญ่มาวางเป็นกลางต่อเจ้าอุปราช ๆ ได้ส่งเงิน ๒ ตัด ๗ เหรียญไหญ่ไปยังกองมิแชบ้านม่วงแล้ว กับมีข้อความอีกหลายประการนั้น

ได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการทราบฝ่าพระบาทแล้ว มีความชอบใจที่ได้แจ้งไปให้ทราบ

ขอได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ลายมือ

๑๑ ๓๔๒๕

ที่ ๔๑๔/๗๔๖๗ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๖ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดี
กระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๕๕๑/๗๒๔๗ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ เรื่องบริษัทฝรั่งเศสชื่อเฟชเลา ขออนุญาตซื้อป่าไม้ข้อนสักที่ตกลำน้ำแม่เชง ซึ่งเจ้ากรมป่าไม้ได้ออกไปตรวจดูแล้ว แลประทานแผนที่ ๒ แผ่น สำเนารายงาน ๒ ฉบับนั้น

หม่อมฉันมีความขอบพระไทยที่ได้แจ้งการเรื่องนี้ให้ทราบ แลจะมีตราส่งข้อความเรื่องนี้ไปยังราชทูตสยามณกรุงปารีสตามพระประสงค์ แลคงจะได้ทราบการเลี่ยงดีมาก

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ

๑๑๔๓๖

ที่ ๔๑๙/๗๕๗๙ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๘ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิสิษฐศักดิ์ ผู้แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือของท่านที่ ๕๕๔/๗๔๑๑ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ว่าได้รับใบบอกพระเสนาราชภักดีผู้รักษาเมืองจันทบุรี ว่าด้วยเมื่อวันเถลิงพระชนม์พรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระเสนาราชภักดีได้เชิญกอมมันดัง เวอร์แนลผู้บังคับการกองทหารฝรั่งเศสกับออฟิเซอ ๖ นายประชุมดินเนอยังที่ว่าการเมืองจันทบุรี แต่กอมมันดัง เวอร์แนลมีราชการได้มอบนันทะให้กับปีตันบาเลย์ยาดเปนผู้แทนตัวนั้น ได้นำความขึ้นกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาทแล้ว

ขอท่านได้นำความกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ที่ ๑๐๒

มิศเตอรคาไลย์ ว่าการแทนไวสกงสุลอังกฤษ ขอแจ้งความมายัง พระยาพิพัฒโกษา ปลัดทูลฉลองกรมท่า

ด้วยหมองฉนชาติห้องชื่อคนในบังคับอังกฤษมาร้องว่า เขาได้ตั้งบ้านอยู่ณะบ้านดอนลำโพงแขวงเมืองอุไทยธานี วันที่ ๒ เดือนนี้มีผู้ใหญ่บ้านชื่อฝนได้บังคับให้หมองฉนนำเอาเงินค่าน้ำเป็นเงินปี ๖ สลึงไปเสียแก่หลวงศุภมาตรา

การที่หมองฉนร้องดังนี้ ขอท่านได้ขอให้กระทรวงมีตราไปไต่สวนถามดู ถ้าเป็นความจริงขอให้ห้ามอย่าให้เก็บเงินค่าน้ำแก่คนในบังคับอังกฤษเสียด้วย

แจ้งความมาณวันที่ ๑๓ ตุลาคมศก ๑๒๑

เซย์ ฟ

๑๕ ตุลา ๑๒๑

๑๑๕๐๐

ที่ ๔๓๓/๓๙๓๘

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ เทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ ว่า มิสเตอร์คาไลย ว่าการแทนไวซกงสุลอังกฤษ มีหนังสือมาว่า มองลนชาติต้องสู่คนในปังคยังอังกฤษทั้งบ้านเรือนอยู่ณบ้านดอนลำโพง แขวงเมืองอุไทยธานีร้องว่าเมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้มีผู้ไหญ่บ้านชื่อพันได้บังคับให้มองลนนำเอาเงินค่าน้ำเปนเงินปี ๖ สลึงไปเสียแก่หลวงศุภมาตรา ถ้าเปนความจริงขอให้ห้ามปรามอย่าให้เก็บเงินค่าน้ำแก่คนในปังคยังอังกฤษต่อไป มีความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือกงสุลอังกฤษที่ส่งมานี้ด้วยแล้ว เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ใต่สวนตามที่เขาร้องขอนี้ แล้วโปรดตอบให้ทราบ

ขอท่านได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

การมีควรแล้วแต่จะโปรด าะะ

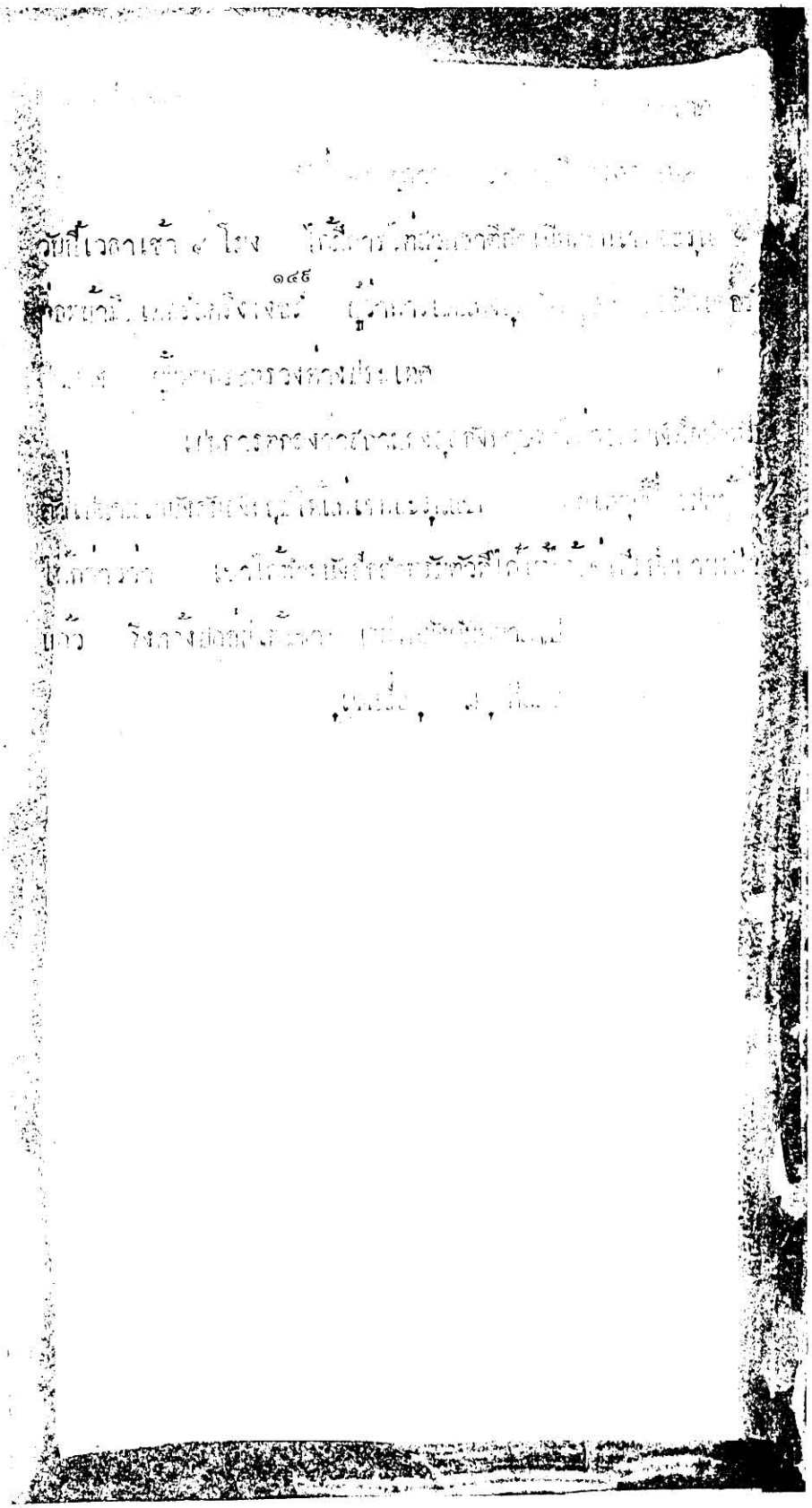

๑๒๑๒๑

ที่ ๔๔๙ / ๘๑๖๒ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๑ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายังพระยาสุรสีหวิศิษฐศักดิ ผู้แทนราชปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย[๑๕๐]

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๕๖๔ / ๗๖๔๖ ที่ ๕๖๕ / ๗๖๔๗ ที่ ๕๖๖ / ๗๖๔๘ ที่ ๕๖๗ / ๗๖๔๙ ที่ ๕๖๘ / ๗๖๕๐ ที่ ๕๖๙ / ๗๖๕๑ ที่ ๕๗๐ / ๗๙๑๙ ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ร ศ ๑๒๑ รวม ๗ ฉบับ ชี้แจงไปในเรื่องความต่าง ๆ ของคนฝั่งซ้าย ซึ่งกอมมิแซฝรั่งเศสที่บ้านม่วงร้องว่าค้างอยู่กับเจ้าพนักงานฝั่งขวานั้น ได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษวโรปการทรงทราบแล้ว

ขอได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

๑๒๑๖๗

ที่ ๔๕๑/๔๒๒๓ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๓ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ แทนเสด็จ
ทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ
ว่าตามหนังสือข้าพเจ้าที่ ๒๗๑/๕๒๖๕ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๑
เรื่องไต่สวนชาติกำเนิดเซกอารุนแซกซึ่งอ้างว่าเปนคนในบังคับอังกฤษที่เปน
ความกับจีนซุยที่เมืองตานี ความแจ้งอยู่ในหนังสือนั้นแล้ว

บัดนี้มิศเตอร์ตีลมองยื่นรายงานว่า เมื่อวันที่ ๑๕ เดือนนี้ ได้
พร้อมกันกับมิศเตอร์สตริง เงอไต่สวนชาติกำเนิดของเซกอารุนเปนการตกลง
ว่าสถานกงสุลอังกฤษจะไม่ออกหนังสือสำหรับตัวให้แก่เซกยารุนโดยเหตุที่กล่าว
ว่าได้ทำหนังสือสำหรับตัวที่ให้ไว้แต่เดิมนั้นหายเสียแล้ว จึ่งต้องปล่อยให้เปน
คนในบังคับสยามไป ความแจ้งอยู่ในสำเนาแลคำแปลรายงานมิศเตอร์ตีล
มองที่ส่งมานี้แล้ว

ขอได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชา
นุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมีการแล้วแต่จะโปรด เกล้า

๓๓๔๐๓

ที่ ๔๗๑ , ๙๑๐๔ คลังว่าการต่างประเทศ

วันที่๑๒ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ศักดิ์ ผู้แทนเปลี่ยนทูลถวายลงกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือท่านที่ ๖๐๖ , ๙๒๑๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ว่าได้รับโทรเลขพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ว ไปตรวจหนังสือเลยของกายาที่ไวสกงสุลฝรั่งเศสเมืองอุบลว่าด้วยกรมการเมืองเขมราฐร้องว่า มีโจรชื่อจานจันทา , จานศิลา , เม้า , หมั้ , เป็นคนเมืองเขมราฐ ได้ลักช้างพังเมืองเขือกของกุมารสิษรีบ้านเมืองเขมราฐมา ฝั่งขวา พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ไปตรวจหนังสือไวสกงสุลฝรั่งเศส แลได้ทรงชี้แจงกับโปลปาเต ในเรื่องความนี้กับการประการนั้น

ได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรประการ ทราบฝ่าพระบาทแล้ว

ขอท่านได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ

มหาดไทย

๑.๓๕๔

ที่ ๔๗๓/ ๙๖๗๖ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๑๓ ฤดูศรีกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาสุรสีหวิสิษฐศรศักดิ์ ผู้แทนราชบัลลังก์ฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือของท่านที่ ๖๐๗/ ๘๖๗๗ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ ฉบับ ๑ เรื่องฝรั่งเศสรื้อเรือนจีน ๓ คนที่อำเภอชลุงว่า พระยาวิชิตภักดีผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีมีใบบอกมาว่าได้รับจดหมายหลวงสมบัติมหาดไทยนายอำเภอชลุง แจ้งความว่านายไวบุตร์เขยนายหมัดสุหลงเข้าวีศได้ยกเรือนขึ้นในที่ดินซึ่งจีนเจียมยกเรือนอยู่แต่ก่อนในที่วิวาทนี้ โดยอ้างว่าได้รับคำสั่งจากบาทหลวงเปริกัน แลว่าเรื่องนี้ได้เคยมีคำสั่งไม่ให้นายอำเภอห้ามปรามมาแต่เดิม หลวงสมบัติมหาดไทยจึงมิได้ขัดขวางห้ามปรามนายไวตามคำสั่งเดิมนั้น

ได้นำกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ทรงทราบแล้ว

ขอแสดงความนับถืออย่างสูงมายังท่านด้วย

๑๕

๑๗๔๓๖

ที่ ๔๗๒/๒๕๓๕ กลาโหม

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

พระยาฟพัฒโกษา เถลิงศกมายังพระยาสัมวิสัย

คลัง แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๔๒๒/๒๕๓๕ ลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ส่งสำเนาใบบอกพระยาศรีสหเทพ ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณแขกตานีเมือง เรื่องมีสเตอร์เวิดคนสัญชาติของนายพันตรีฟพัฒโกษาไปเที่ยวที่เมืองต่าง ๆ ในบริเวณเมืองแขก มีความหลายประการนั้น

ได้ทำการทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษวโรประการ ทรงทราบแล้ว มีรับสั่งขอบใจท่านที่ได้เอาใจการเรื่องนี้ไปให้ทราบ และให้ว่าความเรื่องนี้ไปยังราชทูตสยามฝ่ายกรุงลอนดอนให้ทราบด้วย

ขอท่านได้ทำความทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ความมีมาเท่านี้ แต่จะประการใดขอ

ราชการแผ่นดิน

ที่ ๑๑๗

มิศเตอรคาไลซ์ ว่าการแทนไวสกงสุลอังกฤษ ขอแจ้งความ

มายัง พระยาพิพัฒโกษา ปลัดทูลฉลองกรมท่า

๑๒๘ ด้วยมีความที่ข้าพเจ้า อำแดงฉาด อำแดงเทดโจหย์ จีนเจี๊ยเม่งจิวจำเลย โจทย์โจทย์ฟ้องอำแดงยัวหนึ่ง อำแดงแก่หนึ่ง จีนหมายหนึ่ง อำแดงเถ่าหนึ่ง อำแดงตายหนึ่ง จีนเจ๊งหนึ่ง นายเมืองผู้ใหญ่บ้านหนึ่ง นายหลอยหนึ่ง อำแดงหุ่นหนึ่ง รวม ๙ คนอยู่ที่บ้านที่๑๕๒ถูกเป็นพยาน

ขอท่านได้ขอให้กระทรวง ๆ มีตราไปยังกรุงเก่าบังคับพยานมีชื่อ ๙ คนลงมาเบิกความที่ศาลข้าพเจ้าในวันที่ ๒๙ เดือนนี้เวลาเช้า ๓ โมงอตรงด้วย

แจ้งความมาวันที่ ๒๙ พฤศจิกายนศก ๑๒๑

(เซ็น) มิศเตอรคาไลซ์

๓๓๘๐

ที่๔๘๔ / ๙๖๒๒

ศาลาวาการต่างประเทศ

วันที่๒๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายังพระยาสุรสีหวิสิษฐศักดิ์ แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรปรการว่า มิศเตอร์คาไลซ์ว่าการแทนไวซกงสุลอังกฤษมีหนังสือมาขอพยาน ๙ คนอยู่ที่บ้านสีกุกไปเบิกความที่ศาลของเขาในวันที่ ๒๙ เดือนนี้ เวลาเช้า ๓ โมง ในคดีอำแดงสาตอำแดงเทดโรทย์จีนเจียเม่งจิวจำเลย ความแจ้งอยู่ในหนังสือมิศเตอร์คาไลซ์ที่ส่งมานี้แล้ว เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ดำริห์จัดการตามควร

ขอได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ ฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ

๑๔๖๖

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายังพระยาจ่าแสนบดี แทน ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมองซีเออป่ายยาร์ ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศสมีหนังสือมาลงวันที่ ๒๕ เดือนนี้ ส่งเรื่องราวของนายไยอ้างว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งร้องว่า พระวงษเธอพระองค์เจ้าอลังการข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลบำราบปุรีแกล้งขุมเหงยกเอาที่โรงที่ตลาดน่าเมืองบำราบปุรีของนายไยซึ่งว่าได้ซื้อไว้ได้หลายปีมาแล้วนั้นไปให้จีนมีชื่อเช่าแลบังคับให้ผู้มีชื่อรื้อโรงในที่ของนายไยออกเสียแล้วให้ปลูกขึ้นใหม่ กับมีความหลายประการ

พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษวโรประการ มีรับสั่งให้ส่งสำเนาหนังสือกงสุลฝรั่งเศส ๑ ฉบับ กับเรื่องราวของนายไย๑ ฉบับ รวม ๒ ฉบับ มานี้ด้วยแล้ว เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ไต่สวนดูการจะเป็นประการใดแล้วขอชี้-แจงไปให้ทราบด้วย

ขอท่านได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด าะะ

ศก ๑๑๘๗

ตำหนักที่ ๑๕๓, ๒๕๔๕ ปีวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๑๒๑

ที่ ๑๒๐ ปีสเตอร์คาลย์ว่าตามแทนไวซ์เรอลังกฤษ

ขอแจ้งความมาดังนี้ พยาฟัฒนโดยปลัดทูล

ปลงกมมท่า

ด้วยมีความฟ้องตะท้พเจ้า อำแดงน้ำ

ลาย ภะปันหลังอำแดงไม่จำเลยๆ ได้ขอว่างหยุดไต่

เหลืองอยู่แพน่าพยาปังจันทร์ลุงเต่าเปนพยาน

ขอท่านได้ขอให้ตระหลวง, ปีตาไปยัง

ลุงเต่าบังคับหยุดไต่เหลืองพยานตามคำฟ้องตะท้พเจ้าในวันที่ ๔ เดือนหน่วยาเช้าตามลง

ตามด้วย

แจ้งความมานี้ ๒ พฤศจิกายน ศก ๑๒๑

(เซนอักษรอังกฤษ)

ที่ ๕๑๖/๑๐๐๒๓ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายังพระยาสุรสีหวิสิษฐ์ศักดี แทนปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยมีรับสั่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษวโรประการว่า มิสเตอร์คาไลยว่าการแทนไวซกงสุลอังกฤษมีหนังสือมาขอนายกิมเหลงอยู่แพน่าพระราชวังจันทร์เกษมกรุงเก่ามาเป็นพยานในเรื่องความอำแดงนิ่มโจทย์หะยีหวังอำแดงไม่จำเลยที่ศาลอังกฤษในวันที่ ๔ ธันวาคม รศ ๑๒๑ เวลาเช้า ๓ โมง ได้สั่งสำเนาหนังสือมิสเตอร์คาไลยมานี้ด้วยแล้ว เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ดำริห์จัดการไปตามควร

ขอได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชาเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ฯ

ที่ ๓๐๒/ ๑๐๗๕๙ ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมาถึง พระยาศรีสหเทพ ปลัดทูล
ฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๖๗๐/๙๕๘๘ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ นำส่ง
บาญชีรายชื่อพวกปล่องซึ่งได้มาจากวัดตั้งแต่เมื่อปีมะโรงนพศกจนถึงพุทธศักราช ๑๒๑
รวมรายหนึ่งเหลือไว้ ๒๓ คนนั้น

ได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษวโรประ
การ ทรงทราบแล้ว มีรับสั่งว่าขอบใจท่านที่แจ้งการมาให้ทราบด้วย

ฉบับนี้ได้นำกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิต
ปรีชากร เสนาบดี กระทรวงมหาดไทยทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
วันที่ ๑๓ ต.ค. ๒๕๕๗

ที่ ๕๘๙/๑๐๕๗

ศาลาว่าการต่างประเทศ

วันที่ ๑๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

พระยาพิพัฒโกษา แจ้งความมายัง พระยาศรีสหเทพ ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือของท่านที่ ๖๘๒, ๙๗๔๓ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ เรื่องฝรั่งเสศผู้หนึ่งนำปืน ๔/๕ } กระบอกไปขายที่บ่อพลอยไพลิน[๑๕๔] แลกระทรวงมหาดไทยได้สอบถามพระยาวิชยาธิบดีผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีได้ความว่าฝรั่งเสศคนนี้ชื่อมองซิเออร์ชีบปัล[๑๕๕] ซึ่งออกไปเที่ยวเมืองจันทบุรีมีปืนสำหรับใช้ส่วนตัว ๔/๕ } กระบอก ปีนี้จะค้าพลอยจึงอยากจะขายปืนเสียให้หมด แลมีความหลายประการนั้น ได้นำกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษวโรประการทรงทราบแล้ว มีรับสั่งให้ตอบขอบใจที่แจ้งการเรื่องนี้ไปให้ทราบด้วย

ขอได้นำความกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทราบฝ่าพระบาท

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้า

[illegible] from No.6760.

[illegible] via Penhoin. [illegible] the Foreign [illegible]
3rd September at 12 [illegible]

Devawongse, Bangkok.

With regard to your letter of 11th day of July (the French Under Secretary of State for Foreign Affairs) he was promised in the name of Mons. Delcasse assured that the French Government will immediately consider what step should be taken in order to stop - permanently (in order) to avoid trouble in Kutsavati for fear of incident with Muang Lan.

(sd) Suriya.

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ร.ศ. ๑๒๒

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓ เมษายน ร.ศ. ๑๒๒
๔๖๑๗

ที่ ๑/๒ วันที่ ๒ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับจดหมายมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธ์ที่ ๘/๔๔ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ เรื่องนายเจี๊ยพนักงานโทรเลขเมืองพระตะบองว่าทำกับจีนกุ๊กของมองซิออกลยอง ภายหลังพวกมองซิออกลยองไปว่าทำกับนายเปลื้อง พวกนายเปลื้องตีถูกจีนกุ๊กบอย มองซิออกลยองมีบาดเจ็บมากต่อมาอีก ๒ วัน จีนที่ถูกเจ็บตายนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ทราบว่า มองซิออดตลัตมาพูดกับพระยาพิพัฒนโกษาแล้ว ซึ่งลงไปกรมท่านั้นดีแล้ว พระยาพิพัฒนโกษาจะได้ตอบได้

สวนดุสิต

เวรวิเศษกระทรวง [illegible]
วันที่ ๒๘ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

๓๙๙

ที่ ๔๖

วันที่ ๓ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตรัยเครื่องบัน
หนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๑/๑๐๐
ลงวันวานนี้ ว่าพระยาหิรัญรักษ์ปรึกษาขอยืม
สำเนาหนังสือต่าง ๆ เรื่องพระยาภาษีฯ ไปสอบ
สวนกับที่หลวงสังกาศประจำเมืองเชียงตุงนั้น
มาแล้ว

เรื่องความนี้บัดนี้ก็ยังไม่ได้ ยังค้าง
ความภาษีสังกาศ ป. ล. ที่ว่าคล้ายเรื่องเขาช่วย
ให้ทำทาง ตามหนังสือเก่าไม่มีเลย ตั้งแต่แรก
มาจนกระทั่งหนังสือนำมาบัดนี้ ฝ่ายเราก็สืบ-
หาดูเรื่องคล้าย ๆ ก็ไม่ได้ ที่หลวงศาสตราคมเล่าสนามเป็นเรื่องภาษีจะ
ไม่ใช่ เพราะเป็นภาษีสังกาศ พระยาหิรัญ
รักษ์จักษุเสียแล้วตั้งแต่ ร.ศ. ๑๕๗

อนึ่งเป็นการปลาดมากที่เล่าสนามเจ้าผู้-
ครองเมืองต่างประเทศปฏิบัติเป็นอันดีแก่

ที่

ฟังอยู่เมื่องเดียวกัน แลกาลเวลาต่อมาเปน
หลายกาล
เรื่องที่ทางในท้ายหนังสือนี้ ผู้ย่อกับกุย
คงจะหลงไปว่าเราเข้าใจแล้ว ก็เราหามาพูดขึ้น
ว่าได้พบกันแล้ว ผู้ย่อจะหลงว่าเราหาซื้อ
ค้างของไม่จำไว้ ๑๕๘

สวนดุสิต

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๖ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๒/๑๔

วันที่ ๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑/๔ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้
เรื่องที่จะออกอาชยาบัตร์ตรวจแร่ในแขวง
เมืองไทรบุรีให้แก่มิสเตอแอนเดอซันนั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

กรมราชเลขานุการและภูมิวิทยากรุงเทพฯ
รับวันที่ ๒๖ เดือน เมษายน ๒๔๑๒
หมายเลขที่ ๑๙

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๔ เมษ. ร.ศ. ๑๒๒
๗๔๑

สวนดุสิต ที่ ๔๒๔/ วันที่ ๖ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับจดหมายที่ ๔๒๔๑ ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ว่าเมื่อประกาศสุขสิ้นในมณฑลอีสาน มีข้อห้ามว่าถ้าผู้ที่ไม่เคยสูบจะสูบต้องบอกกะเปียฟที่อำเภอก่อน แต่ผู้ที่เคยสูบจะสูบเมื่อใดก็ได้ เมื่อผู้ใดเห็นคนทำผิดด้วยข้อห้ามมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานจะได้รับสางวัลอย่างไร ส่วนผู้ถูกจับถ้าเป็นราษฎรมีโทษจำ ๒ เดือน เป็นบุตรหลานกรมการผู้ใหญ่ต้องจำมีกำหนด ๓ เดือน ๖ เดือนนั้น ทราบแล้ว

การที่ห้ามเช่นนี้เป็นความปรารถนาอันดีแท้ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนๆ เคยทรงกวดขันมาในกรุงเทพฯ ภายหลังการเข้ามาของคนต่างประเทศมากขึ้นก็ห้ามเข้มงวดตลอด ในมณฑลอีสานนี้ถ้ายังไม่สู้มีที่ขัดข้อง คงห้ามอยู่ได้ก็ดี แต่จะ

จะต้องอาศัยความคิดผ่อนผันของท้องถิ่น
ต่างๆ[๑๕๖]ให้มากๆ อาจจะมีถ้อยความ
ถูกกลับเป็นวิหารไปก็ได้ทั้งนั้น

ม.ร.ว.
จ.ก.

รับวันที่ ๑๗ เมษายน ร.ศ.๑๑๖

๗๑๕

สวนดุสิต ที่ ๑๗๕ วันที่ ๑๗ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

สังฆมหาสังฆปริณายก
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑/๕๖ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้ เรื่องที่อังกฤษขอให้ชลประทานปลาศ ในเมืองบ้านทาเท้า ว่าผ่ายอังกฤษได้เปิดหมอความจากเมืองพม่าให้เป็นทนายฟ้องชลประทานปลาศในเรื่องนี้ ทางเลขาขอให้ทำหนังสือว่าด้วยมิสเตอสกินเป็นหมอความอังกฤษเป็นทนายนั้นไปที่เมืองเพื่อมิสเตอสกินเองสืดค้าจ้างเป็นเงินเดือนๆ ละ ๒๓๐๐ บาท แลได้สัญญามีกำหนดเวลาว่าจ้าง ๖ เดือนแล้วรับว่าความตั้งๆ แล้วแต่หนังสือจะให้ว่าความของผู้ใดสังฆหนังสือสัญญาในระหว่างมิสเตอสกินเองแลหนังสือสัญญาในระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับหนังสือเซ็นหลังมาด้วยนั้น ได้ตรวจดูแล้ว อนุญาต

ให้จัดทำหนังสือนี้ขึ้น เพื่อพระราช
ประสงค์จะให้หนังสือนี้เป็นสิ่งสำคัญ
ต้องลงในสัญญาใบแรก ฯ

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๘๙๐

สวนดุสิต ที่ ๑๐/๓๖ วันที่ ๓/เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยได้รับหนังสือมีมายังกรมบัญชาการ
องษนี้ ที่ ๕๖๘ ลงวันที่นี้ มีใจ-
ความย่อว่าสีเอกลยองว่าทำกับคนที่ทำยอ
สวายิปี เมืองเพชรบุรี ขึ้นน้อยลงมาย
สีเอกลยองถูกตี ต่อมาขึ้นผู้นั้นตายนี้
ทราบแล้ว ความเรื่องนี้กลัวจะยืดยาว
ว่าย่องสีเอกลยองตาย การที่จะสะสาง
จะยากลำบากเสียภายหน้าจะลำบาก ขอให้ระวัง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๐ เมษ ร.ศ. ๑๒๒
๘๖๔

ที่ ๑๑/๔๖

สวนดุสิต วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ด้วยได้รับ
จดหมาย ที่ ๗/๒๘๕ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ สั่งสำเนา
ใบเสมาปักปันเขตแดนเมืองเชียงใหม่ เมืองลกพังที่
เมืองคากมานั้น ทราบแล้ว

เมืองขนาง เห็นใบเสมาจะผิด ไปข้างจะเป็น
ปลอม ถึงไม่ผิดคงปลอมที่กาม ลักษณสีน่าไม่เป็น
เก่าอย่างนั้นเลย แปลกอยู่ก็แต่สีเสมอ แต่ก็เป็น
ของอ่อน ข้อที่ว่าเปลี่ยนสีเร็ว ไม่ใช่ทั้งที่ ที่จะ
เปนหลักเชื่อถือไม่ได้เลย ได้แต่เป็นสีปลาด แต่สี
ปลาดก็อย่างเดียว เพราะตามหินอ่อนหลักสามัญ ๑๖๑

ฯลฯ

ไปรษณีย์ ศิลาแดง

กรมศิลปากร
รับวันที่ ๑๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖
หมายเลขที่ ๓๐

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๙ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๘๖๗

สวนดุสิต

ที่ ๑๗/๔๓

วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ศึกษาธิการมหาดเล็กมาชนภาพ
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๖/๑๐ ลงวันที่ ๖
เดือนนี้ ว่าจ้นหลวงเสียงสังคนในกรม
ปังคับอังกฤษ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่
เมืองปีนัง ยื่นเรื่องราวต่อกรมมหาดเล็ก
กิจ ขอรับสาชญาบัตรตามวาจแบบที่ตำบล
"ไคง" แขวงคลิม เมืองไทรบุรี เขาได้มี
ตราสอบถามออกไปยังเจ้าพระยา —
ไทรบุรีว่าไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใด ควร
อนุญาตให้ได้ ขอนุญาตออกสาชญา
บัตรให้จ้นหลวงเสียงสังวาจแบบที่
ตำบลไคง แขวงคลิม เมืองไทรบุรี ตาม
ที่ขอนั้น อนุญาตแล้ว

สวนดุสิต

กรมราชเลขานุการในพระองค์ ๆ
รับวันที่ ๑๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖
หมายเลขที่ ๓๗

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๙ เม.ย. ร.ศ. ๑๓๒
๘๓๖

ที่ ๑๓/๔๗

วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๖๖

กราบทูลพระกรุณาทราบฝ่าพระบาท ด้วยจดหมาย ที่ ๓/๑๑ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ว่าปลัดเทศาแอแลฝวิลซัน[๑๖๒] คนชาติอังกฤษ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองปีนัง ยื่นเรื่องราวต่อกรมการในกรุงนี้ ขอรับอาชญาบัตรตามจำแนกในแหวนเมืองไทรบุรี เธอได้ปรึกษาสอบถามออกไปยังเจ้าพระยาไทรบุรี ว่าไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใดควรอนุญาตหรือไม่ ขออนุญาตออกอาชญาบัตรให้ปลัดเทศาแอแลฝวิลซันตรวจแร่ในแหวนเมืองไทรบุรีตามที่ขอนั้น อนุญาตแล้ว

กรมราชโลหกิจเลภูมิวิทยากรุงเทพฯ
รับวันที่ ๑๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖
หมายเลขที่ ๓๖๑

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๙ เมย ๒๕๑๒
๘๖๕

สวนดุสิต ที่ ๑๔/๔๕ วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๖๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๔/๑๒ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ เรื่อง มิสเตอ ซีวีสตีเวน นักศึกษาอังกฤษยื่นเรื่องราวต่อกรมราชโลหกิจขอรับอาชญาบัตรตรวจหาแร่ในแขวงเมืองไทรบุรี เธอได้มีตาสอบตามปรยังเจ้าพนักงานไทรบุรีว่าไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใด ขออนุญาตออกอาชญาบัตรให้มิสเตอ ซีวีสตีเวนตรวจหาแร่แขวงเมืองไทรบุรีตามที่ขอนั้น อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๘ เม.ย. ๒๕๒๒
๘๓๐

สวนดุสิต ที่ ๑๕/๔๖ วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

สังกรมหลวงดำรงราชนุภาพ
ได้รับจดหมายที่ ๕/๑๓ ลงวันที่ ๖ เดือน
นี้ ขออนุญาตออกอากาศปาฐกถาให้
ปรีสเตอยอนอาร์มสตรองตรวจแล้ว
ในเรื่องเมืองราชบัณฑิตย์ต่อไปอีกชั้นหนึ่ง
นั้น อนุญาตแล้ว

สยามินทร์

กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยากรุงเทพฯ
รับวันที่ ๑๑ เดือน เมษายน ๒๕๒๒
หมายเลขที่ ๓๓

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๙ เม.ย. ๒๕๒๒

สวนดุสิต ที่ ๑๖/๔๗ วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับจดหมาย ที่ ๖/๑๔ เดือนนี้ ขออนุ
ญาตออกอาชญาบัตรให้มีสถานอยู่ในอ
ฟิลิปปินส์ตามกฎการวางหางเข่าใน
แขวงเมืองภูเก็จนั้น อนุญาตแล้ว #

สนมพาย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๙ เมย ร.ศ. ๑๒๒
๘๖๘

สวนดุสิต ที่ ๑๗/๔๘ วันที่ ๘ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ.
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๗/๑๕ ลงวันที่ ๖
เดือนนี้ ขออนุญาตออกประทานบัตร
ให้แก่พวกจีนในบังคับสยามทำเหมือง
แร่ตีบุกในมณฑลภูเก็จ ตามที่ท้องลง
เทศาภิบาลมณฑลภูเก็จ ๑๖๔ ขอมารวมส่ง
มายังข้าพเจ้าทั้งนี้ด้วย แลจำนวน
เนื้อที่ดิน ซึ่งที่ว่านั้น อนุญาตแล้ว ฯ

สนามหลวง

กรมราชเลขานุการ กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ เดือน เมษายน ร.ศ. ๑๒๒
หมายเลขที่ ๓๕

สวนดุสิต

ที่ ๑๕๘

วันที่ ๑๐ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

เรื่อง ขอยืมแผนที่สำหรับตรวจที่ดิน

ด้วยได้รับจดหมาย ที่ ๘/๒๒ ลงวันที่วานนี้ ขอยืมแผนที่ประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ให้แก่จีนตันเสียน จีนทำฟ้าบเลนคา หมู่ที่ ๓ ตำบลกลางเมืองภูเก็ต เป็นเนื้อที่ดิน ๑๑๗ ไร่ ๒ งาน ๘๔ ตารางวา มีกำหนด ๘ ปี และให้แก่จีนเซียงชี ทำฟ้าบเลนคาแขวงตำบลกลางเมืองภูเก็ต เป็นเนื้อที่ดิน ๓๕ ไร่ ๓ งาน ๓ ตารางวา มีกำหนด ๘ ปี รวม ๒ ฉบับ ตามที่พระยาวิชิตภูมิประศาสน์นั้น ทราบแล้ว อนุญาต

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๓ เมษ ร.ศ. ๑๒๒
๔๘๕

สวนดุสิต หน้า๑๖๑ วันที่๑๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก๑๑๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย—
พระยาสุรินทร์ส่งสำเนาหนังสือมาให้ไปมากับพระยา
วิสูตรโกษา[๑๖๕]ให้มาฟ้องว่าเรือกำปั่นของพระยาวิสูตรโกษาเข้ามาในประตู มีเรื่องฟ้องร้องอยู่
หลายฉบับ เกี่ยวด้วย ม, หอมชื่นแลม, เวอ
นี[๑๖๖] ถ้าอ่านเสียแล้วจะได้เห็นใจว่าบันดาษทาง
ใด จึงได้ส่งมาในซองนี้ด้วย เป็นต้นฉบับ
ขอกลับคืน

พะ ก็ช,
สนิทวงศ์

เอกสารเผยแพร่ในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ
วันที่ ... ร.ศ. ๒๕๒

๘๘๕

สวนดุสิต

ไปรเวต

ที่ ๒๕๖๒ วันที่ ๑๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับ-
หนังสือฉบับนี้ของกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ฯ
ลงวันวานนี้ เรื่องเจ้าอยู่ขัดเคืองด้วยศักดิ์
ที่ไปเปรียบหนังสืออยู่เรื่องใช่ย่อน ว่าเจ้าอยู่-
จดหมายมายังพระยาศรีสหเทพ ชี้แจงความ
ที่ไปหาเลขาแต่ก่อน ในการที่เสด็จไป
ถึงเยอรมันก่อน จะเปลี่ยนที่เรื่องศรีเศรษ
แต่เดาเวลาหยอยเนอหลยังไม่ถึงกลง ขัด
ที่เจ้าอยู่จะขอความอนุเคราะห์ให้ได้ไปทันศึก
นั้น ได้ทราบแล้ว

เรื่องที่ว่าเปนเวลาสิ้นฤดูทำไจกล้า เรื่อ
เจ้าอยู่ขอมาเช่นนี้ ก็น่าจะให้เปนหน้าที่ของ
ผู้รับจดหมายได้ แต่ตามเวลาความที่ปรึกษา
อยู่เวลานี้ ถึงจะเปนได้ว่าเสด็จ
อยู่แล้ว เหตุไปแยงชิงเรื่องเสียเปนการที่ไม่
พูดโดยความจริงใจ ขอเสด็จอ่านยกย้าย

ลาย

ถ่ายเทอย่ สัตะขดได้ ทะเบียงน้ำอ่ใน
เธอ ตามองดูให้ตลอดก่อน พระคุณ,
สุนทรภู่

สวนดุสิต.

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๓ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๒๒๖/๓ วันที่ ๑๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยได้รับหนังสือมาหาข้าพเจ้าฉบับหนึ่ง
ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ว่าได้รับบอกหมายรับสั่งประทาน
ตามในการที่ได้สนทนากับมิสเตอร์
สันเนอร์ละสิกบซัลอังกฤษ เมื่อเทียบ
เมื่อกลับนั้น ได้หายแล้ว
เมื่อลองหาดูลงเป็นหนังสือมีกรม
การ ๑๖๘ หาหมายรับสั่งจะเป็นเช่น
นั้นก็ไม่หาย ไม่สู้จะเข้าใจชัดนัก
ไม่รู้เรื่องชื่อ มิสเตอร์สันเนอร์ละสิบอ
ให้หมายรับสั่งเป็นหลักลองหาดูสักหน่อย
ด้วย ขอให้ได้ความมากๆ

๑๐๙

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๖ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

สวนคุสัต ที่ ๖๖/๗๙ วันที่ ๑๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือกระทรวงการต่างประเทศ เรื่อง
มองซิเออ[๑๖๕]วัว เทษกงซุลฝรั่งเศสมีหนังสือ
มาว่า เจ้าพนักงานเมืองอุไทยตรวจ
ตัดถนนไปถูกที่ฝรั่งสุกกวย ซึ่งอ้างว่าเป็น
คนในบังคับฝรั่งเศส เจ้าของที่ได้ร้องขอ
ราคาที่นาได้ไม่ ผู้เทษกงซุลฝรั่งเศส
ขอให้ช่วยสืบคำสั่งอย่างใดไม่ ที่ฝรั่งสุกกวย
ต้องถูกไล่ออกจากที่อยู่ก่อนได้มีการใช้สอน
ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งความ
ไปยังกระทรวงมหาดไทยแล้วนั้น เรื่อง
การตัดถนนนี้ ที่เมืองไม่ได้รับรายงาน
เลย และไม่ได้สืบราชการด้วย จะต้องใช้ตึก
ตามอันใดเลย ไม่ควรที่จะตัดถนนเข้าไป
ในที่ซึ่งจะต้องเสียราษฎร จะเสียเวลาน้อย
อย่างไปเสียอย่างหนึ่งก็ได้ ถ้าตัดลงไปแล้ว

ปร:

ประการใด ก็จะตัดลงไปเสียแล้ว เจ้าของ
ที่จะต้องเสียหายอะไรก็แต่เล็กน้อย
เพราะถนนหัวเมืองไม่มีของถนนเลย
ขนาดถนนอิฐสามศอกอะไร ถนนเมืองอุ
ดรนายก็ได้เคยเห็นอยู่ เห็นเป็นแต่
วิคลนครอะไรไปทั้งนั้น เจ้าจะต้อง
ใช้ค่าเสียหายในการที่ต้องสร้างสิ่งก่อ
สิ่งอะไรก็ไม่มีขาดา ให้ใช้ค่าเสีย และ
ถนนถนนไปเสียทางอื่น ดูเหมือน
อย่างไรก็ช่างเถิด

สมเด็จพระ

๑๐๔๗

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๖ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต ที่ ๒๗/๘๐ วันที่ ๑๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงพยาศีสนเทพ ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๒๐๗ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ เรื่องมองซิเออเยดจะเข้าหุ้นกับบริษัทกิมเซ่งหลี ส่งคำแปลหนังสือมองซิเออเย่ดถึงเลขาส่งสัญญาซึ่งมองซิเออเยดถึงเลขานิกมายื่นกับส่งคำชี้แจงมายังกระทรวงมหาดไทยจะมีตอบมานั้นได้ตรวจดูแล้ว

มีความเสียดายที่แต่เดิมเป็นบริษัทไทยแท้อยู่บริษัทเดียว เมื่อมีทุนต่างประเทศเข้ามามากกว่าทุนที่จะเป็นทุนต่างประเทศเช่นนี้ บริษัทกิมเซ่งหลีจะไม่มีเสียงอันใดต่อไป แต่เมื่อจะแก้ไขอย่างอื่นไม่ได้แล้ว อย่างนี้ก็เป็นทางดีกว่าทางอื่น แต่จะนับว่าเป็นประโยชน์อันใดไม่ได้

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ เมษ ร.ศ. ๑๒๒
๗๖๔๗

สวนดุสิต

ที่ ๒๘๙

วันที่ ๑๖ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง พระยาศรีสหเทพ ด้วยได้รับหนังสือ
ที่มายังกรมขนสมมตอมรพันธ์ ที่ ๗๑/๕๑๓ ลงวัน
วานนี้ ซึ่งสำแดงให้ทราบพระยาบรมมหาเทพินทร์มา
แลให้ทราบเลขที่ตอบไป เรื่องล้อยเสียงอัน ซึ่งเป็น
พวกผู้ร้ายปล้นบ้านนายน้อย คำบลท่าน้อยหลังวัด
แม่เหล้ง[๑๓๐] มาเจ้าทรัพย์ตายคนหนึ่ง สงสัยว่าเป็นคน
ในบังคับเค่สนั้น ได้ทราบแล้ว รอฟังพระยา-
บรมมหาเทพก่อน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ เมษายน ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต

วันที่ ๑๖ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง พระยาศรีสหเทพ กรมการเมืองพิจิตร
สื่อสารมาถึงเรา ลงวันที่ ๑๕ นี้ ส่งสำเนาใบบอกพระยาสุขาภิบาล และสำเนาหนังสือต่าง ๆ เรื่องลือมีคำหมายว่าเปนคนในบังคับฝรั่งเศส หรือมีว่าเปนลูกจ้างของคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งหมายความเปนอันตรายนั้น ทราบแล้ว

ความลำบากเช่นนี้ที่เปนการหนักหนาแต่ข่าวที่ชวนให้เข้าใจว่าเปนเรื่องแล้วทุกเรื่อง ให้ศึกษาเทียบแบบให้ทราบกันไป

ร.

สวนดุสิต

สวนดุสิต

ที่ ๓๗/๑๑๗

วันที่ ๑๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วย

ว่าด้วย

ชี้แจง

ที่ค้างอยู่ สำหรับ

ด้วยนั้น

ทราบแล้ว

ปฏิกิริยาพยาบาลในเรื่องก่อนนั้น

เป็นการชอบแล้ว

ออกเงินเสียค่าส่วนแบ่งกำไรในการ

ที่ได้เก็บค่าน้ำและเก็บค่าเงิน

ให้แก่เจ้าผู้ครองเมืองนั้น

เห็นว่าเป็นการไม่สมควร

ออกเงินมากเกินกว่า

เป็น

เป็นทางที่ทำใจดีเกินไป ถ้าจะให้เป็น
บำเหน็จทางวัตถุเสียบ้างจะเป็นทางเกี่ยวดี
ยศถาที่จะไปใช้แทนภายหน้า หรือจะเลือก
ให้แห่งใด ไม่ให้แห่งใดก็ได้สนอง ๆ ฯ

สมศักดิ์

รับที่ ๒๐/๓/๖๖.
๑๔๕๗

สวนดุสิต

ที่ ๓๖/๑๑๖

วันที่ ๑๙ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับหนังสือฝรั่งกงสุลสยามตอบ
เข้ามา ที่ ๑๗๖๘ ลงวันวานนี้ ว่าหมู่
ฝรั่งทางเลยที่ไปมากับหัวเมืองในมณฑล
พายพน้อยมาก เธอเป็นห่วงใจในภาย
ทางนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ฉันได้รับหนังสือถึงเจ้า
พ้ากรมพระนริศให้ส่งคำอ่านจดหมายเดิม
เมื่อได้เห็นทางเลยที่พยาสงสีหฝรั่ง
ฝรั่งทางเลยเชียงใหม่คราวนั้นแล้ว ยังมี
ได้รับหนังสือเจ้าพ้ากรมพระนริศรานุวัดติ
สมโภชตอบมาอีกฉบับหนึ่ง ได้สั่งสำเนามาให้
ทราบพร้อมทั้งจดหมายที่ได้มีตอบไป
อีกด้วย เห็นว่าเวลานี้ราชการก็สงบ
อยู่แล้ว ก็จะนัดหมายด้วยก้อยคำ
ออนยอมให้เจ้าพยาสงคัดสำเนาบอกทางเลย
ตามที่ควรจะบอกทางทางเลย ดีอย่างไร

ข้อ ๖ ให้ผู้ที่ได้ในนับเสียง ใหงเลขก็จะ
น้อยลง ใหงเลขที่ปิมากวดกันเหยียดๆ
เท่าใบบอกก็เป็นทางยากที่จะให้เวลาพอ
เสียงที่จะส่งได้หมดในวันหนึ่งๆ ถูกว่าจะ
สังเกตว่าใหงเลขมาพิมพ์ทดไทยวันละกี่
พันคำ เทียบเวลาใหงเลขบอกได้ชั่ว
โมงละกี่หมื่นกี่แสนคำ แบ่งเวลาสำหรับ
ให้ผู้อื่นบอกบ้าง เห็นว่าคงที่เจ้าพนัก
งานปิดพลั้งเชื่อนแหลงจะมีจดเป็นแน่
แต่เวลาที่บอกมากเหลือเกินทำการไม่
ทันก็คงจะมีบ้าง ถ้ามีแบบสำหรับบอก
ใหงเลขให้หัวเมืองเท่าใจว่าควรจะใช้สำนวน
แลเก็บเนื้อความได้เพียงใดจะดี

ร.ศ.๑๑๗

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สวนคุสิต

ที่ ๓๓/๑๑๓

วันที่ ๑๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับ-
หนังสือที่ ๘๕/๑๑ ลงวันวานนี้ มาห้ากรม-
ขุนสมมตอมรพันธุ์ ส่งสำเนาใบบอกกรม-
ขุนสรรพสิทธิประสงค์เรื่องกงสุลฝรั่งเศส-
เมืองอุบลขอให้ช่วยจับผู้ร้ายได้แล้วคนไปรัก-
ษาทางน้ำพุลาแลน่าสถานกงสุลในทางที่เกิด
มีผู้ร้ายเข้าไปเปิดน่าต่างห้องนอนของมองซิ
เออร์ทาดาแล้วปีนขึ้นไปบนสถานกงสุลนั้น
หามาแล้ว

เรื่องนี้จะฟ้องศาลหาเนตรอาคนเข้ามาว่า
ก็ว่า แต่กรมขุนสรรพสิทธิเข้าใจอยู่แล้ว
จะต้องคิดอ่านใต่สวนให้แข็งแรง ฯ

สมเด็จฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๕๔๗

สวนดุสิต

ที่ ๓๘/๑๔๐

วันที่ ๒๖ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๑/๔๖๓ ลงวันนี้ มาแต่ระยะ
ประมาณเดือนหนึ่งแล้ว ที่ยังมิได้มีตอบมานั้น
เพราะมีราชการต่าง ๆ ในกองที่อำเภอหนองหลวง
อำเภอแม่กลองแขวงเมืองอ่างทองนี้ โดยเหตุ
ว่าการทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎรในอำเภอทั้ง
สองนั้น อัตคัดขัดสนกันดารมาก ให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงราชการคนหนึ่งปีละ ๔ คน ๕ คน
เสมอ นั้น อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๖๐๔๓

สวนดุสิต

ที่ ๔๐/๑๔๖

วันที่ ๒ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยประวัติรายนี้นายพันโทพระยาสุรศักดิ์ซึ่งเป็นผู้จัดทางอยู่เดี๋ยวนี้ ทางก็ลงร่องรอยเรียบร้อยแล้ว หมออาดำซึ่งเป็นผู้จัดทางมาแต่ศก ๑๒๑ ก็พอจะจัดทางให้ดำเนินไปได้ ทางเรื่องนี้ฉันเห็นว่าประวัติรายนี้เป็นรายขึ้นเป็นรายแล้ว บัดนี้ก็ทางว่าส่งไปกระทรวงธรรมการ ประวัติรายก็มีน่าที่ราชการมาก ก็มอบให้กระทรวงธรรมการจัดเลยทีเดียว อย่าให้ประวัติรายต่างเป็นการขนาบคายกันอยู่จะเป็นทางสดวกก็ขอให้เห็นดังนี้แล้ว จะได้ส่งไปกระทรวงธรรมการ

สมเด็จ

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ เมย ร.ศ. ๑๒๒
๒๑๓๓๐

ที่ ๔๑/๑๔๕

วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายเรื่องราชบัณฑิต ที่ ๑๑๒/๘๘๕ ลงวันวานนี้ ว่าพระยาสุขุมนัยวินิตมีบอกเข้ามาขออนุญาตที่สืบที่เมืองนครศรีธรรมราช ทำบาญชีหมายเลขที่ ๒ ในแผนที่ให้แก่หมอเมกันทำเป็นที่ฝังศพพวกที่นับถือสาสนาคฤศเตียน เธอเห็นว่าไม่มีที่ขัดข้องอย่างใดนั้น ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต

ที่ ศธ ๐๕๐๑/๑๕๐

วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑๑๓/๘๘๗ ลงวันวาน
นี้ เรื่องพระยาคทาธรธรณินทร์ สิ้นจัดคนใช้
บ่อยของมองซิเออคุลยองได้ตัวหมดแล้ว
กำลังใต่สวนอยู่นั้น เปนทางดีแล้ว

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๕ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต

วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๒๐/๔๔๘ ลงวันนี้ ขออนุญาตยกเว้นเก็บเงินค่านาค่าน้ำแลลมพักค้างในเขตรแขวงอำเภอไชยคา อำเภอสิงขะระ อำเภอศรีสัชนาลัย เมืองกาญจนบุรี เพื่อเปนการบำรุงราษฎรในล่วงอำเภอนี้ให้เจริญต่อไปนั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๒๖๖๔

สวนดุสิต

สวนดุสิต

ที่ ๒/๑๕๘

วันที่ ๒๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ. ด้วย
ได้รับจดหมายที่ ๑๗/๕๔ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้
ส่งข้อบังคับเพิ่มเติมในการห้ามหมู่ฝูงแร่
ที่ได้ประกาศใช้ในมณฑลทหารบูรี ซึ่งเจ้าพ
ยาไทรบุรีมีบอกมาถึงมา . . เธอได้ตรวจดู
เห็นว่าไม่เป็นการขัดข้องอย่างใด จะตอบ-
เห็นชอบไปนั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

สนมพรรษา

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ เม.ย. ๒๕ ๑๒๒

สวนดุสิต ที่ ๔๕/๑๔๔ วันที่ ๒๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ที่ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตรวจ
ได้รับหนังสือที่ ๒๒๑/๔๗๘ ลงวันวานนี้
ขออนุญาตให้พระยาสุนทรนุรักษ์ตั้งหลวง
ประจำเมืองพัทลุงไปเป็นตั้งหลวงประจำ
บริเวณในขณะที่ลูกความชี้วางอยู่. ได้เห็น
ว่าพระยาสุนทรนุรักษ์เป็นผู้ที่ได้เคยรับ
ราชการเป็นที่หลวงประจำเมืองนครมา
เป็นการเรียบร้อยดีอยู่แล้ว ฉันเห็น-
ชอบด้วยแล้ว อนุญาต

ส.ป.ร.
มท.

สมเด็จกรมพระยา

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๘ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๒๑๙

สวนดุสิต ที่ ๘๗/๑๒๗ วันที่ ๒๖ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับจดหมายที่ ๒๒๔/๑๐๓๑ ลงวันวานนี้ ว่าพระองค์เจ้าวัฒนาปรารภมาหาเรื่องผู้ว่าราชการเมืองเชียงจัน ขออนุญาตให้นำช่างสังฆัยมาตั้งโรงทำสินค้าต่างๆ ที่เมืองท่าบ่อแลเมืองหนองคาย เรื่องนี้ควรหรือไม่ควรเลขาธิการขอรับอนุญาตไปว่าไม่ขัดข้องอย่างใดนั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ถ้าขัดเข้าจะเกิดความ ที่ตอบไปนั้นชอบแล้ว

พระยศ

สนามหลวง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ เมย ร.ศ. ๑๒๒
๑๔๗๙

สวนดุสิต

ที่ ๒๙/๑๔๕

วันที่ ๒๕ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๓

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยจดหมายเรือที่ ๑๔๓/๑๔๐๐๖ ลงวันที่ ๒๔
ปีมะเมีย ๑๒๑ ว่าอากรปากสิ่งมณฑลฝั่งตะวัน-
ออกซึ่งจัดให้มีผู้รับผูกขาดไปทำ เป็นที่
ให้ผู้รับผูกขาดหลายน้อยกงเปียดเปียน
ราษฎรให้เกิดความเสื่อมร้อน เธอขออนุญาต
ออกประกาศยกเลิกอากรปากสิ่งในมณฑล
ฝั่งตะวันออก ตั้งแต่ศก ๑๒๓ เป็นต้นไปนั้น
ทราบแล้ว อนุญาตให้เลิก แลเรื่องนี้
ได้หารือไปยังกรมหมื่นมนุศรราชกุทัยฯ
ปีนนั้งสือตอบมาว่ามีความคิดอย่างหนึ่ง
ดังสำเนาที่ได้ส่งมา เพื่อเป็นทางพิจารณา
ด้วยนี้แล้ว

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ เมย ๒๕๓๒
๒๔๗๑

ที่ ๒๑/๑๕

วันที่ ๒๙ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับจดหมาย ที่ ๒๙/๑๐๔๑ ลงวันวานนี้ ว่า
พยาสุริสีหวิสิษฐศักดิมีหนังสือมาถามว่า
อำนาจน่าที่ที่ทำหลวงในญี่ปุ่นจะมีเกี่ยวแก่ทหาร
อย่างไรบ้าง เธอได้ไปหารือจะตกลงเห็น
พร้อมกันตามที่ว่ามา แลจะได้มีหนังสือ
ตอบพยาสุริสีนแลสั่งฉันไปถึงเจ้าพยาสุร
ศักดิกับพยาอนุชิตชิโนรสนั้น เปนการ
ชอบแล้ว ให้เปนแบบดังนั้นต่อไป

กระทรวงมหาดไทย
รับที่ ม.๐๓๐๒ วันที่ ๑๒ ๒๕๒๒
๖๔๔๐

สวนดุสิต

ประกาศที่ ๕๒/๑๔๗

วันที่ ๒๔ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับจดหมายที่ ๑๓๑/๑๑๐๗ ลงวันวานนี้
ว่าเรื่องเจ้าอยู่บวชเณรคงจำปาศักดิ์ขอ –
ความอนุเคราะห์ให้ได้ไปเล่าเรียนที่ปารีส
ในชั้นนี้เธอได้ให้พระยาศรีสุนทรเทพมีจด –
หมายตอบเจ้าอยู่ไปว่า ถ้าสมัครมาเรียนทาง
ฝั่งเศสที่กรุงเทพฯก็ได้ เมื่อเรียนชั้นพอ
เป็นทานที่จะเรียนได้ดี บางทีจะได้ส่งกลับ
ส่งไปให้เรียนที่ปารีสอย่างเช่นนักเรียน
หลวง๑๗๕ ทั้งปวงนั้น ทราบแล้ว ที่ตอบไปเช่น
นี้ก็ดีอยู่

ส.ว.

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ เมย. ร.ศ. ๑๒๒
๖๔๘๕

สวนดุสิต

ที่ ๕๓/๑๔๘

วันที่ ๒๙ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

สั่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้รับฎีกาสมุดไปล่ สีเป็นแปมเพลง ตาม
ไวนารแลจำนวนเงินทองเท้าของ ถ้าไม่เป็น
ข้าก็เห็นจะหุ้งล้าน อาจจะทำความสำคัญ
ได้มากๆ เท้าใจว่าความอาลัยถึงความยุติธรรม
ของมหาดไทยแลของพระยาสุขุมได้เปิด
ช่องให้สมุดไปล่หุ้งล้านแลหลุดปือแล้ว
เรื่องต้นก็จำไม่ได้สนัด เพราะเป็นเหตุเกิด
สิ้นในเวลาเสด็จไม่อยู่ เรื่องปลายก็ไม่รู้แต่
มหาดไทยคงรู้แล้ว จะว่าประการใด ให้
ส่งฎีกามาให้ดูด้วย

๒๗๒

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๐ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต ที่ ๕๔/๖๑ วันที่ ๓๐ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยการที่จะศึกษาพระอภิธรรมพลนิกายมาด้วยกระเบื้องเคลือบนั้น เป็นเงินมากมาย แลกระเบื้องก็ไม่มีด้วย จะต้องสั่งใหม่ เห็นว่าเป็นความลำบาก ถ้าใช้กระเบื้องหมายอย่างเดิม จะจับทำน้อหน้าใบลานให้เห็นว่าจะเป็นที่งดงามได้ตามราคาเดิม-พอสมควรอยู่แล้ว แต่เรื่องกระเบื้องถ้าจะคิดอ่านว่าที่กรมท่าทำให้เป็นอย่างดีเช่นแต่ก่อน ก็ดีขึ้นเอง — เหมาะที่จะมงพระอภิธรรมนี้จะไม่ได้ที่เดียวกา ได้สั่งบาญชีรายประมาณการซึ่งได้ให้กรมโยธาธิการไปตรวจมาให้ดูด้วยบัดนี้แล้ว

ส.ป.ก.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ พค. ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต ที่ ๒๐๔ วันที่ ๓๐ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง คุณหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือมายังกรมขุนสรรพสาตรมพินิต
ที่ ๑๔๐/๑๑๔๖ ลงวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ว่าพระ
ยาสีหราชศักดิ์ปลอกมา เมื่อเดือนมีนาคม
นครเชียงใหม่จะได้นำแหวนแม่ลาวไป
สืบข่าวที่มีสาเหตุเกิดมาตามอย่างทางฝ่าย
เชียงใหม่เหนือมีรายงานมานั้น ทราบแล้ว
เห็นว่ามีสาเหตุเกิดขึ้นเที่ยว
สังเกตต่ออยู่เช่นนี้เสมอ แต่คน
เหมือนเขาไต่ถามอย่างก็ไม่ได้ตอบได้
คงไม่เสียคงไม่เสียเปรียบกันนัก

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๔ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๖
๖๗๑๕

สวนดุสิต ที่ ๕๙/๑๗ วันที่ ๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือ ที่ ๓๖/๑๑๗๖ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน
เรื่องนาเมืองกลาง ๖๐ไร่ ที่ยกให้พระยาณมงค์
เรืองฤทธิ์ ท้องตยังไม่ทันไปถึงพระยาณมงค์
เรืองฤทธิ์ ถึงแก่กรรมเสียก่อน บัดนี้
นายเจริญ ผู้บุตร จะขอที่นาทยนี้ไว้เป็นสิทธิ์
เพื่อเลี้ยงชีพบุตรหลานเป็นกำลังต่อไป นั้น
ได้ทราบแล้ว ให้นายเจริญรับที่นาทยนี้ต่อไปเถิด.

สวนดุสิต

ที่ ๒๔๒ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๙/๑๖๒๐ ลงวัน
ที่ ๑ พฤษภาคม ว่าพยาสุรสีห์ปลัดซ้าย
ศักดิ์สมิโหราเลขชี้แจงถึงตัวท้าวหลวง
ประจำนครต่างๆ ว่าเมืองนครลำ
ปางเป็นเมืองสำคัญ พยาอุไทย[๑๘๑]
จัดการไม่เรียบร้อย จะขอถอนไป
ไว้เชียงใหม่ ให้พยาศรีสุริยราช
ไปอยู่ลำปาง ให้พยาศรีสัชนา
ไลยอยู่เมืองแพร่ ส่วนเมือง
สวรรคโลกซึ่งว่างอยู่จะให้หลวง
วิเศษภักดีไปอยู่ พยาศรีสัชนาไลย
นั้นจะให้ไปอยู่เชียงใหม่ก่อนกว่า
พยาสุรสีห์จะเห็นควรเมื่อใดจึง
จะให้ไปเป็นท้าวหลวงเมืองแพร่แล้ว
ถอนพยาศรีสุริยราชไปเป็นท้าวหลวง-

-ประ

ประจำนครสำปางต่อไปเถอเหน็น
ชอบด้วย ขออนุญาตจัดการ
ให้เปนไปดังว่ามานั้น อนุญาต
แล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ - ๗ พ.ค. ๒๕๒๒
๓๑๗๕

สวนดุสิต

ที่ ๒๐๐๖๔

วันที่ ๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

สิ่งกงมหลวงคำมงมาชนุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๑๑/๓๔๑
ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ สิ่งกงมขุนสมมตอมงพนัช
วาได้รับใบบอกพยาวิชยาธิบดีสีปะมาในเรื่องจีน
ลูกจ้างของคนในบังคับฝรั่งเศสขัดหมายศาล
มณฑลจันทบุรี ซึ่งพยาวิชยาธิบดีได้รับตอบ
จากกอมมันดังเวเนลวา จีนผู้ทำการค้าขาย
แทนคนในบังคับฝรั่งเศสก็ดี หรือจีนลูกจ้าง
ก็ดี ต้องสือวาเปนคนในบังคับฝรั่งเศส
ด้วย ถ้าแม้คนเหล่านั้นมีความผิดใดๆ ก็
ต้องเอาตัวต่อกอมมันดังเวเนล แลกระทรวง
มหาดไทยได้มีจดหมายไปยังกระทรวงการ
ต่างประเทศในเรื่องนี้วา ซึ่งกอมมันดังเวเนล
มีหนังสือตอบพยาวิชยาธิบดีเช่นนี้นับวาเปน
การขัดขวางมิให้ศาลจะว่ากล่าวกับฝรั่งเศส
ได้ สิ่งสำคัญในหนังสือมาด้วยนั้น ได้ทราบแล้ว
เรื่องนี้ถ้าไม่ว่ากล่าวกันให้เปนไปตามความ

หมาย

หมายในหนังสือสัญญา เป็นการเปิดทาง
ในญี่ปุ่นจะให้มีคนในบังคับขึ้นอีกมาก ได้ทำชี้
ทางมาหลวงเทวะวงษ์วิวัฒน์ให้คิดอ่านพูด
ทำให้ตลอดด้วยแล้ว

ส.ป.ว.

สนิทวงศ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๒ พค ร.ศ. ๑๒๒
๓๔๘๘

สวนดุสิต ที่ ๖๑/๒๘๐ วันที่ ๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๒

สังฆมหาสมณะ สังฆราชานุสาสก
ด้วยได้รับรายงานของพันโท พระยาเดช
[๑๘๒]ณชิตชัย ปลัดทูลฉลองกรมยุทธนาธิการ
ที่ ๑๐ และครั้งที่ ๑๑ ได้คัดสำเนาส่ง
มาให้ด้วยบัดนี้แล้ว ในรายงานนั้น
ปรากฏข้อความเรื่องราชการที่เป็นไปใน
ระหว่างท้าวหลวง[๑๘๓] และเจ้าลาว[๑๘๔] อย่างหนึ่ง
เรื่องการบังคับบัญชา และทางที่จะจัด
การทหารตามความคิดของพระยาเดชเป็น
๒ เรื่องด้วยกัน

ในเรื่องแรกนั้นเห็นว่าพระยาเดช
เป็นคนสังเกตการมักจะถูกอยู่ ที่
จะเป็นที่เชื่อถือได้ ทางราชการใน
ระหว่างพยายามหาทางกับเจ้าหลวงนั้น
ก็เป็นอย่างไร เรายังไม่ได้ทราบ
จึงเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในทางที่จะ
ทำการแก้ไขในการบวนราชการ สังฆ

พยายามสืบก็ยังไม่ทราบ ถ้าคำสั่ง
ขึ้นไปให้ทราบเป็นโปรดเวลาด้วยก็จะ
ดี เมื่อทราบแล้วปลอยแล้วจะคะเน
ท่องเที่ยวเป็นราชการได้ง่าย

ในเรื่องทหารนั้น เวลานี้ยังเป็น
หลายความคิด ไม่เป็นการที่วินิจ
ฉัยตกลงกันเป็นแน่ว่าจะทำอย่างไร
ฉันก็นึกอยากจะให้ตกลงกันเสียสักที

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๓๔๓๔

สวนดุสิต ที่ ๖๒/๒๔๗ วันที่ ๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยเรื่องปิจดหมาย ที่ ๓๔/๑๖๕๗ ลงวันที่
เดือนนี้ เรื่องที่จะมีงหลังคาพยุใบสก
วัดชุมพลนิกายราม ว่าจะขอเท่ากับ
เมื่อง สำนักค่าไม้ค่าแรงจะใช้เงิน
ในการเรี่ยรายนั้น ทราบแล้ว
แต่เดิมเท่าใจว่าจะต้องทำการมุงหลัง
คาด้วย ดังเช่นกรมโยธาทำ เพราะ
หมายว่ากรมโยธาจะได้พูดกับเรื่องเท่าใจ
แล้ว ครั้นเมื่อได้รับหนังสือนี้ยังนี้
จึงรู้ว่าเป็นแต่กระเบื้องซึ่งกรมโยธาประ
มาณมาเป็นราคาหมื่นละ ๖๕๐ บาท
กระเบื้อง ๖๐,๐๐๐ เป็นเงิน ๓๙๐๐ บาท
นึกเกรงใจว่าจะแพงเกินไปกว่าที่ควร
ซื้อใช้ทั่วไปเป็นจนบริบูรณ์ จึงได้ตามมาพ
ยายามสงความสอบถาม ได้ความว่ากระ
เบื้อง

เบี้ยหัวบำนาญทหารบกรวม[๑๘๖] ตัวเบี้ย
หมื่นละ ๔๕ บาท ตัวอัฐ[๑๘๗] ตัวสัมหมื่น
ละ ๔๖ บาท ตัวอัฐ กระเบื้อง ๖๐,๐๐๐
เงินลดลงมาได้เท่าที่กรมโยธากะ
ประมาณ ๗,๐๐๐ บาท จึงเห็นว่าถ้าจะใช้กระ
เบื้องเคลือบก็เห็นจะได้ แต่จะต้อง
ใช้กระเบื้องหัวตัดเป็นจบบริบูรณ์[๑๘๘] ถ้าสั่ง
อย่างวัดเป็นจบบริบูรณ์ จึงจะไม่มีบกพร่อง
เปล่าๆ โดยไม่สมควร จะได้ตกลงกับ
พระยาภาสฯ ต่อไป

สนามหลวง

กรมศิลปากรแสดงภูมิวิทยากรุงเทพฯ
รับวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖
หมายเลขที่ ๓๐

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๑ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๓๔ ๓๕

สวนดุสิต ที่ ๓/๒๔๐ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชฯ
ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑๓๕ ลงวันที่ ๔
เดือนนี้ ขออนุญาตออกประทานบัตร
ให้แก่พวกจีนในบังคับสยามทำเหมือง
แร่สับกมณฑลภูเก็จ ตามที่ท่านหลวง
เทศาภิบาลมณฑลภูเก็จขอมานั้น ๑๐ —
ราย มีรายชื่อและตำบลนครปี ชื่อตำบล —
และจำนวนเนื้อที่สิบ ดังที่ว่ามานั้น —
อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พค ร.ศ. ๒๔๒
๓๔๗๑

สวนดุสิต ที่ ๖๗๔๔ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ถ้วยได้รับจดหมายที่ ๔๑๕๔ ลงวันวาน
นี้ ขออนุญาตออกประกาศยกการพนัน
ชี้เหงาลึกซึ้ง(๑๘๖) เปนการพนันหมวดที่ ๓ มา
ไว้เปนการพนันหมวดที่ ๒ ในกฎเสนา
บดีสำหรับอากรการพนัน ซึ่งให้เล่น-
ได้แต่ในที่แห่งหนึ่งแห่งใดในเวลา
นักขัตฤกษนั้น ทราบแล้ว ได้อนุญาต
ทางกระทรวงเมืองเช่นนี้แล้วเหมือนกัน
ส่วนที่ขอแก้ไขหมายนั้นอนุญาต #

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๒ พ.ค. ร.ศ ๑๒๒
๓๔๑๔

ที่ ๖๔/๒๔๔ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ตอบไปรับหนังสือที่ ๔๓/๑๕๔๔ ลงวัน
วานนี้ เรื่องทางหางบณฑลิศาลย์สำ-
เนาสารตราที่เธอมีถึงกรมขุนสรรพสิทธิประ
สงค์แลหนังสือที่ส่งไปตอบ มานั้นได้
ตรวจดูเห็นชอบตอบแล้ว

๑๕๐

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๓๖๑๖

ที่ ๖๔๙ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกระผมได้ยินหนังสือมาว่า
เจ้าปริวัตนเลขาทำแหน่งยุติธรรมเมืองนคร
เชียงใหม่ขึ้นไปลาต่อพระจอมเกล้าฯ ว่าขี้
ความขัดข้องต่างๆ ซึ่งได้ยกขึ้นมาว่า
ทำแหน่งยุติธรรม เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
เห็นควรให้ถอดเจ้าพระยาพลเทพ[๑๕๑] เสียแล้วตั้ง
คนใหม่ ขึ้นไปแก้ไขการต่างๆ ให้เรียบร้อย
แหน่งยุติธรรมนั้นเป็นการสำคัญ ถ้าเจ้าปริวัตน
เห็นว่าเจ้าปริวัตนขัดข้องทำแหน่งเดียวอยู่ในกระทรวง
ยุติธรรมไม่ได้ ขอให้เจ้าปริวัตนกลับลงมา
ในการงานสำหรับตัวเสียก่อน ให้เรียกหา[๑๕๒]
ไม่ เพราะฉนั้นเจ้าพระยาพลเทพจึงได้ลาออก

สวนดุสิต ที่ ๖๖/๒๔๘๕ วันที่ ๑๖ พฤษภาคมรัตนโกสินทรศก ๑๖๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ.

ด้วยได้รับจดหมายเธอที่ ๔๔/๑๕๖๔ ลงวันวาน นี้ ขอลดหย่อนและยกเว้นเงินค่าแรงแทนเกณฑ์ในแขวงเมืองนครเชียงใหม่ ตามที่พยาสุรสีห์ราชภักดีได้ทำรายงานนั้น ได้ทราบแล้ว

การเรื่องเก็บเงินแทนเกณฑ์ก็มีคำคัดค้านหลายอย่าง แต่ความจริงก็เห็นว่าไม่หนักหนาสาหัสใด แต่เพราะความที่ไม่เข้าใจไม่เคยเสีย ๆ จะมีความขัดข้องของราษฎร เพราะความขัดข้องนี้ประการใด พยาสุรสีห์ก็ชี้แจงขึ้นไปคิดใหม่ ไม่ได้เห็นการทั่วไป จะเอาเป็นแน่ว่าถูกต้องแท้ก็ไม่สู้สนิทใจ แต่จะนิ่งอยู่ไม่ทำอันใดเลยก็ไม่ได้ จึงจำเป็นที่จะอนุญาตให้จัดการไปตามความเห็น แต่ขอให้กำชับพ

ยก

ยาสูงสันใบ่ศิลาจะฉันสอดส่องใบ่มาก
ถ้าการควงจะผ่อนผันแก่ใจอย่างไร
จะต้องผ่อนผันให้ทันท่วงที ฯ

สวนดุสิต ท๔/๓๐๖ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๔/๔๗ ลงวันวาน นี้ ขออนุญาตออกอายะบัตรให้ปืสเตอ เดวิด, ยอน, คอลสันตรวจแร่ต่างๆ ในเขตรเมืองนครสวรรค์ นั้น อนุญาต

สวนดุสิต วันที่ [illegible] รัตนโกสินทรศก [illegible]

ลิง คงมหลวงคำรงราชบุภาพ
ควยิคัวบันหนังสือปีนาคีกรมขุนสย
ปรดมมหันฺ์ ที่๑๙๕/๑๔๕๑ ลงวันที่๑๑ —
เดือนนี้ สั่งสำเนาทางเลขปีนาคกับหน่อน
เจ้าจุฬาลักษิกฤษฎากร เรื่องพระยาสาย[๑๕๓]
ชลหิมพลตำรวจภูธรคีนีคีเปลี่ยงสาย
ใดยเหตุที่วาปีผู้ร้ายเปลี่ยนกลับมาชุม
อยู่ที่แดนต่อแดนเมืองในเมืองสายเอง
ผู้ร้ายก็ชุกชุม พระยาศรีสิสีจะขอเปลี่ย
พาสีเลขตำรวจภูธรไปเมืองสาย เพื่อสั่ง[๑๕๔]
ให้ท่านสอนทางเลี่ยงให้แน่นอนนั้นหาย
แล้ว

เรื่องเมืองสายนี้เป็นการลำบาก
ใจควรอยู่เมืองไปว่างใจกับสงวดีที่เธอตาย
ไปเสียได้ก็ดีอยู่

[illegible]

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๔ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒

สวนดุสิต ที่ ๗๐/๓๐๕ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ.

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๗/๑๖๑๗ ลงวันวาน นี้ ขออนุญาตให้พระยามนงค์สงคราม[๑๖๕] กลับจากเมืองเดิน มารักษาราชการเมือง กำแพงเพชร์ และให้พระยาพิศาลศุภกาย[๑๖๖] อำเภอเมืองลับแล[๑๖๗] ไปรับราชการในตำแหน่ง ท้าวลวงประจำเมืองเดิน ตามที่พระยาสุรสีห์ วิสุทธิศักดิ์มีความเห็นมาทางกรมเลขานั้น ทราบแล้ว อนุญาต เรื่องคนอาสาประจำเมืองเดินยังมีอยู่ฤาไม่ ถ้ายังควรจะอยู่ในบังคับผู้ใด ควรคิดสั่งให้ดีๆ ด้วย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พค. ร.ศ. ๑๒๒
๔๐๖๖

ที่ ๗๑/๑๒๕

สวนดุสิต

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
เจ้าพนักงานสื่อสารมาทูลขอรับ
พนักที่ ๒๓๒/๓๔๒๐ ลงวันวานนี้ เมื่อ
พ.ท.[๑๕๕] ทางเชียงใหม่ ซึ่งพลทหารยังจับ
โดยไม่มีหนังสือเดินทางเข้ามาในเมือง
เชียงแสนหลวง ชักช้อยท้องประเทศ
และสืบความเจตจำนงค์กับพลทหารนั้น[๒๐๐]
หายแล้ว

เมื่อคนไม่มีหนังสือเดินทางจะเข้า
มาในเพราะชายแดนนั้น เราไม่ยอมให้เข้า
มานั่นเอง ตามหนังสือสัญญาควรจะส่งให้
กลับออกไปจากพรมแดนนั้น แต่ผู้
รักษาด่านทางมักไม่ใคร่มีผู้ใดเข้าใจตาม
นั้น ถ้าไม่มีหนังสือเดินทางเข้ามาก็จับ
จำตรวนทีเดียวเช่นนี้ เมื่อว่ากล่าวกัน
ก็เสียเปรียบทุกครา ถ้าหากว่ามีคำสั่ง

วิธีตรวจคนเข้าเมืองในหนังสือเดินทาง
ให้หัวเมืองท่าแทนทางเรือที่ขึ้น
เจนเดือจะสืบหนังสือนั้นมา ใครจะเป็นกฎ
เสมอยังก็ควร

พ.ม.ว.
๒๗

สมเด็จเจ้าพระยา

สวนดุสิต ที่ ๗๖/๓๓๑

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังการมาเลงตำรงภาพมุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๒๑/๑๗๔ ลงวันวานนี้ ชี้
แจงมาด้วยเรื่องอ้ายวันไปล่นั้น ทราบแล้ว
การที่จะไปสืบหาตัวภายนอกนั้น
เห็นจะไม่ได้ตัว ซึ่งมาร้องฎีกานี้ ก็ปรากฏ
ว่าอ้ายวันไปล่อยู่ในกรงนี้เอง คงจะคอย
ฟังฎีกาอยู่ เพราะฉนั้นการที่ได้ทำสือฝิ
ใหม่เลยไปถึงหัวเมืองทั้งสองนั้น เท่ากับ
ยังไม่ได้ทำอะไรเลย เมื่ออ้ายวันไปล่มา
ร้องฎีกาขอให้นึกจำรถความซึ่งผู้ว่าราช
การเมืองกรมการแกล้งทำข่มเหงเก็บ
ริบทรัพย์สมบัติ และแกล้งกล่าวโทษ
โดยนิการจำล่าเสียเช่นนี้ ก็ไม่หมายจะ
ว่าความแล้วจะร้องทำโทษ เมื่อหมายจะว่า
ความอยู่ เมื่อหาบวาฎีกาตกไปแห่งใด
ก็คงตามมา เห็นจะไม่ไปเมืองสมุทสงคาม

ฎา

ฤาเมืองสงขลาซึ่งเหมือนหนึ่งว่างไป
เท้าคากิก มหาดไทยจะเห็นควรทำ
อย่างไรในเรื่องนี้ต่อไป

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๐๕๖

สวนดุสิต ที่ ๗๓/๓๓๖ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๒

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ที่ ๖๑๗/๑๗๕๕ ลงวันนี้ มีใจความขอ
สมมตอมาตย์ว่า ได้รับใบเลขหมาย
คฤหาของกัปตันหาง เมื่อเมอชีเออปูกน
กับภรรยาไปถึงคฤหาสน์เมอชีเออโกลเยียน[๒๐๑]
ที่แขวงเมืองพนมเปญ ในเวลาเมื่อเมอชี
ขันดงเดินทางเมื่อไปเที่ยวนอกเมอชีเออปูกน
หายไป ภรรยาเมอชีเออปูกนได้ไปแจ้ง
ความแก่เมอชีเออโกลเยียน เพราะคำของ
กัปตันหางเห็นว่าการเรื่องนี้ไปเกี่ยวกับราช
การนั้น ฯลฯ แล้ว

เมอชีเออปูกนได้ไปหาเมอชีเออ
โกลเยียน และเมอชีเออโกลเยียนได้พาตัว
นายสารสุนัขเสือในเมื่อได้ไปถึงบ้าน ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๘๐๕๗

สวนดุสิต วันที่ ๑๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๕ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ ปีฉลู ๑๗๘๔ กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ เรื่องพยศสูงสันหัวสิษย์ศักดิ์ปัจจนามยชี้แจงไปยังปลัดเมืองกาญจนบุรี เรื่องอำมาตย์มหาพยนมตามสำเนาที่ส่งมานั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้เข้าใจว่าเป็นคนละเรื่องกับมูเซอที่ตั้งอยู่บนเขา ซึ่งเคยเขากล่าวมา ถ้าเบกาไม่ว่าอันใดก็เห็นจะเป็นการตกลงเรียบร้อยไป

สยามินทร์

สวนดุสิต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๔๐๒๕

ที่ ๗๕/๓๓๔

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ. ด้วย
เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงษ์มีหนังสือ
บอกมาว่า สายโทรเลขเชียงรายได้ทำแล้ว
เสร็จแต่วันที่ ๒๖ เมษายน ๑๒๒ เครื่องใช้
สำหรับเชียงรายได้ถึงเมืองลำปางแล้ว
ถ้ามาถึงเชียงใหม่ ขุนบริรักษ์การรมจะ ๒๐๓
ได้ออกไปจัดตั้งเครื่อง ดังนี้ จึงบอกมาให้
เธอทราบด้วย เห็นว่าราชการจะสดวกขึ้นมาก

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๘ พค ร.ศ. ๒๒๒
๖๑๕๑

สวนดุสิต

วันที่ ๑๘ พ.ค. รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง พระยาสีหราชเทพ

ด้วยได้ความพระราชดำริว่า
สมเด็จไปประทับที่ไหนใด
ทางเบื้องบาทพระบรมราชโ-
ให้ราชการไปรับถึงด้วยทุก-
การไปประทับอยู่ตลอดทาง -
เรือมหาดำรงยังคงอยู่ที่
ที่การอยู่ทั่วถนนนี้ ตั้งแต่
เดือนมิถุนายน ๑๒๑ มา
จนบัดนี้

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๐ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๑๑๖

สวนดุสิต วันที่ ๑๙ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ที่ ๗๗/๓๔๘

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพได้มีหนังสือถึงข้าพเจ้าว่า ได้ทรงพบหนังสือเรื่องพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ ๓ เล่มสมุดไทย ซึ่งเป็นฉบับที่ข้าพเจ้าได้ยืมมาจากหอพระสมุดวชิรญาณ ๒ เล่ม ๑ ใน ๒ เล่มนั้น

สวนดุสิต วันที่ ๑๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือของท่านที่ส่งมาให้ข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๑๔ นี้ ว่าด้วยเรื่องที่ท่านจะเสด็จไปเที่ยวป่าเขาที่ลพบุรี ข้าพเจ้าได้ทราบแล้ว เมื่อขอโอกาสจะกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบด้วย

ในการที่ท่านจะเสด็จไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอถวายคำแนะนำว่า ถ้าจะเสด็จไปทางรถไฟ ขอให้เสด็จลงที่สถานีบ้านหมอ ซึ่งจะมีที่พักสบายกว่าที่อื่นๆ ถ้าจะเสด็จไปทางเรือ ขอให้เสด็จขึ้นที่ท่าเรือวัดพระยาไกร ซึ่งจะมีที่พักสบายกว่าที่อื่นๆ เหมือนกัน ข้าพเจ้าขอถวายคำแนะนำมาด้วยความเคารพ

สนมพิมาน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๓ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๔๔๓๑

สวนดุสิต

ที่ ๘๒/๓๖๐

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ.

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ฉบับที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ที่ ๒๓๔/๑๕๖
ลงวันวานนี้ สั่งสำเนาหนังสือที่กรมขุน
สมมตอมรพันธุ์มีไปมากับท่านซากุลฯ
ปรึกษาเมืองอุบล เรื่องซอในจับจีน
ในบังคับฝรั่งเศสซึ่งกงสุลว่าเป็นลูกหนี้
หลวงชำนิมานั้น มาถึงแล้ว

เรื่องสั่งในจับคนเล่นหวยนี้ ดูจะมีบ่อยๆ
เสียแล้ว กงสุลเองจะไม่รู้ว่าธรรมเนียม
ที่จะเรียกให้เราสั่งคนอย่างไร ฤๅรู้แต่สั่ง
สั่งตามชอบใจกันไป เห็นว่าแต่ก่อนมา
เราเคยผ่อนผันมาให้แล้วๆ กันไป ถ้าคน
เข้ามามากขึ้นขึ้งเขาก็จะหาความได้
ถ้าเห็นว่าจุกจู้จุกจิกนักควรจะต้องหนักเข้า
หนักไปอีกทาง จะให้ตระเตรียมหลักที่

ควร

ควร....จะเดินทางไปส่งออกไปให้
กรมทหารสรรพสิทธิ์ทหารให้ชัดเจน

สวนดุสิต วันที่ ๒๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ-
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ที่ ๓๒/๑๙๔๒ ลงวันที่นี้ มีมาฟ้องขุน
สมบดอมพันธุ์ ว่าได้รับใบบอกพระยาวิชิต
ชลฯ เมืองจันบุรีแจ้งความในนครัฐสยามจะยก
ทัพมาในระหว่างความให้เป็นสงครามกับ
กัมพูชาประเทศ ซึ่งเป็นบุตรจันอ้อกราบทูล
ในนครัฐสยามเสด็จ และกระทรวงมหาดไทย
ได้มีหนังสือตอบพระยาวิชิตชลฯ ให้แจ้งข้อ
สัญญาเมื่อการสงครามนั้นมีอยู่ในปัจจุบันนี้ ทราบแล้ว
ตามที่ท่านเขียนไปนั้นชอบแล้ว ๒๐๗
เมื่อน้ำลงเสียแล้ว ทางที่ขุนสมบดจะมีหนัง
ขอแผ่นดินนั้นเท่าใด ก็ให้ขุนสมบดจะมีหนัง
สือมาให้ชัดเจน ถึงหนังสือที่ขุนสมบดจะมีมา
ถึงนั้นเป็นหนังสือ

สวนดุสิต ที่ ๘๔/๒๕๖๒ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

กราบทูล กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ปักษ์ยังกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ๓ ฉบับ ๑๗๔
ลงวันวานนี้ เรื่องพระที่นั่งทรงธรรม[๒๐๔] ทัพยอำเภอเมือง
ระสื่อได้ตกลงกับเสด็จเมืองไทยแล้วในการจัดผู้ครองหน้าที่ทับแดนนั้น ทางเรื่องการนั้นไม่แน่นอน เรื่องแต่ตัวเสด็จยังไม่ทราบเปลี่ยนประการอย่างไรนั้นเลย แต่หนังสือเรื่องนี้ถูกต้องเป็นที่พอใจ

ขอแสดงความนับถือ

สวนดุสิต

๔๗๑

34
26.2.22

ที่ ๘๗/๓๑๘ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สิ่งของตามบัญชีมาส่งมาด้วยใบรับหนึ่งฉบับ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ เรื่องเจ้าอินทวงษ์ ๒๑๐ ใช้ให้ส่งเรื่องราชการแบ่งปันต้นไม้ของในสักในแขวงเมืองนครลำพูน นั้น ราษฎรแล้ว คำที่ร้องมาว่าเพียงจะขอเก็บไม่เท่าใช้ นี่สังเกตดูสมควรจะให้เก็บตามเดิม หนึ่งหนังสือมาแล้ว

สวนดุสิต

๔๗๑๕

ที่ ๘๘/๓๘๐ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ปีกุน ไกสินทรศก ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับจดหมายฉบับหนึ่งมายังกรมขุนสมมต
อมรพันธุ์ ที่ ๒๔๕/๒๐๕ ลงวันที่ ๑๐ นี้
เรื่องหนังสือพิมพ์ที่ได้ฉบับหนึ่งส่งไปมา
กับกองบัญชาการแผลงปืนใหญ่เศสเมือง-
จันทบุรี เรื่องความสำคัญของหนังสือ
พิมพ์ดีศ ความเรื่องนี้หนังสือพิมพ์
ดีเห็นว่าครั้งนี้จะส่งตัวนายดีศไปให้กอง
บัญชาการแผลงปืนใหญ่ตามคำขอ
ขอ ก็จะเสียแบบทางอันดีที่เคยทำมาแต่
ก่อน หนังสือพิมพ์ดีจึงได้เปลี่ยนตัวนาย
ดีศแลสิ่งของของหนังสือพิมพ์ว่ากล่าวเปรียบ
เทียบเสียเองให้เสียกระสุนแก่กัน นับ
ทางแล้ว การที่ทำดังนี้ชั่วอยู่
แต่ลิ้งเกินกว่าการเปรียบเปรยมากขึ้น ฯ

สวนดุสิต

ที่ ๘๕/๔๐๔ วันที่ ๖ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

สิ่งของหลวงตำรวจภูธรภาค
ด้วยมีหนังสือที่ ว.๗๐๓๔ ลงวัน
ที่ ๖ ก.ค. ๑๐ ฉบับหนึ่ง ส่งประกาศใช้พระ
ราชบัญญัติสัตวพาหนะ รัตนโกสินทร
ศก ๑๑๕ ฉบับหนึ่ง ส่งแก้พระราช-
บัญญัติมาตรา ๕ ฉบับหนึ่ง ส่งกฎ
ข้อบังคับสำหรับจดทะเบียนพระราช
บัญญัติฉบับ ๑ มาบัญชีอักษรย่อนาม
เมืองฉบับ ๑ กับแบบตั๋วรูปพรรณ
แบบทะเบียนและเครื่องมือหมาย
ตำหนิสัตว[๒๑๒] มาขอพระราชทานประกาศใช้
ในหัวเมืองตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน
ศกนี้เป็นต้นไปนั้น ได้ปฏิบัติในที่
ประชุมเสนาบดีแล้ว ชอบด้วยข้อ
แสดงที่เสนามานั้นแล้ว จึงได้
ให้ออกประกาศใช้ตามนั้นแต่ภายนอก

ตำหนิ

ตำหนิต่างหมดหลงใช้ต่างก็หอย[๒๑๓]
ให้เธอทำเป็นตำหนิให้ใช้ให้เหมือน
ดังหม้อไปเลี้ยงด้วย ๆ

สวนดุสิต

ที่ไม่ได้ส่งหนังสือ ๒ ฉบับนั้น
ความตลอดแล้ว

เป็นการจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติ
ตามกฎหมายให้ถูกต้องเช่นนี้
แต่ข้อที่จะไปเป็นความชนะ
หรือไม่ใครจะทราบได้ เพราะรัฐบาล
เขาเป็นคู่ความ ฝ่ายเป็นตุลาการ[๒๑๔]
ไม่เห็นเลยชนะ แต่สักคดีเดียว เพราะคดีนั้นควรจะชนะ
ก็แพ้ไปทุกที่มา

สนิทวงศ์

สวนดุสิต

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๙ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๘๙/๔๑๒

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๑๑๒ ๑๒๖

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ.
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงต่างประเทศส่งสำเนาคำแปลหนังสืออุปทูตฝรั่งเศสมาว่าด้วยกงซุลฝรั่งเศสเมืองน่านหาว่าขุนรองปลัดทำร้ายแก่พวกจีน ๒๑๕ ซึ่งอยู่ในบังคับฝรั่งเศส ๔ คน ว่าได้ตามกระทรวงมหาดไทยไปแล้ว เรื่องนี้คนได้ทูลไปว่าจะเป็นเรื่องอะไร, นึกไม่ออก ฯลฯ

สนิทวงศ์

สวนดุสิต

ที่ ๔๑/๔๖๔

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ที่ ๒๖๓๑ ส่งหนังสือพระยาวิชิต
เจ้ากรมพลำพังชี้แจงในการที่
ปกครองในมณฑลพายัพ ได้ตรวจดูแล้ว
ดูเป็นความคิดเห็นดีอยู่

พ.ม.

๕๖๐๔

สวนดุสิต ที่ ๕๒/๔๓๐ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ที่กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายใต้ฝ่าละ
หม่อมสื่อมายังกรมขุนเสนอมหาอมาตย์พิมุข ที่ ๒๘๙
ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ปีนี้ ว่าด้วยพระยาสุขุมนัยวินิต
ปรึกษาเป็นภยันตรายแก่ความชั่วเกิดขึ้นในศาลย่อ
เมืองเขาน้อย ในคดีที่ ๑๒๑ ชั้นศาลได้พิจารณา
แล้วไปเลขคดีมาในศก ๑๒๒ กับจำนวนเงิน
ค่าธรรมเนียมที่เก็บได้ด้วยนั้น ได้ทรงจดูแล้ว
เรื่องความนี้นัยว่าดีได้

สนมพิมานฯ

๕๔๐๓

สวนดุสิต ที่ ๕๓/๔๓๑ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ส่งหนังสือมาให้กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๒๕๔๗ ลงวันที่ ๒๗ เดือนนี้ ว่ากรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ปรึกษาเรื่องเจ้าอินทชัยกาจะมากรุงเทพฯ ๒๑๖ นั้น ทราบแล้ว เห็นว่าจะไม่เป็นที่ขัดข้องอันใดก็ให้มา

พะก๊ะ

สวนดุสิต

๕๖๘๗

ที่ ศ/๔๘๗

วันที่ ๓ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึง กรมหลวงคำรงราชานุภาพ กรุยเก่า
ด้วยหนังสือ ที่ ๗๓/๒๔๓๓ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้
สังฆยานพระศรีเลย[๒๑๗] นั้นได้ไปตรวจตราแก้ที่
อันการมณฑลปราจีนบุรี มานั้น ทราบแล้ว
ได้ส่งหนังสือนี้แล้ว ทำให้เลิกวิตกว่ามณฑล
ปราจีนเลิกจะทรงเลยไปเสียทีเดียวไม่ เมื่อเก็บพิมพ์
ในเมืองปราจีน ก็สังเกตว่าเมืองนั้นจะเป็นเมืองใหญ่
ขึ้นเสียทีเดียวไม่[๒๑๘]

สวนคุสิต

ที่ ๕๘/๔๘๔

วันที่ ๕ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือที่ ๘๐/๒๕๔๒ ลงวันนี้ เรื่องจะปักหมายเขตวัดนบริเวณตำบลศรีราชาที่แม่กลางไปพักเคยเที่ยว เพื่อจะป้องกันไม่ให้มีผู้จับจอง ว่าจะควรทำสำคัญให้เป็นหลักฐานอย่างใด ให้แต่แม่กลางนั้นทราบแล้ว ถ้าจะเป็นที่จับจองเช่นนั้น เอาไว้เป็นพระคลังข้างที่เห็นจะดีกว่า จะหมุนไปอย่างอื่นได้ง่าย ประโยชน์คงได้อย่างเดียวกัน

สวนดุสิต

ที่ ๙๕๗ วันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับประทานหนังสือที่ ๗๔๖๘๕๙/๗๗๗ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒ เรื่องจะเก็บสิ่งของพระวัดที่เลิกไปรักษาไว้ที่วัดที่เลิกตามที่หลวงศิริเกษตรบริบาลคิดจัดการนั้น อนุญาต

ที่ ศธ ๕๐๔

สวนดุสิต วันที่ ๗ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชนุภาพ
ส่งใบรับหนังสือที่ ๑๙๑๓๔ ลงวันที่ ๕
เดือนนี้ ขออนุญาตออกประกาศนียบัตร
ให้แก่พวกสยามในบังคับสยามทำ —
เหมืองแร่ดีบุกมณฑลภูเก็จ ตามที่
ท้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็จขอ
มานั้น ๕ ราย มีรายชื่อและตำหนดปี
ชื่อตำบล และจำนวนเนื้อที่ดินตามที่
ว่ามานั้น อนุญาตแล้ว

สวนดุสิต

๖๘๘

ที่ ๑๐๒/๒๔๔

วันที่ ๔ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกมหลวงดำรงฤทธิภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๔๕/๒๔๕ ลงวันวานนี้ ว่ากรมขุนสงขลาประสงค์มีบอกมาว่าด้วยเรื่องทรัพย์สมบัติเดิมของท้าวศรี[๒๒๑] และเธอได้มีตราตอบไปถึงที่ว่ามานั้น ได้ทราบแล้ว

กฎหมายมีถูกที่วางลงใหม่[๒๒๒] เห็นจะออกภายหลังพวกเหล่านี้ตาย และบางทีจะแก่งเกินไป พวกลาวจะไม่เห็นเป็นยุติธรรม ถ้าเทพอาจจะใช้อย่างเก่า จะให้เป็นไปอย่างเก่าก่อนก็จะได้ แต่ตัดสำเร็จโดยความเปรียบเทียบได้จะดี เรื่องเกณฑ์ตามเสียงเจ้าของที่อยู่เมืองไชยอ่อน ไม่แก่ที่เจ้าปกครองจะว่ากล่าวสำเร็จ แต่ให้ลองดูก็ควร

เครือญาติพวกเหล่านี้ ไม่รู้ว่าใครเป็นอย่างไรกับใคร เพราะฉนั้นจึงไม่ถูกว่าใครเป็นผู้ควรได้ไม่ควรได้

ระลึกถึงเหตุการณ์ ๑๑๖

สวนดุสิต

วันที่ ๑๐ มิ.ย. รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

ถึง กรมหลวงดำรง

เรื่องตั้งพนักงานกรมราช-
ทัณฑ์ กับพระยาเทพวิ-
ทูรชอกรมมาถึงกรม-
หลวงโยธาเทวะฯ หากไม่
จะไม่รู้ถึงกันตลอดฤชักให้
การบ้านการเมืองไทย
จะขอกราบทูลตลอด ก็
เป็นการยากขึ้น ทรงใน
เสนาบดีกรมหลวงโยธาเทวะ
ว่าร่วมน่าที่กับเทพา ตลอด
ให้ทราบถึงว่าร่วมน่าที่
กับกรมหลวงโยธาเทวะ

สยามินทร์

สวนดุสิต

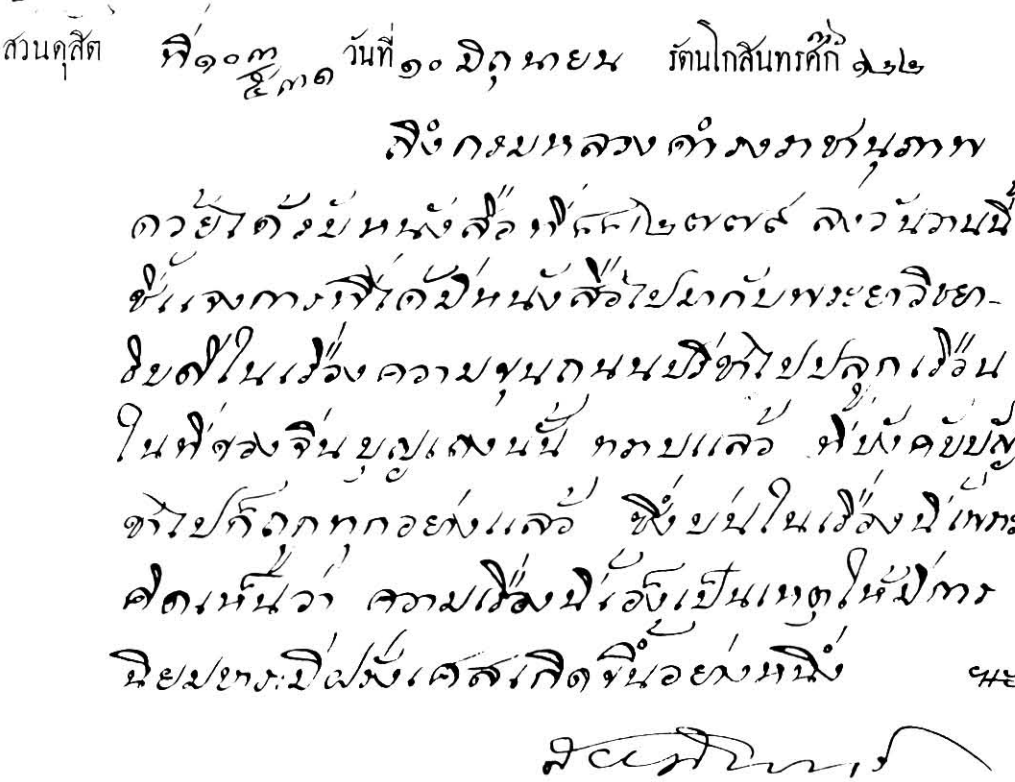

สวนดุสิต

๓๘๑

ที่ ๑๐๕/๓๓

วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

เรื่องกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ถวายใบบอกบัญชีที่ ๘๕๘๑๑ ลงวันที่ ๘
เดือนนี้ เรื่องพระยาสุรสีห์ลิษฐ์ศักดิ์
ขอยกเว้นค่าแรงแทนเกณฑ์จำนวนศก ๑๒๑
ให้แก่ราษฎรแขวงเมืองพนมสารคามนั้น
โดยยกเหตุว่าได้ถูกเกณฑ์มีราษฎรมา
มาก ตามที่พระยาสุรสีห์ลิษฐ์ศักดิ์ขอ
ยกเว้นเงินค่าแรงแทนเกณฑ์นี้ เธอเห็น
ควรยกเว้น แต่ในแขวงที่ถูกเกณฑ์
แขวงที่ไม่ถูกเกณฑ์ให้เก็บนั้น ทราบแล้ว
อนุญาต

ที่ ๑๐๖/๒๔๓๘ วันที่ ๑๐ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ตรัยาตัรับหนังสือที่ ๓๘๑/๒๓๓๔ ลงวัน
๓ นี้ ว่าได้รับปืนกรมหลวงพระเสนาภักดี
ยอกเมืองปรังเศสคุมหนังมาจับเจ้าเมือง
ชีเลงเมืองคอยคร้อบุตรกรมการไปเมือง
กำพงหม ๒๒๔ ตัวสำเนาหนังสือส่งมานั้น
ทราบแล้ว

เมืองดูบันกระจ่างอยู่ ที่ว่าเจ้า
เมืองชีเลงหนีมานั้น เห็นจะว่าไม่ได้นี่
มาในพระราชอาณาเขตร์

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สวนดุสิต

สวนดุสิต

ที่ ๑๐๕/๒๓๖ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๖๕ ลงวันที่นี้ เรื่องปรึกษาเรื่องเจ้าพนักงานที่ดิน เมืองนครสวรรค์ ปลัดกรมปากน้ำชุมพร ๑๐๑๑ ต้นในที่แม่ลิตว่าเป็นที่ดินลงโดยสังฆ์ที่ดินแม่ลิตว่าไว้ในสัญญาจำนำที่ดินเช่นนี้ ไม่ได้ทำขึ้นเลย ได้ความจริงตามที่กรมการกับพันเรืองพิจารณาเห็นว่าความเห็นปรึกษาเรื่องนี้เป็นสำคัญมาก เพราะมีกฎหมายอยู่ด้วยว่าเจ้าพนักงานที่ดินทำการโดยความหลงผิด ในคำนายหลังเป็นเช่นนี้ ควรจะยอมให้มีคำนายเช่นนั้น เพราะในหนังสืออนุญาตฉบับหลังเจ้าพนักงานที่ดินเองก็มีคำอนุญาตให้แม่ลิตลัย แต่หากเจ้าพนักงานที่ดินเพิ่งจะมาคิดได้

ใจ

ใจขึ้น ก่อนญาตเช่นนั้นดีกว่า เป็นทาง
ความถูกทางราชการที่สมควร จะตามแจ้ง
ความให้รู้ทั่วกันในเมื่อชั่งอนุญาตผิด
ไปนั้น คิดแก้ไขเสียเลยนหนังสืออนุญาต
นั้นเสียก่อน ชั่งควรหรือปล่อยให้ตัดสิน
ว่าหนังสือสัญญาชั่งรู้ทางออกให้เองก็ยังคงอยู่
แล้วบังอาจไปคิดการเรียบร้อยเสียเองหรือไม่ ให้
ทำหรือไม่ทำหนังสือสัญญาอนุญาตของรัฐบาล
ให้มีชักเสียแต่ชั่งจะเสียเลยเสียผลประ
โยชน์เป็นอันมาก ถ้าหากว่าเป็นทัพราช
ไทยหนีกลับมาได้ จะเอาตัวไปรอด กุมกำทหาร
หัวหน้าเช่นนี้ไว้ในมือ ต่างประเทศคง
จะเกิดเหตุใหญ่ ให้รัฐบาลต้องเสียค่าปรับ
เป็นอันมาก

การชั่งคิดจะฉีกหนังสือชั่งเป็นทาง
ลำบากเสียเปรียบต่างๆ นั้น เมื่อข้อนี้ใคร
จะคัดค้านว่าไม่ถูกต้อง ก็แต่ชั่งว่าตาม

กรมท่าน้ำจะได้เกี่ยงกันจะยิงหนังสือต่อไป
ในเวลายาว ซึ่งเป็นเหตุในสิ่งเช่นนี้ทุก
ประเภทมากขึ้น เพราะเหตุที่กรมท่าน้ำจะได้
ตีความแล้วก็จะอนุญาตให้แม่สีดาให้แก่ผู้
อื่น ถ้าไม่ได้ไว้นั้นจะได้ตายเสียแล้ว
โดยมากซึ่งจะไปลงกันกับสีกับเช่นนี้ตีความ
ว่าจะขายได้

เมื่อได้เห็นความประพฤติของ
กรมท่าน้ำชัดเจนดังนี้ในข้อความอีกว่า
ถ้ากรมท่าน้ำมีอำนาจจะห้ามปรามได้ตาม
ชอบใจอยู่ หากจะยิงในครั้งหนึ่งในภายหน้าแลพวกบริษัทท่าน้ำซึ่งไม่มี
หักเสียง ที่ได้ความสำหรับอยู่แล้วจะได้ความ
สำหรับต่อไปอีกมาก ขอให้มีหนังสือตอบมาโดยเร็วโดยเร็วที่
ตามวังให้จงมาก

สวนดุสิต

ที่ ๑๓๕/๒๔๖๓ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๙

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๒๖๓/๓๓๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ ของท่านมีถึงข้าพเจ้า ๒๓๘
เพื่อขอพระบรมราชานุญาตให้หม่อมเจ้าภูมิจักรพันธุ์ ยุคล
ลาออกจากราชการ ข้าพเจ้าได้ทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว
ในกระหม่อม ขอขอบใจที่ได้ช่วยจัดการในเรื่องนี้

ขอแสดงความนับถือ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๑๒๑/๖๐๔ พระยาจักรปราสาท
วันที่ ๒๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒
ด้วยหม่อมหลวงดำรงราชภูมิภาค
ได้ยื่นหนังสือที่ ๑๐๔/๓๒๓๓ ลงวันนี้
ขออนุญาตออกประกาศตั้งที่หลวงเทศา-
ภิบาล และปลัดเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการ
เมือง เป็นผู้บัญชาการป้อมค่ำ ในหัว-
อำนาจเต็มตามพระราชบัญญัติป้อมค่ำ
ร.ศ. ๑๒๐ มาตรา ๒๒๘ นั้น อนุญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๓ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๔๖๑

ที่ ๒๗๒/๖๐๘

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๑ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๗
ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๓๑๐/๓๒๕๒ ลงวันวานนี้ ว่า
ราชการในมณฑลนครสวรรค์เวลานี้ยังอ่อน
มาก ทำเป็นจะต้องจัดทำราชการย้ายเปลี่ยน
เพิ่มเติมช่วยอุดหนุนให้เจริญขึ้น ขอ
อนุญาตให้พระยาสุรินทรสุรินทรภักดี[๒๓๐]
เข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ ให้หลวงวิชิต
ผู้ทักษ์[๒๓๑]ทำหลวงมหาดไทยมณฑลนครสวรรค์
ไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองไชยนาท ให้หลวงผู้
ทักษ์ฤทธิรงค์[๒๓๒]ปลัดเมืองสิงห์บุรีไปเป็นที่
หลวงมหาดไทยมณฑลนครสวรรค์นั้นทดแทน
แล้ว อนุญาต

สยามินทร์ ๖ #

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ มิ ย. ร. ศ. ๑๒๓
เลขกระทรวงที่ ๗๐๒๓

สำเนาที่ ๔๕, ๑๕๔๔ หอรัษฎากรพิพัฒน์

วันที่ ๒๔ มิถุนายนรัตนโกสินทรศก ๑๒๓

ขอเครื่องผ่าลองขุดสี่พระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหนังสือพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เรื่องขุนบริบูรณ์ ขึ้นจวงกรมการขึ้นเมืองชุมพร ขออนุญาตพิเศษห้ามการเจาอย่าง เพื่อที่จะลงทุนทำเตาย่างปลาที่เมืองชุมพร เป็นราคา ๒๐๐๐๐ บาท มีกำหนด ๑๐ ปี พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงพระดำริห์เห็นว่า ๑ ไม่ควรอนุญาตเช่นขอ เพราะจะเป็นการขัดประโยชน์ราษฎร ๒ แต่ควรอุดหนุนโดยยกภาษีปลาย่างที่ทำจากเตาลองมีกำหนด ๓ ปีเป็นรางวัลยกการเสียงเคราะห์ เพื่อข้าพระพุทธเจ้าก็ราบยังคุณทูลพระกรุณานั้น

เห็นด้วย เกล้า ฯ ว่าในพระดำริห์พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ๑ นั้นชอบแล้ว เพราะการที่รัฐบาลให้อำนาจหวงห้ามนั้น ควรจะหวงห้ามได้แต่เครื่องจักรหรือสิ่งที่ทำขายก็หวงห้ามได้แต่ราย เลยตลอดแห่งกลไกเท่านั้น แต่ย่างปลาเป็นเครื่องมือซึ่งเจ้าของมีอำนาจหวงห้ามตามกฎหมายอยู่แล้ว ที่จะไม่ให้ใครถ่ายแบบอย่างได้ หรือว่าจะขอเป็นผูกขาดการย่างปลาแต่ผู้เดียวในเมืองชุมพรก็เป็นอันให้ไม่ได้อยู่เอง เพราะการย่างปลาเป็นการธรรมดา

๒ การยกภาษีปลาย่างที่ออกจากเตาลอง ๓ ปีนั้น เห็นด้วย เกล้า ฯ ว่าภาษีปลาย่างมีอยู่ ๒ อย่าง ๆ ที่ ๑ ภาษีภายในเก็บ ๑๐๐ ละ ๑๐ จากผู้พาเข้ามาจำหน่ายในตลาดกรุงเทพ ฯ อีกอย่างหนึ่งเก็บเป็นขาออกตามพิกัดเดียวกัน แต่เก็บแต่

ผู้บรรทุกไปต่างประเทศ เพราะฉนั้นการที่จะยกภาษีขาออกนั้นคงยกไม่ได้ เพราะเป็นข้อบังคับทั่วไป จะยกได้แต่ภาษีภายใน แต่การที่จะกำหนดยกภาษีเป็นกำหนดปี แต่เฉพาะรายนั้นเป็นการเลื่อนลอยอยู่ด้วย เหตุ ๑ ไปปรากฏว่า การที่จะทำนั้นประมาณว่าจะย่างปลาได้ปีละเท่าใด มีแต่ราคาทุน ๒๐๐๐๐ บาท ๒ ราคาทุนรอนและราคาขายตลาดจะเป็นถูกแพงอย่างไร ๓ การย่างปลานั้น ถ้าจะว่าตามโวหารไม่ใช่เป็นการเพิ่มภูลโปรดักชันของบ้านเมือง เป็นแต่สิ่งของที่มีแล้วหรือที่รัฐบาลได้ภาษีอยู่แล้ว เพราะปลาเหล่านั้นโดยมากได้ทำเป็นปลาเค็มมายักวิธีทำ เช่นกับแกงส้มซ่ม[๒๓๓] เปลี่ยนเป็นแกงส้มอำเท่านั้น การที่ทำนั้นถ้าทำเร็วดีจะเป็นประโยชน์ทางหนึ่ง และอาจจะเสียประโยชน์ทางอื่นได้บ้าง เพราะทางหนึ่งไม่ต้องเสียภาษี ผู้คิดทำนี้ไม่ได้คิดแต่ว่าจะทำจากของที่ใช้ไม่ได้ใช้ได้ยังจะคัดปลาที่ซึ่งใช้ได้อยู่แล้วด้วย เหมือนกัน และปลาที่ทิ้งเสียในอ่าวชุมพรนั้นเหมือนจะทิ้งเสียโดยเป็นปลาชนิดเลวราคาไม่คุ้มค่าขนมาขาย เพราะในอ่าวที่ใกล้เคียงชุมพรก็มีฝนเหมือนกัน แต่ไม่มีใครทิ้งปลาเลย ใจความของการเสียหายข้อนี้อยู่ในเรื่องค่าบรรทุกยิ่งกว่าอย่างอื่น เพราะฉนั้นในการที่จะอนุญาตภาษีด้วยกำหนดปี จึงเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่ายังไม่มีหลักที่จะประมาณว่ารัฐบาลจะยกให้เพียงใด เมื่อกำหนดด้วยจำนวนการที่ทำยังไม่มีประมาณแล้ว จำนวนหยิกให้อาจมากที่สุดหรือไม่มีอะไรเลยได้

การอุดหนุนซึ่งมุ่งหมายว่าจะเป็นการอุดหนุนต่อการเลี้ยงเคราะห์นั้นก็เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่าไม่เป็นผลที่อุดหนุนอย่างไรเลย นอกจากเป็นการพ่อให้ทำเพราะเวลาทำไม่สำเร็จทุนต้องเสียเอง และไม่มีปลาจะได้รับยกภาษีด้วย ถ้าเมื่อการได้ประโยชน์ดีแล้ว ภาษีจะยกหรือมิยกก็คงทำเหมือนกัน และการที่อนุบริบูรณ์ขออารักขาโดยอ้างทุน ๒๐๐๐๐ บาทนั้น ก็ออกจะแหว่ ๆ อยู่สักหน่อย[๒๓๔] ซึ่งจะไม่เป็นการแปลกปลาดอันใดนักในการทดลองการค้าขายโดยจำนวนทุนเท่านี้ แต่เมื่อจะกราบทูลอุดหนุนต่อคนพื้นเมือง เพื่อให้ตั้งตัวเป็นประโยชน์แล้ว ก็ควรพิจารณาต่อเมื่อของนั้นได้

ทำขึ้นแล้ว จากสิ่งซึ่งไม่เป็นประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ แต่หากราคาสิ่งของไม่พอแก่ค่าที่จะบรรทุกไปจำหน่ายได้จึงควรลดหย่อนภาษีลงให้ผู้ทำได้กำไรบ้างอย่างหนึ่ง ให้สินค้าในท้องที่ออกไปเป็นประโยชน์ในที่อื่นได้อย่างหนึ่ง จึงจะเป็นการอุดหนุนต่อสินค้าในที่นั้น ถ้าจะประสงค์แต่เพียงจะห่อให้ทำ ก็เห็นด้วย เกล้า ๆ ว่า ควรกำหนดลงเป็นจำนวนปลาโดยน้ำหนักชั่ง ซึ่งจะไม่ต้องเสียภาษี หรือ กำหนดเงินภาษีที่จะต้องเสียไม่ให้ต้องเสียปีละเท่าใด และมีกำหนดกี่ปีดูเหมือนจะดีกว่า เพราะมีทางที่จะประมาณได้เป็นเงาบ้าง

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด เกล้า ๆ ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า มหิศรราชหฤทัย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๗ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๙๐๖๖

ที่ ๒๒๔
๖๔๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ส่งหนังสือที่ ๑๐๒/๓๑๔๗ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ เรื่องขอบริบูรณกรมการจับเมืองชุมพรคิดตั้งเตาย่างปลาที่ปากน้ำเมืองชุมพร จะขออำนาจรัฐบาลช่วยปกครองรักษาทุนห้ามไม่ให้ราษฎรเอาแบบอย่างทำมีกำหนด ๑๐ ปี เธอเห็นว่าไม่ควรจะอนุญาตตามขอ เพราะเป็นการตัดประโยชน์ราษฎร แต่ควรอุดหนุนยกภาษีปลาย่างที่ทำจากเตาทดลองเฉพาะเตาเดียวให้มีกำหนด ๗ ปีนั้น ทราบแล้ว การเรื่องนี้นั้นคิดไม่เห็น จึงได้สั่งไปให้กระทรวงพระคลังพิเคราะห์ดู กระทรวงพระคลังออกความเห็นมา ดังที่ได้สั่งสำเนาหนังสือมาให้ดูนี้ เห็นว่าเป็นการถูกต้อง

สนามจันทร์

สำเนาที่ ๘๐๒๔ กระทรวงมหาดไทยรับวันที่ ๒๗ มิถุนายน ร. ศ. ๑๒๐
ที่ ๒๔๙/๖๔๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ มิถุนายน รัตนโกสินทรศักก์

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือที่ ๑๑๖/๓๔๒ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ ว่าเจ้าอินทวโรรสสุริยวงษ์มิโทรเลขมา ขอขยุญาตประหารชีวิตร อ้ายปู่หวนผู้ร้าย ซึ่งต้องหาว่าคุมพรรคพวกถืออาวุธทำการจลาจลเข้ากลุ้มรุมทำร้ายฆ่านายชื่นรองแขวง นายควงตำรวจภูธรตายที่ตำบลแขวงเม่แจ่ม เหตุเพราะที่ว่าการแขวงเม่แจ่ม ตามคำพิพากษาที่ศาลพิจารณาสมควรจริงนั้น ได้ตรายแล้ว ให้ทำตามคำพิพากษาเถิด

(พระยรมนามาภิธัย) สยามินทร์

สั่งทันลายพระหัตถ์ในหลวง
วิเศษ ตามไปช่วยหมอบรัดเลย์ด้วย

เนย คัด
ทาน

ที่ ๒๓๗/๒๕๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๒

สิ่ง ตามหลวงดำรงมาหาหมอ
ตรวจคลื่นหัวใจดูหมายมาเมื่อวานนี้จะเปลี่ยน
ใช้เงินยาในขณะนี้หายังไม่ได้เห็น
จำนวนค่าเงินเงินจ่ายยังเป็นไปในสองสกลองมาเลย เป็นที่ให้เกิดความ
ตกใจมาก การที่ฝืดนั้น ใช่จะฝืดแต่
เพราะการปกครองไม่ดีอย่างเดียว ตามที่จัด
พระยาคลังก็ทำฝืดเสียแต่ต้นแล้วด้วย
เพราะเป็นการประมาณเดาเอาเรื่อยๆ มา
สิ้น เห็นว่าถ้าเงินใช้จ่ายตามลองกัน
เหมือนมาแต่ปีนี้ ก่อที่จะเกิดความลำบาก
ในภายหน้า เหตุว่าเงินภาษีอากรในกรุงเทพฯ
ซึ่งจะหมายว่าจะได้มากน้อยเท่าจำนวนที่ตั้ง
ทูลฯ นั้นก็ไม่ได้ เพราะการที่เก็บเงิน-
รายปีได้มั่นจนถึงที่สุดแล้ว ก็จะไม่ปี

เงิน

เงินขึ้นไดในหมู่นอกจากผลประโยชน์
ทางเพาะปลูกแล้วการค้าขาย แต่ส่วน
การใช้จ่าย ปีทางที่จะตั้งใช้หนี้ได้
มากเท่าเป็นอันมาก ปีทางหางเป็นต้น
ส่วนเมืองเชียงใหม่นั้นเล่า ในระหว่าง
สองปีที่ล่วงมาแล้ว การปกครองดีใหม่
เต็มที่ ถ้าจัดเต็มที่เงินก็คงตั้งหนี้
ไปอีกมาก มิลเตอไยล์ก็ออกความเห็น
ว่าไม่เห็นทางประโยชน์ที่จะเจรจาขึ้น
ได้อีก เจ้าเป็นที่หนักใจอยู่มาก ได้สั่ง
ไปให้คัดสำเนาในเรื่องเงินรายจ่าย
ขนาดพายัพ กับกระทรวงมหาดไทย
ขอให้เธอคิดอ่านตามนั้นใหม่จำเป็น
เช่นพระยาสุริยานุวัตรเคยขอเงินแม่หม
หนึ่งเป็นต้น ยังปีที่หนักอยู่อีกแห่ง
หนึ่งก็เรื่องทำงานจ้างใช้คนสมัครที่
เป็นเหตุให้ต้องใช้เงินมาก แลไม่สู้
จะเป็นประโยชน์ปรากฏอยู่แลนัก ที่ดิด

จะเปลี่ยนเป็นคนเกณฑ์เสียไปตาม
ที่คดเงินก็จะลดลง ควรจะคิดปรับ
ขนาดคนปรับขนาดเงินตามแบบคน-
เกณฑ์ปลดเปลื้อง ความหนักในภาย
ภายในงบประมาณลงเสียให้ได้ ถ้างบ
ประมาณยังเป็นอยู่เช่นนี้ปรากฏไป จะเป็น
ทางเสียในการปกครอง

ในการที่จะเปลี่ยนใช้เงินนี้ได้นั้น
ข้อกรมหลวงเทวะวงษ์วโรทัย กรม
หลวงเทวะวงษ์ได้ทำความเห็นยืนยัน
เตียนการนี้ได้เป็นมาแล้วได้ถวายสำ
เนาส่งมาให้ท่านดูแล้ว ข้อที่กรมหลวง
เทวะวงษ์ว่าเกลือหนักปอนด์นั้น ก็กล่าว
ตามความเห็นที่ปรากฏเฉพาะหน้า
คงยังจะมีที่คลาดเคลื่อนอยู่เป็นอันมาก
เห็นว่าควรจะจัดการเปลี่ยนใช้จ่ายให้ปรากฏ
เป็นทางตามตวงอย่างที่สุดที่จะดีได้ ขอให้ทรงพิจารณาการเรื่องนี้ในหลวงมาก

๓๐ มิถุนายน ๑๑๖
๑๕๑.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๙ มิ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๘๑๗๖

ที่ ๕/๖๖๐ ทหารที่นั่งกองกลางมหาปกาสาท
วันที่ ๒๓ ปีกุนยนตันเคลื่อนตามที่กำหนด
สึกกรมหลวงดำรงภาพฤทธิภาพ ถวายเรือปืนหนังสือ
ที่ ๒๐/๑๕๖ ลงวันวานนี้ ขอมูลกลอกประทานบัตร
เหมืองแร่มณฑลภูเกต (๑) ฯ ขันตันคัวันทำเหมืองแร่
ปีกกำหนดเปียง ๑๐ ปี (๒) ฯ ขันตันบูมเขียตบลบาง-
กลางเนื้อที่ดิน ๒๕ ไร่ ๒ งาน ๕๗ ตารางวา (๓) ฯ ขันตัน
กัดตบลบางปันเนื้อที่ดิน ๑๐ ไร่ ๘๓ ตารางวา ปีกำ-
หนดให้ตัดคนละ ๕ ปี (๔) ฯ ขันตันกัดขอทำตบล-
บางปันอีกเนื้อที่ดิน ๑ ไร่ ๒ งาน ๙๓ ตารางวา ปีกำ-
หนด ๒ ปี รวม ๔ รายนั้น ทราบแล้วขอมูลกา ฯ

๑๔๖๓๓

ที่ ๑๔๕/๑๑๓๐ วันที่ ๓ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

สังกรมนลวงตำรวจภูธรพ

ด้วยได้รับหนังสือ ที่ ๑๐๓๔ ลงวันที่ ๑ ๒๔๕๘
เดือนนี้ ฉบับที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์
เรื่องกงซุลฮ่อลันตาเมืองสิงคโปร์ มีหนังสือ
มาทางเท้าเมืองสิงคโปร์ ขอให้ช่วยส่งหญิง
ชาว ๒ คนซึ่งมีผัวลักหนีไปเมืองกลันตัน
แต่บัดนี้อยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชกลับไป
เฮอได้สั่งพระยาสุขุมนัยวินิตให้ตามหญิง
ทั้ง ๒ ดูว่า ถ้าเขาสมัครจะกลับก็ให้ส่งมา
กรุงเทพฯ เพื่อจะได้ส่งตัวไปยังกงซุลฮ่อ
ลันตาที่กรุงเทพฯ นั้น ทราบแล้ว
เราจะเป็นผู้เสียค่าเดินทางให้ฤๅ ถ้า
สือเอาเป็นคนพลัดก็เห็นจะได้ ฯ

สนมพิมาย

๑๔๖๖๔

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

ฟ.๑๔๖/๑๑๓๑

วันที่ ๓ กันยายนเดือนใกล้สิ้นทางศักดิ์ ๑๒๖๖
ถึงกรมหลวงดำรงราชนุภาพ เรื่องหนังสือ
ปืนที่กรมขนสมมตอมรพันธ์ ที่๑๐๒๘/๖๓๒๘ ลง
วันที่ ๑ เดือนนี้ เรื่องพระยาศรีสุริยภาชาภนวัตร[๒๓๗] และพระ
ยาบริรักษ์[๒๓๘] หลวงจิตรจำนง[๒๓๙] กับกรมการจัดการทำเหมือง
สายในเมืองแพร่เป็นการสำเร็จได้ทันตามความที่ปรึก
ษาสั่งไปครั้งแม่หย่อมมา ๒ แผ่นนั้น ทราบแล้ว
ให้เรือมาไป เรื่องเล่นปืนถ้าฝรั่งทำแล้วคงดีเกิน
ของเราไม่สู้จะเป็นที่รู้กันมาก ถ้าคิดทำปืนกลไปบังคับ

กระทรวงมหาดไทย
ที่ -๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๔๑ ๕๓

ที่ ๑๔๙/๑๑๓๖ วันที่ ๔ กันยายน ร.ศ. ๑๒๒ ๑๓๖

สิ่งกรมหลวงต่างภาพมุภาพ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยมาที่กรมพุทธสมมตอมรพันธุ์ที่ ๑๓๐๕/๑๔๖๘ ลงวันที่ ๒ เดือนนี้ ต่อเรื่องความมอบชื่ออรัปลยุซึ่งว่าทายกับนายอากรสุราที่เมืองนครสวรรค์ เธอได้พูดตาเปรียบเทียบทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นอันตกลง นายอากรสุราตั้งทำขวัญนั้นมอบชื่ออรัปลยุเงิน ๖๐๐ บาท ความเป็นเสิกแล้วแก่กัน แลว่าหลังเบอลีมายื่นเรื่องราวขอให้เรียกค่าเสียหายจากนายอากรสุราอีกส่วนหนึ่ง นายอากรสุราไม่ยอมเธอได้ตอบไปยังหลังเบอลีแล้วนั้น ๒๔๐ ทราบแล้ว ความเรื่องนี้ที่แล้วไปตอนหนึ่งนั้นเป็นดี แต่อีกตอนหนึ่งคงจะยักลากต่อไปใหม่ ที่เช่นไปนั้นก็ควรแล้ว

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๔๘๐ ๓

ที่ ๑๕๑
๑๑๓๗ วันที่ ๕ กันยายน ศกนี้ ๑๖
สิ่งกมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยมีมาที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ที่ ๕๔๕ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ เรื่องขุนหาญนายสิงห์ไปสืบราชการทางเมืองเหนือ เมืองวา เมืองอู ไทยตามีมาแจ้งว่า มองซิเออเดเอ็ม[๒๔๑] พาเมืองแคนได้สั่งให้ทหารไปขับไล่พวกเงี้ยวที่มั่วสุมอยู่บ้านแปแขวงเมืองเฟียง นั้นทราบแล้ว สังเกตดูจะได้คิดขับไล่พวกเงี้ยวจริง ให้นึกห่วงอยู่ด้วยมิได้ขาดตลอด กลัวว่าจะสาดลงมาทางนี้มาก[๒๔๒] ถ้าไม่คิดอ่านหากำลังไว้รับบังน่าจะเกิดเหตุขึ้นได้

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๗ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๔๘๐๒

ที่ ๑๕๒/๑๓๔

วันที่ ๕ กันยายน ๑๒๒

สังกมหลวงทึงภาพนภาพ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยมายังกรมขนสมมตอมรพันธุ์ ที่ ๑๓๑๕/๕๖๓ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่าพระองค์เจ้าวัฒนามีบอกมาเรื่องที่สับสวนการใช้เงินในมณฑลอุดรนั้น ทราบแล้ว

เรื่องนี้ ตัวจะให้เงินออกไปใช้แต่ทางบำรุงสินค้า จะทำอย่างไรเรื่องใหม่ไม่ได้ ฯลฯ

สยามินทร์

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
เกาะบางปะอิน

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๗ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒

๑๔๘๐๑

ที่ ๑๕๓
๑๑๓๙ วันที่ ๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ ๑๑๖

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๑๗ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ขออนุญาตให้นายชาช่าง มหาดเล็กหุ้มแพรสังกัดพระราชวังบวรออกไปทดลองรับราชการในมณฑลบูรพานั้น ทราบแล้ว มันก็ไม่ใช่ผู้มีความสิดหย่อนหนักหนา เป็นแต่โซดี แต่ไม่รักเสียจริงๆ ในการที่จะให้อยู่มณฑลบูรพาซึ่งเป็นที่หล่อแหลม ทั้งยังไม่มีตำแหน่งอะไร เป็นหุ้มแพรออกไปรับใช้ผู้ว่าราชการเมืองก็ไม่ชอบ จะถอดก็จะกระเทือนถึงพระราชหฤทัยในอันใช้เหตุ ที่จริงก็เหมือนกันกับถอดแล้ว แต่น่าจะยังไม่ได้ลงราชการ จะลงเวลานี้ก็ไม่ทละ เรื่องนี้ขอให้เธอคิดอ่านอย่างไรให้ดีสักหน่อยให้สิ้นความห่วงใยได้

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๒๕๕๒
๑๕๓๔๕

ทะหนังสือสวัสดิพยอาคม
เกาะบางปะอิน

วันที่ ๑๒ กันยายน ๑๒๒ ๑๒๒
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ที่ ๑๓๓๔๖๖ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้ มีมา
ให้กรมขุนสมมตอมรพันธ์ ว่านายสีก็อำ-
เภอกลางเมืองยะลา ๒๔๕ ได้ขอแรงราษฎรใน
ท้องที่ตัดถนนตั้งแต่คลองบันท่าสาย
แขวงเมืองยะลาไปจดเขตรแดนเมือง-
สายบันท่าสายนนึ่ง อีกสายนนึ่งแยกลง
ข้ามคลองไปวัดท่าสายนนึ่ง เปนหนน
ผูนดิน แลได้ทำสพานข้ามคลองสพาน
นนึ่ง นั้นหายแล้ว ขอให้ระวังตัดถนน
แต่ที่เปนประโยชน์แก่การเดินไปมาค้า-
ขายสดวก อย่าเพ่อให้ทำล้านยังงาม ๒๔๗ ฯ

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๕ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๕ กันยา ๑

ที่ ๑๔๖/๑๐๗๒

วันที่ ๑๒ กันยายนรัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกมหลวงตำรวจภูธาน ภาพ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๓๔๑/๖๖๓๖ ลงวันวานนี้ สั่งคำเนาให้เลขกรมชุนสรรพสิทธิประสงค์ ในการที่ได้ได้ตอบกับมองซิเออเลยงกายาต์ เรื่องมองซิเออเลวัยงกระปือของนายบุญบ้านพลินแขวงเมืองนครจำบำศักดิ์ตาย นั้น ทุกประการแล้ว

ไม่รู้ว่าเรื่องอะไรที่เกิด ๓ เดือนมาแล้ว ที่ว่าฝรั่งเอามาอ้าง ข้อ ๑ ฝรั่งว่าได้มาขออารักขาต่อเมืองเมืองไม่ช่วย ๒๔๘ ก็ไม่รู้ว่าขออารักขาอย่างไร ความยังไม่ชัดฝรั่งๆ ก็กลัวความทางที่มันจะแก้ว่ามันกลัวตายก็ว่าย จึงมีสาเหตุกหน้าอะไรมาว่า ฤาทางที่มันจะได้เคยกลัวตายเมื่อ ๓ เดือนมาแล้ว มันมาฆ่าครั้งนี้ด้วยความแค้นก็ไม่รู้ ฟังๆ มันต้อง

คะ

คนเอาเหมือนสีไม้หวย ยากที่จะคิดว่า
จะมีทางอย่างไรซึ่งจะแล้วกันได้บ้าง ฯ

สวัสดิการ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๓ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๕ ๗๗๐

ที่ ๖๑/๑๔๕ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ กันยายน ร.ศ. ๑๒๒

ที่กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๓๔๕/๔๔๑ เรื่องกันยายนปีมะเมียกรมขุนสมมตอมรพันธุ์เรื่องในเสียงสะปันเรื่องมาร้องว่าถ่านสินซึ่งบรรทุกจากเมืองนครราชสีมามาจำหน่ายในกรุงเทพฯ เก็บพันชักภาษีเป็นอัตรา ๑๐๐ ละ ๑๐ ส่วนถ่านสินบรรทุกมาแต่เมืองสังคาปรีศรีสะเกษ ๒๕๒ ตสตันเรียกภาษีแต่ ๑๐๐ ละ ๓ เหตุใดถ่านเมืองอยู่ในพระราชอาณาเขตร์ ต้องเสียภาษีแพงกว่าถ่านซึ่งมาแต่เมืองสังคาปรี เธอเห็นว่าตามที่ในเสียงสะท้อนนี้เป็นความจริงควรจะฟังการ แล้วได้แจ้งความไปยังกระทรวงพระคลัง, นั้น ทราบแล้ว

เรื่องเช่นนี้ฟังดูยังน่าเป็นการที่ต้องฟังความเห็นคลังดู

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๗๘

ที่ ๑๗/๓๖๑๖ พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ กันยายน ๑๒๒ ศก
ถึงกรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ ด้วยได้รับจดหมาย
ที่ ๒๗๖๔ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ ขออนุญาตออกตราย
ภูบัตรให้มิสเตอร์เอ็ดวิน แมกลีเวล คนในบังคับ
อังกฤษ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลอโยธยา เมืองเพชรบุรี
หาแร่ตีบุกทองคำกับแร่ต่าง ๆ แขวงเมืองนั้นด้วย นั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่๒๕ กันยายน ๒๔๖๒

ที่ ๑๙/๑๖๑๗

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
จดหมายเธอที่ ๒๙๖๖๕ ลงวันวานนี้ ขออนุญาต
ออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกในมณฑลภู
เก็จ ให้แก่จีนฮ่วคุ่นทำตำบลหลอใลงแขวง
อำเภอกลาง เนื้อที่ดิน ๑๑๕ ไร่ ๒ งาน ๔๐ ตารางวา
ปีกำหนด ๕ ปี, จีนชอหลีตำบลไม้เปียบแขวงอำ
เภอกะ[๒๕๓]ภู ที่ดิน ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๑๔ ตารางวา ปีกำ
หนด ๓ ปี, จีนตันเสี่ยนจันตำบลเทมหแขวง
อำเภอกลาง ที่ดิน ๑๘ ไร่ ๒ งาน ๔ ตารางวา ปีกำ
หนด ๑๐ ปี, จีนตันควันตำบลหลอใลงแขวง
อำเภอกลาง ที่ดิน ๑๑ ไร่ ๑ งาน ปีกำหนด ๑๕
ปี, หลวงขจรจีนสกลตำบลหลอใลงแขวงอำ
เภอกลาง ที่ดิน ๖ ไร่ ๔๐ ตารางวา ปีกำหนด ๑๐
ปี, จีนออเฮี่ยง ตำบลหาดแขวงอำเภอกลาง
ที่ดิน ๓ ไร่ ๔๐ ตารางวา ปีกำหนด ๕ ปี, รวม-
๖ ราย ตามที่หายฟันนิงหาชการปลัดเทศาภิบาล
มณฑล[๒๕๔]

ขณะทลกูเก็จสียอกมาหนั้น อนุญาตแล้ว ๆ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๒๓๕

ที่ ๑๙/๒๑๑๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ กันยายน ๑๒๒ ศก

สิ่งการหลวงตำหนักภาษา ด้วย
ได้รับจดหมายที่ตำหนักนี้ ลงวันวานนี้ว่า
มิสเตอสีซ์คนในบังคับอังกฤษซึ่งตั้งบ้าน
เรือนอยู่เมืองปันจังปีนังเมืองสาตอกงมหาด
ไทยนั้น ขออาญาบัตรตามจดหมายที่ปีนัก
เรือง เมืองปีสิศมณฑลไทรบุรี กระทรวง
มหาดไทยมีตราตอบลงไปยัง—
พยาปีสิค[๒๕๕] ยอกมาว่าให้มีหนังสือขอ
ทางใด เรือหลวงอาญาบัตรออกอาญาบัตร
ให้มิสเตอสีซ์ตามจดหมายที่ปีนักเรือง
เมืองปีสิศมณฑลไทรบุรีนั้นตามประ—
สงค์ แต่อาญาบัตรฉบับนี้พยาปีสิค
จะเป็นผู้เซ็นชื่อในหนังสือขอนั้นเสียก่อนจะ
ได้ลงชื่อประทับตราพยาปีสิค[๒๕๖]กับ
ในหนังสือขอนั้นเป็นสำคัญนั้น ทางเรือหลวง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๖๗

ที่ ๒๐๗๑๙ พระที่นั่งกงกลีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ กันยายน ๑๐๑ ศก
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับจดหมายเลขที่ ๓๑๒๖๗ ลงวันวานนี้
ขออนุญาตออกประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติ
การทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐ ในมณฑลพ
ภ และมณฑลนครสวรรค์ ตั้งแต่วันที่ ๑
พฤศจิกายน ศก ๑๒๒ เป็นต้นไปนั้น อนุ
ญาตแล้ว

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๗๘๘

ที่ ๑๖๖/๑๖๐๔ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ กันยายน ร.ศ. ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้
รับหนังสือมายังกรมพระสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๑๔๑๗/๙๐๓๐ ลงวันวานนี้ เรื่องโคกระ
ปือตามเมืองสกลนครล้มมากหาย ๒๕๗ ไม่มีกระ
ปือจะไถนา ได้อพยพครอบครัวไปอยู่ต่างเมือง
แลตายด้วยความอดอาหารหลายคนนั้น
ทราบแล้ว เรื่องนี้จะต้องหาทางอุดหนุน
บ้าง มิฉะนั้นก็จะเกิดความลำบากไป
หลายปี

๑๖๖๘๐

ที่ ๑๖๗/๒๑๒๕ พระที่นั่งจักรกรีฯมหาปราสาท

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๒๓

สั่งกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยในรัชกาลที่ ๓ เสด็จขึ้นไปเมืองสิงห์ ๒ ครั้ง ครั้งหนึ่งเสด็จขึ้นไปถึงเมืองสิงห์ ในปีมะเมีย ๒๓ ครั้งหนึ่งเสด็จขึ้นไปถึงเมืองสิงห์ ในปีมะโรง ๒๔ ครั้งนั้นเสด็จขึ้นไปทางเมืองสุพรรณบุรี ครั้งนี้เสด็จขึ้นไปทางเมืองนครชัยศรี ได้ทรงทราบว่าเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ เสด็จขึ้นไปเมืองสิงห์ ๒ ครั้งนั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์กลอนเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนขึ้นไว้ ๒ สำนวน สำนวนหนึ่งเรียกว่าสำนวนเมืองสิงห์ ๑ สำนวนหนึ่งเรียกว่าสำนวนเมืองสุพรรณ ๑ ครั้งนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์กลอนเสภาขึ้นอีกสำนวนหนึ่ง เรียกว่าสำนวนเมืองนครชัยศรี ๑ ในการที่ทรงพระราชนิพนธ์ครั้งนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นสำนวนใหม่ ไม่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ตามสำนวนเก่าที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในครั้งก่อน ๆ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ ยังทรงพระเยาว์อยู่ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นไว้ตามความรู้ความเข้าใจของพระองค์ท่านในเวลานั้น ครั้นเมื่อทรงพระเจริญขึ้นแล้ว ได้ทรงทราบเรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกต้องยิ่งขึ้นกว่าเดิม ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ให้ถูกต้องตามเรื่องราวที่ได้ทรงทราบนั้น ดังนี้ เป็นต้น

รับไว้ที่ ๒๘ ก.ย. ๒๕๓

๑๖๓๑๓

ที่ ๑๙๑๒๓ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท

วันที่ ๖ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ-
หนังสือฝากที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ที่ ๑๕๒๐/๗๘
ลงวันที่นี้ เรื่องปรึกษาทำการบำไหม้ในมณฑล-
ราชบุรี ขอให้ส่งตัวอย่างไม้สักที่ยังสด เพื่อจะได้
มีเวลาตัดฟันชักลากไม้ต่อไปจนครบกำหนด
สัญญา พระยาสุรินทราชาสักสีได้ตรวจเลือกไม้
ตกลงมีสเตอดอดำเข้ากรมบำไม้ ได้ขนลง
ให้รับปรึกษาบอมเบเบอมาเลมีสเตอเลียวโน-
แวนส์ได้ลับตามไม้ในป่าตามที่ว่านั้น ตาม
แล้ว การที่ขยายเวลาออกไปโดยว่าไม้ยังต้น
ค้างอยู่ในป่านั้นแปลว่าไม่จริง เป็นแต่เริ่ม-
ต้นของการที่จะขอตามไม้ต่อไปอีกเท่านั้น
เมื่อสิ้นกำหนดแล้วไม้จะไม่ยืนต้นค้างอยู่ในป่าอีกก็ไม่มี เพราะเจ้าพนักงานบำไม่มีไม่มีคน
พอที่จะตรวจตราอันใด คงเป็นปัจจัยกันต่อ-
ไป

ไปถึงนี้ เมื่อทำสิ่งใหม่ขอที่จะทำตามความคิด
ซึ่งตั้งไว้นี้ ก็จำจะต้องเปลี่ยนไป และการเรื่อง
นี้ก็เป็นอันอนุญาตไปแล้ว ไม่มีทางที่จะ
แก้ไขอย่างไร เป็นแต่ต่อไปภายหน่าจะเป็น
อย่างไรก็ให้ตามไปตามมาสักว่าตามอัธยาย ฯ๒ะ

๑๖๒๘

ที่ ๑๗๖/๒๖๒๔ พระที่นั่งจักรกรีฑาปราสาท

วันที่ ๒๖ กันยายน ร.ศ.๑๐๓ ศักราช ๒๔๒๗

สังฆมหาอำมาตย์ มาถึงพระสังฆราช ด้วยได้รับ

จดหมายที่ ๒๓๓/๓๐๘๑ ลงวันมานี้ ขออนุญาต

ยกเลิกการปกครองแม่แตงบริเวณปัจจุบันเหนือ

กองเมืองสองบริเวณปัจจุบันใต้ ให้ข้าหลวงบริเวณ

ทำการแทนการปกครองทั้งสอง ตามที่พระยาสุรสีห์

วิสัยฯ ผู้สำเร็จราชการมณฑลพายัพ เป็นการชอบแล้ว อนุญาต ฯ

ในพระราชวังบวรสถานมงคล
รับอันนี้ ๒๘ เมษายน ร.ศ. ๑๒๐

๑๖๑๔๙

ที่ ๑๗๒/๑๒๓๒

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท
วันที่ ๒๖ เดือนมีนาคม ศักราช ๑๒๒
สิงหนาทดำรงราชานุภาพ
ถวายตัวขอตอบหมายกรมหมื่นนเรศร
ราชหฤทัย เรื่องความที่ฟังหลวงหิรัญ
๒๖๐ พิพัฒน์หลวงคลังว่า พระเกศสีห์ศิริสัญญ์
สักสองปีนี้ทางเลขมาว่าค้างยกฟ้องเสีย
ถึงนี้ ความที่สงสัยเรื่องศาลพิพากษา
แปลกๆ นั้น ฉันยังแลไม่เห็นว่าจะเห็น
เป็นการที่เกิดอัศจรรย์มาไปในเรื่องนี้
ตามทางเลขพระเกศสีห์นี้ยังมาทั้งทาง
คลังแลทางกระทรวงมหาดไทยเป็น
การแน่นอนนั้นคงแต่ที่จะคิดเห็น
ว่าจะเป็นอย่างอื่นได้ ข้าคิดจะเพิ่มเติม
ขึ้นอีก ยังมีกลายเป็นยกฟ้องเสียไป
นั้นหรือผลประการใดแต่ที่จะดูการ
เรื่องนี้ที่ไปสู่ศาลยังจะให้หวังเห็นน

๑๙

อยู่แต่เดิมแล้ว ถวัยสือเปนมาเปนเท
ฉนี้ถ้ามีหนังสือไปถึงใต้เปนการอากลัว
ควรนั้นเมื่อมากลับเปนนี้คลังก็จะสั่งให้
ปล่อยฟ้าสายไป ถ้าไม่ตามกันให้ทัด-
ความว่าเหตุผลถ้าขัดปลายเปนอย่างไร
ก็เปนขัดให้สายฟ้าฉนั้นจะสั่งไปอย่างไร
ได้

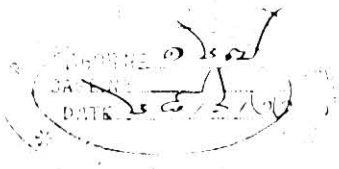

ที่ ต ๓๓/๑๒๓๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ กันยายน เดือนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือที่ ๓๔๓๕/๗๑๖๕ ลงวันที่นี้ ขออนุญาต
เลื่อนเวลาในสัญญาเช่าทำไม้แม่เมาะแม่พัน
ลำแซงเมืองเถินบุรีให้แก่มิสเตอหลุยส์ไอ-
เวนซ์ เพื่อสัญญาเดิมลงวันที่ ๑ พฤษภาคมศก ๑๒
เลื่อนเป็นวันที่ ๑ มกราคมศก ๑๒๒ เพราะอัง
ว่าตั้งแต่ได้รับสัญญาเช่าทำแล้วเลยมาจนบัดนี้
ยังไม่ได้มีโอกาสลงมือทำการตัดฟันชักลากไม้
ขอนสักในป่าสองฝั่งลำน้ำเลยนั้น ทราบแล้ว
เป็นการที่ไม่เข้าใจได้ว่าขอไว้แล้วไม่ได้ทำ -
เพราะตามเหตุการณ์ต่างๆ เพราะไม่ได้ทำเอง
จึงต้องขอเลื่อนออกไป แต่การที่ตามเช่นนี้
คงจะไม่เป็นเหตุที่จะสงสัยขัดข้องอันใดได้ -
เป็นแต่จะเสียเวลาจึงอนุญาต แต่ขอคำชี้แจง
ให้ทราบสักหน่อยเถอะ

ที่ ๑๗/๒๖๔๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๔๖๐ ศักราช ๑๒๒
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือเชอที่ ๒๒๕/๗๑๓ ลงวัน
ที่ ๑๒ เดือนนี้ ขออนุญาตให้หม่อมอรดม
พงษเพ็ญสุวัสดี คงรับราชการอยู่ในตำ
แหน่งเจ้ากรมลำรวจแลจัดอำนวยการ
ศึกษา พระพิศาลสงคราม[๒๖๑]ผู้ว่าราชการ-
เมืองสิงห์บุรี เปนปลัดมณฑลปราจีน
ปรี หลวงเลขานุการ[๒๖๒]เป็นผู้รั้ง[๒๖๓]ตำแหน่ง
ผู้ว่าราชการเมืองสิงห์บุรีนั้น อนุญาต ฯ

ที่ ๑๑๔๑/๒๔๖๓

วันที่ ๓๐ ก.ย. ร.ศ. ๑๑๙

๑๒๕๐๑.

เรื่อง ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสด็จไปทรงเยี่ยมพระอาการประชวรของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสรฐสุดา

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๖๑๑/๒๔๖๓ ลงวันที่ ๒๙ เดือนนี้ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสรฐสุดา ทรงแจ้งว่าพระองค์เจ้าอาทิตยทัต ประชวรพระโรคไตพิการ ทรงพระราชดำริว่าจะเสด็จไปทรงเยี่ยมพระอาการประชวรของพระองค์เจ้าอาทิตยทัต ในวันที่ ๒ ตุลาคม ศกนี้ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต

หอสมุดแห่งชาติ
วันที่ ... พ.ศ. ๒๕๔๖
๑๖๔๕

ที่ ๑๓๘/๒๔๖๑ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๑ ศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๔๔/๗๑๔๖ ลงวันวานนี้ เรื่อง-นายจันจีนตายกับนายลอยมาถวายตัวเอภายหลังได้ความว่า นายลอย เป็นบุตรหม่อชาวอัง[๒๖๖] นายจันรับเงินจากนายลอยไว้ ๔๐ บาท ว่าจะให้พ้นหม่อ แลมีหนังสือสำหรับตัวนายลอยนิบัตรหนึ่ง ลงชื่อนายลอยเอง นั้น ได้ทราบแล้ว

ส่วนสัญญาเงินนั้นเห็นว่าไม่ควรหาทางตรงหัวเก่าเงินเวลานัก การที่บังคับให้ส่งเงินแลให้เสียดอกเบี้ยกับทั้งรู้สึกว่าเขาไม่เล่นด้วยเช่นนี้ ก็เห็นจะพอหาส่งยากอยู่แล้ว ให้เป็นอันพอแก่วิสัยจะทำได้ฟังเรื่องหนังสือสำหรับตัวเลยก็ได้ ฯ

สมเด็จพระ

๑๖๔๕

ที่ ๑๗๙๖๔๕ พุทธิมนังจักรกลิมหาปกาสก
วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๔ ขอให้กลับมาทำงานที่เดิม
ตามมหาวิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ ด้วย
เอกสารหนังสือที่ ๒๔๗/๔๑๗๘ ลงวันที่
๒๗ เดือนนี้ ขออนุญาตให้หลวง
ศรีสมบัติผู้ว่าราชการเมืองพังงาซึ่งป่วย
ไอเป็นโลหิต เข้ามารักษาตัวในกรุง
เทพฯ ให้นายพินิจราชการผู้รั้งตำแหน่ง
ปลัดเทศาภิบาลมณฑลภูเก็จไปเป็น
ผู้ว่าราชการเมืองพังงา ให้พนมนคร
พจนกิจไปรับราชการเป็นผู้แทนปลัด
เทศาภิบาลมณฑลภูเก็จนั้น อนุญาต
แล้ว

สมเด็จพระบรมราชเจ้า

กรมราชเลขานุการในพระองค์
รับวันที่ - ๑ ต.ค. ๒๕๓๑

๑๒๕๑

ที่ ๒๒/๑๒๕๐ พระที่นั่งจักรกรีฑมหาปราสาท
วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๑

ด้วยกรมหลวงตำรวยราษฎร์ภาพ ได้
รับหนังสือ ที่ ๓๖๒๗๑ ลงวันที่ ๒๘ เดือนนี้
ว่ามิสเตอร์ เฟรน, เออดำ ผู้จัดการแทน
ปรีษัทสะเตนดาเตนดงกำปนีลิมเต็ดจะขอ
เฝ้าฯ ถวายตำบลบ้านสันหลังที่อำเภอในเมืองๆ
ภูเก็จ เพื่อทำทางน้ำเป็นที่ถวายหนึ่งไร่หนึ่งงาน
๗๕ ตารางวา เจ้าพนักงานได้สอบสวน
เห็นว่าไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใด ควรให้ปรีษัท
เฝ้า เสด็จขออนุญาตทำหนังสือสัญญา
ให้ปรีษัทเฝ้าฯ ที่ทำนองเดียวกันกับที่ได้
อนุญาตให้ปรีษัทเฝ้าฯ ตำบลบางหัวเสือบ้าน
สิน นั้น มาแล้ว อนุญาต

พระที่นั่ง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑๓ ค. ร.ศ. ๑๒๒
๓๑๔๙๗

ที่ ๑๔๐
๑๒๕๔

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๓๐ เดือนตุลาคม ในกาลนั้นทรงดี๒๖๕
ถึงการมหาสงครามสงบราบคาบ
ดังอย่างดังบันทึกนั้นแล้ว กระทรวงมหาด-
ไทยปีที่ ๑๔๔๗/๑๔๔๘ เดือนนี้ เมื่อ
เจ้าหมายคำบอกเจ้าอุปราชเป็นหลวง
พระยามาอยู่ที่เป็นหลักศักดิ์เกิด-
ขึ้นมาแต่ก่อน๒๖๖ ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ
จึงมาทูลขอพระราชทานลาออกจาก๒๖๗
ราชการ๒๖๘ ด้วยเหตุว่าเป็นคนแก่ชรา
ลงแล้ว ไม่สามารถที่จะรับราชการ
ต่อไปได้ ขอพระราชทานลาออกจาก๒๖๙
ราชการ ๒๗๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๗๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๘๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๒๙๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๐๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๑๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๒๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๓๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๔๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๕๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๖๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๗๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๘๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๓๙๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๐๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๑๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๒๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๓๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๔๙ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๐ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๑ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๒ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๓ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๔ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๕ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๖ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๗ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอพระราชทานลาออกจากราช-
การ ๔๕๘ ไปอยู่บ้านเมืองของตน
ตามเดิม ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ ได้
ทูลขอ

ใหม่ ทั้งฝ่ายหลวงพระบางเขาจัดแล้ว
แต่เขายังไม่มีเลย ถ้าจะจัดขึ้นนอก-
ยังไม่ควรจัดขึ้นใน จะเป็นที่แล้ง
ทำรวจภูมิก็ได้ แต่ควรกำหนดต่าน
ให้ตำรวจคนนอกเข้าออกสัมนหนึ่ง
ทำรวจภูมิเดี๋ยวนี้เป็นแต่ไปสืบ
สืออาวุธประจำเมือง

สยามินทร์ ร.ศ.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ - ๑๓ ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๕๔

ที่ ๑๔๑ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
๑๒๕๔ วันที่๓๐ กันยายน ๑๓ นาฬิกาสิบนาทีศก๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับจดหมายที่ ๓๓๒๗๖ ลงวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ส่งสำเนาหนังสือต่างๆ ในการที่สอนเรื่องมลเตอล์ฟหกล้าวิทยพระยาเสนีฬมงคุกทำยามตาเมืองไทรบุรี ซึ่งไม่ให้อนุญาตทำนั้น ๒๗๓ เธอเห็นว่าการที่กล่าวหานี้ไม่มีมูลที่จะยกขึ้นฟ้องว่ากันได้ ควรยกฎีกาของมลเตอล์ฟหกเสียนั้น ทราบแล้ว เมื่อได้สอบได้ความแน่นอนว่าไม่มีหลักฐานแล้ว ก็ให้ยกฎีกาเสีย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๔๗

ที่ ๑๔๒
๑๖๖๑

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ กันยายน ปีกุนสัปตศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้ปรับ
ปรับหนังสือที่ ๒๔๕/๗๒๘๑ ลงวันที่ ๒๓ สั่งสำ
เนาบอกมิสเตอเกรแฮมแลคำแปลใบบอกของ
พระยาภูธราภัยตอบหนังสือมาถึงฝ่ายกรุงเทพ ซึ่ง
ส่งไปให้มิสเตอทอมซันแปลนั้น แลว่าได้
ส่งไปให้กระทรวงต่างประเทศเพื่อจะได้ส่ง
ไปยังราชทูตที่ลอนดอนให้ทราบด้วยนั้น
ได้ตรวจดูแล้ว ที่จริงเสียตรงว่าไม่ได้แปล
ตามมิสเมนต์ดังนี้

ที่ ๒๕

สยามินทร์

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๙๐๗

ไปรเวต

ที่ ๑๘๙/๑๖๕ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖

ถึงพระยาศรีสหเทพ ด้วยได้รับ
หนังสือไปรเวต ที่ ๒๔๖/๗๒๔๑ ลงวันวานนี้
ส่งสำเนาโทรเลขพระยาสงขลาว่าด้วยเรื่องศุกสี นั้นแจ้ง
ความทุกข์ร้อนในเรื่องคดี ที่เกี่ยวข้องด้วย
หลวงนิรญไพรชี ท้าหลวงคลัง เมืองเชียงใหม่
มานั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ยังเป็นที่ฟังความ
งงงวยอยู่มาก แต่ทางที่เจ้าพระยาสงศุกสี
จะเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ประหลาดอันใด ฯลฯ

ที่ ๖๖/๑๒๖๖ พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่ ๓๐ กันยายน ร.ศ.๑๒๖
สังกรมนลวงตำรวจภาษาฝ ถวายใบ
รับหนังสือที่ ๓๔/๒๗๕ ลงวันวานนี้ ขออนุ
ญาตออกประทานบัตรในอำเภอเมืองปัตตานี
แร่สับกตำบลทุ่งยาว ท้องที่อำเภอเมือง
แขวงเมืองสงขลา เป็นเนื้อที่ ๑๔๖ ไร่ มีกำ
หนด ๑๐ ปี นั้น อนุญาตแล้ว

เจริวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒ ก.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๖๕

ที่ ๑๔๕/๑๖๗๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑ กุลาคมร้อยเอกสันทรศักดิ์๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๔๕๗/๗๓๑๖ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน เรื่องพระยาภักดีนงค์จัดจัดการเกณฑ์คนในหัวเมืองมณฑลฟิศณุโลกฝลัดเป็นเวรกันสำหรับจ่ายราชการฟิเศษ ว่าได้จัดการทดลองดูมาตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคมศก ๑๒๒ แล้ว เห็นเป็นการสดวกดี พึงชาญใจว่าปีต่อไปคงจะลงระเบียบลอยสวนได้ง่าย พระยาภักดีนงค์ขออนุญาตจัดการในเรื่องนี้ให้เป็นระเบียบต่อไป และเธอได้นำปฤกษาในที่ประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลเห็นชอบด้วย ให้มีตราอนุญาตไปแล้ว นั้น ทราบแล้ว เข้าใจว่าไม่ได้เกณฑ์คนมาประจำคอยราชการ เป็นแต่กำหนดใช้เกณฑ์ ถ้าเช่นนั้นก็ดีแล้ว

เวริเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒ ตค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๖.๕๕

ที่ ๒๖๗ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
วันที่ ๑ ตุลาคม จัตวาศก ศักราช ๑๓๐๒
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายโอ
รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยมาที่กรมขลม-
ขลอมรพันธุที่ ๑๔๕๔/๗๓๑๙ ลงวันที่ ๓๐ กันยา-
ยน ว่าโอรับโทรเลขกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์
แลพระองค์เจ้าวิบูลย์ ขอกราบบังคมทูลพระ ๒๗๔
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสมโภชพระพุทธ
ปฏิมาแลพระเจดีย์ ณ วัดสุทัศนเทพวราราม
ตามแต่เวลาน้ำคาเข้าที่มณฑลอัสสยุชเดือน
๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ถึงเดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ
ตลอดเวลาที่น้ำคาเข้าที่มณฑลอัสสยุชเดือน
๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ ถึงเดือน ๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
ตลอดเวลาที่น้ำคาเข้าที่มณฑลอัสสยุช
ราคายังแพงอยู่ เพราะเข้าใหม่ยังไม่ได้ แลปีนี้
ฝนบริบูรณ์เข้าจะได้ผลสักกึ่งแห่งนั้น ทางแล้ว-
เหนียวไม่ต้องจัดอีกแล้ว เข้าจัดก็ไม่ทัน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๒ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๖๔๗

ที่ ๑๔๙
๒๖๗๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๙ ๒๓๔๓

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ตรัสสั่งมาว่า ในหนังสือกระทรวงโยธาธิการว่า ปรารถนาจะขอเลิกสัญญาเดิมเรื่องเปลี่ยนรัชชูปการ ที่ทำใหม่เพราะประโยชน์ยังไม่เท่าเสีย แต่จะคงเดินเรื่องตามสัญญาเก่า เหมือนในสารบาญหนังสือที่ส่งมานี้ เธอจะเห็นเป็นการจำเป็นอย่างไร ขอให้จัดการให้เรื่องเดินตามเดิมเถิด เพราะมีหนังสือกล่าวขึ้นมาแล้วเท่านี้ ถ้าจะให้เป็นการตามเดิมดังขอให้ศึกษาดูเสียให้ดี จำเป็นจำเป็นอย่างไรจึงจะเลิก ให้ว่ามาให้ทราบ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๖๗๖

ที่ ๑๙๕๑ พลตรีพระยากฤษณาปกาสาท
วันที่ ๖ ตุลาคม ๑๒๒ ๑๒๖
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๑๔๖๔/๗๓๔๕ ลงวันที่นี้ เรื่องมอบซีเออร์เลอรัวให้กระบือของหมื่นบุญสัมมอบซีเออร์เลอรัวรับจะใช้ค่ากระบือแต่จะขอค่าทำขวัญของที่เสียหายไปนั้น แลว่าได้บอกกล่าวไปให้สัตว์เข้าไปทำลายของแล้ว เธอสั่งว่าเหมือนกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์แลสั่งเหมือนหนังสือที่กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ได้มีไปตอบกับกงซุลฝรั่งเศสเรื่องอย่างกับคำให้การของมอบซีเออร์เลอรัวนั้น แลว่าเรื่องนี้ได้ส่งไปกระทรวงต่างประเทศแล้วนั้น ได้ทราบแล้ว มันก็จะเป็นได้บ้างกระมัง

ใน

ใหเสียงบอกเลาไมแกกัน ถอยเทา
พนักงานหนา ๆ ๆ ไมเคยปองกัน แต
อยางใด ๆ ก็ใหลงตอไปอีกตามเรื่องของ
คนพวกนี้

"

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๒
๑๗๐๔๒

ที่ ๑๙๑/๑๓๑๑

ฟที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๕ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๗ ไกสันทรศักราช ๑๒๖

สิงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงว่าการต่างประเทศมีมา เรื่องมองซิเออร์ลุสซังคนค้าไม้ ร้องว่าไม้ซอนสักต้องยึดและตกอยู่ที่ลำคลองฝั่งขวาแม่ใจ และว่าได้แจ้งความไปให้กระทรวงมหาดไทยทราบเพื่อจะได้สั่งการด้วยแล้วนั้น เรื่องนี้ดูเป็นสายสืบหาเสี้ยนอย่างไรอยู่ พวกลาวเหล่านั้นฤาจะกล้ายึดไม้ของฝรั่งไว้ การที่จะปฏิบัติเสียว่าไม่รู้ไม่เห็นนั้นก็ไม่ได้อยู่เอง แต่เมื่อรับตามสมควรเช่นนี้แล้ว ก็น่าที่มองซิเออร์ลุสซังผู้นี้จะไปรบกวนเจ้าเมืองกรมการให้ลดหย่อนผ่อนให้ได้ความยากแค้นเสียดวงตาต่าง ๆ อย่างต่ำก็ป่วยการทำมาหากิน สงปลายก็ฟ้องเจ้าเมืองกรมการว่าไม่เป็นธรรม เพราะฉะนั้นขอให้เธอคิดอ่านทำท้องตราสั่งป้องกันการที่จะรบกวนกันให้ซึมเบาได้มากอย่างสีที่สุดที่จะ

ทำ

ทำได้ ถ้าเป็นเมืองชั้นใน ก็จะจัดได้ง่าย
กว่านี้ ตามแถบนี้ก็ทางแหนห่างหลวงอยู่
ด้วยจึงเป็นการยาก แต่ถ้าให้มั่นยั่นบาศูชี
แลฟังเสียว่าผู้ใดเอาไว้ได้ก่อนจะสี เพราะ
การสิ่ง ๓ ปีมาแล้วทำไมจะสึบไม่รู้ ฯ

๑๗๒๐๔

ที่ ๑๕๒
๑๓๒๔

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๗ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สั่ง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงการต่าง
ประเทศฉบับว่า ราชทูตอิตาลีมีหนัง-
สือมาถึงเรื่องที่ได้ส่งคนในเรื่องคนร้าย
แทงมิสเตอเซลลา ซึ่งทำการขาดสลา
อยู่กับมิสเตอบ๊อกซี่ตำบลหันตลับ-
ตาย ว่าได้แจ้งความไปให้กระทรวง
มหาดไทย เพื่อจะได้มีคำสั่งให้ใต่สวน
ด้วยแล้ว ขอให้เธอสั่งตามตามผู้ร้าย
เรื่องนี้

พ.ศ.

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๘ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๗๑๖

ที่ ๑๔๔/๑๓๖๖ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๗ ตุลาคม ปีกัดนักสัมฤทธิศก ๑๒๒
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๒๑/๗๔๓๔ ลงวันที่ ๒
เดือนนี้ เรื่องพระพลอาไศรยขุนหลวงบรมณ
เชียงใหม่เหนือ ขออนุญาตกลับกรุงเทพฯ
และขออนุญาตย้ายพระยาอุตรกาพยารณ ผู้ว่า
ราชการเมืองกระบี่ ไปรับราชการตำแหน่งข้า-
หลวงบริเวณเชียงใหม่เหนือ แทนพระพล-
อาไศรย และย้ายพระพลพยุหสงคราม ปลัด-
เมืองตะกั่วป่า ไปรับราชการตำแหน่งผู้ว่าราช-
การเมืองกระบี่นั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯลฯ

สมเด็จฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๖
๑ พฤศจิกายน

ที่ ๑๔๗/๑๓๔๕ พระที่นั่งจักรกรีฑามหาปราสาท
วันที่ ๔ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๕๑๗๔๕ ลงวันที่ ๑ เดือน
นี้ ส่งรายงานหลวงเสนีพิทักษ์ ผู้ตรวจการ
สรรพากร ซึ่งได้ออกไปตรวจการสรรพากรตาม
อำเภอแลหัวเมืองมณฑลนครไชยศรีมา นั้น
ทราบแล้ว การที่ตรวจนี้เห็นประโยชน์มาก
เรื่องสินค้าทางรถไฟได้เคยมีก แต่เมื่อ-
มีกลัวท่านยังไม่มีอำนาจทุกสิ่งมากมายอย่าง จึงได้
มีไว้ สั่งไปภายหน้าจะต้องจัด เพราะการไปมา
รถไฟในเมืองเรา เวลานี้ก็ไม่ต้องตรวจอย่า-
เลย

๒๗๗

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๒ ตุลาคม ร.ศ. ๒๒๒
๑๗๘๕๕

ที่ ๑๔๙/๑๓๕๕ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๑ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๕๙/๗๕๘๕ ลงวันที่ ๙ เดือนนี้ ตอบเรื่องมองซิออรกุลสั่ง
ว่าไม้ขอนสักต้องยึดแลตกอยู่ที่ลำ-
คลองฝั่งขวาแม่โขง เธอได้สั่งไปยังพระองค์
เจ้าวัฒนาให้สั่งผู้ว่าราชการเมืองเวียงจันท์
แลเมืองมุกดาหารให้เที่ยวตามดู ถ้ามีผู้ใดยึด
ไม้ขอนสักใครก็ให้ปล่อยไม้เหล่านั้นให้ล่อง
ไปตามลำน้ำเสียนั้น ทราบแล้ว ถ้าปล่อย
เปล่าไม้ล่องไปหาย มันมีขึ้นมาเล่นงานเอา
อย่าบ้นฟ้องเก็บไม้ไว้แต่ก่อนๆ ๗๕

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ ก.ค. ๒๔๗๒
๑๗๘๖๑

ไชยวงศ์ ๒๐ ๕ ๑๔๗๕ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๖ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๘

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่ ๑๕๑๖/๗๗๓ ลงวันวานนี้
ส่งสำเนาทางเลขกรมชุนสรรพสิทธิประสงค์
ฟ้องว่า ได้รับหนังสือไวซกงซุลฝรั่งเศส
แจ้งว่าจะไปจากเมืองอุบลราชธานี ๒๗๙ แล้วได้-
โดยสารเรือกลไฟมากับพระญาณภักดี
แลบอกเมืองฝรั่งเศสมีชื่อ ๒ คน จะมาทำ
ทำการค้าขายแลเที่ยงสืบอยู่ที่เมืองอุบล
ราชธานี นั้น ทราบแล้ว เรื่องพระญาณภัก
ดีนี้กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสสืออยู่ว่า
เคยว่าได้เอ็ดได้ แต่เวลานี้จะต้องระวัง-
สักหน่อย ให้เขาศึกอ่านขยุดจากันไม่เท่า
ใจไว้เสีย ถ้าพลาดพลั้งจะได้ความหนักใจ

สยามินทร์

สำนักงานราชเลขาธิการ
รับวันที่ ๑๔ ก.ย. ๒๕๒๖

๑๗ ก.ย.๒๖

ที่ ๒๐๒/๒๕๒๖

พลตำรวจเอก เสน่ห์ จุลานนท์
วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๒๖ เวลา ๑๐.๐๐ น.
ณ กรมตำรวจ

ตอบข้อหนังสือที่ ๑๑๑๑/๒๕๒๖ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๖ ว่าได้ทราบความแล้ว ส่วนเรื่องที่ท่านจะเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานั้น ขอให้ท่านนำฎีกาไปยื่นต่อศาลฎีกาตามปกติ ถ้าศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรจะขอพระราชทานอภัยโทษประการใด ศาลฎีกาก็จะได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาของท่านไปเอง ไม่ต้องนำมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นการส่วนพระองค์ ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นการก้าวก่ายในการพิจารณาของศาลฎีกา

เรื่องนี้เห็นจะไม่ให้ลักษณะต้องห้ามประการใดแก่ท่านที่จะยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาได้ ขอให้ท่านรีบดำเนินการยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาโดยเร็วเถิด

หนังตางหาก

เรื่องที่ทำกับคนนี้ ที่ไม่จบสิ้นให้
จำคุกจนตลอดชีวิตนั้นก็มีเหตุว่าถ้า
ปล่อยออกไปอาจจะไปทำกับผู้อื่นต่อไป
อีกได้ ถ้าคนนี้ทำยาดำหรือหนังเปื่อย
หนังลูกชิ้นเป็นที่รักใคร่ของคนไม่มีสิ้นสุด
เหตุใดจะไม่ทำอันตรายแก่ผู้อื่น
จะต้องไปคุมขังไว้ในโรงพักษาบ้าเหรอ
ฯ ในหลวงก็ไม่มีทางที่จะให้พ้น
โทษได้ ถ้าอย่างนี้ต่อไปเพื่อนคนโทษ
เป็นฆาตกรจะทำกับผู้อื่นต่อไปอีกไม่ได้
ข้อความที่ว่ามานี้ไม่ขัดเจนเป็นอย่างนั้น
เป็นของโทษตายเสียสิ้นไม่มีจบสิ้น
จะแก้ลังหรือ ชั้นควรจะได้ยกโทษเสีย
แต่แรก แต่หากฝืนทำผิดไปคน
โทษนี้ตายตกโทษมาเป็นปีปีไป
อยู่เหนือนิดาย ไม่ปรากฏว่าบ้องอันใด

ลาง

ลางที่ก็จะเปนทันทีเลย ผู้ควบคุม
เปนหน่อยอาจจะปล่อยไปเสียก็ได้
พันชั่งอาจจะไปทำลายผู้อื่นได้ —
เพราะฉนั้นจึ่งว่า คำที่ขอมาบ้าไม่ถูก
ทางที่ควรกราบทูล หรือที่จะสอนดู
เสียอีกก่อน

ดำรงราชานุภาพ

กระทรวงการต่างประเทศ
รับวันที่ ๑๔ ตค. ๒๕๒๗ เวลา
๑๑๐๕๖๘

...แห่งชาติ
รับวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๒๗
หมายเลขที่ ๓๕๑

ที่ ๒๕/๑๓๙๖ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๗ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
สังกมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือที่ ๓๗/๓๑๗ ลงวันวานนี้ ขออนุญาต
ออกราชกิจจานุเบกษาให้มีสาเธออดิศอนเลมส
เธอแปลหนังสือกฎหมายว่าด้วยการ
เรียงเบี้ยหวัดในปีวอก ๗ หัวเบี้ย
บรรดาคนครัวมหาชนนั้น อนุญาตแล้ว ฯ

...ในพระบรมราชูปถัมภ์
รับวันที่ ๑๕ ก.ค. ๒๕๒๒
๑๗๙๖๘

ที่ ๒๐๗/๑๓๙๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ-
หนังสือ ที่ ๒๗๑/๗๙๑ ลงวันที่นี้ ขออนุญาตยก
เว้นการเก็บเงินค่านาหลวงแก่ราษฎรในตำบลบ้านกล้อ
ทั้งที่อำเภอตากและเมืองตาก จำนวนศักดิ์ ๑๒๑
ปีหนึ่ง เพราะราษฎรมีความขัดสน และได้รับกะ-
เกณฑ์เมื่อเวลาเกิดฝีดาษยังไม่ทันจางจากในมณฑล
พายัพ ได้รับความลำบากยากแค้นมาก ขอให้ทำการหาเสียง
ไพ่ ตามที่พระยาเทพวรคนสงความมีบอกมานั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๓ ธ.ค. ๒๕๒
๑๘๑๖๑

ที่ ๒๖/๒๔๐๖ พระที่นั่งจักรกรีฒมหปราสาท
วันที่ ๒๐ ตุลาคม ร.ศ.๑๑๙ - ๑๒๒
สั่งกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่ ๓๔/๓๒๓ ลงวันวานนี้ ขออน
ญาตออกประทานบัตรให้พวกฝรั่งในบังคับ
สยาม ทำเหมืองแร่ดีบุกในตำบลเกาะ
คือสิน ออาไปทำที่ตำบลไม้เสียบ เป็นเนื้อ
ที่สิน ๔ ไร่ ๓ งาน ๓๔ ตารางวา ปีกำหนด
๓ ปี สินตันบังทำที่ตำบลสบำ เป็นเนื้อ
ที่สิน ๖๒ ไร่ ๒ งาน ๑๗ ตารางวา ปีกำหนด
๑๐ ปี ๒ รายนั้น อนุญาตแล้ว พระที่นั่ง

ที่ ๒๙/๑๔๐๓

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ถวายตัวบัญชีหนังสือที่ ๓๙/๑๒๔ ลงวันวาน
นี้ ขอนุญาตออกอากาศญี่ปุ่นบางหนังสือเตือน
เอย, ยี่, ปีศาจชาติสังกฤษตั้งทันเรือนอยู่
เมืองปีนัง ตรวจหาเรือสินค้าที่ต่างบอกลูกค้า
แขวงเมืองไทรบุรีนั้น อนุญาตแล้ว

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๒ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๘๖๓

ที่ ๒๐๙/๑๔๑๖ พระที่นั่งจักรกรีฑามหาปราสาท
วันที่ ๑๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๒ กลางทะเลชัฏ
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย
ที่ ๑๕๒๔/๗๕๖ ลงวันวานนี้ มีมาให้
กรมพระยานครราชสีมาทูลว่า กระทรวง
ต่างประเทศมีหนังสือขอกองรักษา
ลิ้นเตี่ยขออนุญาตตั้งเครื่องสอบสวน ๒๘๑
ที่ขึ้นลงที่เมืองไทรบุรีแห่ง ๑ เมืองสงขลา
แห่ง ๑ และจะวางระดับที่ตั้ง
เครื่องนั้นแห่งไปทางยกให้สิงคัน-
ทำหนดทำการประมาณ ๓ ปี กองรักษา
ลิ้นเตี่ยรับจะออกเงินในการที่ตั้ง
แต่ขอความอนุเคราะห์ในการที่จะ
วางระดับทางยกนั้น กระทรวงมหาด
ไทยเห็นควรอนุญาตและช่วยอนุ-
เคราะห์ตามที่ขอมานั้นทุกอย่าง
แล้ว

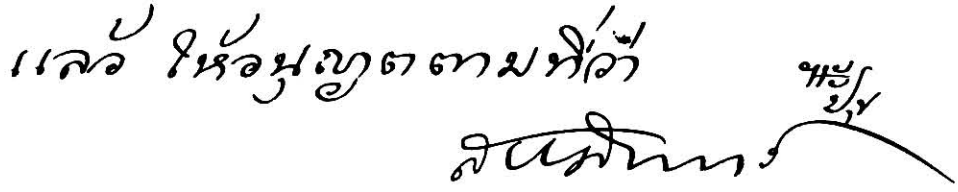

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๔ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๗
๑๔๓๔๘

ที่ ๒๑๐/๑๔๒๔ พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

วันที่ ๒๓ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๗๔/๓๔๑๓ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่องจะจัดการตำรวจภูธรมณฑลพายัพ ซึ่งพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ได้ปฤกษาตกลงเห็นพร้อมกันกับพระวาสุเทพแลเจ้าอินทวโรรสสุริยวงษ์ ตามข้อความที่ว่ามานั้น ทรงแล้ว อนุญาต ฯ

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๘๔๑

สวนดุสิต ที่ ๒๕/๑๒๔ วันที่ ๒๔ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
เจดหมายที่ ๔๒ เดือน ลงวันวานนี้ ขออนุญาต
ออกอาชญาบัตรให้มีสิเตอแมลคำตันกัน ชาติ
อังกฤษ ตรวจหาแร่เหล็กและถ่านหินต่อไป
ภายในปีนั้น ทราบแล้ว อนุญาต พระดำรัส

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒

๒๘ ตุลาคม ๑๑๖
๓๕๖

๒๔๖๑๗

สวนดุสิต ที่ ๒๕๕๐/๑๕๓๐ วันที่ ๒๔ ตุลาคม รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๒

กรมมหาดไทยขอส่งกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
จดหมายเลขที่ ๔๑/๓๓๕ ลงวันวานนี้ ขออนุญาต
ให้กรมหาดไทยจ่ายออกอายุบัตรให้มิสเตอร์
เซฟ ฟรันโด คนในบังคับอิตาเลียนผู้ภาค
ตรวจแร่ทองคำตำบลพบุรีวิเชียรบุรี
เป็นเงินที่ละ ๒๓๒๕ ไร่ ต่อไปภายหน้านั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

REGISTRY
CASE NO. ๑๕๖
DATE ๒๕/๓/๒๖
หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๒๕ มี.ค. ๒๕๒๖
๑๘๖๑๑

สวนดุสิต

ฟ ๒๑๔
๑๕๕

วันที่ ๒๗ กุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ครั้งเมื่อ
หนังสือ ฟ ๒๓๖/๔๑๐๕ ลงวันวานนี้ ขอขยาย
ถวายสัตถาป่าไม้แม่งาวแขวงเมืองนคร-
ลำปาง ให้บริบูรณ์ ๒๘๒ เสร็จทำต่อไปอีกจน
สิ้นวันที่ ๑ กุลาคม ศก ๑๒๓ นั้น อนุญาต
แล้ว

ส.ว.

สวนดุสิต

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๕ ต.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๑๕๓๕๓

ที่ ๒๑๕/๑๕๔๕

วันที่ ๒๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สิ่ง กรมหลวงดำรงมาหมู่ภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๘๓/๑๒๕ ลงวันที่นี้
ว่าพระยาคทาธรอนุชิตให้เลขออกมา
เรื่องมองซิเออบัวซอนนาสไปที่เมืองพระ
ตะบอง ไม่พบกับพระยาคทาธร ได้เขียน
หนังสือฝากไว้ แสดงความเสียใจที่ไม่
ได้พบ และขอให้สังเคราะห์เรื่องนัก-
องค์วงมณฑลให้แก่องค์นายรอม ขอได้ส่ง
ให้เลขที่จะตอบไปยังพระยาคทาธร-
อนุชิต ส่งมาให้ดูนั้น ได้ตรวจดูแล้ว
เห็นว่าตามที่ส่งมานั้นดีแล้ว

สยามินทร์

เมื่อสมาชิกสภาเทศบาลเมืองสมุทรปราการ
ที่ดำรงตำแหน่งครบวาระ ๔ ปี ให้ดำเนินการ
ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑
ข้อ ๑๒ และข้อ ๑๓ แห่งระเบียบกระทรวง
มหาดไทย ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภา
เทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม
ถึงฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๒ ทุกประการ

สนธิ ณ นคร

ที่ ๒๖๖/๑๕๓๗ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๑๒
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๒๔๘๒ ลงวันที่ ๗ เดือน
นี้ ตอบเรื่องมิสเตอหลยสินเวนต์ขอ
เลื่อนเวลาสัญญาป่าไม้ ซึ่งเธอสอบเห็น
ข้อที่ไม่ได้ทำตาม ได้ความว่าไม่ได้
เกี่ยวกับการขาดทุน เป็นเพราะการป่าไม้
ไม่มีพนักงานพอที่จะจัดการตามไม่ได้
มิสเตอหลยสินเวนต์มีโอกาสตัดฟัน
ชักลากได้ สั่งสำคัญในเรื่องพยานสำหรับ
วิสัชนาศาลนั้น ได้ทราบแล้ว

เห็นว่าไม่ต้องแจ้งให้มิสเตอหลยสินเวนต์ทราบ
แจ้งเหลืออยู่ในป่า ถึงอนุญาตให้บริ
ษัทเข้าไปชักลาก เสียนี่เป็นอันน้อย
ไหม่ว่าเจ้าพนักงานเป็นผู้กันทาย ซึ่ง
ไม่เคยรู้มาแต่ก่อน

๒๐๐๑๖

ที่ ๓๖ ๑๔๐๘

พระที่นั่งจักรกฤษณมหาปราสาท

๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๗๘

วันที่ ๓๙๙ ขอถวายพระพรชัยมงคลสมเด็จ

สังฆมหาสังฆนายก

ด้วยได้รับจดหมายที่ ๑๔๓๔/๒๔๗๘

วันที่ ๙ เดือนนี้ ส่งร่างหนังสือสัญญา

ที่จะให้บรรทัดสะเดาเป็นด่านศุลกากรนั้น

สมเด็จเจ้าพระยาได้ทำการชี้ทางแก่ฝ่ายเรา

และฝ่ายที่ปรึกษาของรัฐบาลอังกฤษ

มาแล้ว ได้ตกลงกันว่าเมืองเหนือนี้

เป็นที่ขาดของเรา อนุญาตให้ทำสัญญา

ไปเลิด

ขอแสดงความ ฯลฯ

พ.ร.ท.

ที่ ๖๒๕/๑๔๔๒ เพาะพันธุ์จักกายในหาปราสาท

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ศักราช ๑๒๖
+ยน

สังการมนตรีวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือมีมาที่การบูชาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ๒๘๕
ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ ส่งสำเนาจดหมายของชี-
เออร์ย้อาร์ เสาดนมายหลวงวิสุทธิสุนทรโกษา
ชี้แจงถึงการที่บริษัทกัมเบ้นยังไม่ได้ปฏิบัตินา-
ฤกับของซึ่งเออร์ย้อาร์ในเรื่องที่ของซึ่งเออร์ย้อาร์
นำมาขายนั้นเมื่อเปลี่ยมจะทำสัญญาว่าเขา-
ซื้ออำนาจการที่ทำนั้นไม่ชอบบริษัทกัมเบ้นยังไม่
ขึ้นเป็นบริษัทในบ่มนั้น ตามแจ้งในการที่ของ
นั้นที่เปลี่ยมจะกล้าลงทุนมากไม่เอาเข้าในสู่
เข้าไว้ด้วยนั้นไม่กลัว ถ้าปันกันในสู่อย่างต่า-
สองเดียวกลัวจะล้มละลายนั้นหามิได้ เป็น-
ตาไทร์ยอำนาจกันได้เห็นว่าไม่แปลกประการอันใด
กันกับที่ในกัมปนีสรรเสริญ

ศ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๖ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๗๐๖๓๘

ที่ ๒๗/๑๕๐๓ พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๒๔๕/๔๐๐๔ ลงวันวานนี้
ขออนุญาตให้นายอภัยบริรักษ์ผู้ว่าราชการ
เมืองพัทลุงเป็นจางวางทำกับราชการเมือง
พัทลุง ให้พลรักษาสังกัดกองทัพสงขลา
กองมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นผู้ว่า-
ราชการเมืองพัทลุงต่อไปนั้น ทราบแล้ว
อนุญาต

๑๘ หอสมุดแห่งชาติ ๑๑, กระทรวงมหาดไทย
๔๑๓ รับวันที่ ๒๖ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๖๐๖๓๘

ที่ ๓๓/๑๕๑๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๕/๓๙๓ ลงวันนี้ ขออนุญาตออกประทานบัตรให้แก่พวกจีนในบังคับสยามทำเหมืองแร่ดีบุกตำบลต่างๆ ในมณฑลภูเก็ต คือหลวงพิจารณ์สกลทำที่ตำบลทุ่งทองอำเภอกะทู้ เป็นเนื้อที่ดิน ๑๑ ไร่ ๒ งาน ๗๖ ตารางวา มีกำหนด ๕ ปี กับในทองที่ตำบลเดียวกันอีกเป็นเนื้อที่ดิน ๒๐ ไร่ ๓ งาน ๔ ตารางวา มีกำหนดให้ได้ ๕ ปี จีนตันเพ็ก ๒๘๗ ทำที่ตำบลทุ่งคาพระเมืองเขตอำเภอกลางเมืองเป็นเนื้อที่ดิน ๕๔ ไร่ ๑ งาน ๖๒ ตารางวา มีกำหนด ๓๐ ปี จีนตันตัวจองทำที่ตำบลสามกองอำเภอกลางเมืองเป็นเนื้อที่ดิน ๒๑๑ ไร่ ๒ งาน ๗๒ ตารางวา มีกำหนด ๕ ปี จีนตันจุ่งทำที่ตำบลนาคาอำเภอกลางเมือง เป็นเนื้อที่

ที่ดิน ๓๑ ไร่ ๑ งาน ๗๕ ตารางวา มีกำหนด
๗ ปี สิ้นสัญญาที่ตำบลบ่อเกี๋ยอำเภอ
กระบุรีเป็นเนื้อที่ดิน ๑ ไร่ ๒ งาน ๕๖ ตารางวา
มีกำหนด ๖ ปี สิ้นสัญญาแล้วนำที่
ตำบลบางคูอำเภอกลางเมือง เป็นเนื้อ
ที่ดิน ๖๒ ไร่ ๓ งาน ๓๗ ตารางวา มีกำหนด
๒๐ ปี หมดสัญญาที่ตำบลบางคูอำเภอ
กลางเมืองเป็นเนื้อที่ดิน ๒๗ ไร่ ๘๕ ตารางวา
มีกำหนด ๕ ปี หมดหมั้นอนุญาตแล้ว ฯ๚

สนิทวงศ์

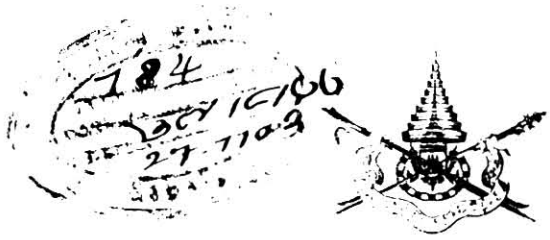

๒๐๘๐๘

ที่ ๒๗ ๑๖ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๖ ขฤศจิกายน เถาะนิกสัมฤทธิศก ๑๒๖
ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ขอถุปันเปยปันนังสือมาถึงนางเทาเรือ ๒๘๘
ให้ช่วยนำฎีกาถวาย เรื่องที่ไม่แม่ขัน
แม่ปอย ความแจ้งอยู่ในฎีกาที่ส่งมา
ด้วยแล้ว

เราคงจะดูเห็นสุดแท้ใจชัด ด้วยเหตุ
ว่าที่ไม่ขัดแม่ปอยนั้นเพราะทำหนังสือ
สัญญาให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปีมะเมีย ตั้งแต่
ต้นนิกสันทรศก ๑๑๖ ว่ากำหนด ๖ ปี
สิ้นเขตรต่อต้นนิกสันทรศก ๑๒๑ แต่
เหตุในครั้งนั้นจึงมาขอสัญญาให้ขยายเวลา
ปีกาลหลัง จึงคิดเห็นว่าผู้ใดผู้หนึ่ง
จะไม่มีอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินไทย ๒๘๙
เป็นใช้ได้ การขอสัญญาให้ขยายเวลา
กำปีกาลที่เมียว มองปีมะเมีย จะมา ๒๙๐

ประโยชน์สิ่งใดมีมาถึงตัวข้า
กล่าวกันไว้แล้วอย่างไรแลจะควรสั่ง
เสียอย่างไม่ให้เป็นอันสำเร็จเด็ดขาด

ที่ ๒๓๒/๑๕๒๔ พระที่นั่งอัครมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก
ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือที่ ๓๑๖/๔๖๓ ลงวันวานนี้ ว่าด้วยมิสเตอร์เตน ฮ้าเค้ากรมช่างไม้ ขอพระบรมราชานุญาตกลับไปยังเสียก่อนกำหนดเวลาที่เลี่ยงมา เพื่อให้ทันกำหนดตามที่ตกลงกันกับเมืองพม่า ให้ไปทำการในตำแหน่งเจ้ากรมช่างไม้ เมืองเมดินาในพม่าเหนือ เธอเห็นควรอนุญาตนั้น ทราบแล้ว อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ พ.ย. ร.ศ. ๑๒๒
๖๑๐๑๖

ที่ ๒๓๓/๑๕๓๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๑๐๔ ๑๒๒ ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่มาถึงกรมขุนสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๑๔๐๔/๕๖๗ ลงวันวานนี้ สั่งให้นักหนา
เลขมีไปมากับพระยาคทาธรบัณฑิต ว่าด้วย
เรื่องการที่เกี่ยวแก่กงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะ
บองนั้น ทราบแล้ว ๒๖๒

ให้นึกอิดถากว่าพระยาคทาธรจะไม่สู้เป็น
ที่เต็มใจของ การอ่อนนั้นได้เสียนกรมหาเดช
กวดขัน แลขึ้นไปชี้แจงถึงแล้ว แต่มี
ความสงสัยว่าน่าจะทำให้เกิดเป็นต้องต่อว่า
แล้วเป็นเรื่องลุกลามขึ้น ๒๖๓ เท่าทำนี้ด้วยเจตนา
หากดังเพียงนั้น น่าจะไม่ได้ผลดีทั้งนั้งเสีย
แลต่อว่า แต่ถ้าไม่ต่อว่าก็ดีเสียเกรงว่า ฯ

ดิฉันขอนาย

สวนดุสิต

ที่ ๒๓๔/๑๕๔๗ วันที่ ๓๐ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือมีมาที่กรมขุนสมมตอมร
พันธ์ที่ ๑๘๓๕/๔๑๙ ลงวันที่นานนี้ว่าพระยา
สุขุมนัยวินิตมีหารเลขมาหาว่า เมื่อจะขอให้
หลวงธรรมสารหารไปรับราชการในบังคับ
เธอได้ตอบไปว่าท่านปลัดเดอเกรมยังไม่ต้อง
การที่นี่ไปได้นั้น ทราบแล้ว เห็นว่าเมื่อ
กลับมาคงจะไม่เอา ถ้าจะเอาไปคงมีข้าง—
ฝ่ายในนั่นต่อวาง ไม่ควรจะให้นั่นลองธรรม
สารหารอยู่เปล่าไม่ได้ผลประโยชน์เลย—

ขอแสดง

สวนดุสิต วันที่ ๔ ธันวาคม รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๖

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับจดหมายฉบับ ๑๘๓๙๔๑๗ ลงวันที่ ๒
เดือนนี้ สังเกตหนังสือมีไปมากับปิล
เตอรการเป็น เรื่องที่ปิลเตอรการเป็นตาม
สิ่งของต่างๆ มานั้น ทราบแล้ว ตาม
จดหมายที่ออปิตอยไปนั้นดีแล้ว กรม
หลวงชุมพรฯ ทรงรับว่า ปิลเตอรการเป็น
ลงไปส่งของตามนั้น ในหนังสือว่าจะคิดกับ
กงซุลเป็นคำใจกัน ๒๖๔

ส.ป.ป.

๑๗๕๓ ๒๐๘.

11.12.03.
๑๑/๕/๒๐๖

สวนดุสิต หน้า๓๙/๒๕๖๔ วันที่ ๙ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๒๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือที่ ๓๐๔/๔๕๕๔ ลง วันที่ ๗ เดือน
นี้ ขออนุญาตทำสัญญากับปิยมหาสมฟอ-
เรสต์ให้ซื้อลากไม้ขอนสักขนาดเล็กในท่าแม่
งาวแขวงนครลำปางฟันปิยมหาได้รับเหมาซื้อ
ลับปีอัตราค่าตอไม่ต่ำกว่าต้นละ ๕ บาทเป็นนั้น
ทราบแล้วอนุญาต กลัวแต่พนักงานท่าไม้จะ
ลักการไม่ได้สิ้น ขี้ได้แต่บ่นเสือ

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

๑๓๘๕

สวนดุสิต ฉบับที่ ๒๓๕/๒๕๖ วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือของเจ้าพระยาภาสกรวงศ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้ ว่าพิสเตอ ฮัดแมล ผู้ที่เคยมาขอสมัครกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งเจ้ากรมปลัดกรมนครบาลเก่าอีก ของเห็นว่าการที่มิสเตอ ฮัดแมล สมัครจะกลับมารับราชการอีกนั้น เปนการดีกว่าที่จะหาผู้อื่นเพราะได้เคยทำการมาช่องรู้ถึงประเทศและความเปนไปของการแล้ว ฯลฯ ถ้าพิสเตอ ฮัดแมล จากรัฐบาลอินเดียให้กลับเข้ารับราชการตำแหน่งเจ้ากรมปลัดกรมนครบาลเก่าจริง แลให้ได้รับเงินเดือนเปนอันดับตามที่ได้เคยรับอยู่แต่เดิมนั้น ทราบแล้ว ฯลฯ

๖๑๘๓

๕ กรกฎาคม ๑๑๖

สวนคุสิต ที่ ๒๔๐/๑๕๖๗ วันที่ ๑๐ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สั่งการพระอำนวยการพิทยาคม ด้วยได้รับคำขอที่ ๔๗/๔๑๔ ลงวันที่ ๑๐ ขอขยายอายุประกาศใช้เป็นมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติการตั้งเทศบาลเมืองแม่กลองในกรุงสยาม ร.ศ. ๑๒๐ ซึ่งว่าด้วยการขออนุญาตซ่อมแซมในตำบลอำเภอพลอยแหวนแขวงเมืองกาญจนบุรี และเก็บเงินค่าธรรมเนียมใบอนุญาตฉบับละ ๕ บาท แก่ราษฎรที่พากันมาขอซ่อมแซมพลอยนั้น ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต

ที่ ๒๔๐/๑๕๖ วันที่ ๑๐ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตัวปั๋ว
บัญชาคนหมายที่ ๕๖/๔๑๖ ลงวันที่ ๘ เดือนนี้
ขออนุญาตออกประกาศยังไม่ชำระ ฉบับให้กับ-
ตั๋วแลนเดอซึ่งทำเป็นเงินกว่าร้อยแต่ยังไม่ถึง
๒๖๕ บาท ซึ่งกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ปัตรเดิมนั้น ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต

๖๑๕๐๕

ที่ ๒๘๑/๑๕๗๐ วันที่ ๑๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

สิ่งของพระราชทานมาพร้อมกับ
ลายพระหัตถ์ของทรงยู่ในแม่หม้า-แม่นอ
แม่นตัวเรื่องความหลังมีญาพระ
พี่น้องหลายคนต่อมาอีก ได้ลิ้นมาที่
เธอดูลายมือนี้แล้ว เห็นเค้าความ-
-แม่นยอแม่นตัวนั้นถูกดี เมื่อปี
ระกาอย่างไรอยู่ ทายความ
หนัก แต่เมื่อจะเอาลงในหนังสือ จะ
ขอให้พระองค์ทรงสันนิษฐานสักที ที่
ใจชื่อเขน แลชื่อในหมายจะได้ลงไป
ตามพระองค์ทรงรู้

เทวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒

๒๑๕๓๐

สวนดุสิต ที่ ๒๔๒/๑๕๓๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายใบบอกมาเรื่อง ๑๔/๑๓๖๔ ลงวันวานนี้ ขอพระราชทานให้พระเสริฐสุวิชชาวัดราชโอรส[๒๕๖] ครองฟื้นผนังเก่าสักเดือนหนึ่งกับสองเดือน แล้วให้รับพระราชทานในตำแหน่งเจ้ากรมพระอาลักษณ์ พระเสริฐ[๒๕๗] ยู่ พระอาลักษณ์ พระ ทราบแล้ว อนุญาต

สวนคุสิต

เวชวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓๓ ร.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๗๔๓๑

ที่ ๖๔๙๔๗๕

วันที่ ๑๒ อันวาคมศักราชโกสินทรศก ๑๑๖

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ.
ด้วยได้รับหนังสือสีมาที่กรมพุทธสม
มาตอมรพันธ์ ที่ ๑๕๒๕/๔๗๔๗ ลงวันวาน
นี้ สั่งสำเนาโทรเลขพยาคหาธรร
ศินทร เรื่องที่ได้ปิจฉาหมายส่งหมอ
ตาอ้ายอิ ผู้ร้ายที่หนีตามไปให้หม
สลา กงสุลไม่ยอมพูดว่า ถ้าเป็นคน
ในบังคับสยามก็ไม่ยอม เพราะถ้าเป็น
เขมรแล้วก็เรียกว่าเป็นคนในบังคับ
ฝรั่งเศสนั้นหายแล้ว เรื่องนี้ก็ต้อง
เลิยกันเท่านั้น ฉันได้บอกกระทรวง
ว่ากงต่างประเทศไปว่าเรื่องนี้ เมื่อ
ตกลงว่ากงสุลเป็นข้าแล้ว ก็จะเลย
ห้ามสญเสีย ถ้าหากว่าทำได้ครั้งหนึ่ง
หล่อจะเป็นตัวอย่างต่อไป เพราะในเมือง
เขมรจะไม่ให้พลเมืองเป็นเขมรอย่างไรได้

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๔ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๒๐๖๑

สวนดุสิต

ที่ ๒๔๕/๑๕๘๕ วันที่ ๑๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

สังฆมนตรีถึงพระพุทธเจ้า ด้วย
ได้รับหนังสือฝรั่งที่กรมขุนเสนีบดีมอบ
พันธ์ที่ ๑๕๓/๕๘๔ ลงวันที่ ๙ ส่งลำ
เกวียนเลขที่ ๑ มากับหนังสือของคุณนิด
เรื่องอ้างถึงหนังสือที่ท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์
ไปอยู่ในสถานกงสุลฝรั่งเศสเมืองพน
ตะบองกงสุลไม่ยอมส่งตัวมาว่าจะทำ
ไปเมืองพนมเปญนั้น หายแล้ว เมีย
นิดกับหนังสือของคิดตัวมายังไม่มา
เรียกเอาตัวมาไม่ได้ ก็เรื่องนี้เอาไปได้
เปล่าๆ ก็ดูเต็มที

สังฆมนตรี

รับวันที่ ๑๖ ก.ค. ๒๔๗๓

๖๖๑๘

ที่ ๒๘๕ หนังสือจากกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
๑๕ ก.ค. ๗๓ วันที่ ๑๖ ขอความอนุเคราะห์ส่งหนังสือ
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่ ๓๖๖/๔๗๓๑ ลงวันที่ ๑๖ เดือน
นี้ ว่าเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เรียกกันว่า เฝือก ๒๖๘
ยังไม่มีอัตราที่จะเก็บเงินอากร เธอคิดที่จะ
เสนอให้เพิ่มเติมอัตราอากรค่าน้ำ ตามวิธีใน
พระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ ศก ๑๒๐ ซึ่งคงมาขอ
อนุญาตออกเป็นกฎสำหรับใช้ต่อไปนั้น ทราบ
แล้ว อนุญาต

๒๖๓๔๗

ที่ ๓๕๐๑/๑๖๐๓ พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่ ๑๗ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๖๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือที่ ๔๔๔๗๖ ลงวันที่วานนี้ ขออนุญาตออกราชบัตรให้มิสเตอร์ ซี. ซี. แอดวาดส์ กรรมการบริษัท แฮงอำเภอทำเนียบคุณมณฑลชุมพร ตามสำคัญมีสอบยาวขึ้นไป ๑๐๐ เส้น กว้าง ๑๐ เส้น นั้น ทราบแล้วอนุญาตฯ

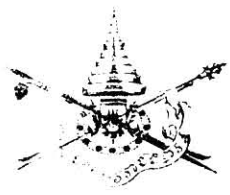

เทวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๓ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๒๕๑๑/๑๖๑๐ หนังสือกรมมหาดเล็ก
วันที่ ๑๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๒
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือ
ที่ ๓๖๖/๔๔๕๐ ลงวันที่ ๑๓ เดือนนี้ สั่งสำเนาใบแจ้ง
พยานสี่นายสิบสี่ศักดิ์ตอบมาเรื่องนายเปลี่ยนนายบัญ
ไพรเข้าฟ้องท้ายหมายนั้น ทราบแล้ว เข้าใจว่าเป็น
ที่เรียบร้อยกันแล้ว ฤๅมีอะไรจะกล่าวสั่งอีก *

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๐ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๖๕๕๔

ที่ ๒๕๒
๑๖๑๑

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือนยี่ ศักราช ๑๒๒
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือฝรั่งที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๑๕๒/๔๔๔ ลงวันวานนี้ ว่ากระทรวง
ว่าการต่างประเทศมีหนังสือชี้แจงถึง
การที่ได้ต่ออ่าอุปทูตฝรั่งเศสเรื่องพวก
กงสุลปลันบ้านขุนแผ้วภูวดลนั้นหมาย
แล้ว ฝ่ายเคาะหนังสือตามทำนองที่อุปทูต
พูดกับกรมหม่อยู่เวลานี้ ดูเหมือนจะใกล้
เกลี่ยเป็นทางว่าเปลี่ยนตัวแล้วก็แล้ว
กันไป ฝ่ายกรมหม่อยกเหตุขัดข้อง
อยู่ ๒ อย่าง ที่อย่างหนึ่งในหนังสือมิได้ชี้มิได้เรื่อง
ชัดเจน ต่ออ่าโดยลอยๆ เป็นการทั่วไป
ไม่มีหลักที่จะว่ากล่าวให้ชัดเจน
๒ ถ้าจะกอบกันหนักเข้า ก็จะเป็น—
แต่การมัวหมองกันขึ้นในที่สุดทั้งหนึ่ง
โดยไม่สำเร็จประโยชน์อันใด เพราะ

ไม่

ไม่ใช่ว่ากันเป็นเรื่องๆ

ผมคิดว่าสั่งไปให้บอกความเสียดาย
เท่านี้ทุกเรื่องนั้นก็สิ้นสุดแล้ว แต่เมื่อคิด
เผื่อหน้าดูตามที่กรมท่าตอบหนังสือมหาดไทยมานี้จะไปออกทางอีกอย่างหนึ่ง เหมือน
หนึ่งมุ่งหมายว่า คนใหม่จะมาจัดการงานเหตุผลที่เกิดขึ้นแล้วให้หาย ถ้าหากว่า
ให้พระยาศรีสหเทพเก็บข้อความซึ่งได้พูดแล้วกับกงซุลคนก่อนพูดซ้ำเสียอีก อย่า
ให้ไม่รู้ไม่เห็นได้พร้อมกันกับที่จะต่อว่าทางกรุงเทพฯ เห็นจะดี

#

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๑ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๖๕๕

๖๕ หน้าหอ ๗๑๑
๔๗๖

ที่ ๒๒๒/๑๒๑ พระที่นั่งจักรกริพนวปราสาท
วันที่ ๒๐ ธันวาคม ปีกุน ศักราช ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวาย
ใบบอกลงหมายเลขที่ ๔๙/๔๐ ลงวันวาน
นี้ ขออนุญาตออกอาชญาบัตรให้มองปลี ๓๐
ชาติพม่า คนในบังคับอังกฤษ ตามวาแม่
ต่างๆ ในแขวงเมืองตากมณฑลนครสวรรค์
นั้น ทราบแล้ว อนุญาต

๒๖๖๔๑
ลับอันดับที่ ๖๖/๙/๑๖๖

ที่ ๒๕๓/๑๕๖๖ พระสัมพัจกรถึงนายปกศาก
วันที่ ๒๑ ขอความกรุณาแจกสิ่งของศิริ
สังกรมนลวงต่างงานศพภาพ ด้วยได้
รับจดหมายฉบับหนึ่งจากสมมติอมรพันธุ์
ที่ ๑๔๗๙/๑๐๐๕๓ ลงวันอาทิตย์ ส่งสำเนา
โทรเลขพระยาคทาธรรมนิทาน ว่าด้วย
กงสุลฝรั่งเศสมีจดหมายถอบเรื่องคนของ
กงสุลเท้ปลันท้ำชุมแม่ภูวดลมาน้ำ
ทาบแล้ว ถ้อยคำของกงสุลในหนังสือนี้
ฤนยาบคายน้ำรองเสียประมาณ แต่ก็คง
ไปลงในว่าเป็นน้ำ ความผิดล่วงคนละ
ทางกงกันท้ำเช่นนี้ ถ้านากว่าทั้งฝ่าย
เขาไม่ศึกษาการณ ยังไม่แลเห็นว่าจะ
ตกลงกันอย่างไร ความเช่นนี้จะแล้ว
กันได้ ๒ อย่าง คือฝ่ายเขาศึกษาเห็นว่ามัน
เป็นสิ่งเสียจะเอาโทษคนของเขาจะทำโทษ
กันเสียเอง ฤาแต่งท้ำลวงผลมออก

—ปฯ—

ไปส่ะ เมื่อทีแลงผสมปรับปรุงเสีย
แล้วว่า เทคงไม่ขอให้กังสัก ยังกลัว
ว่านายเป็นข้าเสียคนหนึ่งแล้ว ข่าวจะ
พ้นฝ

๑๓๐๔๗

ที่ ๓๘/๑๖๕๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๐๔ ๑๒๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๔๕ ลงวันที่ ๒๔ ๒๔๕
ขออนุญาตออกอาชยาบัตรให้พระพิเทศพาณิช
(มิสเตอร์ยอมแอนเดอสัน) กงสุลเยนมาล
สยามเมืองสิงคโปร์ตรวจหาแร่ต่าง ๆ
ในเมืองมาร์ตัน บริเวณหัวเมืองมณฑล
นครศรีธรรมราชนั้น อนุญาตแล้ว

๒๓๑๗๘

ที่ ๒๒๕๙/๒๕๖๑ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๖ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๒

สังกัดหลวงตำรวจภูธร

ด้วยได้รับหนังสือปลัดกระทรวงมหาดไทย
ที่ มท ๐๒๐๑.๒/๖๖๗ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ว่าพระยา
ชลยุทธโยธินทร์ ผู้บัญชาการทหารเรือ ขอพระราชทาน
พระราชานุญาตยกเว้นคำนำหน้านาม นาย นาง นางสาว ตามกฎหมาย
ว่าด้วยคำนำหน้านาม ให้แก่ข้าราชการทหารเรือ ซึ่งดำรงตำแหน่ง
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๑ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๒ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๓ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๔ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๕ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๖ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๗ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๘ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๙ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๑๐ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๑๑ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๑๒ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ ๑๓ ลำ
ผู้บังคับการเรือหลวงประจำอยู่ในกองเรือยุทธการ

ที่ ๒๖๕๔/๒๕๖๗

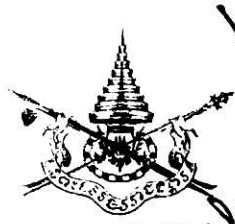

๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๗

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

วันที่ ๒๗ เดือนพฤศจิกายน ศักราช ๑๒๖๒

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย-
ได้รับหนังสือที่ ๓๑๕/๕๖๕ ลงวันที่ ๑๑ เดือน
นี้ เรื่องตำแหน่งท้าหลวงเทศาภิบาลมณ
ฑลฟิศณุโลก ว่าได้ปฤกษาพระยาสุรสีห์-
วิสิษฐศักดิ์ เห็นควรให้พระยาศรีสุริยราช-
วรภุวดำรงไปเป็นผู้แทนท้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑลฟิศณุโลกต่อไปนั้น ทราบแล้ว
ซึ่งยังไม่ได้อนุญาตไป เพราะเป็นการสำคัญ
เรื่องเมืองแพร่ ทำไมจึงไม่คิดให้ตลอด-
ไป ยังคิดอยู่ อยากจะรู้ความคิดให้ตลอด

สมเด็จพระบรมราชเจ้า

ที่ ๒๕๘/๑๖๖๘ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๗ มีนาคม รัตนโกสินทรศก
๑๒๕
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๓๕ ๑๐๓๓๑ ลงวันที่
นี้ ขออนุญาตให้มณฑลนครสวรรค์ทำ-
หนังสือซื้อทุ่งเมืองแลที่ดินของบริษัท
เบอลิที่บ้านกำโพซึ่งขายให้แก่บริษัทสยาม
ฟอเรศกำปนีนั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

ที่ ๒๕๙
๑๖๖๙

เวรวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๓๑ ธ.ค. ร.ศ. ๑๒๒

ที่ ๖๖ ๑๐๗๔ หนังสือกรมหมื่นสรรพสาตร
วันที่ ๓๐ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๒ ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือมายังกรมขุนสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๒๐๓๙/๑๐๓๖ ลงวันอาทิตย์นี้ สั่งสำเนา-
ใบเสร็จมีไปมากับหนังสือนั้นด้วย
เรื่องหวงมลงชื่อรับเงินที่ปลัดบัน-
ทึกขนานเผ่าจับเอาคน ๓ คนไปกักขัง
ไว้ที่ว่าการเมืองชล แลมลงชื่อรับเงิน
ค่าแทนกงชลกลับจะขอให้หยดหาย
อย่าเป็นการถ้อนขนานเผ่าออกจากที่กับ
ให้นำตัวผู้คนฝ่ายเหนือที่ถูกสินั้น มาคืน
เมืองแล้ว

เรื่องนี้กลัวจะไปติดในเรื่องที่ว่าคน
๓ คนนั้นเป็นเขมรในพนมเปน ซึ่งเขาสือ
ว่าเป็นคนของเขา ๒ คน จะมีเสียงกัน
อยู่ด้วยคน ๓ คนนี้ว่าอยู่ในบังคับใด
แล้ว

แล้วก็ชักเสื่อมเสียไปไม่แล้ว ขอให้
ระวังแผลนี้[๓๑๑] แต่นิ่งคับใจในการที่
จำไว้ไม่ได้นี้ขาดเกินนั้น คงไม่ถูกกฎหมาย
ทั้งสิ้น

ที่ ๖๖๔
๑๖ ๗๗

พณฯ นั่งเกล้ากรมหมื่นมหาปราสาท
วันที่ ๓๐ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
สังกรมหลวงพิชิตปรีชากร ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๓๓๙/๓๐๓๕ ลงวันที่
๒๘ เดือนนี้ ขออนุญาตจ่ายเงินคงคลัง
สำรองเบิกให้แก่นิสิตอันดับที่ ๓๑๒ ที่จ้าง
มาแต่กรมศึกษาธิการ ในการสอบไล่ เป็นเงิน ๑๔๐๗ บาท นิสิตคน
นั้น มาขอเบิกแล้ว อนุญาต

สนิทวงศ์

ที่ ๓๙/๒๕๔๘ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๔

เรื่อง การมหรสพทำบุญกาชาด

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๒๖๒๑ ลงวันที่นี้ ขออนุญาตออกตั๋วปักให้มีสเตปเล็ก ๓๓ นายหน้าคลากแลบริษัทการรถแห่ต่าง ๆ ในแขวงเมืองกรุงเทพฯ บริเวณ ๗ หน้าเมือง มณฑลนครศรีธรรมราช เป็นส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับบริษัทนั้น อนุญาตแล้ว

ที่ ๒๕๔/๒๔๕๔

พระยาพิพัฒนโกษา
วันที่ ๓๑ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐ ถึงพระยาศรีสหเทพ
ด้วยหม่อมหลวงฉิมมาขอพระราชทานตั้ง
ให้เป็นหมื่นสื่อสารวิลาศ ๗ ตำลึง ขอพระราชทาน
ให้เป็นหมื่นสื่อสารวิลาศ ๗ ตำลึง ขอพระราชทาน
พระราชทานตามที่ขอ ๓๑๔ ให้ทำหนังสือบอกไปยัง
เจ้าพนักงานที่ ๓ ตามตำแหน่งนี้ด้วย
ตรา ๓ ดวง ตราหนึ่งตามตำแหน่งที่
ตรา ๑ ดวง ตราหนึ่งตามตำแหน่งที่
ตรา ๑ ดวง ตราหนึ่งตามตำแหน่งที่
ให้เป็นสื่อสารวิลาศ ๗ ตำลึง ขอพระราชทาน
ให้เป็นหมื่นสื่อสารวิลาศ ๗ ตำลึง ขอพระราชทาน
ให้เป็นหมื่นสื่อสารวิลาศ ๗ ตำลึง ขอพระราชทาน

กระทรวงมหาดไทย

ที่ ๒๖๖/๒๔๘

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๖

ด้วยกรมหลวงต่างกรมทูลถวายหนังสือมาว่า ได้รับหนังสือของข้าพระพุทธเจ้าที่ ๑๐๒/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๘๕ ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชปฏิทินกับของขวัญปีใหม่ ๒๔๘๖ ของกรมชลประทานเป็นพระราชกุศล ข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว หนังสือกรมชลประทานฉบับนี้ทำขึ้นเพื่อทูลถวายพระราชกุศลเป็นพระราชกุศลเป็นพระราชกุศลเป็น

กระทรวงวัฒนธรรม
รับวันที่ - ๒ ม.ค. ๒๕๓๒

ที่ ๒๑๕๘

๒๓ ธันวาคม ๒๕๓๑

พนักงานอัยการกรุงเทพมหานคร
ฝ่ายที่ ๑ ขอให้ส่งสำเนาหนังสือ
สัญญาแลกเปลี่ยนพระราชทาน ตาม
ใส่เกล้าฯ ถวายหนังสือปกแดงกับพวก
ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๐ ลงวันที่ ตาม
สำเนาหนังสือที่พระคลังข้างที่
ฝ่ายกฎหมายกับของข้าราชการ
ที่ เรื่อง ให้ปล่อยตัว
ขังอยู่ในศาล เป็นพระตำหนัก
หนังสือฉบับ
กล่าวว่า ศาลจะเอากำหนดในหนังสือ
แต่ความตอนต้นพระคลังข้างที่
เหมือนว่าเสียหาย ใส่เกล้าฯ

ขอแสดงความ

กรมหมอความไทย
รับที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๗๕

๒๓๗๕

ที่ ๒๓๗๕/๑๐๕๑๔ พนักงานอัยการกรมหมื่นปราบปรปักษ์
วันที่ ๑ มกราคม ๑๓๐๐ ศักราช ๑๒๖

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่มาที่กรมขุนสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๒๐๖๕/๑๐๕๑๔ ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปีมะ
สำเนาหนังสือที่พยาคหารของเขมนครัฐไปมา
กับหมอสี่เอเปลเลกสัน-ไวล์สะบุลลอนก่อน
เรื่องหมอแกนปศาลเมืองพระตะบองใช่อยู่ที่
ที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศสมาหรือ หมายเลข
เดือนปีนั้นว่าหมอแกเป็นเหมือนหนึ่งเช่น แต่
ก็ไม่ต่อสู้ในข้อที่ศาลเมืองพระตะบองสั่งอำนาจ
ศาลว่า รับจะยอกตำบลที่อยู่ในนั้นตก
ลงหรือที่เขาสั่งว่าอยู่แห่งใด

ขอแสดงความนับถือ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ - ๒ มิ.ค. ๒๕๔๖
๒๓๖๕

ที่ มท ๐๒๐๑.๖/๒๕๔๖ พนักงานจำหน่ายหนังสือ
วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๖ ถึงนายกสมาคม
ชมรมนักอ่านทั่วประเทศ

ด้วยกรมการปกครองได้จัดทำหนังสือที่ระลึก
ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ของกรมการปกครอง
ขึ้น ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๖ นี้ ซึ่งเป็นหนังสือ
ที่รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครองในอดีต
ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็น
ประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน
นักศึกษา และประชาชนทั่วไป กรมการปกครอง
จึงได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกดังกล่าวขึ้น
จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อแจกจ่ายให้แก่
หน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศ ในการนี้ กรมการ
ปกครองขอความร่วมมือจากท่านในฐานะ
ผู้นำชุมชนในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน
ในชุมชนของท่านได้ทราบข่าวการจัดพิมพ์
หนังสือที่ระลึกดังกล่าว และหากประชาชน
ในชุมชนของท่านประสงค์จะขอรับหนังสือ
ที่ระลึกดังกล่าว ขอให้ติดต่อที่ กรมการปกครอง
ถนนอัษฎางค์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
๑๐๒๐๐ ภายในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๖
จักขอบคุณยิ่ง

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๖ ม.ค. ๒๕๒๐

สำนักพิมพ์แสงอรุณวิทยาการกรุงเทพฯ
วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๙
หมายเลขที่ ๔๗๓

กระทรวงมหาดไทย

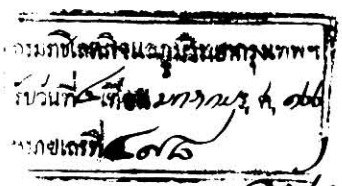

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๖ ม.ค. ๒๕๓๐
๖๓๗๕๑

ที่ ๒๗๒/๑๗๐๕ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐

เรื่อง พระราชทานพระบรมราโชวาท

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๔๑๐๔/๑๐๕๔๐ ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๙ ตอบเรื่องที่จะถวายพระบรมราโชวาทในการรับราชการมาถวายพระบรมราชโองการ ว่าเพื่อจะได้ให้พระบรมราโชวาทนั้นไปปรับราชการในตำแหน่งที่ทั้งสองปฏิบัติอยู่ที่เมืองแพร่แล้วนั้น ทรงแล้ว ที่จะทรงพระราชทานนั้นเห็นว่าจะไม่ต้องมีอีกแล้ว เพราะเข้าใจว่าผู้ที่ไปปฏิบัติอยู่ที่เมืองแพร่ยังได้รับพระบรมราโชวาทในการรับราชการมาแล้วลงมาว่าการที่ทั้งสองจะกลับมารับราชการในกรมการพัฒนาชุมชน

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๔ ม.ค.
๖๓๗๕๗

ที่ ๒๗๗ / ๑๗๐๘ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๓ มกราคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยกรม
พลตั้งข้างที่แจ้งว่า ที่สวนของพลตั้งข้างที่ๆ
ปลูกอยู่ในคลองดำเนินสดวกแขวงเมืองราชบุรีซึ่งได้
จัดให้เช่าสืบมาไม่เคยเสียค่าอากรสมพัดสรมาแต่
เดิม ในศก ๑๒๒ นี้ผู้เช่าพากันมาร้องว่าเจ้าพนัก
งานสรรพากรมณฑลราชบุรีได้มาเรียกร้องจะให้เสีย
อากรสมพัดสร

เห็นว่าที่สวนของพลตั้งข้างที่ในกรุงเทพฯ
เคยยกเว้นไม่ต้องเสียค่าอากรแลสมพัดสรมีที่
สวนปะทุมวันเป็นต้น ที่ไม่ให้กรมสรรพากร
เรียวข้าว กรมพลตั้งข้างที่จัดการเอง ที่สวน
ในคลองดำเนินสดวกนี้ก็เป็นชนิดเดียวกัน
ต่างแต่ในกรุงกับหัวเมืองเท่านั้น ให้กระทรวง
มหาดไทยมีคำสั่งให้ยกเว้นเงินค่าอากรสมพัด
สรแก่สวนพลตั้งข้างที่ซึ่งไม่เคยเสียอากร
+ ตามหัวเมืองให้

เป็นไปอย่างเสียวกันกับที่สวนประทุมวัน
นั้นเลิก

หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๑๘ ม.ค. ๒๕๖๗

๒๕๔๔

ที่ ๒๘๕/๑๗๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๖๑

ด้วยเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๖๐ ข้าพเจ้าได้ส่งหนังสือที่ ๒๘๔/๑๗๒ ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๖๐ ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ขอให้ทรงตรวจแก้ไขคำอธิบายเรื่องการเก็บภาษีอากรของเจ้าพนักงานต่างๆ ซึ่งได้ถูกกะการณ์ยังมิได้ทรงตรวจแก้ไขเสร็จ ข้าพเจ้าจึงขอส่งคำอธิบายนั้นมาเพื่อเปลี่ยนเป็นของใหม่ ขอให้ทรงตรวจแก้ไขตามที่ทรงเห็นสมควร

ขอแสดงความนับถือ

กระทรวงมหาดไทย

๒๕๔๘

ที่ ๖๗/๑๗๑๔

พณฯ นั่งจักรกลีมหาปกาศก.
วันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ. ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๓๔๕/๑๗๐๗ ลงวันที่ ๖
เดือนนี้ ขออนุญาตให้ทำยางพงษ์ฟื้น-
พัฒนจับจองที่ดินตำบลทับกวางฝั่ง ๓๒๐
ตวันออกแห่งทางรถไฟแขวงเมืองสระ
บุรีเพื่อจะได้ปลูกต้นผลไม้ให้มีประโยชน์
ขึ้น มีกำหนดที่ดินยาวตามทางรถไฟ
เหนือแก่งคอยห้ามลำคลองหรือลำน้อย
กระบอกไปตามทางรถไฟ ๒๐๐ เส้น-
ยืนจากหน่ารถไฟชื่อเมืองตอกไปข้างออก
ไปทางตวันออก ๘๐ เส้นถึงแผนที่ส่ง
มาให้ดูนั้น ทางแล้ว มีความสงสัย
อยู่แต่ว่าจองเช่นนี้ มีกำหนดทางจอง
เหมือนที่นาฤาไม่ ถ้าไม่เป็นว่าได้จองไว้
ครั้งหนึ่งแล้ว ถึงไม่ทำอะไรอยู่เท่าใดๆ
ก็ได้

ก็ได้เป็นเจ้าของอยู่ ผู้อื่นไปทำอะไร
ไม่ได้ในที่นั้นดังนี้แล้ว ก็ให้อนุญาต ฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๗ ม.ค. ๒๕ ๑๒๗
๒๕๕๕

POLICE DEPARTMENT
RECEIVED
CASE NO. 11.1.02
DATE 11.10.94
MAHATHAI

ที่ ๒๗๗/๑๗๑๕

พณฯ นั่งจักรกรมมหาปราสาท

วันที่ ๕ มกราคม ร.ศ. ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ. ด้วย
ได้รับหนังสือ ที่ ๓๔๖/๑๗๗๕ ลงวันที่ ๖ เดือน
นี้ ว่าพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตาเดชยื่นเรื่อง
ราวขอเช่าทำป่าไม้ขอนสักในเขตรเชียง
เมืองน่าน แต่ไม้ที่ทานตายยืนต้นอยู่
ในป่าน้ำว้าซึ่งยังไม่มีผู้ใดรับเช่าทำ ขอรับ
เช่าทำมีกำหนด ๖ ปี เธอได้ปฤกษาเจ้า
กรมป่าไม้เห็นควรอนุญาตเรื่องเนื้อ
ที่ป่าตามแบบอย่างที่กรมป่าไม้ได้เคย
จัดมา คือทิศเหนือในเนื้อที่ซึ่งได้ตั้ง
แต่น้ำในลงสู่น้ำว้าเป็นเขตร ทิศใต้
พ้นแดนตอนเหนือนครน่านเป็นเขตร
ทิศตวันตก น้ำน่านเป็นเขตร ทิศตวัน
ออกเขตรแดนระหว่างน้ำน่านกับน้ำเชียง
นั้น ทราบแล้ว อนุญาต #

หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๑๗ ส.ค. ๒๕๖๒

๒๕๔๗

ที่ ๒๘/๑๗๕๖ พนักงานอัยการประจำศาล
วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๔๗ ๑๖/๒๗๕๖

เรื่อง การหลอกลวงทำให้หญิงสาวตายโดยไม่เจตนา

เรียน ผู้ช่วยอัยการสูงสุด

ตามที่ท่านได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าตรวจสำนวนการสอบสวนคดีนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ส่งมาเพื่อขอให้พิจารณาสั่งฟ้องนายสมชาย ใจดี ในข้อหาว่าได้กระทำการหลอกลวงหญิงสาวชื่อ ศรีสุดา ใจงาม ให้ตายโดยไม่เจตนา ข้าพเจ้าได้ตรวจสำนวนแล้ว เห็นว่าการกระทำของนายสมชายเป็นการกระทำที่ประมาทเลินเล่อ ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๐ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๕๙ ความเห็นของข้าพเจ้าเป็นดังนี้

(ลงชื่อ) ...

กระทรวงมหาดไทย

๖๘๙

ที่ ๖๙๕/๑๗๑๗ พระที่นั่งจักรกฤษมหาปราสาท
วันที่ ๔ มกราคม ร.ศ.๑๐๐ สังกาศ ๑๒๔๓

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับ-หนังสือที่ ๓๕๐/๑๐๗๖ ลงวันที่ ๗
เดือนนี้ ขออนุญาตต่อสัญญาบัตรเจ้าหน้า
ที่ไม้กระดาษตำบลศรีมหาราชให้เจ้า
พระยาสุรศักดิ์มนตรี ผู้อำนวยการบริ-
ษัทศรีมหาราช[๓๒๒]ปักหมุดเขตรบที่
ตวันออกตั้งแต่คลองบางโปรงเป็นเขตร
ทิศตวันตกแต่บ้านจอมเทียน[๓๒๓]เป็นเขตร
ทิศเหนือแต่เทพนครเป็นเขตร ทิศใต้
แต่แหลมฉบังเป็นเขตร ตั้งแต่วันที่-
๒๖ มกราคม ค.ศ.๑๒๖ นี้เป็นต้นไปมีกำ-
หนด ๕ ปีนั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

กระทรวงมหาดไทย

๖๕๔๔

ที่ ๖๕๖/๑๗๖๔ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๗๖

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๕๒/๑๐๕๖ ลงวันที่ ๔ ขอให้พระยาศาลสงครามที่ให้ไปเป็นปลัดมณฑลปราจีนบวรเงินเดือนชั้นที่ ๒ เดือนละ ๒๐๐ บาท ในตำแหน่งปลัดมณฑลปราจีนบุรี ตั้งแต่วันที่ได้เปลี่ยนตำแหน่งนั้นมาแล้ว อนุญาต

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

๑๗๕๕

ที่ ๒๔๔ พระที่นั่งอัครสมาคมมหาปราสาท

๑๗ กรกฎาคม ๒๔๕๕

วันที่ ๑๓ มกราคม ร.ศ.๑๓๑ ก่อนไก่ขันครั้งที่ ๒ ๒๕ นาฬิกา ๓๐ นาที ฝ่ายหน้าพลทหารเวรประจำพระที่นั่งอัครสมาคมมหาปราสาท ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๓๔๔/๑๑๖๔ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๑๑๖ แต่ตื่นฟังกลองยามที่ศาลยุติธรรมแขวงเมือง แลตื่นฟังกลองที่หลวงพิเคราะห์มหาดเล็กเวรประจำวัน ฟังกลองไทยอ่ายแขกล่าแพลเมืองพิษณุโลกอยู่ในทางเดียวกันนั้น ได้ยินเสียงลมพัดกรูเข้ามาเป็นครั้งคราว ครั้นเวลาประมาณ ๒๕ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้ยินเสียงแขกล่าแพลเมืองพิษณุโลกตีกลองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ได้ยินตลอดไปจนสิ้นยาม ได้ตรวจดูข้อความตลอดแล้ว เห็นว่าคำฟ้องกับคำของศาลได้ฟ้องกันโดยทางพิจารณาถูกต้องตามบทกฎหมายแล้ว อนุญาต

ไกรสี

ลงไทยอ้ายแขกล่ามเหล่ะ ฟ้อจำคุกตลอด
ชีวิตรตามคำฟ้องนั่น

เสรีเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๖ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๔๖๔

ที่ ๖๔๕
๑๗๔๔

หนังสือกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

วันที่ ๕ มกราคม ๑๐๔ ถึงกรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงมหาดไทย ลับที่ กม ๒๑๓๙/๑๑๘๖ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่าได้มีโทรเลขชี้แจงไปยังพระยาราชสัมภาร ในการที่จะปฏิบัติตามสัญญาทูตกับกรมหลวงเทวะวงษ์ เรื่องที่จะห้ามคนของกงสุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบองขึ้นไปปล้นบ้านชาวเมืองอุดงมีชัยนั้น ทราบแล้ว

เมื่อสิ้นวันที่ ๓ ได้พบกรมหลวงเทวะวงษ์ทูตกันด้วยการอื่นๆ เสร็จแล้ว กรมหลวงเทวะวงษ์ว่า พระยาราชสัมภารจะต้องหนีราชการเสียก่อน ได้ความว่าหนีราชการเสียนั้นอย่างไร กรมหลวงเทวะวงษ์อธิบายว่า

ต่อ

สิ[๓๒๔]ให้พูดนมนาตามเป็นปากตำรับไว้
แต่หากได้เสาะสงพูดกันด้วยเรื่องนี้
ลเอียดไม่ เหตุเหตุว่ากรมท่าแจ้ง
มาเป็นแต่หยาบๆ ข้อที่ควรจะทำอย่าง
ไรนั้น จะได้พูดแก่บาดหลวง ก็เรอ
ทุพยาศรีไปฟังความเห็นกรมหลวง
เทวะวงษ์ว่าควรเสาะเรื่องความ
รู้แต่ก่อนๆ ตามที่กรมหลวงเทวะ
วงษ์เห็นให้เข้าใจมาประกอบความคิด
เห็นจะดี เพราะท่านสงสัยกรมหลวง
เทวะวงษ์พูดกันกับอุปทูตฝรั่งเศสนั้น
ดูเหมือนเขายังจะคงยืนยันให้เข้าถวาย
แลทำสัญญาโดยไม่ได้ผ่อนปรนเป็นหัวมัน[๓๒๕]
เสียก่อน แล้วจึงจะยอมผ่อนผันให้
เข้า ซึ่งเป็นการที่เสาะหาไม่ได้
แต่เพราะจะยืนยันเสียงกันไปเปล่าๆ
กรมหลวงเทวะวงษ์จึงคิดจะให้เข้าผ่อน
แต่

แต่ฝ่ายเดียว เมื่อทางศิลาวรณ์ใบปิดร่อง
รอยอ่านแล้วได้ลิดเกย ก็ยังลงโทษ
ยกดีกัน เห็นว่าเป็นความคิดชอบกลอยู่ฯ

สนิทวงศ์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๐ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๒๔๙๔

๒๑ มกราคม ๑๑๓
๕๓๕

ที่ ๒๕๖/๑๗๕๔ พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือที่ ๕๕/๔๗๑ ลงวันที่ ๒ มกราคมนี้ ส่งร่างประกาศเก็บภาคหลวงสัปกมณฑลชุมพรและมณฑลนครศรีธรรมราชที่ได้เปลี่ยนวิธีเก็บเป็นเงินเหรียญให้เก็บเป็นเงินบาท มาขออนุญาตออกเป็นประกาศสำหรับการเก็บภาคหลงสัปกมณฑลชุมพรและมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นเงินบาทสืบไปนั้น ทราบแล้ว อนุญาตให้ออกประกาศตามร่างที่ส่งมานั้นได้แล้ว

สนามหลวง

๒๓ มกราคม ๑๑๖
๕๓๘

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๑ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๔๐๘๐

ที่ ๔๒/๑๓๖๐ พระที่นั่งจักรีมหปราสาท
วันที่ ๒๐ มกราคม ขัตนิกสันพุทธศักราช
สังกมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับจดหมาย ที่ ๕๖/๔๑๔ ลงวันวานนี้
เรื่องกับตันแอนเดอเซนมอบสิ่งของ
ให้บริษัทวิศเอเชียติกเป็นผู้จัดการ-
ตรวจเก็บเงินภาษีศุลกากร ๓๒๖
ซึ่งได้รับอนุญาตไปแล้ว บัดนี้ทราบเรื่องแล้ว
ราชบัณฑิตยสภาตรวจเรื่องนี้ต่อ
ไปอีกปีหนึ่ง เธอเห็นว่าไม่มีเหตุขัด
ขวางอย่างใดๆ ขออนุญาตออกราชบัณฑิต
ให้ตามที่ขอนั้น ทราบแล้วอนุญาตฯ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๓
๒๕๔๑

ที่ ๔๗ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
๑๗๕๗ วันที่๒๑ มกราคม ตรีนิกสัมฤทธิศก๑๒๒

สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕๗ ๑๑๒๐๖ ลงวันที่นี้
เรื่องพระเจ้าวรวงษ์เธอฯ ขออนุญาตจับจอง
ที่ดินตำบลท้ายกวางแขวงเมืองสระบุรี ว่า
ขอจับจองปักหมดทดจองเหมือนอย่างจับ
จองที่นาบ้าน ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

ระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๔๑๑

ที่ ๒๕๐ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
๑๗๓ วันที่ ๒๔ มกราคม ร.ศ. ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ถวายใบบอกกระทรวงพระคลังมหา-
สมบัติมาว่าถวายเรื่องจะเลิกการออก
ตราภูมิ ได้สั่งลำเนาหนังสือมาให้เธอดู
ถวายบัดนี้แล้ว

เรื่องตราภูมินี้ได้เห็นอยู่ในรายงาน
ปรึกษาในการประชุมเทศาภิบาลได้ตกลง
เป็นประการอย่างไร ที่กระทรวงพระคลัง
ว่าน่าจะมีเป็นการจำเป็นทั้งสิ้น แต่คิดไป
เพียงเลิกเสีย ต่อปีผู้มาว่าจึงจะคิดต่อ
บางทีกระทรวงมหาดไทยจะได้คิดไว้แล้ว
จึงขอหารือ

ที่ ๒๕๑/๒๔๘๖

ที่ ๒๕๑/๒๔๘๖ พระที่นั่งจักรกฤษณมหาปราสาท
วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๘๖ ใกล้สิ้นทศวรรษ
สิ่งกรมหลวงดำรงราชนุภาพ
ได้ตอบรับหนังสือปีมะเมียกรมขุนสมมต
อมรพันธุ์ที่ ๒๒๐๓/๑๔๔๗ ลงวันวานนี้
เรื่องฝรั่งเศสสิตะทำกระโจมไฟในลำแม่
น้ำโขง พระตะบองให้เป็นการสดวกแก่
การค้าขาย พระยาคฑาธรองอัญมหาเห็น
ว่าควรเกาะทำเองนั้น ได้ทราบแล้ว
เรื่องกระโจมไฟ ถ้าเขาทำที่เขา-
จะไม่ทำกำมลอกระมัง ถ้าเขาทำกำมลอ ๓๒๗
จะตอบตีกันเขาอยู่ไม่รู้แล้ว ถ้าลืบ-
ดูว่าบ้านเมืองเขาทำอย่างไร ถ้าทำเป็น-
เหล็กหลายมันคงมาแต่นอก เราจะ
ซื้อเอาจากเขาทำให้มันเหมือนกันเป็น.
ดีฟิมพรู้แล้วกันไป ถ้าเขาว่าเขาทำกำ
มลอ ก็เป็นการง่ายแก่เรา

ที่ ๒๗๖/๒๔๐๙ หอพระสมุดวชิรญาณ
วันที่ ๒๕ มกราคม ร.ศ.๑๒๘ ๑๒๙

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ได้ขอยืมหนังสือพิมพ์ไทยเล่มนี้ไปแล้ว
ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เดือนนี้ ยังมาถึงกรมขุน
สมมตอมรพันธุ์ ว่าเสด็จขึ้นไปทรง
ประชุมหนังสือเจ้านครลำปางยังไม่ทันได้
ต่อกระทรวงมหาดไทยร้องว่าผลประ-
โยชน์ที่ได้ตัวปู่ไม่เป็นเพราะต้อง[๓๒๘]
ออกทุนรอนส่วนตัวอุดหนุนเลี้ยง
จานเมื่อครั้งเสด็จลาจลเป็นตาขัด
สนสิ้นของเงินค่าตอชื้นเป็นส่วนของ[๓๒๙]
หลวงหาเป็นอันอ้างส่วนนั้นเป็น
ของส่วนตัวแต่ ศก ๑๒๖ ปีชวดจัต
ศก ๑๒๘ รวม ๓ ปีนั้น ได้ทำหนังสือ
เหมือนเจ้าพญาวงษ์หาได้ไม่ที่

การเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองอยู่
ให้กำหนดให้เสียเป็นจำนวนเงินปี
ละ ๑๘๐,๐๐๐ บาท จะเบิกเป็นรายเดือน
ๆ ละเท่าๆ กันเดือนก็ได้ ตามแต่จะได้เป็นการขัดข้องแก่
การเบิกจ่าย

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๑ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๒
๖๖๐๐๓

ที่ ๒๙๓/๑๘๑๔ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ มกราคม ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๖๕/๑๑๘๓ ลงวัน
ที่ ๒๗ เดือนนี้ ขออนุญาตยกเว้นการเก็บ
เงินค่าแรงแทนเกณฑ์จำนวนศก ๑๒๑ –
ให้แก่ราษฎรในเมืองเดิมซึ่งได้กะเกณฑ์
มาใช้ราชการในเมืองคาจลาจล รวม ๘๔๓ –
คนไว้ศกหนึ่งเพื่อบำรุงน้ำใจนั้น อนุ
ญาตแล้ว

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ -๓ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๒
๒๕๕๕

ที่ ๒๙๒/๑๔๑๖ พระที่นั่งจักรกรีฑมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือที่ ๓๖๙/๑๑๖๒ ลงวันที่ ๒๙ เดือน
นี้ ขออนุญาตให้พระยาศรีสังหนาทเลขานุการ
เลื่อนในตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองแพร่ –
เดือนละ ๖๐๐ บาท ตั้งแต่วันวาคมศก ๑๒๒
นี้เป็นต้นไป ตามที่พระยาสุรสีห์ศักดิ์
ชี้แจงมาแลว่าปีนี้อยู่ในงบประมาณแล้วนั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

สมเด็จ

กระทรวงมหาดไทย
รับจุนที่ - ๓ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๒
๖๑๐๐๐

ที่ ๒๙/๑๔๑๔ พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ มกราคม ๑๐๔ ศก ๑๑๖

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๖๒ ลงวันที่ ๒๖ ๑๑๔๗ ศก เสนอมานั้น เรื่องพระยาสุรเสนาธิบดีศักดิ์ขอให้หาคนขึ้นไปเปลี่ยนหลวงไชยอาญา[๓๓๐] - เธอเห็นควรให้หม่อมราชวงศ์สายหยุด[๓๓๑] ซึ่งรับราชการอยู่ในมณฑลพายัพแล้ว - เพราะยังหาตัวราชการในกรุงเทพฯ ไม่ได้ ขออนุญาตให้หม่อมราชวงศ์สายหยุดกลับที่ทำหลวงอยู่การมณฑลพายัพ ให้หลวงไชยอาญาที่พนักงานอัยการเลื่อนกลับกรุงเทพฯ นั้น ทราบแล้ว หม่อมราชวงศ์สายหยุดนี้ก็ดีกว่าจะยังใหม่นัก ขอให้ตรวจตรองดูอีกสักหน่อย แต่คนเท่านั้นใช้ไม่ได้ต้องเปลี่ยน ๆ

สยามินทร์

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๓ ก.ค. ๒๕
๖๖๐๐๔

ที่ ๒๙๕/๒๕๔๔ พลีนังจักรกฤษณมหาปราสาท
วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๔๔

เรื่อง กราบทูลเกล้าฯ ถวายรายงานการปฏิบัติงานตามพระราชดำริ

กราบทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ด้วยข้าพเจ้าได้รับหนังสือที่ สม ๐๐๐๑/๑๑๕๐ ลงวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ที่ด้วยเรื่องเพลิงไหม้บ้านเรือนราษฎรที่ตำบลตลาดใหม่ เมืองนะเชิงเทรา ว่าในคณะที่ไปกำกับเพลิงไหม้พบพลตำรวจสงครามปลัดเทศาภิบาลพร้อมด้วยข้าราชการได้แบ่งปันน้ำที่ช่วยกันกับเพลิงและช่วยป้องกันทรัพย์สินของราษฎรมิให้เป็นอันตรายไปในการที่จะปิดล้อมจับกุมผู้ต้องหาด้วยนั้น ทราบแล้ว เรื่องนี้ได้เห็นหนังสือพิมพ์ลงข่าวมาแล้ว ที่ตรวจตราดังนี้ เป็นการดีแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

กระทรวงมหาดไทย

หม่อมฉันก็เหมือนอย่างดวง เสียดายอยู่
ออกประทานบัตรเหมืองแร่ให้ไปแล้ว
แต่จะทำ หรือ ทางบริษัทอนุญาต ก็ไม่

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๐ เม.ย. ๒๒
๖๖๔๗๕

ที่ ๔๔/๑๘๖๐

ทหารพันจักรกรีมหาปราสาท.

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๕๘/๕๔๔ ลงวันวานนี้ ขอหนังสือประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกในเขตเมืองหนองบัว ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเขาเขียว เนื้อที่ประมาณ ๒๓ ไร่ ๒ งาน ๑๐ ตารางวา มีกำหนดเวลา ๑๐ ปี ๑ ฉบับ ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ อำเภอเขาเขียว เนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่

สิน ทำตำบลปงใต้ อำเภอเมือง เนื้อที่
ดิน ๒๖๕ ไร่ มีกำหนด ๒๐ ปี (๘) ชิน กัว
ทำตำบลปงเหนือ อำเภอเมือง เนื้อที่ดิน
๒๓๘ ไร่ มีกำหนด ๒๐ ปี (๙) ชิน อาชิน
ทำตำบลปางยนใต้ อำเภอเมือง เนื้อที่
ดิน ๕ ไร่ มีกำหนด ๕ ปี (๑๐) ชิน ลออ
ทำตำบลเหมืด อำเภอเมือง เนื้อที่ดิน ๑๕
ไร่ มีกำหนด ๑๐ ปี (๑๑) เจ๊ะ ฝง ทำตำบล
ปูตำ อำเภอเมือง เนื้อที่ดิน ๒๕ ไร่
มีกำหนด ๒๐ ปี ซึ่งทำนองรายโดน
กล่าวข้างต้นสวน เห็นว่าไม่เป็นการขัด
ข้องประการใดนั้น ตามที่เสนอ

มา ด้วย

ก.พ.

๒๖๑๔

ที่ ๓๐๑/๑๔๕๐ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๐

สังเกตหลวงดำรงราชนุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือปีมาฬีกรมพระสมมตอมร
พันธุ์ ที่ ๖๒๘๙/๒๐๓๔ ลงวันวานนี้ สั่ง
สำเนาให้ทราบเรื่องปีมาฬีกับพยายมยมทูต
ว่าด้วยการที่พยายมยมทูตมีหนังสือ
ได้ตอบกับกงซุลฝรั่งเศสว่าด้วยเรื่อง
วันตาซึ่งฝรั่งเศสว่าเป็นคนในบังคับ
ของฝรั่งเศสนั้น ทราบแล้ว เห็นใจว่า
พยายมยมทูตนั้นใจจะเสียว่า คนนี้
ก่อนเป็นแต่อ้าย ๓ คนนี้เป็นพยานฟังไม่ได้
ได้สวน เพราะไม่ใช่คดีของตัวพยาน แต่
ตามที่พูดนั้นมันเสียๆ อยู่ในใจ แต่เห็น
เหมือนจะพูดกันเข้าใจ

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๑๒ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๒
๖๗๐๔๑

ที่ ๔๕
๑๔๕๖

ที่เมืองจันทบุรี

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตำแหน่งที่ ๑
รับหนังสือที่ ๕๔/๕๕ ลงวันวานนี้ ขอผู
ญาตออกอาชญาบัตรให้ปืนสเตอแลงเฟ
มัดเตอร์ แลปสเตอ ซ้าซอ เปอศ ๓๓๕ คนในบั
ญชีอังกฤษตรวจหาแร่เมืองภูเขียว เมือง
ตาฝ เมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า เมืองพังงา
เมืองภูเก็จ รวม ๖ เมือง เป็นอาชญาบัตร ๑๖
ฉบับ แยกเมืองกันคนละฉบับนั้น ทราบแล้ว
อนุญาต

เวริวิเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๑๓ ก.พ. ร.ศ ๑๒๒
๖๗๑๔๖

ที่ ๓๐๒๕๐ พ่อพี่นั่งจักรกลีมหาปราสาท
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๑๐๔ สันทางศักราช ๑๒๒
ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
กรมหลวงเทวงษสังฆปริณายกวัดบวร
กลางแลอื่น ๆ ซึ่งในสังฆมาให้ทราบ
ด้วย

การที่จะประพฤติให้เป็นความ
ที่ของเมืองที่เป็นกลางไม่สังฆนัก
การที่ผ่อนประกาศดังเช่นนี้ ก็ดีอยู่
เชื่อว่าจะไม่มีผ่ายใดผ่ายหนึ่งมาว่า
ใครเมืองเรา เพราะเหตุว่าเป็นกลาง
อาใครก็ไม่ได้กำลังอันใด แต่ที่คิด
ถึงพวกชาวณาเขตรบกวน ก็มีอยู่
มาก จึงบอกมาให้รู้เหตุผลดังนี้
ได้คิดสำเนาหนังสือตอบกรมหลวง
เทวงษสังฆมาด้วย

สยามินทร์

๖๗๘๓

ที่ ๓๐๓/๒๙๖๓

พระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม
(ฉบับที่ ๔๐) พุทธศักราช ๒๕๔๓

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓
เป็นปีที่ ๕๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้ตราขึ้นโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๒๔ ก ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๒ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘๖ วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๔๐) พุทธศักราช ๒๕๔๓"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๓ เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗ (๑๐) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๐) การขายหรือให้เช่าซื้อทรัพย์สินซึ่งมิใช่อสังหาริมทรัพย์ ในอัตราร้อยละ ๒ ของราคาขายหรือราคาที่ให้เช่าซื้อ แล้วแต่กรณี"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ก) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ข) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ค) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๔) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๔) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ง) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๕) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๕) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (จ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๖) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๖) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฉ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๗) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๗) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ช) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๘) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๘) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ซ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๙) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๙) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฌ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๐) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๐) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ญ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๑) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๑) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฎ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๒) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๒) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฏ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๓) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๓) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฐ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๔) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๔) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฑ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๕) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๕) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฒ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๑๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๖) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๖) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ณ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๗) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๗) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ด) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๘) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๘) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ต) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๑๙) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๑๙) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ถ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๐) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๐) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ท) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๑) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๑) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ธ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๒) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๒) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (น) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๓) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๓) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (บ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๔) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๔) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ป) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๕) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๕) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ผ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๒๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๖) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๖) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฝ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๗) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๗) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (พ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๘) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๘) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฟ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๒๙) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๒๙) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ภ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๐) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๐) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ม) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๑) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๑) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ย) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๒) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๒) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ร) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๓) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๓) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ล) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๔) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๔) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ว) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๕) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๕) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ศ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๓๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๖) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๖) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ส) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๔๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๗) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๗) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ห) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๔๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๘) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๘) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฬ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๔๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๓๙) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓๙) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (อ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๔๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๔๐) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่ม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ ๓๓) พุทธศักราช ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๔๐) ในกรณีที่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา ๘๑ (๑) (ฮ) ให้ยื่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้นเดือนภาษีที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม"

มาตรา ๔๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๐/๑ (๔๑) แห่งประมวลรัษฎากร ว่าด้วยภาษีมูลค่าเพิ่

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๕ ก.พ. ๒๔๗๒
๖๙๘๔

ที่ ๓๐๔/๑๘๑๓

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๕ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๖
๖๗๖๗

ที่ ๓๐๖/๑๔๘๒ พระที่นั่งจักรกรีฑมหาปราสาท
วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ จันทรคติ สัปตศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้
รับหนังสือมีมาที่กรมราชเลขานุการ
ที่ ๒๓๖๕/๑๖๒๕ ลงวันวานนี้ ว่าพระสุรสีห์
วิสิษฐศักดิ์มีบอกมาเรื่องศาลต่างประเทศ
ออกหมายจับตัวน้อยปกซึ่งคนในบังคับ
อังกฤษฟ้องได้ที่เมืองแพร่แล้วส่งมาที่
เมืองเชียงใหม่ พระสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์
ได้ความว่า น้อยปกคนนี้เป็นตัว
สำคัญ ๓๓๗ ตามพยานหลักฐานที่ได้ทำการจลาจล
ต่อสู้เมืองเชียงใหม่แล้วไปตั้งเมืองฝาง พระ
สุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ได้ให้จำไว้มั่นคง
กับให้สืบจับตัวน้อยใจมาซึ่งเป็นพี่น้อง
กับน้อยปกด้วยอีกต่อไป เธอได้ปรึกษา
เสร็จตอบไปว่า การที่จะได้สอบสวนสืบเสาะ
ตามเก่า เกรงว่าจะพยานไม่ได้ แต่
ควรให้ได้สอบสวนสืบเสาะที่เกี่ยวกับการจลาจล
ศาล

คดีเมืองเพชรด้วยนั้น ทราบแล้ว

นึกวิตกไปว่าการเคร่งครัดในทางความตามลัทธิอังกฤษ[๓๓๘] ซึ่งเข้าแผ่นดินได้ระแพ้พวกชนนางจนต้องให้แมกนาคาตปีกำหนดเรื่องจับผู้จับคนหลายร้อยปีมาแล้วนั้น จะใช้เคร่งครัดในเมืองไทยนักยังไม่ได้ ถึงในเขตรแดนอังกฤษที่ได้ใหม่ๆ ก็เห็นจะยังไม่สู้ใช้เคร่งครัดนัก การจับคนผิดโทษประทุษร้ายต่อแผ่นดินล่วงมาหลายคน จะหาพยานสืบไม่ได้ ต้องปล่อยเสีย ผู้ที่ต้องปล่อยนั้น ยากที่จะให้รู้สึกว่าเขาถือกฎหมายอันเคร่งครัด ด้วยรักความยุติธรรม แล้วจะไม่มีความนวดหวั่นว่ายังจะเป็นธรรมเนียมเก่าหลุดออกไปก่อเหตุอะไรขึ้นได้จะเป็นความลำบาก เข้าใจว่าพยานนี้เป็นคนไทย ลูกก็จะเกิดในเมืองไทย

ไทย เรียนไว้แต่จะไปชุบเลี้ยงตัวมาใหม่
อย่างไร ถ้าเป็นคนในบังคับอังกฤษจะต้อง
ระวังเรื่องพยานมาก ถ้าเป็นคนในบังคับ
ไทยเห็นจะต้องเอาความสงบเรียบร้อย
ในบ้านเมืองเป็นใหญ่กว่าทางความ#

หอสมุดแห่งชาติ
รับไว้ที่ ๒๖ มกราคม ร.ศ. ๑๒๓

๒๘๓๔

ที่ ๓๐๙
๑๘๘๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๐๔ ศกนี้ ๗๖
ข้าพเจ้าหลวงดำรงราชานุภาพ ตรวจตั๋วบ-
หนังสือมาหักบาญชีสมบัติตามบาญชีที่ ๓๒๔๓
ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ เป็นเงินรวมทั้งสิ้น
๗๑๒๐๐ บาท ส่งรับพันชักชั่งลับในการถูก
เกณฑ์บางทีของสังเจ้าพระยาวรวงศ์ฯ-
ตั๋วกากเปื่อยเพราะปนคงลำบาก ชั่งเองเห็น
ควรจะใช้ไม่ได้ เพราะเหตุว่าตั๋วนี้ตามความว่า ชั่ง
ฝ่ายสับปะรดเป็นตัวประกันหนักเกินกำลัง
แต่ตัวพาหนะนั้นถูกเกณฑ์มาใช้ราชการเช่น
นี้ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เอง ใช้เสมอไปจะอ้างว่า
พ้นกำลังหาได้ไม่ ตามที่ตั๋วสับปะรด ๑๗-
เพราะเหตุที่ตายนั้นใช้การหนักเกินกำลังหรือไม่ ๒๖
ก็ตามแต่จะเห็นกันตามเหตุการณ์ แต่ตั๋วนี้
เมื่อข้าพเจ้าตรวจดูเห็นว่าตั๋วสับปะรด
ตายเพราะเหตุ ๒ ประการดังนี้ ธรรมดาสัตว์

ใช้ พันท ทบแล้ว ฟ้าดินก็เป็นการสมควร
ที่ แต่เมื่อว่าตามทางที่น่าจะเป็นแล้ว
ผู้ใช้ปกครองว่าพาหนะเป็นสิ่งมีชีวิต
เกณฑ์ ตัวไม่ถึงยี่สิบยังใช้จะปรับทุก
ตัวก็ควร ถึงเกินกำลังก็ใช้ได้ ถึงจะ
ทำจะตายก็ยอม เหตุว่าเขาเป็นแต่
สิ่งพาหนะจะเป็นอันตรายประการใดมิได้
ก็ไม่ต้องใช้ ทำจะตีบัญญัติลงว่ามีชีวิต
จะต้องใช้ ควรจะมีทางสกัดกั้นผู้ที่ใช้
ทารุณ ให้ล่วงพาหนะตายนั้นก็ควรแต่ก่อน
สิ่งจะเป็นประโยชน์ตลอดไปทั้งหลาย
เทอญ

ที่ ๔๔/๑๔๕๐

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ปีกุนเบญจศก ๑๒๓๒

ด้วยราษฎร ๒๕ คน ให้นายสองร้องทุกข์

เรื่องที่นาหลวงตำบลคลองเปรงนั้น เห็น

ว่า ที่นาหลวงในพระคลังข้างที่ในหัวเมือง

ต่างๆ ปันผลประโยชน์เป็นต้นได้มอบให้

ที่นาหลวงเกษตรพิบูลช่วยเป็นธุระเก็บผลค่า

เช่าส่งพระคลังข้างที่ทุกแห่ง ที่นาหลวงใน

พระคลังข้างที่นั้นปันผลประโยชน์ในมณฑล ๓๓๕

กรมหมื่นบูรพพัฒนช่วยเป็นธุระ

ตรวจตราเก็บเงินค่าเช่าส่งพระคลังข้างที่

เหมือนอย่างมณฑลอื่นๆ ที่นาของที่

ราษฎรร้องทุกข์ขออาศัยทำนี้ เห็นว่าที่

ของอื่นๆ ก็ไม่ได้ให้อาศัยย่อมจะต้องเสีย

ค่าเช่าทั้งสิ้น ครั้นจะให้อาศัยก็จะเป็น

การลำบากด้วยไม่เสมอกัน เพราะฉนั้นที่

นาของนี้จะให้อาศัยทำไม่ได้

กระทรวง ...

๖๗๔๐๗

ที่ ๓๑๑/๑๔๐๗ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ตามโทรสารที่...

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ถวายใบบอกขอพระราชทานอนุญาตยก-
เว้นคนซึ่งอยู่ในเขตรางเมืองตากท้อง
ที่อำเภอแม่สอด และอำเภอท้ายตากเฉพาะ
ตำบลท่าระแหงสำหรับผู้ชายที่เป็นคนจีน
คนอพยพโดยมาก ไม่ต้องรับราชการเป็น
ทหารตามข้อบังคับลักษณเกณฑ์ทหาร-
ศก ๑๒๖ ว่าได้ทำสำมโนครัวแล้ว ก็
ไม่มีข้อขัดข้องอย่างใด จึงได้มีตรา-
ตอบอนุญาตไปนั้น ทราบแล้ว อนุญาต...

ราชทรงมหาภไทย

ที่ ๔๑/๑๔๑๓

พลฟ้ามังสักงกรีมหาปภาสาท
วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ตันนิกสันทางศักราช๑๖๖
สังกรมหลวงคำรงราชานุภาพ ด้วยได้
รับหนังสือ ที่ ๖๐/๒๔๓๓ ลงวันมานนี้ ขออนุญาต
ออกประทานปตรงหำเหมืองแร่ดีบุกในแขวง
เมืองภูเก็ต ให้แก่จีนช้ออ หำที่ตำบลอีตำ
อำเภอเมือง เปนเนื้อที่ดิน ๔๘ ไร่ มีกำหนด
๑๐ ปีนับหนึ่ง เนื้อที่ดิน ๕ ไร่ มีกำหนด
๕ ปีนับหนึ่ง ให้จีนลกอันหำตำบลเหล็ก
อำเภอเมือง เนื้อที่ดิน ๑๕ ไร่ มีกำหนด ๖๐ ปี
นั้น มาบแล้ว อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ ก.พ. ร.ศ. ๑๒๒
๖๗๙๓

ที่ ๓๑๕/๑๔๑๕ พนักงานกรมพาณิชย์ส่ง
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ. ด้วย
ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนสมมตอมรพันธ์
ที่ ๒๓๖/๑๒๕๓๒ ลงวันวานนี้ ขออนุญาต
แก้ความในกฎข้อบังคับการทำทะเบียน
หมายตำหนิสัตว์พาหนะข้อ ๑๖ ว่าให้ใช้
ตัวเล่มเสียวกันหลายตำบลได้นั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

สมเด็จฯ

หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๕๓๒

๘๗๘๑

ที่ ๓๑๖/๒๔๑๑ พระที่นั่งจักรมหาปราสาท
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๓๔๓ ลงวันที่ ๑๘
เดือนนี้ ขออนุญาตตั้งข้อบังคับว่าด้วย-
อำนาจลงโทษตำหรวจภูธรอ่างแบบข้อบัง
คับกรมทหารบก ตามร่างที่ส่งมานั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๔๗๒
๖ ๗๘๔

ที่ ๓๑๙/๑๘๑๙ พระที่นั่งจักรกรีฑาปราสาท
วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๑๒๙๐ ๗๙
สังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วย
ได้รับหนังสือปมาที่ กรมพระสมมตอมร
พันธุ์ ที่ ๒๓๖๔/๑๗๕๑ ลงวันวานนี้ ส่ง
ภงงานพระเพทราชาตรัสใช้ไปกับเกวียน
ที่ไปส่งมอบซื้อของเมื่อวันตั้งแต่เมื่อ
นครราชสีมา สังเมื่อขอนแก่นมานั้น
ทราบแล้ว ยังไม่ได้ตรัสกันอย่างไรอยู่
ว่าจะเดินทางไปเท่าใด ให้แต่เท่านั้น
วันเดินกลับเข้าต้องออก ถ้าเป็นเช่นนั้น
กันเข้าใจว่าคงมีงานมาก ๓๔๑

ฯ ๑๐ ๒

ส ดำรงราชานุภาพ

พ.ศ. ๒๑๙ / ๑๙๖๙ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ ๑๑๖
สังกมหลวงห่วงมาชนูภาพ เสนาบดี
กระทรวงมหาดไทย แลกมหลวงนเรศ
วรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ด้วย
ได้รับหนังสือลงชื่อพร้อมกัน หมายเลข
ที่ ๒๘๔/๑๖๕๐ ลงวันที่ ๑๙ เดือนนี้ ส่ง
สำเนาหนังสือสัญญาระหว่างหลวงไสภณ
เพชรัตน์ผู้อำนวยการบริษัทสิมเซ่งหลี กับ
มองซิเออร์ ฮ. อาง์ ซึ่งบริษัทสิมเซ่งหลี
ได้ทำสัญญาเหมาทางหินใช้ของบริษัท
สิมเซ่งหลีให้แก่มองซิเออร์ ฮ. อาง์ นั้นเป็น
บริษัทใหม่ เรอหั่งสองเห็นว่าการที่บริษัท
สิมเซ่งหลีกับมองซิเออร์ ฮ. อาง์จะทำสัญญา
กันนี้ไม่มีการขัดข้องอย่างใด ควรอนุญาต
ให้ทำกันได้ ถ้านันเห็นชอบด้วยแล้วจะได้
เซ็นในท้ายสัญญาในนามของรัฐบาลต่อรัฐบาล
สยามไม่ขัดขวางอย่างใดนั้นทราบแล้ว
อนุญาต

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ ๒๓ ม.ค. ๑๒๔
๒๘๖๔๓

สวนดุสิต ที่ ๓๖๑/๑๔๘ วันที่ ๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับ
หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๓๙๙/๑๖๗๘ ลง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ขออนุญาตต่อสัญญา
ที่ไม่แน่นอนสั่งวันตาย เพราะเป็นเงินเดือน
ปีให้น้องชายสองคนในบังคับอังกฤษ ได้รับ
เช่นทำต่อไปอีก ๖ ปี ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มีนาคม
ศก ๑๒๓ จนถึงวันที่ ๓๐ มีนาคม ศก ๑๒๙
นั้น ทรงพระดำริว่า อนุญาต พระเจ้า

กระทรวงมหาดไทย
รับวันที่ - ๕ มิ.ย. ๒๕๓
๖๘๘๑

สวนคุสิต ที่ ๓๖๒/๒๕๔๑ วันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้ส่ง
หนังสือกระทรวงมหาดไทยมาให้กรมขุนสมมต
อมรพันธุ์ ที่ ๒๔๓๓ ลงวันวานนี้ว่าด้วย
กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ได้ขอมาเป็นหม่อมห้าม
อำเภอเชลำเภา เรียกเอาเป็นกับราชการ
กระซิบให้แก่ขอกเมืองสันดาษมาถึงตามฉันใด
กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่
ได้สอบ เห็นเป็นจริงให้ถอดเปลี่ยนตัวกันอย่า
เลย แลให้ใช้เป็นแก่ราชการ กระทรวงมหาด
ไทยได้ปฏิบัติตามตอบเหตุผลไปนั้น มาบัดนี้
ขอให้เรียกสังเกตว่าคนในหัวเมืองเดิมคงมีคดี
จะเป็นเช่นนี้อยู่

สนมพิมาน

เวริเศษกระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๖ ม.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๒๔๔๖

สวนดุสิต วันที่ ๔ ปีกดอก รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยได้รับหนังสือกระทรวงวังการต่างประเทศมาสองฉบับ สั่งสำเนาหนังสือมีไปยังในเรื่องจีนเสี่ยวหงี่ฟ้องจีนโงเสียงฉบับหนึ่ง แลเรื่องเจ้าภาษีโรงร้านฟ้องอำแดงผ่องฉบับหนึ่ง ซึ่งกงสุลฝรั่งเศสอ้างว่าเลขหนึ่ง ๖ นี้ เป็นเลขในหนังสือฝรั่งเศสในใจความหนังสือยืนฟ้องที่ศาลกงสุลฝรั่งเศสมาขอเสียนั้น พอรู้ได้ว่าเรื่องนี้ขุดกันหนักขึ้นๆ ในระหว่างกระทรวงยุติธรรมกับกระทรวงวังการต่างประเทศ ก็มากขึ้นๆ ฉันก็ตอบหนังสือขึ้นๆ เท่านี้ เป็นทางราชการ แต่หากเป็นประโยชน์แก่ราชการไม่ ควรจะหันหน้าเข้าปรึกษากันว่าจะผ่อนผันอย่างไรได้ เพื่อจะป้องกันมิให้เป็นที่ขัดข้อง จึงขอหันหน้าเข้าปรึกษาเธอ

ไหน

ให้ช่วยตรวจทานต้นฉบับเรื่องนี้ด้วย จะเห็น
ท่อนที่ประการใดหรือไม่ ได้คัดสำเนา
หนังสือหรือบางในสองเรื่องนี้และสำเนา
หนังสือที่ได้มีตอบไปส่งมาให้เธอด้วย
ด้วยปัดนี้แล้ว

ม.ร.ว.

หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๑๕ มิ.ค. ร.ศ. ๑๒๒
๖๔๐๕๖

สวนดุสิต ที่ ๓๖๕/๑๙๕๙ วันที่ ๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ถวายต้น
ฉบับหนังสือที่ทรงแต่งขึ้นใหม่ ๒ เรื่อง ว่า
เดิมได้ทรงเลขสอบตามไปยังหลวงลำปางให้
ส่งผู้ที่ปลันเดาเรื่องในแขวงหางฉัตร (๓๔๒)
ได้ความว่า ผู้ที่ยักยอกนั้นจับได้เป็นสองคน
ฟันเฉือนในพนักงานสามคน เป็นคน
ในพนักงานหนึ่ง เจ้าหน้าที่ได้
สั่งให้จำคุกเสียที่เรือนจำเป็นสองคน นั้น
ทราบแล้ว ครั้นเสียที่เรือนจำนั้นจะ
เป็นคนฟันเฉือนอยู่ ก็จะให้เป็นคนฟัน
พนักงานนั้นเสียอีกก็เป็นได้ เห็นว่าคงเป็น
กับตามต่างประเทศอยู่ในอำนาจ ทั้งสอง
ฝ่ายจะว่าไม่ได้กัน

กองหอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๘ มิ.ย. ๒๕๔๒
๒๑๘๕

สวนดุสิต ที่ ๓๖๖/๒๕๖๓ วันที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตรัยโดยับ
หนังสือที่ ๓๙๖ ลงวันวานนี้ ตอบข้าพเจ้า
เรื่องนายแช่มที่ตั้งหน้าว่าฆ่านายเสาะตาย ขึ้น
กงศาลผังเศสขอให้ปล่อยตัว ว่าได้สั่งให้มหาดไทย
ปรึกษาหารือกับกงศาลผังเศสแล้ว ให้ปล่อยตัวนายแช่มไปแล้วนั้น ทราบแล้ว
เรื่องนี้ที่ในระหว่างข้อความซึ่งได้พูดตกลง
กันกับกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ครั้งเสด็จมาเยี่ยมไข้
และพระยาจักรปาณี เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๓๔๓ นั้น ว่า
ความปรากฏว่าผู้ร้ายนั้นไม่ควรจะสั่งปล่อย แต่ใน
หนังสือมีไปมาระหว่างกระทรวงต่างประเทศ
กับกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม
เวลานั้นหาปรากฏแต่ในหนังสือสั่งไม่
ที่ไหน การที่กระทรวงต่างประเทศได้สั่งให้
ปล่อยในเวลานั้น ซึ่งปรากฏอยู่
เดี๋ยวนี้ เห็นว่าไม่ผิด การที่เป็นเหตุ
ให้ความหาว่าฆ่ากันตาย ถ้าจะปล่อยนั้นหาก

ฟ้าได้รับโทรเลขไปสังฆ์ เปนด้วยเหตุหนังสือ
ฟ้าไปมาในระหว่างกระทรวงต่างกระทรวงไม่เปน
ไปตามฟ้องกระเปน ข้อนี้ต้องขอโทษผ่อนผัน
ฟ้าจะเสร็จสำหรวนไปสังฆ์ จะว่าเปนแต่เพราะ
กรมท่าสั่งอย่างเดียวไม่ได้

ขอแสดง

ดิเรกวงศ์

กระทรวมหาดไทย
รับวันที่ ๓๐ มิ.ค. ๒๔๗๒
๖ ๔๗ ๓๐๘

สวนคุสิต ที่ ๗๒๘/๑๗๗ วันที่ ๔ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๖๖

สิ่ง กรมหลวงดำรงราชนุภาพ
ด้วยได้รับหนังสือที่ ๔๐๐/๑๓๑๔๔ ลงวัน
วานนี้ ว่าด้วยกรมขุนสรรพสิทธิประ
สงค์ขอข้าราชการขึ้นไปรับราชการใน-
มณฑลอีสานหลายตำแหน่งนั้น ตำ-
แหน่งข้าหลวงปรึกษาเป็นต้น เธอขอ
อนุญาตให้พระยาภูมจนสิษฐบดี ผู้ว่าราช
การเมืองเชียงใหม่ไปเป็นข้าหลวงปรึกษา
ในมณฑลอีสาน ให้พระสุรฤทธิภักดี
ผู้ว่าราชการเมืองหนองหลวงมาเป็นผู้ว่าราช
การเมืองเชียงใหม่ นั้น ทราบแล้ว อนุญาต

หอสมุดแห่งชาติ
รับวันที่ ๒๐ มิ.ย. ๒๕๔๗
๖๔๓๔๘

สวนดุสิต ที่ ๓๖๕/๑๕๙๓ วันที่ ๙ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้รับหนังสือฝรั่งมาถึงกรมขุนพิชิตปรีชากร หน้า ๒๔๔๔ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่องลำน้ำเจ้าพระยาตื้นเขินขึ้นไปจอดเรือกลไฟไม่ได้ ให้หาเรือกลไฟลำเล็กไปรับ ให้ไปหาเรือกลไฟลำเล็กไปรับ ให้ไปหาเรือกลไฟลำเล็กไปรับ ให้ไปห

โทษกักขังสำรอง ขอชี้แจ้งว่าหมอรักษาอาการ
เกือบจะหายแล้วก็ไม่เห็นจดหมายสักฉบับเดียว
วันตามพันโทษไปวันก็ไปนอนตายอยู่
หยาเครื่องของเขาเองไปขอให้กงสุลเขา
ทศนะไป กงสุลได้มาเองเห็นอาการเช่นนั้น
ตามชอบมอยู่ออกอาการ ทั้งสั่งเขาเมื่อ
เวลาจะให้พ้นโทษก็คงไม่ปรากฏว่าจะตาย
อันใด เมื่อเขาตายสักเดียว เห็น
อย่างไรเขียนลงเป็นตัวหนังสือ ก็ได้ลั
ทั้งแน่นอนมากกว่า เห็นว่าการในเมือง
ท่านยังเลวทรามนัก เป็นอยู่เช่นนี้ไม่ได้
ต่อไปภายน่าจะได้ความลำบาก

สวนดุสิต วันที่ ๗ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

ตอบ

ขอเชิญเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๕ ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทราบนั้น ข้าพเจ้าได้ทราบแล้ว ขอถวายพระพรว่าข้าพเจ้าจะเสด็จพระราชดำเนินไปในวันนั้นตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทราบ ขอถวายพระพรมา ณ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๕

ถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สวนดุสิต ที่ ๓๗๒/๒๕๔๕ วันที่ ๑๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชนุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือที่ ๔๐๔ ลงวันวานนี้ เรื่องจะออก
ประกาศใช้บังคับกฎหมายเรื่องเพาะโคกระ
บือในพื้นที่ทำนาสองโคกต่อไร่ ขออนุญาตกำหนด
โทษลงในประกาศด้วยว่าถ้าผู้ใดนำให้
หลักหมายเขตเป็นอันตรายไปโดยประการ
ใดๆ ต้องปรับเป็นเงินไม่เกินกว่า ๑๐๐
บาท ฤๅจำคุกไม่เกินกว่า ๑ เดือน หรือทั้งปรับ
และจำคุกด้วยทั้งสองสถานนั้น ทราบแล้ว
อนุญาต

สยามินทร์ พ.ก.ช.

สวนดุสิต วันที่ ๑๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖
๑๘๙๔

สิ่งกรมหลวงดำรงมาชานุภาพ ด้วยได้รับ
หนังสือ ที่ ๖๒๕๑ ลงวันที่ ๑๖ เดือนนี้ ๗๑
อนุญาตออกอาชญาบัตรผูกขาดตรวจแร่ให้แก่
มิสเตอร์ เอ. เฮกสี ไปตรวจหาแร่สีบกที่ตำบล
ห้วยตาม:เสาแขงอำเภอเมืองเพชรบุรี ๑๐๐ไร่ มีกำหนดใช้ได้ ๑ ปี
นั้น ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต วันที่ ๑๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศักราช ๑๒๒

ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือที่ ๖๗๐๗ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ว่ามิสเตอร์ เอ. เฮกกี คนในบังคับอังกฤษขอตีนประทานบัตรทำเหมืองแร่ตีบุกหมายเลขที่ ๑๒๕ ลงวันที่ ๑๖ มกราคม ร.ศ. ๑๒๑ เนื้อที่ตีน ๓๐๐ ไร่ ตำบลห้วยตีบกอำเภอกำเนิดนพคุณมณฑลชุมพร แลขอรับประทานบัตรใหม่ มีกำหนดเนื้อที่ตีนแลเวลาเหมือนประทานบัตรเดิม เพราะประทานบัตรเดิมที่ได้ไว้ยังเคลื่อนคลาศกับการที่เป็นจริง เธอว่าการเรื่องนี้ได้ตรวจสอบแล้วไม่มีเหตุขัดข้องอย่างใด ๆ ขอนุญาตออกประทานบัตรใหม่ให้มิสเตอร์ เอ. เฮกกีไปทำเหมืองแร่ในตำบลที่กล่าวตามประสงค์นั้น ทราบแล้ว อนุญาต ฯ

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สวนดุสิต

ที่ ๓๓๙/๒๖ วันที่ ๑๔ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๗

ด้วยกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้ส่ง
หนังสือมาที่กรมพระสมมตอมรพันธุ์
ที่ ๒๓๒/๑๓๕๑ ลงวันที่นี้ ว่าพระยา-
ราชมิตรเลขาพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ทูลเล
ขอกราบเรียนพระกรุณาว่า ที่ทำเนียบเรือง
ภูเก็ตทำร้ายพลศุลกากรตาย ๓๔๘ ตัวยเหตุ
ที่สืบได้ความว่าพลตระเวนตรวจตัดสินใจ
พวกจีนไปทำเครื่องเช่นนั้น กรมท่าเลย
เรียนให้ทราบในหนังสือฉบับนี้ตามความ
ที่ทราบไปแล้วนั้น ถ้าจะตัดสินใจอย่างไร
ก็จะได้ทราบด้วย

ขอแสดงความนับถือ

สวนดุสิต วันที่ ๒๗ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

สวนดุสิต ที่ ๕๑/๒๐๙๐ วันที่ ๒๗ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยหลวงดำรงราชฤดี ครับ
ใช้รับหนังสือฝรั่งฉบับ ๑ ลงวันที่ ๓๐ ขอมูล
ถูกออกอายุบัตรให้แก่ปีสำรอง ปีวอก
พอมศ ๓๕๐ พลังกุย ตรวจหนังสือรับกับ
แสตมป์ของหนังสือนั้น ปีกำหนดอายุนั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต ที่ ๕๐/๒๕๖๔ วันที่ ๒๙ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

เรื่อง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตรัย
ให้รับหนังสือ แจ้งว่า ได้ส่งหนังสือ
ถูกตอลกราชญาบัตรให้แก่ปลัดเอก,
แขวงเดน พลอัครกุยตรวจหัวเมืองใน
แขวงเมืองหนองบัวลำภูนั้น นั้น
ทราบแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต

สกล ท้ายตำบลเทเก็จหนใต้สำเภอกะปุ้ เป็นเนื้อ
ที่ดิน ๓๕ ไร่ มีกำหนด ๑๐ ปี รวมทั้งนั้น
ทายแล้ว อนุญาต

สวนดุสิต

ที่ ๕๗๐/๒๘

วันที่๒๔มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ด้วยกรมหลวงเทพสุดาพิมลภาพ ได้รับหนังสือที่ ๖๖/๖๒๔ ลงวันวานนี้ ขออนุญาตออกอากาชญาบัตรให้มิสเตอร์เสวิลเฟนัตเตอร์ และมิสเตอร์ซีเซลเปอร์คนในบังคับอังกฤษ ทดลองแข่งสูบการแข่งทั้งๆ ที่ตำบลอีตำแหน่งอำเภอเปรงเมืองสมุทรปราการ เป็นเนื้อที่สิบคนละ ๓๐๐ ตารางวานั้น ทราบแล้วอนุญาต

สวนดุสิต

วันที่ ๒๔ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ถึง กรมหลวงเทวะวงศวโรปการ

ด้วย ข้าพเจ้าได้รับหนังสือของท่าน ลง

วันเวลาหนึ่ง ขอบคุณที่ได้ออกชื่อข้าพเจ้า

ในบัญชีสโดงราชมาชิกยนชยปีจัดการยา

ของโรงเรียนหลวงในบังคับสังกัดกระทร

หลายแห่งนั้น และแห่งหนึ่งก็ได้ลงชื่อ

ของอำเภอเปลือง เมืองสามัญ นั้นด้วย

แต่อำเภอเปลือง เมืองสามัญนั้น ไม่มี

หามีแล้ว อนุญาต

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

เชิงอรรถ

พระราชหัตถเลขา ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)

๑ **พนมศก** หมายถึง เลขจำนวนปีที่พระมหากษัตริย์ทรงครองราชสมบัติในรัชกาล เขียนกำกับไว้บนศก

๒ **ผู้บังคับการฝรั่งเศสเมืองจันทบุรี** พันตรีเวเนล (Venel) ตำแหน่งผู้บังคับกองพันกองทหารยึดครองจันทบุรี (Les Troupes d'occupation de Chantaboun) รับหน้าที่เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕-สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

๓ **หลวงนิกรเกียรติคุณ** นามเดิม ขาว เทพอรชร ตำแหน่งปลัดเทศาภิบาลมณฑลเพชรบูรณ์ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ อายุ ๕๙ ปี

๔ **หลวงบำรุงวิเชียรเขตร** นามเดิม จวน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ เริ่มรับราชการ พ.ศ. ๒๔๓๗ ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนพิจารณ์ราษฎร์เกษม แล้วเลื่อนเป็นหลวงบำรุงวิเชียรเขตร นายอำเภอวิเชียร ในปีเดียวกัน

๕ **อำเภอวิเชียร** ในรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้ยกศักดิ์เมืองท่าโรง ขึ้นเป็นหัวเมืองชั้นตรี เรียกว่าเมืองวิเชียรบุรี แล้วเปลี่ยนชื่อกลับเป็นอำเภอท่าโรง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ปัจจุบันคืออำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

๖ **พระอุบลเดชประชารักษ์** นามเดิม เสือ ณ อุบล ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ อายุ ๗๗ ปี

๗ **พระอุบลศักดิ์ประชาบาล** นามเดิม กุดำ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓

๘ **หลวงเขมรัฐการอุสาห์** นามเดิม แสง จารุเกษม ต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นนายอำเภอเมืองเขมราฐ แล้วเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระเกษมสำราญรัฐ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

๙ **พระราชพงษ์ภักดี** นามเดิม บุญ ถึงแก่กรรมวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

๑๐ **ประทวน** โดยทั่วไปหมายถึงข้าราชการที่เสนาบดีเจ้ากระทรวงออกตราตั้งให้มีบรรดาศักดิ์

๑๑ **สัญญาบัตร** โดยทั่วไปหมายถึงข้าราชการที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์หรือหน้าที่ราชการจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๒ พระกาญจนดิฐ พระกาญจนดิฐบดี (อวบ ณสงขลา) ผู้ว่าราชการเมืองไชยา ต่อมาดำรงตำแหน่งกรมการพิเศษจังหวัดพัทลุง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗ อายุ ๕๐ ปี

๑๓ มณฑลแหลมมลายู คือ ๔ มณฑลของไทยบนแหลมมลายู ประกอบด้วยกลันตัน ตรังกานู ปะลิศ และไทรบุรี ไทยเสียให้อังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ (ค.ศ. ๑๙๐๙)

๑๔ มิสเตอเยดับลยู เตเลอ J. W. Tayler คนในบังคับอเมริกัน ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

๑๕ กรมยุทธนาธิการ ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๐ มีหน้าที่บังคับบัญชากิจการทหารบกและทหารเรือแบบยุโรป ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ ยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวง และเมื่อก่อตั้งกระทรวงกลาโหมขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๕ กระทรวงยุทธนาธิการถูกลดฐานะเป็นกรม มีหน้าที่บังคับบัญชาเฉพาะกิจการทหารบก กรมยุทธนาธิการถูกยุบเลิกไปในรัชกาลที่ ๖ โดยโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่บังคับบัญชาการทหารบกแทนกรมยุทธนาธิการ ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ กรมยุทธนาธิการมีพลตรี พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ แบ่งส่วนราชการออกเป็น กรมปลัดทัพบก กรมยกกระบัตรทัพบก กองสารวัตรปืนใหญ่ กรมเสนาธิการทหารบก (ประกอบด้วยกรมยุทธศึกษาทหารบก และโรงเรียนทหารบก) กองแพทย์ กรมบัญชาการทหารบกมณฑลกรุงเทพฯ กรมบัญชาการทหารบกมณฑลราชบุรี และกรมบัญชาการทหารบกมณฑลนครราชสีมา กรมยุทธนาธิการปัจจุบันคือ กองบัญชาการกองทัพบก

๑๖ นายร้อยเอกเยนชั่น Hans Marquard Jensen ชาวเดนมาร์ก เป็นผู้ติดตามนายพันโท พระวาสุเทพ (G.Schau) เจ้ากรมตำรวจภูธรซึ่งคุมตำรวจภูธรไปปราบเงี้ยวที่มาปล้นเมืองแพร่ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ร้อยเอกเยนชั่น เสียชีวิตขณะปฏิบัติหน้าที่ที่ห้วยเกี๋ยงแม่กา ตำบลบ้านแม่กา เมืองพะเยา เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ เกียรติประวัติบันทึกไว้บนหลุมศพว่า "นายร้อยเอกเย็นเซ็น ชาติเดนมาร์ก อายุ ๒๔ ปี เป็นพลตำรวจภูธรมณฑลพายัพ ถึงแก่กรรมในเวลาต่อสู้ผู้ร้าย เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ศก ๑๒๑ ที่ตำบลบ้านแม่กา แขวงเมืองพะเยา"

๑๗ ข้าหลวงเทศาภิบาล ข้าหลวงประจำมณฑล ซึ่งเป็นผู้บัญชาการมณฑลต่างพระเนตรพระกรรณ มีตำแหน่งเหนือผู้ว่าราชการเมือง ในรัชกาลที่ ๖ เปลี่ยนเป็นตำแหน่งอุปราชและสมุหเทศาภิบาล มีฐานะสูงกว่าเสนาบดีขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ ในรัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๖๙ กลับมาขึ้นกับเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเช่นเดิม

๑๘ ขุนผลาญไพรีรณ นามเดิม โต ปลัดกรมไพร่หลวง กองกลาง กระทรวงมหาดไทย แล้วย้ายไปเป็นข้าหลวงผู้ช่วยเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓

๑๙ **คนฝั่งขวา** หมายถึงประชาชนที่อยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงซึ่งเป็นคนไทยหรือคนในบังคับไทย

๒๐ **บ้านหมากแข้ง** ปัจจุบันเป็นตำบล ขึ้นอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

๒๑ **เมืองกมุทาไสย** เป็นเมืองที่มีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อบ้านหนองบัวลำพู ในรัชกาลที่ ๔ ยกฐานะเป็นเมืองชื่อว่า เมืองกมุทาไสย ขึ้นกับเมืองหนองคาย ในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้รวมเมืองกมุทาไสย เมืองกุมภวาปี เมืองหนองหาร และอำเภอบ้านหมากแข้งตั้งเป็นเมืองชั้นจัตวาเรียกว่าเมืองอุดรธานี ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้แยกและยกฐานะเมืองกมุทาไสยและเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอหนองบัวลำพูอีกครั้งหนึ่ง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของจังหวัดหนองบัวลำพู

๒๒ **ผู้ว่าราชการเมืองระยอง** คือพระศรีสมุทโภค (อิ่ม ยมจินดา) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ ใน พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงบรรเทาทุกขราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นหลวงราชภักดีศรีสงคราม ปลัดเมืองระยอง พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระศรีสมุทโภค ผู้ว่าราชการเมืองระยอง พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี พ.ศ. ๒๔๕๒ กลับไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองระยองอีกครั้ง

๒๓ **คนฝั่งซ้าย** หมายถึงคนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ในเวลานั้นเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส

๒๔ **ตะวัน** เดิมตวนกับตวัน เป็นคำเดียวกัน ใช้กับเจ้าเมืองเล็กๆ หรือลูกหลานของสุลต่าน

๒๕ **คำลุแก่โทษ** คำสารภาพผิด คำขอโทษ

๒๖ **อำเภอพันลาน** เดิมเรียกว่า บ้านเกยไชย ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอพันลาน และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอเกยไชยอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ ในรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๖๐ เปลี่ยนเป็นอำเภอชุมแสง ปัจจุบันเป็นตำบลขึ้นอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยธนบุรี เคยมีการรบสำคัญที่ปากน้ำเกยไชย

๒๗ **เมืองท่าบ่อ** เป็นเมืองที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในพระราชพงศาวดารสมัยธนบุรี เดิมชื่อว่าบ้านท่าบ่อ รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯให้ยกเป็นเมืองขึ้นกับเมืองหนองคาย ต่อมาโอนไปขึ้นกับเมืองอุดรธานี ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอพานพร้าว ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๘ โปรดเกล้าฯ ให้รวมอำเภอเมืองพานพร้าว อำเภอเมืองหนองคาย และอำเภอเมืองโพนพิไสย ตั้งขึ้นเป็นเมืองหนองคาย พ.ศ. ๒๔๖๐ เปลี่ยนชื่อกลับเป็น อำเภอท่าบ่ออีกครั้ง ปัจจุบันเป็นตำบลและอำเภอขึ้นจังหวัดหนองคาย

๒๘ **เจ้านคร** คือเจ้านครลำปาง ในเวลานั้นหมายถึง เจ้าบุญวาทวงษ์มานิต (บุญทวงษ์ ณ ลำปาง) ถึงแก่พิราลัยเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ อายุ ๖๖ ปี

๒๙ หลวงธรรมรัตน หลวงธรรมรัฐธุราทร นามเดิม กล้าย โกไศยกานนท์ เป็นบุตรหลวงเทพภักดี เกิดวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๙ เข้ารับราชการเป็นตุลาการศาลอาญาเมืองหนองจิก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นหลวงน่าวัง กรมการเมืองหนองจิก พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นผู้ช่วยข้าหลวงเมืองยะลา พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นหลวงธรรมรัฐธุราทร พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นผู้แทนข้าหลวงเมืองกลันตัน พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นผู้พิพากษาเมืองกลันตัน พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นผู้พิพากษาในกระทรวงยุติธรรม แล้วย้ายไปเป็นผู้พิพากษาศาลมณฑลนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นผู้พิพากษาศาลจังหวัดพัทลุง พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นผู้พิพากษาศาลมณฑลสุราษฎร์ และเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระนนทมณฑาดุล พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นอัยการมณฑลปัตตานี พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นพระยาพิทักษ์ธรรมสุนทร แล้วลาออกจากราชการรับพระราชทานบำนาญ ถึงแก่กรรมวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ อายุ ๖๖ ปี

๓๐ เมืองพุดไทยสง ในทำเนียบหัวเมืองครั้งรัชกาลที่ ๓ ว่าเมืองพุทไธสงฆ์ เป็นเมืองขึ้นเมืองนครราชสีมา ที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ในรัชกาลที่ ๔ เรียกว่า เมืองพุไธสง ครั้นในรัชกาลที่ ๕ ได้จัดตั้งเป็นอำเภอเมืองพุไทสงเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้รวมอยู่ในเมืองนางรอง เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๒ (เมืองนางรอง เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองบุรีรัมย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔) ปัจจุบันเป็นตำบลและอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑ หลวงเจริญทิพผล นามเดิม คง ภาสฐิติ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายอำเภอเมืองพุทไธสง เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นต้นสกุล ภาสฐิติ

๓๒ เมืองลอง เดิมเป็นเมืองขึ้นกับจังหวัดลำปาง ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๔ โอนไปขึ้นกับจังหวัดแพร่ และเปลี่ยนชื่อจากอำเภอเมืองลอง เป็นอำเภอลอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ มาจนถึงปัจจุบัน

๓๓ เมืองระสือ เมืองในเขตเมืองพระตะบอง เมื่อไทยได้รับคืนจากฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๘๔ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภออธึกเทวเดช ปัจจุบันอยู่ในประเทศกัมพูชา

๓๔ บ้านสมอเลียบ ปัจจุบันเป็นตำบลขึ้นอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

๓๕ เจ้าอุปราชเมืองนครจำปาศักดิ นามเดิม คำพัน ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓

๓๖ อำเภอสยามโภก อำเภอในจังหวัดจำปาศักดิ์ เดิมคือบ้านเสียมโภก

๓๗ นายภาษาฝรั่งเศส ล่ามภาษาฝรั่งเศส

๓๘ บ้านเสียมโบก อยู่ในจังหวัดจำปาศักดิ์ ต่อมายกฐานะเป็นอำเภอสยามโภก

๓๙ อำเภอธาราปริวัตร์ เดิมชื่อบ้านเวินม้อง ขึ้นเมืองจำปาศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า เมืองธาราปริวัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ยังคงขึ้นกับเมืองจำปาศักดิ์ มีพระยาภักดีศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้ว่าราชการเมืองคนแรก ปัจจุบันอยู่ในประเทศกัมพูชา

๔๐ สภาอุณาโลม ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ชื่อว่าสภาอุณาโลมแดงแห่งชาติสยามโดยการบริจาคทรัพย์ของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายใน จัดตั้งเป็นสภาขึ้น มีพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี (พระยศขณะนั้น) ทรงดำรงตำแหน่งสภานายิกา มีวัตถุประสงค์ในการผลิตยาและสิ่งของสำหรับใช้รักษาพยาบาล ส่งไปยังกองทหารมณฑลต่างๆ เพื่อสนับสนุนกองแพทย์และกองพยาบาลของทหารที่รักษาพยาบาลทหารที่เจ็บป่วย ตั้งสถานที่ทำการบริเวณศาลาโรงเรียนบริเวณชั้นนอกและพระระเบียงวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ สภานี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ยังได้ทูลเชิญและเชิญพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายหน้าบางพระองค์บางท่านให้รับตำแหน่ง เพื่อช่วยเหลือกิจการของสภาด้วย สภาอุณาโลมแดง เปลี่ยนชื่อเป็นสภากาชาด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ และคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

๔๑ ผู้แทนนายอำเภอพิมาย คือ ขุนณรงค์บุรี (แสง อุเทนสุต) ตำแหน่งจ่าเมือง เมืองนางรอง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้แทนนายอำเภอพิมาย เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๔ แทนขุนขจิตรสารกรรม นายอำเภอพิมายที่ลาออกจากหน้าที่ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นนายอำเภอนอก พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นนายอำเภอรัตนบุรี พ.ศ. ๒๔๔๙ เลื่อนเป็นขุนพลราษฎร์บำรุง

๔๒ พระเกรียงไกรกระบวนยุทธ นามเดิม ทองคำ สุวรรณวิภัช ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิพิธสุนทร แล้วเลื่อนเป็นพระเกรียงไกรกระบวนยุทธ ตำแหน่งปลัดฝ่ายไทยเมืองฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๓ ถึงแก่กรรมวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗

๔๓ พระยาเทพธิบดี พระยาเทพาธิบดี นามเดิม อิ่ม เทพานนท์ เกิด พ.ศ. ๒๓๙๕ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น หลวงจำนงค์ยุทธกิจ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ และใน พ.ศ. ๒๔๓๕ เลื่อนเป็นจมื่นวิไชยยุทธเดชาคนี พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นพระยาเทพาธิบดี ผู้ว่าราชการเมืองพิจิตร

๔๔ หลวงภักดีภูธร นามเดิม หลิม ศุขสถิตย์ เกิด พ.ศ. ๒๔๑๐ เริ่มรับราชการในกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ต่อมาเป็นผู้ช่วยราชการกรมสรรพากรนอก พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นผู้ช่วยสรรพากรเมืองระยอง ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๕๓ ปี

๔๕ แต่งให้กรมการ แต่งตั้งกรมการ

๔๖ ข้าราชการเมืองไชยภูมมา ๖ นาย คือ

๑. ขุนผดุงอดุลกิจ ตำแหน่งยกกระบัตรเมืองชัยภูมิ เป็นหลวงการีคดีรัฐ

๒. ขุนชำนาญเลขา ผู้ช่วยราชการเมืองชัยภูมิ เป็นหลวงประกิจสรรพากร

๓. หลวงบันเทาทุกขราษฎร์ นายอำเภอเมืองชัยภูมิ เป็นหลวงไชยภูมิพิพัฒน์

๔. ขุนราชบริหาร นายอำเภอภูเขียว เป็นหลวงไกรสิงหนาท

๕. หลวงพรหมวิไชยโยธา นายอำเภอจัตุรัส เป็นหลวงนรินทรสงคราม

๖. พันจิตร นายอำเภอบำเหน็จณรงค์ เป็นหลวงฤทธิฦาไชย

๔๗ ตราพระราชสีห์ เป็นตราประจำตำแหน่งเจ้าพระยาจักรีที่สมุหนายก ในกรมมหาดไทย เป็นตราสำหรับอรรคมหาเสนาบดีคู่กันกับตราพระคชสีห์ของเจ้าพระยามหาเสนา ที่สมุหพระกลาโหม ตราพระราชสีห์ใช้ได้ ๓ กรณี คือ ด้านการศาลใช้สำหรับเรียกคู่ความในเขตอำนาจของตนมาดำเนินคดี ใช้สำหรับแต่งตั้งข้าราชการไปครองเมืองที่ขึ้นกับเจ้าพระยาจักรี และใช้ร่วมกับตราพระคชสีห์และตราบัวแก้วในการสั่งประหารชีวิต ต่อมาเมื่อตั้งเป็นระบบกระทรวงแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานใช้เป็นตราประจำกระทรวงมหาดไทยมาจนถึงปัจจุบัน

๔๘ ฟ้องหากัน การฟ้องกล่าวหากัน

๔๙ หลวงฤทธิศักดิชลเขตร นามเดิม จัน ปลัดเมืองชลบุรี ขณะนั้นรั้งตำแหน่งผู้รั้งราชการเมืองชลบุรี มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๕

๕๐ มีบอกมา ใบบอก, หนังสือรายงาน

๕๑ ตะพานหลวงน่าเมืองชลบุรี สะพานหลวงหน้าเมืองชลบุรีที่ได้ซ่อมแซมครั้งนี้ ยาว ๖.๙๐ เมตร ติดไม้คิ้วทับหัวกระดานตลอดทั้งสะพาน

๕๒ ได้รับบอก ได้รับรายงานแล้ว

๕๓ ตะพาน สะพานข้ามคลองบุ่งคล้า เมืองหล่มศักดิ์ ที่สร้างคราวนี้มีขนาดกว้าง ๓.๕๐ เมตร ยาว ๒๘.๔ เมตร

๕๔ หลวงสาราลักษณ์เลขา นามเดิม หะซุ่น หรือ ฮะซุ่น หะทยานนท์ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงกลาง แล้วเลื่อนเป็นหลวงสาราลักษณ์เลขา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๒ อายุ ๕๘ ปี

๕๕ ฎีกา คำร้องทุกข์ที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระมหากษัตริย์

๕๖ หลวงศุภไสยสะโมธาน นามเดิม "บ๊อกล่อง เลขะกุล" เป็นบุตรคนที่ ๘ ใน ๙ คน ของขุนด่านจ๊าบ เกิดวันอาทิตย์ เดือน ๙ พ.ศ. ๒๓๙๓ ที่เมืองปัตตานี เมื่อยังเล็กบิดาให้เรียนภาษาจีนกับชินแสตันเสี้ยน ๖ ปี จนอ่านเขียนและพูดภาษาจีนได้คล่อง แล้วเรียนภาษาอังกฤษกับมิสเตอร์วิลเลียม นิวบรอนเนอร์ ๒ ปี เมื่อโตเป็นหนุ่มได้ติดตามพี่ชายไปทำเหมืองดีบุกในเมืองเทพาและเมืองจะนะอยู่ ๖ ปี ระหว่างนั้นได้รู้จักคุ้นเคยกับพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร์ ณ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา ซึ่งเห็นว่านายบ๊อกล่องมีความรู้ภาษาไทย จีน มลายู และอังกฤษ จึงชวนเข้ารับราชการใน พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นเสมียนของล่ามจีน มลายู ประจำศาลาว่าการเมืองสงขลา ต่อมาได้เป็น ขุนบวรวาที ตำแหน่งล่ามภาษาจีนและมลายู พ.ศ. ๒๔๓๔ ย้ายไปรับตำแหน่งเจ้าพนักงานไปรษณีย์คนแรกของเมืองสงขลา พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้เป็นหลวงบวรวาที นายอำเภอจีนคนแรก ปกครองเฉพาะชาวจีนในเมืองสงขลาและจะนะ พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นนายอำเภอปกครองทั่วไปทั้งไทย จีน มลายู พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น หลวงศุภไสยสโมธาน ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นพนักงานอัยการเมืองสงขลา พ.ศ. ๒๔๔๕ ย้ายไปเป็นยกกระบัตรเมืองพัทลุง และได้รับพระราชทานยศ รองอำมาตย์เอก ได้ลาออกจากราชการใน พ.ศ. ๒๔๕๐ และเป็นกรมการที่ปรึกษาจังหวัดสงขลา อันเป็นตำแหน่งพิเศษ ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ๗๐ ปี วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งหีบเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ ที่วัดสระเกศ จังหวัดสงขลา เป็นต้นสกุล เลขะกุล เป็นปู่พลโทดำเนิร เลขะกุล

๕๗ หีบศิลาน่าเพลิง ไฟพระราชทานในการพระราชทานเพลิงศพข้าราชการสัญญาบัตร พระสงฆ์ชั้นพระราชาคณะ และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ถึงแก่กรรม มรณภาพและสิ้นพระชนม์ในหัวเมือง สมัยโบราณประกอบด้วย ชุด (ชนวนสำหรับจุดไฟ) หินและเหล็กไฟ รวม ๓ อย่าง กับเงินและผ้าขาว ภายหลังเรียกว่าหีบเพลิง หีบศิลานาคเพลิง ก็เรียก ปัจจุบันประกอบด้วยดอกไม้จันทน์ และไม้ขีดไฟพระราชทาน ๑ กลัก

๕๘ พระเจริญราชเดช นามเดิม เรือง

๕๙ ตราตอบ หนังสือตอบ

๖๐ เครื่องยุนิฟอมทหาร ภายหลังจากรัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ กลับจากประพาสสิงคโปร์และปัตตาเวีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ พระองค์ได้ทรงนำแบบอย่างการจัดการทหารที่ชาวยุโรปใช้ในเมืองทั้งสองมาดัดแปลงแก้ไขการแต่งกายของทหารแบบเก่าให้เป็นแบบใหม่ ในการปรับปรุงครั้งนี้ ทรงวางระเบียบการแต่งกายของทหารเป็นแบบใหม่ซึ่งมีทั้งเครื่องแบบเต็มยศและเครื่องแบบสำหรับหน่วยทหารประจำการ อย่างไรก็ดีในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มียุนิฟอร์มสำหรับทหารใช้อยู่แล้วเรียกว่ายุทธาภรณ์

๖๑ ศุภอักษร หนังสือจากเจ้าเมืองประเทศราชส่งเข้ามายังกรุง

๖๒ ตำแหน่งจางวาง เป็นตำแหน่งพิเศษมีหน้าที่กำกับราชการและเป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการเมือง

๖๓ **เครื่องราชอิศริยาภรณ์** คือสิ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ เป็นของพระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการหรือในพระองค์ เรียกเป็นสามัญว่า ตรา หรือ เหรียญตรา

๖๔ **จิตรวิเวก กายวิเวก** การปลีกตัวไปปฏิบัติธรรมเพื่อหาความสงบ

๖๕ **จ่าจิตรนุกูล** ตำแหน่งหัวหน้ามหาดเล็กเวรชาญภูเบศร์ ฝ่ายพระราชวังบวร ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้นมีนามเดิมว่า ตรี หงสนันทน์ ต่อมาเลื่อนเป็น นายจ่ารง หลวงชิดภูบาล และพระภิรมย์โกษา ตามลำดับ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๙ อายุ ๔๘ ปี

๖๖ **ผู้รับตระกูล** ผู้สืบตระกูล

๖๗ **บ้านม่วง** ปัจจุบันเป็นตำบล ขึ้นกับอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

๖๘ **พระจันตประเทศ** นามเดิม คำสาว ประจันตะเสนี ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕

๖๙ **เมืองชนบท** เดิมเรียกว่าบ้านหนองแก้ว รัชกาลที่ ๑ โปรดฯ ให้ยกขึ้นเป็นเมือง ชื่อเมืองชนบท ปัจจุบันเป็นอำเภอขึ้นจังหวัดขอนแก่น

๗๐ **พระยาเมืองแขกทั้งเจ็ด** ผู้ว่าราชการเมืองตานี รามันห์ สายบุรี หนองจิก ระแงะ ยะลา และยะหริ่ง

๗๑ **กรมการลาวชั้นสูง ๆ** ประกอบด้วยบุคคลในอาชญาสี่ หรืออาญาสี่ คือ เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร

๗๒ **เมืองบางนะรา** เดิมเป็นตำบลบ้านบางนรา แขวงเมืองระแงะ รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้รวมอำเภอเมืองระแงะ อำเภอสุไหงปาดี อำเภอโต๊ะโมะ อำเภอยี่งอ อำเภอบางนรา อำเภอตากใบ รวม ๖ อำเภอ ขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า เมืองบางนรา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นเมืองนราธิวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ และเปลี่ยนกลับเป็นอำเภอบางนราอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ เมืองบางนราเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอเมืองนราธิวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ปัจจุบันเป็นอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

๗๓ **พระยาเพชรรัตนราชสงคราม** นามเดิม เฟื่อง เฟื่องเพชร ดำรงตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ถึงอนิจกรรมวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖

๗๔ ตะพานข้ามลำน้ำสักเก่า เป็นสะพานที่สร้างจากเงินที่เหลือจากการเรี่ยรายซื้อข้าวสารแจกราษฎรเมื่อคราวเกิดขาดแคลนเสบียงอาหาร เหลืออยู่ ๒๕๕ บาท และได้เรี่ยรายเพิ่มอีก ๔๓๓ บาท รวมเป็นเงิน ๖๘๘ บาท ได้สร้างสะพานข้ามคลองลำน้ำสักเก่า กว้าง ๘.๗๕ เมตร ยาว ๓๘.๕๐ เมตร

๗๕ พระยาวัยวุฒิวิเศษฤทธิ นามเดิม ขำ ศรียาภัย เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ เป็นบุตรพระศรีราชสงคราม (ปาน) เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น หลวงราชานุชิต ใน พ.ศ. ๒๔๑๒ เลื่อนเป็นพระศรีราชสงครามรามภักดี ปลัดเมืองไชยา พ.ศ. ๒๔๒๒ เป็นพระยาวิชิตภักดี ผู้ว่าราชการเมืองไชยา พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นพระยาไวยวุฒิวิเศษฤทธิ จางวางเมืองไชยา พ.ศ. ๒๔๔๙ เลื่อนเป็นพระยาวจีสัตยารักษ์ ตำแหน่งกำกับถือน้ำ กระทรวงมหาดไทย ถึงอนิจกรรมวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุ ๗๐ ปี

๗๖ เงินเลี้ยงชีพ เงินที่จ่ายให้กับข้าราชการที่ออกจากราชการแล้ว ปัจจุบันเรียกว่า เงินบำนาญ

๗๗ ถนน ถนนที่สร้างยาว ๑.๖๘ กิโลเมตร สูง ๑ เมตรเศษ กว้าง ๒ เมตร

๗๘ ขุนสุนทรธนศักดิ์ นามเดิม สุทธิ์ เหมินทร์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ รับราชการเป็นนายเวรกองร่างจดหมายราชการที่เมืองจันทบุรี พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรธนศักดิ์ พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นนายอำเภอเมืองจันทบุรี พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นผู้ช่วยราชการบริเวณ ๗ หัวเมืองมณฑลปัตตานี พ.ศ. ๒๔๔๕ เลื่อนเป็นหลวง ในราชทินนามเดิม พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นผู้ช่วยราชการเมืองนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นข้าหลวงสรรพากรมณฑลพิษณุโลก พ.ศ. ๒๔๕๑ เลื่อนเป็น พระ ในราชทินนามเดิม พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นข้าหลวงประจำเมืองสกลนคร

๗๙ ผูกพัทธสิมา พัทธสีมา เป็นบริเวณเขตที่พระสงฆ์ใช้ประกอบสังฆกรรม มีกำหนดกว้างยาวอยู่ในเขตวิสุงคามสีมาที่ได้รับพระราชทานให้แยกออกจากพระราชอาณาจักร การขอพระราชทานที่ดินและผูกพัทธสีมาจะกระทำสำหรับวัดที่สร้างใหม่ หรือวัดร้างที่บูรณปฏิสังขรณ์ โดยต้องทำสังฆกรรมถอนที่เก่าและผูกพัทธสีมาขึ้นใหม่ตามวิธีการผูกพัทธสีมาของสงฆ์

๘๐ เรือม่วง เรือประเภทเรือขุดไม่เสริมกราบ รูปร่างเพรียว หัวและท้ายบาง งอนขึ้นเล็กน้อย ขนาดยาวของลำเรือประมาณ ๒ วาเศษ จุคนนั่งได้ ๖-๗ คน แล่นไปได้เร็วด้วยกำลังพาย ๒-๔ เล่ม อาจแล่นไปได้บนน้ำตื้นเพียงศอกเศษ สมัยก่อนใช้ในกองตระเวนสำหรับไล่จับคนร้าย

๘๑ ผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีว่างอยู่ เดิมตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีนี้ พระยาชลบุรานุรักษ์ (เจริญ จารุจินดา) ดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๔ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาชลบุรานุรักษ์ไปราชการที่มณฑลพิษณุโลก ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองชลบุรีจึงว่างลง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้า

ปฏิพัทธเกษมศรี ปลัดเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรี ไปรั้งราชการเมืองชลบุรีตั้งแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ครั้นวันที่ ๒๘ ตุลาคม ปีเดียวกัน โปรดฯ ให้หม่อมเจ้าปฏิพัทธเกษมศรี ย้ายกลับไปรับราชการในตำแหน่งปลัดเทศาภิบาลมณฑลปราจีนบุรีตามเดิม ทางด้านเมืองชลบุรี โปรดเกล้าฯ ให้หลวงฤทธิศักดิ์ชลเขตร์ ปลัดเมือง เป็นผู้รั้งราชการต่อไปจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ จึงโปรดฯ ให้พระศรีสมุทโภค ผู้ว่าราชการเมืองระยองมาเป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี ส่วนพระยาชลบุรานุรักษ์ นั้นโปรดฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งปลัดเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งแต่วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๔

๘๒ พระยาวรสิทธิ์เสวีวัตร ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลชุมพร ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๔๔๘ นามเดิม ใต้ฮัก ภัทรนาวิก ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น หลวงเดช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ แล้วเลื่อนเป็นพระยา-วรสิทธิ์เสวีวัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ถึงแก่กรรมวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๕๒ ปี

๘๓ เมืองกาญจนดิฐ เดิมเป็นแหล่งชุมชนโบราณบริเวณอ่าวบ้านดอนตอนใต้ ย้ายที่ตั้งเมืองหลายแห่ง เริ่มต้นที่ปากน้ำท่าทองอุแท เรียกว่า เมืองสะอุเลา (๑ ในเมืองสิบสองนักษัตร) แล้วย้ายไปตั้งที่บ้านท่าสะท้อน ชื่อ เมืองท่าทอง หลังสงคราม ๙ ทัพ ใน พ.ศ. ๒๓๒๘ เมืองท่าทองถูกทำลายเสียหาย จึงย้ายไปตั้งที่ริมคลองกะแดะ หลังจากนั้นไม่นานได้ย้ายไปตั้งใหม่ที่ฝั่งซ้ายริมคลองท่าเพชร เรียกว่า เมืองท่าทองใหม่ ต่อมารัชกาลที่ ๔ โปรดให้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านดอน (ที่ตั้งศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน) พระราชทานนามใหม่ว่า เมืองกาญจนดิษฐ์ ในคราวตั้งนายพุ่มมหาดเล็ก เป็นพระกาญจนดิษฐบดี ผู้สำเร็จราชการเมืองท่าทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ ครั้นในรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๓๙ โปรดเกล้าฯ ให้โอนเมืองกาญจนดิษฐ์ไปขึ้นเมืองชุมพร ต่อมาโปรดเกล้าฯ รวมเมืองไชยากับเมืองกาญจนดิษฐ์เป็นเมืองเดียวกัน เรียกว่า เมืองไชยา เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองกาญจนดิษฐ์ขึ้นใหม่ที่บ้านกะแดะ อันเคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่า (บางแห่งเรียกว่า กระแดะ บ้าง กำแดะ บ้าง) เป็นอำเภอกาญจนดิษฐ์ ปัจจุบันประกอบด้วย ๔ อำเภอ คือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอพุมดวง อำเภอกะแดะ และอำเภอเกาะ

๘๔ พรยาณรงค์เรืองฤทธิ์ นามเดิม หนู ณ ถลาง เป็นบิดาพระยาสถาวรถลางกุล (อั้น ณ ถลาง) ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๕

๘๕ พรยาภูเก็จ (ลำดวน) พระยาภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ นามเดิม ลำดวน รัตนดิลก ณ ภูเก็ต เป็นบุตรพระยาวิชิตสงคราม (ทัด) รับราชการมาแต่ในรัชกาลที่ ๔ ได้เป็นพระอาณาจักรบริบาล ตำแหน่งผู้ช่วยอากรเมืองภูเก็ต ต่อมาวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ เลื่อนเป็นพระยาภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองภูเก็ต ภายหลังลาออกจากราชการ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑

๘๖ พรยาวิชิตสงคราม นามเดิม ทัด รัตนดิลก ณ ภูเก็ต รับราชการมาตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิทักษ์ทวีป ถึงรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นพระภูเก็ต และพระยาภูเก็ต-โลหเกษตรารักษ์ ตามลำดับ ในรัชกาลที่ ๕ เป็นพระยาวิชิตสงคราม จางวางเมืองภูเก็ต

๘๗ พรยาจ่าแสนบดี พระยาจ่าแสนบดีศรีบริบาล นามเดิม ไทย เข้ารับราชการในสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนทิพอักษร นายแกว่นคชสาร หลวงเสนาภักดี พระมนตรีพจนกิจ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ พ.ศ. ๒๔๒๓ พ.ศ. ๒๔๒๙ และ พ.ศ. ๒๔๓๔ ตามลำดับ เป็นพระยาจ่าแสนบดีศรีบริบาล ตำแหน่งเจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายพลำภัง เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ออกจากราชการ พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้เป็นพระยาวจีสัตยารักษ์ กำกับถือน้ำในกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๘

๘๘ พลัมภัง พลำภัง เป็นชื่อกรมสังกัดฝ่ายกลาโหมและมหาดไทย สันนิษฐานว่าทำหน้าที่ลำเลียงปืนใหญ่ในกองทัพหลวง เพราะมีตราประจำตำแหน่งเป็นรูปช้างบรรทุกปืนใหญ่ หลังปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๕ แล้ว กระทรวงมหาดไทยได้รักษาชื่อกรมเดิมในทำเนียบเก่าไว้ กำหนดให้กรมพลำภังในกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่แผนกปกครองท้องที่ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว กรมพลำภังเปลี่ยนชื่อเป็น กรมปกครองและกรมมหาดไทย ปัจจุบันคือกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๘๙ ตำแหน่งกำกับถือน้ำ เจ้าหน้าที่ควบคุมพิธีการและแจกน้ำในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพฒน์สัตยา

๙๐ อำเภอเมืองพรรณา ปัจจุบันเป็นตำบล ขึ้นกับอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

๙๑ พรยาอินทรวิชิต นามเดิม อวบ เปาโรหิตย์ เกิด พ.ศ. ๒๔๑๙ เข้ารับราชการเป็นเสมียนนายเวรกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงพัฒนกิจวิจารณ์ ผู้ตรวจการมณฑลอยุธยา พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นข้าหลวงมหาดไทยมณฑลอยุธยา พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง พ.ศ. ๒๔๔๓ เลื่อนเป็นพระวิเศษไชยชาญ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระยาอินทรวิชิต พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นพระยาจ่าแสนบดี แล้วเป็นพระยากำแหงสงคราม พระยาราชนกูล และเจ้าพระยามุขมนตรี ตามลำดับ ถึงอนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ อายุ ๕๘ ปี

๙๒ พรศรีรณรงค์ นามเดิม คำ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงศรีรณรงค์ ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองสุพรรณบุรี เลื่อนเป็น พระ ในราชทินนามเดิม เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นพระยาอินทรวิชิต ผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ถึงอนิจกรรมวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘

๙๓ หลวงศิริเกษตรบริบาล นามเดิม หม่อมราชวงศ์ เล็ก พยัคฆเสนา เป็นบุตรหม่อมเจ้านุช ในพระองค์เจ้าเสือ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศิริเกษตรบริบาล แล้วเลื่อนเป็น พระสุนทรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นพระยาในราชทินนามเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นพระยานครพระราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ถึงอนิจกรรมวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๕๖ ปี

๙๔ หม่อมเจ้าปรานีเนาวบุษย์ หม่อมเจ้าปรานีเนาวบุตร นวรัตน์ โอรสพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์ ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ รับราชการในกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ตรวจการมณฑลนครชัยศรี ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ แล้วเป็นปลัดเมืองนครชัยศรี ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสาคร ผู้ว่าราชการเมืองปราณบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ พ.ศ. ๒๔๔๕ และ พ.ศ. ๒๔๕๐ ตามลำดับ

๙๕ ปืนเมาเซอ เป็นปืนชนิดที่มีลูกเลื่อนสำหรับบรรจุกระสุนได้คราวละ ๕ นัด ใช้อยู่ในกองทัพเยอรมนี เบลเยียม สเปน ตุรกี เริ่มใช้ในกองทัพบกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ หลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ซึ่งมีการรบกับฝรั่งเศสแต่ไม่ได้ใช้ทั่วทั้งกองทัพ และเป็นอาวุธที่ใช้ปราบเงี้ยวใน ร.ศ. ๑๒๑ และ ๑๒๓

๙๖ ปัสตัน หมายถึงลูกกระสุนปืนพก ปืนเล็กหรือปืนกล ดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

๙๗ กันดารข่าว ไม่มีข่าว ขาดข่าว หรือมีข่าวบ้างไม่มีบ้าง

๙๘ หลวงรัดรณยุทธ นามเดิม ยิ่ง จุลานนท์ เป็นบุตรหลวงรัดรณยุทธ (เล็ก จุลานนท์) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ได้เป็นนายสิบโท นายร้อยตรี นายร้อยโทและนายร้อยเอก ในกองทหารรักษาพระองค์ ตามลำดับ พ.ศ. ๒๔๓๖ ไปเป็นผู้ช่วยปลัดทัพในกองทัพพระพิเรนทรเทพ ซึ่งไปตั้งอยู่ที่เมืองปราจีนบุรี ต่อมาได้เข้าประจำในกองทัพพระยาศักดาภิเดชวรฤทธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ด่านฉบับ แขวงเมืองพระตะบอง วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนรัดรณยุทธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นหลวงในราชทินนามเดิม พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นพระนเรนทรรักษา ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ แล้วเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ไปตามลำดับ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นพระยาวิเศษสิงหนาท ตำแหน่งผู้บังคับการกองตัดสันดานทหารบก ออกจากราชการรับพระราชทานเบี้ยบำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ถึงแก่กรรมวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ อายุ ๕๘ ปี

๙๙ ร่างพระราชบัญญัติเก็บคนเป็นทหาร ร่างพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร เริ่มดำเนินการโดยให้ฝ่ายพลเรือนจัดทำสำมะโนครัวโดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตตั้งข้อบังคับลักษณะเกณฑ์ทหารที่มณฑลนครราชสีมาก่อน ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ เมื่อสำเร็จแล้วจึงใช้ข้อบังคับนี้จัดต่ออีก ๓ มณฑลคือ มณฑลนครสวรรค์ พิษณุโลก และราชบุรี เมื่อได้ผลดีจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔ ขึ้นใช้ในมณฑลต่างๆ ในวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ และประกาศใช้ทั่วราชอาณาจักรใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ให้ชายฉกรรจ์ขึ้นทะเบียนเป็นทหารรับราชการประจำ ๒ ปี แล้วปลดเป็นกองหนุนชั้นที่ ๑ แต่ต้องมารับการฝึกปีละ ๒ เดือนจนครบ ๕ ปี จึงปลดออกเป็นกองหนุนชั้นที่ ๒ มีหน้าที่เข้ามาฝึกปีละ ๑๕ วัน จนครบ ๑๐ ปี จึงจะพ้นจากราชการทหาร

๑๐๐ เลขในกองต่างๆ ไพร่หลวงสังกัดกรมกองต่างๆ ของทางราชการ

๑๐๑ **เงินส่วย** ในที่นี้หมายถึงเงินค่าราชการที่ชายฉกรรจ์ ต้องจ่ายให้ทางราชการแทนการเกณฑ์แรงงาน ตามประกาศเงินค่าราชการ ขุนหมื่นแลไพร่หลวง ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ไม่เกินคนละ ๖ บาท ต่อปี

๑๐๒ **พรราชบัญญัติภาษีภายในปี** ๑๑๑ พระราชบัญญัติพิกัดภาษีภายใน ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๖ โดยวางระเบียบการเก็บภาษีภายใน การตรวจจับ การปรับไหม การชำระความ และกำหนดพิกัดภาษี เช่นไม้ เครื่องสูบ ของบริโภค สัตว์ที่เป็นอาหาร ของใช้เชื้อเพลิง เครื่องก่อสร้าง และสินค้าต่างๆ ให้เป็นระเบียบแบบแผนทางราชการตลอดทั้งพระราชอาณาจักร

๑๐๓ **เบี้ยโบกหรือคู่คี่** เป็นชื่อการพนันชนิดหนึ่งเล่นเหมือนโยนหลุม วิธีพนันได้เสียดูที่จำนวนคู่หรือคี่ คือจะมีคนหนึ่งเอาอัฐ (สตางค์) โยนลงหลุมแล้วพนันกันว่า อัฐที่โยนลงหลุมนั้นจะเป็นจำนวนคู่หรือคี่ การพนันชนิดนี้นิยมเล่นกันในมณฑลพายัพ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อีโจ้ง

๑๐๔ **ในระหว่างที่ป่วยอีก ๔ เดือน** พระยาวรสิทธิ์เสวีวัตร ลาออกจากตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตตั้งแต่วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ แล้วกลับเข้ารับราชการเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลชุมพรเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคมปีเดียวกัน

๑๐๕ **ยกเรือน** การปลูกเรือน

๑๐๖ **เมืองเชียงคำ** เดิมขึ้นกับจังหวัดน่าน ตั้งที่ว่าการที่บ้านเวียง ตำบลเวียง ภายหลังยุบเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดเชียงราย แล้วย้ายที่ว่าการไปตั้งที่ตำบลหย่วน มี ๘ ตำบลคือ หย่วน เจดีย์คำ เชียงแรง น้ำแวน ฝายกวาง สบบง และภูซาง

๑๐๗ **สัญญาใหม่** หมายถึงอนุสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสลงนามในวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ แต่สัญญานี้ไม่มีผลบังคับใช้เพราะรัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้เสนอต่อรัฐสภาเพื่อให้สัตยาบัน ทำให้มีการเจรจาเพิ่มเติมจนทำให้มีการลงนามในหนังสือสัญญาเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖

๑๐๘ **แผ่นดินใน ๒๕ กิโลเมเตอเปนของฝรั่งเศส** หมายถึง คนลาว ญวน เขมร ที่อยู่ในเขต ๒๕ กิโลเมตรทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของไทย ถ้าต้องการกลับไปอยู่กับครอบครัวทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงซึ่งเป็นของฝรั่งเศส ไทยจะกักขังหน่วงเหนี่ยวไว้ไม่ได้ตามสนธิสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศสใน ร.ศ. ๑๑๒

๑๐๙ **โปรเตตเย** Protégé คนในอารักขาหรือคุ้มครอง มีสถานะตามสนธิสัญญาแตกต่างจากคนในบังคับ (Subject)

๑๑๐ **เสี้ยว** มาตราเงินของไทยโบราณ บางครั้งเรียกว่า ไพ มีอัตราดังนี้ ๑ สลึง = ๒ เฟื้อง, ๑ เฟื้อง = ๔ ไพหรือเสี้ยว ในที่นี้หมายถึง ๑ ใน ๔ ส่วน

๑๑๑ **ยก** มาตราวัดหน้าไม้คิดตามความยาว ความกว้าง และความหนาของไม้ ๑ ยก ยาว ๑๖ วา (๓๒ เมตร) กว้าง ๑ ศอก (๒๔ นิ้ว) หนา ๑ นิ้ว

๑๑๒ **พรพิทักษ์ประชาราษฎ์** นามเดิม ตนกูปัตรอ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพิทักษ์-ประชาราษฎร์ ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองกลันตัน เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔

๑๑๓ **บริเวณเชียงใหม่เหนือ** คือบริเวณ ๑ ใน ๒ บริเวณของเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยเมืองขึ้นชั้นนอกคือ เมืองเชียงราย เมืองเชียงแสน เมืองป่าเป้า เมืองหนองขวางและเมืองฝาง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ต่อมาได้จัดแบ่งบริเวณออกเป็นแขวง คือ แขวงแม่กก แขวงแม่ลาว แขวงแม่ฝาง แขวงเชียงแสนหลวง และเชียงแสนน้อย

๑๑๔ **พระยายอดเมืองขวาง** นามเดิม ฤกษ์ ณ นคร เป็นบุตรพระยาวิชิตสรไกร (หงส์ ณ นคร) เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กเวรฤทธิ์ พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงหิรัญไพรัช พ.ศ. ๒๔๔๒ เลื่อนเป็นพระจารุมัยบริรักษ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระยายอดเมืองขวาง ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นคนละคนกับพระยอดเมืองขวาง (ขำ ยอดเพ็ชร)

๑๑๕ **เมืองบรรพตพิไสย** เดิมชื่อบ้านกระสัง บางหลักฐานว่าบ้านหาดส้มเสี้ยว พระบาทสมเด็จ-พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นเมืองชื่อว่า เมืองบรรพตพิสัยขึ้นเมืองนครสวรรค์ ปัจจุบันเป็นอำเภออยู่ในจังหวัดนครสวรรค์

๑๑๖ **โปรเตส** Protest ประท้วง

๑๑๗ **หลวงปรานีนรากร** นามเดิม ฉิม ภูมิรัตน์ เริ่มเข้ารับราชการเป็นข้าหลวงเมืองแพร่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ในพ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นข้าหลวงผู้ช่วยเมืองนครลำปาง พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวง-ปราณีนรากร พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นผู้รั้งราชการเมืองตะกั่วป่า พ.ศ. ๒๔๕๐ เลื่อนเป็นพระเสนานุชิต ผู้ว่าราชการเมืองตะกั่วป่า

๑๑๘ **พรพลพยุหสงคราม** นามเดิม พลอย ณ นคร เป็นบุตรพระเสนานุชิต (นุช ณ นคร) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพลพยุหสงคราม วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ เลื่อนเป็นพระอิศราธิไชย ผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระยาบริรักษ์ภูธร ผู้ว่าราชการเมืองพังงา วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นพระยาคงคาธราธิบดี-ศรีสุราษฎร์โลหนคราธิปตัยฯ สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลชุมพร

๑๑๙ **การจับช้าง** วิธีจับช้างในประเทศไทยมี ๓ อย่างคือ วิธีตั้งคอกจับช้างเถื่อนทั้งโขลงในครั้งเดียว เรียกว่า วังช้าง วิธีขี่ช้างต่อออกไล่จับช้างเถื่อนทีละตัว เรียกว่า โพนช้าง และวิธีต้อนโขลงช้างเถื่อนเข้าเพนียด เพื่อเลือกจับบางตัว แล้วปล่อยโขลงช้างเถื่อนกลับเข้าป่าตามเดิม เรียกว่า จับเพนียด หรือจับตำราหลวง

๑๒๐ **กรมสมเด็จ** สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

๑๒๑ **สมเด็จเจ้าพรยา** สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) (พ.ศ.๒๓๕๑ - ๒๔๒๕)

๑๒๒ **กรมช้าง** หรือกรมพระคชบาล มีหน้าที่จัดหาช้างฝึกหัด เลี้ยงและดูแลรักษาช้างหลวงไว้ใช้ในราชการ มีกรมขึ้นหลายกรมทำหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น กรมเชือก ทำหน้าที่ทำเชือกบาศ ดูแลรักษาเชือกที่ใช้ในการคล้องช้างและฝึกหัดช้าง กรมหมอ ทำหน้าที่ดูแลรักษาช้างที่เจ็บป่วย กรมโขลง ทำหน้าที่ดูแลรักษาช้างโขลงหลวงไว้จับใช้ในราชการ ด้วยวิธีเลือกจับเฉพาะตัวที่ได้ขนาดตามที่ต้องการ โดยมีกำหนดจับช้างโขลงหลวง ๓ ปีต่อครั้ง นอกจากนั้นยังมีกรมตะพุ่นขึ้นในกรมวัง ทำหน้าที่สนับสนุนราชการในกรมช้าง โดยการเกี่ยวหญ้าเลี้ยงช้างหลวง ม้าหลวงด้วย

๑๒๓ **ผู้ว่าราชการ** คือพระยาพิสุทธิธรรมธาดา (สว่าง สุจริตจันทร) ผู้ว่าราชการเมืองลพบุรี

๑๒๔ **ข้าหลวงเสนา** ตำแหน่งที่เจ้าพนักงานกรมนาแต่งตั้ง และมีหน้าที่ออกเดินประเมินนาพร้อมกับกรมการเมืองและกำนัน การเดินประเมินนา คือการรังวัดที่นาเพื่อประมาณการเก็บเงินอากรค่านา ว่าเจ้าของนาทำนาในพื้นที่เท่าไร และจะต้องเสียเงินค่านาเท่าไร

เมื่อตั้งกระทรวงเกษตราธิการขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นต้นมามีการแต่งตั้งข้าหลวงพิเศษจัดการที่นา ประกอบด้วยข้าหลวงกระทรวงเกษตราธิการและข้าหลวงกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เรื่องการทะเบียนที่ดินอย่างเป็นระบบเช่น การรังวัด การปักเขตและการออกโฉนดที่ดิน

ตำแหน่งข้าหลวงเสนายกเลิกไปเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านาวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓ โดยให้เจ้าพนักงานในกรมสรรพากร หรือข้าราชการประจำมณฑล เมือง อำเภอ และกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เก็บเงินค่านาแทน

๑๒๕ **พระสรชาญ** พระสรชาญพลไกร นามเดิม เถ่อ ทรรพนันท์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ เข้ารับราชการเป็นขุนสรชาญพลไกร เลื่อนเป็น พระ ในราชทินนามเดิม เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นพระยา-ณงควิไชย ตำแหน่งเกียกกายทัพบก เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ลาออกจากราชการเนื่องจากป่วย เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒

๑๒๖ **หม่อมเจ้าปดิพัทธเกษมศรี** หม่อมเจ้าปฏิพัทธเกษมศรี เกษมศรีโอรสองค์ใหญ่ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ และหม่อมเพิ่ม (สโรบล) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นชีพิตักษัย วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ชนมายุ ๕๓ ปี

๑๒๗ **พระยาพิบูลย์สงคราม** นามเดิม รื่น ศรีเพ็ญ เป็นบุตรพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ อายุ ๗๔ ปี

๑๒๘ **หลวงโยธาสงคราม** นามเดิม จร เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ รับราชการในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพันวิเชียรจักร พ.ศ. ๒๔๔๓ เลื่อนเป็นหลวงโยธาสงคราม พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นผู้รั้งผู้ว่าราชการเมืองนครนายก พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นพระพิบูลย์สงคราม แล้วรับราชการเป็นผู้ว่าราชการเมืองชัยภูมิ เมืองปราณบุรี เมืองพิจิตร เมืองพิไชย แล้วเป็นปลัดมณฑลเพชรบูรณ์

๑๒๙ **ชาเยดาแฟ** Charge d'Affaires ผู้แทนทูต (อุปทูต) ขณะนั้นคือ วิลเลียม จอห์น อาเธอร์ (William John Arthur)

๑๓๐ **พระจรรยา** พระจรรยายุ์ตกฤตย์ (จำนงค์ อมาตยกุล) อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล และเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการศาลมณฑลพายัพ ต่อมาเป็นพระยาเจริญราชไมตรี

๑๓๑ **ตุลาการ** หมายถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

๑๓๒ **แม่ทัพ** หมายถึง เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต)

๑๓๓ **พญาสลีสองเมือง** นามเดิม มองทุนจอ เป็นบุตรเขยพระยาสิงหนาท ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาศรีสองเมือง เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๖

๑๓๔ **เมืองนคร** หมายถึงนครลำปาง

๑๓๕ **ศาลต่างประเทศ** เป็นศาลพิเศษของไทยที่ตั้งขึ้นตามหนังสือสัญญาไทย-อังกฤษ พ.ศ. ๒๔๒๖ กำหนดให้คนในบังคับอังกฤษซึ่งอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ต้องขึ้นศาลพิเศษไม่ว่าเป็นโจทก์หรือจำเลย แต่กงสุลหรือรองกงสุลมีสิทธิถอนคดีไปชำระเองได้ก่อนที่จะมีการตัดสิน ศาลพิเศษนี้ต่อมาเรียกว่าศาลต่างประเทศ

๑๓๖ **เมืองเชียงคาน** เดิมตั้งอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัจจุบันคือแขวงสานะคาม เมื่อลาวแบ่งแยกออกเป็น ๒ อาณาจักร คือ หลวงพระบางและเวียงจันทน์ ใน พ.ศ. ๒๒๓๘ อาณาจักรหลวงพระบางจึงตั้งเมืองปากเหือง เหนือปากแม่น้ำเหืองบนฝั่งแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับเมืองเชียงคานทางฝั่งซ้ายเพื่อเป็นเมืองหน้าด่าน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไทยกวาดต้อนผู้คนจากเมืองเชียงคานมาไว้เมืองปากเหือง ยกเมืองปากเหืองขึ้นกับเมืองน้ำปาด (อุตรดิตถ์) หลังปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองปากเหืองเป็นเมืองเชียงคาน ปัจจุบันเป็นอำเภอ

เชียงคาน จังหวัดเลย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอกสารนี้ ฝรั่งเศสพยายามยึดครองเมืองหลวงพระบางจนไทยต้องยกให้ฝรั่งเศส ตามหนังสือสัญญาที่ลงนามเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ (ค.ศ. ๑๙๐๔) และตามสนธิสัญญาดังกล่าวเมืองเชียงคานอยู่ในเขตของไทย

๑๓๗ **มองซิเออร์ ปายยาร์** คือนายมอริส ปายยาร์ (M. Paillard) ตำแหน่งล่ามประจำสถานทูตฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสถอนกองทหารออกจากจันทบุรีใน พ.ศ. ๒๔๔๗ และขอตั้งรองกงสุลไว้ประจำเมืองแล้ว เมอซิเออร์ปายยาร์จึงได้รับแต่งตั้งเป็นรองกงสุลฝรั่งเศสประจำเมืองจันทบุรีคนแรก

๑๓๘ **เปนการร้อน** เรื่องด่วน

๑๓๙ **ตราเดินทาง** หนังสือเดินทาง (passport)

๑๔๐ **เรือโดนาย** เรือเมล์ฝรั่งเศส เดินรับส่งสินค้าระหว่างไซ่ง่อนกับกรุงเทพฯ

๑๔๑ **อรรคราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส** คือพระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค) ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๙

๑๔๒ **พระเสนาราชภักดี** นามเดิม เลี้ยง ศิริปาลกะ เริ่มรับราชการเป็นขุนรักพิไชย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นหลวงพิไชยากร พ.ศ. ๒๔๓๗ หลวงสำราญฤปกิจ พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นพระเสนาราชภักดี พ.ศ. ๒๔๔๕ พระยาศรีสัชนาไลยบดี ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๗๐ อายุ ๖๐ ปี

๑๔๓ **นครวัด** โบราณสถานที่เป็นปราสาทหินอยู่ในมณฑลบูรพา ปัจจุบันอยู่ในเมืองเสียมเรียบประเทศกัมพูชา

๑๔๔ **ปลัดทูลฉลอง** ในสมัยโบราณมีนามตามตำแหน่งเรียกชื่อเต็มว่า ปลัดกรมทูลฉลอง ปกติจะมีอยู่ในกรมใหญ่ที่สำคัญซึ่งมีศาลชำระความอยู่ในกรมนั้น ต้องรับผิดชอบดูแลความยุติธรรมในคดีความแทนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ จึงเรียกปลัดกรมนั้นว่า ปลัดทูลฉลอง กรมใดมีเสนาบดีเป็นผู้บังคับบัญชาก็มีหน้าที่เป็นข้าราชการระดับรองเสนาบดี ส่วนกรมใดเจ้ากรมเป็นผู้บังคับบัญชาก็เป็นรองเจ้ากรม บางกรมอาจมีปลัดทูลฉลอง ๒ คนเรียก ปลัดขวาทูลฉลอง ปลัดซ้ายทูลฉลอง เมื่อปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตั้งเป็นกระทรวงเสนาบดีขึ้นแล้ว ปลัดทูลฉลองจึงทำหน้าที่ดุจปลัดกระทรวงในปัจจุบัน สำหรับส่วนราชการต่ำกว่าระดับกระทรวงเป็นอันเลิกใช้ ไม่เรียกปลัดทูลฉลองอีกต่อไป

๑๔๕ **หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี** สัญญาซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุด (พระเจ้าแผ่นดินหรือประมุขแห่งรัฐ) ของประเทศกระทำต่อกันโดยการตั้งผู้แทนขึ้นเจรจากัน แล้วเขียนข้อตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะมี

ผลใช้บังคับได้ต่อเมื่อผู้มีอำนาจสูงสุด (พระเจ้าแผ่นดินหรือประมุขแห่งรัฐหรือรัฐสภาแล้วแต่กรณี) ได้เห็นชอบตามข้อตกลงนั้น และมีการลงนามทำหนังสือสัญญากันไว้ทั้งสองฝ่าย

การเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมสัญญาทางพระราชไมตรี ต้องมีการทำสัญญากันใหม่ หรือเพิ่มเติมขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ แต่หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือการให้สัตยาบัน (Ratification)

๑๔๖ มิศเตอร์คาไลย T.F.Carlyle ตำแหน่งผู้ช่วยสถานทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ

๑๔๗ บริษัทขุดคลองคูนาสยาม เป็นบริษัทที่ตั้งขึ้นเพื่อขุดคลองตามโครงการรังสิต เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ มีผู้ร่วมหุ้นประกอบด้วยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ พระนานาพิธภาษี (ชื่น) นายโยคิม แกรซี (Joachim Grassi) และหม่อมราชวงศ์สุวพรรณ สนิทวงศ์ มีนายโยคิม แกรซี เป็นผู้จัดการ

๑๔๘ แหม่มรอเบิดแบลก Mrs.Robert Black

๑๔๙ มิศเตอร์สตริงเงอร์ Mr. C.E.W.Stringer รองกงสุลอังกฤษประจำกรุงเทพฯ เข้ามารับราชการเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ ย้ายไปเป็นกงสุลอังกฤษอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ประจำมณฑลพายัพและมณฑลพิษณุโลก

๑๕๐ ราชปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้นคือ พระยาศรีสหเทพ (เส็ง วิรยศิริ) ตำแหน่งราชปลัดทูลฉลอง คือตำแหน่งปลัดทูลฉลอง แต่มีหน้าที่พิเศษคือรับสนองพระบรมราชโองการ หรือรับพระราชกระแสรับสั่งจากพระมหากษัตริย์โดยตรง ไม่ผ่านเสนาบดีหรือเจ้ากรม

๑๕๑ ราชทูตสยามณกรุงลอนดอน คือพระยาวิสูตรโกษา (ฟัก สาณะเสน) ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖

๑๕๒ บ้านสีกุก หมู่บ้านอันเป็นเขตติดต่อของตำบลต่างๆ ๓ ตำบล ตรงทางน้ำ ๓ แยกคือ ตำบลน้ำเต้า ตำบลพระขาว ตำบลบ้านคลัง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เคยเป็นที่ตั้งค่ายพม่า ปัจจุบันยังมีซากค่ายเหลืออยู่

๑๕๓ **พรราชวังจันทร์กรุงเก่า** พระราชวังจันทรเกษม ตั้งอยู่ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๕ เพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเมื่อเสด็จมาจากเมืองพิษณุโลก ในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา พระราชวังจันทรเกษมใช้เป็นที่ประทับของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พระราชวังจันทรเกษมถูกทำลายและปล่อยให้รกร้างเรื่อยมา จนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชวังจันทรเกษมเป็นที่ว่าการมณฑลกรุงเก่า (ในรัชกาลที่ ๖ เปลี่ยนเป็นมณฑลอยุธยา) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้เป็นศาลากลางจังหวัด ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทรเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๕๔ **บ่อพลอยไพลิน** ปัจจุบันเป็นอำเภอไพลิน ประเทศกัมพูชา อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

๑๕๕ **มองซิเออร์ชับปัล** W.R.H. Chappel ผู้จัดการบริษัทเหมืองแร่ Klian Bahru, ตำบล Tapah เมืองเปรัก (Perak)

พระราชหัตถเลขา ร.ศ. ๑๒๒ (พ.ศ. ๒๔๔๖)

๑๕๖ **จีนกุ๊กบ๋อย** คนจีนที่รับใช้ฝรั่งทำหน้าที่พ่อครัว

๑๕๗ **ป่วยจักษุแลโสตรตึง** เป็นศัพท์แผลงหมายถึงไม่รู้ภาษาอังกฤษ

๑๕๘ **ช้อมค้าง** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หมายความว่า พูดทึกทักเอาราวกับเป็นจริง

๑๕๙ **ข้าหลวงต่างพระองค์** ผู้แทนพระมหากษัตริย์ที่ทรงส่งออกไปปกครองหัวเมืองต่างพระเนตรพระกรรณ ต่อมาเรียกว่า ข้าหลวงเทศาภิบาล หรือ สมุหเทศาภิบาล

๑๖๐ **มิสเตอสกินเนอร์** P.M.Skinner ทนายความอยู่ที่กรุงเทพฯ

๑๖๑ **อย่างเลว** อย่างสามัญ

๑๖๒ **มิสเตอแอแลนวิลซัน** Alan Wilson นายช่างวิศวกร เป็นสถาปนิก มีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองปีนัง

๑๖๓ **ตรา** หนังสือราชการ

๑๖๔ **ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็จ** คือพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี้ ณ ระนอง) ถึงอนิจกรรม วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ อายุ ๕๗ ปี

๑๖๕ **พระยาวิสูตรโกษา** นามเดิม ฟัก สาณะเสน ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ อายุ ๖๓ ปี

๑๖๖ **ม.เวอนี** F.W.Verney เลขานุการทูตไทย กรุงลอนดอน

๑๖๗ **เจ้าอุย** คือ เจ้าอุย ณ จัมปาศักดิ์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าศักดิ์ประเสริฐ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔

๑๖๘ **กมุดกมิด** ไม่ชี้แจงโดยละเอียด

๑๖๙ **มองซิเออรัว** M.Leroy เป็นเจ้าหน้าที่กระทรวงอาณานิคม ดูแลรับผิดชอบเรื่องการเงินของอาณาจักรลาวโดยเฉพาะ

๑๗๐ **วัดแช่แห้ง** วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

๑๗๑ **โทรเลขที่มีมากวดกันเหยียด ๆ เท่าใบบอก** โทรเลขที่เขียนยาวเหมือนกับใบบอก

๑๗๒ **น้ำพูล** หมายถึงแม่น้ำมูล

๑๗๓ **มองซิเออร์กายาต** Monsieur Léon-Paul Caillat ข้าราชการกระทรวงอาณานิคมของฝรั่งเศส อันดับ ๔ ประจำอินโดจีน เข้าใจว่าคงจะประจำอยู่เมืองจำปาศักดิ์ หลังการเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ไทยทำสนธิสัญญายอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส แคว้นจำปาศักดิ์จึงถูกแบ่งเป็นสองส่วน ตั้งแต่นั้นมา ที่เมืองจำปาศักดิ์ฝั่งซ้าย ฝรั่งเศสส่งข้าราชการมาปกครองเรียกว่า เรสิดัง (Resident) เป็นข้าหลวงอยู่ประจำตลอดเวลา ส่วนนายกายาต์ได้เป็นเรสิดังหรือไม่ ยังไม่พบหลักฐาน

๑๗๔ **หมออาดำสัน** นายฮันส์ อดัมสัน (Hans Adamson) บิดาเป็นชาวเดนมาร์ค ชื่อ อดัมสัน มารดาเป็นชาวมอญ ปากลัด เมื่อเยาว์บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดทรงธรรม เมืองพระประแดง ครั้นลาสิกขาแล้วบิดานำตัวมาฝากหมอสมิทเข้าเรียนหนังสือที่วิทยาลัยบางคอแหลม อายุ ๑๔ ปี หมอชันกาเลย์ ผู้ช่วยหมอสมิทกลับไปอเมริกาได้พานายฮันส์ไปด้วย ได้ศึกษาด้านวิชาศาสนาจนสำเร็จหลักสูตร จากนั้นได้แต่งงานกับหญิงชาวอเมริกัน ไม่นานภรรยาคลอดบุตรตายไปด้วยกัน นายฮันส์ได้เข้าศึกษาวิชาแพทย์ แล้วแต่งงานอีกครั้งกับหญิงชาวอเมริกันชื่อ เทเรซา นายฮันส์กลับมาเมืองไทยพร้อมภรรยา ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ถนนเฟื่องนครรับรักษาโรค

ทั่วไป ต่อมาได้รับการว่าจ้างจากกรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา อธิบดีกรมพยาบาลให้มาทำหน้าที่หมอกักด่านหรือ Head of Quarantine Station ทำการอยู่ ๒ ปี หมอฮันส์ได้สมัครเข้าเป็นครูสอนวิชาผดุงครรภ์ในศิริราชพยาบาล แต่ยังเปิดคลินิกรับรักษาโรคอยู่ ภายหลังได้เลื่อนตำแหน่งเป็นนายตรวจใหญ่แห่งกรมพยาบาล และได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระบำบัดสรรพโรค สังกัดกระทรวงนครบาล มีชื่อเสียงทางผดุงครรภ์ ชาวบ้านมักเรียกว่า "หมอล่ำสัน" บั้นปลายชีวิตได้ย้ายคลินิกมาเปิดทำการอยู่ในตรอกพระบำบัดฯ ใกล้สี่กั๊กพระยาศรีถนนเจริญกรุง ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ นี้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการโอสถสภาของกรมพยาบาล กระทรวงธรรมการ

๑๗๕ **นักเรียนหลวง** คือนักเรียนที่ได้รับพระราชทานเบี้ยเลี้ยงของหลวงในระหว่างที่เล่าเรียนอยู่ และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว อยู่ในอำนาจรัฐบาลจะเรียกเข้ามารับราชการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในระเบียบนั้น

๑๗๖ **สมี** เดิมใช้เรียกพระภิกษุทั่วไป ต่อมาหมายถึงพระภิกษุที่ต้องคดี

๑๗๗ **วัดชุมพลนิกายาราม** เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่บางปะอิน ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดโบราณ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงสร้างขึ้นพร้อมสร้างพระราชวังที่เกาะบางปะอิน พระราชทานนามว่า วัดชุมพล หรือวัดประชุมพล ในรัชกาลที่ ๔ ทรงปฏิสังขรณ์และพระราชทานนามเพิ่มเติมเป็น วัดชุมพลนิกายาราม และรัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิสังขรณ์พระอุโบสถและพระวิหารครั้งใหญ่ ใน พ.ศ. ๒๔๕๑

๑๗๘ **กระเบื้องทราย** เครื่องมุงหลังคาชนิดหนึ่งทำด้วยทราย ปูนซีเมนต์และน้ำเล็กน้อย ผสมเข้าด้วยกันใส่ลงในแบบพิมพ์ อัดออกมาเป็นแผ่นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ขนาดประมาณ ๓๔ × ๓๔ เซนติเมตร สีขาวหม่น สีแดงก็มี เป็นเครื่องมุงที่เกิดมีขึ้นในรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา โดยที่กระเบื้องชนิดนี้รูปร่างคล้ายว่าวปักเป้า จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "กระเบื้องว่าว"

๑๗๙ **ฉ้อฟ้า** ปัจจุบันเขียนว่า "ช่อฟ้า" คือตัวไม้ที่ติดอยู่ตรงปลายหัวและท้ายหลังคาโบสถ์ วิหาร เป็นต้น ลักษณะคล้ายท่อนบนของตัวครุฑชูขึ้น แล้วหลุบแขนและปีกทาบลงมาตามริมหัวกับริมท้ายหลังคา

๑๘๐ **ใบรกา** ปัจจุบันเขียนว่า ใบระกา คือตัวไม้ที่เป็นส่วนประกอบของตัวไม้กรอบหน้าบันโบสถ์ วิหาร เป็นต้น ลักษณะคล้ายขนนก ติดรายเป็นแถวบนหลังตัวไม้กรอบหน้าบัน ที่เรียกว่า ลำยองและนาคสะดุ้งและรวยระกา

๑๘๑ **พรยาอุไทย** พระยาอุไทยมนตรี นามเดิม พร จารุจินดา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ เริ่มเข้ารับราชการเป็นนายรองฉัน กรมมหาดเล็ก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๙ เป็นจ่าห้าวยุทธการ กรมพระตำรวจ พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นผู้ช่วยเจ้าจำนวน กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นเจ้ากรมโรงฝิ่นหลวง

พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นเจ้ากรม กรมสารบรรณ พ.ศ. ๒๔๓๔ เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระศิริไอยสวรรย์ พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นเลขานุการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๔๐ เลื่อนเป็นพระยาอุไทยมนตรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๔๔๓, ๒๔๔๕, ๒๔๔๙ เป็นข้าหลวงประจำเมืองนครลำพูน นครลำปาง และนครน่าน ตามลำดับ พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นพระยาสุรบดินทรสุรินทรภาชัย และใน พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นเจ้าพระยาสุรบดินทร์ฯ ถึงอสัญกรรมวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ อายุ ๙๒ ปี

๑๘๒ **พันโท พรสุรเดชรณชิต** นามเดิม แย้ม ณ นคร เป็นบุตรเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พร้อม) เข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหม ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงรวบรัดสปัตรพลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระสุรเดชรณชิต พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระยาวรเดชศักดาวุธ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นพระยาสีหราชเดโชชัย พ.ศ. ๒๔๖๕ เลื่อนเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต ถึงอสัญกรรมวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

๑๘๓ **ข้าหลวง** ข้าหลวงเทศาภิบาล

๑๘๔ **เจ้าลาว** เจ้านายฝ่ายเหนือ

๑๘๕ **พรยาราชสงคราม** นามเดิม กร หงสกุล เข้ารับราชการได้เป็น ขุนพรหมรักษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ เลื่อนเป็นพระราชโยธาเทพ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระยาราชสงคราม ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

๑๘๖ **พระที่นั่งทรงธรรม** อยู่ภายในวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี ทรงสร้างขึ้นเพื่ออุทิศแด่สมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นตึก ๒ ชั้น ก่ออิฐถือปูน หลังคา ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบสีเหลือง ช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ ลงรักปิดทองทึบ หน้าบันจำหลักภาพและตราต่างๆ ทรงใช้เป็นที่ประทับแรมในเวลาทรงรักษาอุโบสถศีลและทรงธรรม ปัจจุบันใช้เป็นที่บำเพ็ญกุศลในงานประจำปีและเป็นที่แสดงเทศน์มหาชาติ บางครั้งเป็นที่ตั้งพระศพพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่

๑๘๗ **(กระเบื้อง) ตัวเมีย (กระเบื้อง) ตัวผู้** เครื่องมุงหลังคาชนิดหนึ่งทำด้วยดินเผา กระเบื้องตัวผู้ลักษณะคล้ายกาบกล้วย ยาวประมาณศอกกำ ตัวเมียลักษณะเป็นแผ่นแบน ยกขอบสองข้างตั้งขึ้นเล็กน้อย เมื่อใช้มุงต้องวางกระเบื้องตัวเมียหงายหน้าขึ้นเป็นคู่ จึงวางกระเบื้องตัวผู้คว่ำทับลงบนกระเบื้องตัวเมียทั้งคู่ กระเบื้องชนิดนี้ยังเรียกว่า กระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องกาบู ก็ว่า สมัยเดิมเป็นดินเผาธรรมดา ภายหลังเคลือบผิวเป็นสีเหลืองเป็นต้น

๑๘๘ **วัดเบ็ญจมบพิตร** วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร เดิมเป็นวัดเล็กๆ ชื่อวัดแหลม หรือวัดไทรทอง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ซึ่งเป็นแม่ทัพรักษาพระนครครั้งกบฏเจ้าอนุวงศ์ ทรงตั้งกองบัญชาการทัพภายในวัดแห่งนี้ เมื่อปราบกบฏได้เรียบร้อยพระองค์พร้อมด้วยพระอนุชาและ

พระชนิษฐา ๔ พระองค์ ทรงปฏิสังขรณ์วัดนี้ รัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดเบญจบพิตร ซึ่งหมายความว่า วัดของเจ้านาย ๕ พระองค์ ต่อมารัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างพระราชวังสวนดุสิตบนที่วัดเดิมจึงโปรดเกล้าฯ ให้ทำผาติกรรม และสถาปนาขึ้นเป็นวัดขนาดใหญ่ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบก่อสร้างพระอุโบสถด้วยความประณีตบรรจง และพระราชทานนามว่า วัดเบญจมบพิตร อันหมายถึง วัดของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ ทรงเพิ่มสร้อยว่า ดุสิตวนาราม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชวังสวนดุสิต อีกทั้งได้แสดงพระราชประสงค์ว่า เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตให้นำพระสรีรังคารมาบรรจุไว้ภายใต้รัตนบัลลังก์พระพุทธชินราช

๑๘๙ **ซีเหงาลัก** แปลว่า ๔, ๕, ๖ หมายถึงไพ่พนันของจีน

๑๙๐ **การทหารมณฑลอิสาณ** ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นปีที่ "ข้อบังคับลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๒" ทดลองใช้ครั้งแรกที่มณฑลนครราชสีมาซึ่งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพราะมณฑลนี้พลเมืองเป็นไพร่คงเมืองทั้งสิ้น และเคยถูกเกณฑ์เป็นทหารมาก่อน คือ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ส่วนในมณฑลอีสาน ซึ่งมีกรมทหารราบที่ ๖ ตั้งอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี "ข้อบกพร่องของกรมทหารมณฑลนี้ คือ พลทหารเป็นคนกรุงเทพฯและคนโคราช ตลอดจนเป็นคนซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ จัดประทวนมาให้ไปช่วยราชการครั้ง ร.ศ. ๑๑๒ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเหลือเลือกการฝึก การบังคับบัญชาตลอดจนแบบธรรมเนียมของทหารของทหารกรมนี้ยังไม่มีระเบียบ สมควรเปลี่ยนผู้บังคับการใหม่"

๑๙๑ **เบี้ยหวัด** หมายถึง เงินที่ให้เป็นบำเหน็จความชอบในราชการเป็นรายปี กำเนิดมาจากคำว่า วรรษ แปลว่า ปี

๑๙๒ **เบี้ยบำนาญ** คือเงินที่พระราชทานให้แก่ข้าราชการทุกคนเป็นคราวๆ ไปจนตลอดอายุ หรือตลอดเวลาที่กำหนด หรือจนกว่าจะเลิกด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกำหนดจากเวลาที่ได้รับราชการอัตราเงินเดือนที่ได้รับอยู่ และลักษณะที่ออกจากราชการประกอบกับความดีความชอบที่ได้มีมาในราชการ บำเหน็จบำนาญพระราชทานเป็น ๔ กรณีคือ พระราชทานเพื่อเหตุทดแทน พระราชทานเพราะเหตุทุพพลภาพ พระราชทานเพราะเหตุสูงอายุ และพระราชทานเพราะเหตุรับราชการนาน เริ่มประกาศใช้ตามพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔

๑๙๓ **พระยาสาย** พระยาสุริยสุนทรบวรภักดีศรีมหารายาฯ (นิอิตำ) ผู้ว่าราชการเมืองสายบุรี ถึงแก่กรรม วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ อายุ ๖๔ ปี

๑๙๔ **เรือพาลี** เรือพาลีรั้งทวีป Bali สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นเรือปืน (ตัวเรือเหล็ก ขนาดยาว ๑๗๒ ฟุต กว้าง ๒๓ ฟุต สูง ๑๑ ฟุต กินน้ำลึก ๘.๗๕ ฟุต ระวางขับน้ำ ๔๖๒ ตัน กำลังเครื่องจักร ๕๐๐ แรงม้า ความเร็ว ๑๐.๕ น็อต) มีคนประจำเรือ ๗๓ คน มีอาวุธปืนใหญ่ชนิดอาร์มสตรอง ขนาด ๑๒๐ มม. ๑ กระบอก

ปืนใหญ่ชนิดฮอทชกีสขนาด ๕๗ มม. ๕ กระบอก ขนาด ๓๗ มม. ๒ กระบอก เป็นเรือต่อที่บริษัทอู่ฮ่องกงและแวมโป เดิมชื่อพาลีล้างทวีป ภายหลังเรียก พาลีรั้งทวีป ปลดระวางเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

๑๙๕ **พรยารามรณรงค์สงคราม** นามเดิม หรุ่น อินทรสูต เข้ารับราชการเป็นพระอินทรแสนแสง แล้วเลื่อนเป็นพระยารามรณรงค์สงคราม พระยามหาพฤฒิพิสิษฐ์ ถึงแก่กรรมวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ อายุ ๘๐ ปี

๑๙๖ **พรยาพิศาลคีรี** นามเดิม ทับ เข้ารับราชการเป็นหลวงพิจารณา กรมการเมืองพิไชย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นหลวงอินทร์รักษา ปลัดเมืองอุตรดิตถ์ พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นพระอุตรดิฐาภิบาล ผู้ว่าราชการเมืองอุตรดิฐ พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระพิศาลคีรี พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นพระยาในราชทินนามเดิม ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

๑๙๗ **เมืองลับแล** ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมืองลับแลเป็นอำเภออยู่ในการปกครองของเมืองพิชัย มณฑลพิษณุโลก ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๓ อำเภอลับแลขึ้นอยู่กับเมืองอุตรดิตถ์ ปัจจุบันยกฐานะเป็นจังหวัดอุตรดิตถ์

๑๙๘ **คนอาสา** คนอาษา คือ ผู้ที่มีหน้าที่ต้องเข้ารับราชการ แต่ราชการยังไม่ได้บังคับให้เข้ารับราชการ ผู้นั้นขอเข้ารับราชการในกองประจำการจำพวกหนึ่ง หรือ ผู้ที่อยู่ในกองประจำการแล้วขอไปรับราชการในเวลาที่ราชการไม่ได้บังคับผู้นั้นจำพวกหนึ่ง

๑๙๙ **ชาง** คือคำว่า ส่าง เป็นคำที่ชาวไทยใหญ่ใช้เรียกคนที่สึกขณะเป็นภิกษุ ถ้าสึกขณะเป็นสามเณรเรียกว่า ใหม่ ตรงกับคำว่า น้อย ในภาษาไทยภาคเหนือ คำว่า ส่าง ตรงกับคำว่าหนานในภาษาไทยภาคเหนือ ตรงกับคำว่า ทิด ในภาษาไทยภาคกลาง

๒๐๐ **ขุนบรรเจิดจัตุรงค์** นามเดิม แครง ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนบรรเจิดจัตุรงค์ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ อายุ ๕๕ ปี

๒๐๑ **มองซิเออโกลเยียน** M. Coulgean เข้ารับราชการกระทรวงต่างประเทศของฝรั่งเศสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ มีตำแหน่งเป็นเลขานุการประจำเมืองเขมรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ รักษาการตำแหน่งรองกงสุลเมืองโคราชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้เลื่อนเป็นรองกงสุลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙

๒๐๒ **มูเซอ** คือ ชาวเขาเผ่าหนึ่งในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต สาขาทิเบต-พม่า เรียกตนเองว่า ลาฮู อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของไทยในพื้นที่ ๑๙ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ แม่ฮ่องสอน และลำพูน นิยมตั้งหมู่บ้านบนภูเขา

๒๐๓ ขุนบริจิตรหัดถกรรม นามเดิม เยี่ยม รับราชการเป็นสารวัตรไปรษณีย์ กระทรวงโยธาธิการ ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบริจิตหัดถกรรม เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕

๒๐๔ เจ้าคณ ตำแหน่งปกครองหนึ่งในคณะสงฆ์ประกอบด้วย เจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวง

๒๐๕ วัดแก้วแจ่มฟ้า เดิมตั้งอยู่ระหว่างถนนเจริญกรุงกับแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ปากคลองผดุงกรุงเกษม ฝั่งใต้ตรงข้ามป้อมปิดปัจจนึก (ปัจจุบันรื้อแล้ว เป็นที่ตั้งของที่ทำการเขตสัมพันธวงศ์) ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายวัดแก้วแจ่มฟ้ามาตั้งใหม่ที่ถนนสี่พระยาฝั่งเหนือ แล้วพระราชทานวิสุงคามสีมาคราวนั้น ยาว ๑๔ วา (๒๘ เมตร) กว้าง ๘ วา (๑๖ เมตร) เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

๒๐๖ เฟอนิเชอ Furniture

๒๐๗ ขุนถนนปรีชา ยกกระบัตรประจำศาลมณฑลจันทบุรี

๒๐๘ พระกำโพชพิทักษ์ เข้ารับราชการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงกัมโพชพิทักษ์ แล้วเลื่อนเป็น พระ ในราชทินนามเดิม ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองพระตะบอง ถึงแก่กรรมวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๘

๒๐๙ เรสิดังเมืองโพธิสัตว์ คือ นายโมนอด (M.Monod) เมืองโพธิสัตว์ เป็นเมืองในประเทศกัมพูชา ในส่วนที่ขึ้นกับฝรั่งเศส ไทยเสียดินแดนนี้ให้ฝรั่งเศสเมื่อปลายรัชกาลที่ ๔

๒๑๐ เจ้าอินทยงยศโชติ นามเดิม อินทยศ หรือ เจ้าน้อยหมวก เจ้าผู้ครองนครลำพูนลำดับที่ ๙ ถึงแก่พิราลัยวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

๒๑๑ บาญชีอักษรย่อนามเมือง รายการกำหนดอักษรชื่อย่อของเมืองต่างๆ ในการจดทะเบียนทำตั๋วรูปพรรณสัตว์พาหนะ–

๒๑๒ เครื่องมือหมายตำหนิสัตว เครื่องมือสักสัตว์พาหนะที่เจ้าของนำมาจดทะเบียนทำตั๋วรูปพรรณ โดยสักที่ใบหูข้างขวาของโคและกระบือ ให้หมึกติดชัดเจนเป็นตราอำเภอที่โคกระบือนั้นอยู่ ตัวหนังสือขนาดสูง ๑๐ เซนติเมตร กว้าง ๗ ½ เซนติเมตร เส้นอักษรกว้าง ๒ เซนติเมตร กำหนดสักสัตว์พาหนะในเดือนตุลาคม เพราะเป็นฤดูน้ำหลากที่เจ้าของสัตว์รวบรวมโคกระบือเลี้ยงไว้เป็นที่ทาง สะดวกแก่การนำสัตว์ไปทำตั๋วรูปพรรณ

๒๑๓ ภาษาบอกตำหนิ ถ้อยคำที่ใช้ระบุเครื่องหมายในตัวสัตว์พาหนะที่เป็นตำหนิเห็นได้ชัดเจนถึงความแตกต่างของสัตว์แต่ละตัว

๒๑๔ ตลาการ ปัจจุบันคือ ตุลาการ หมายถึงผู้พิจารณาพิพากษาคดีความ

๒๑๕ ขมุ เป็นชนชาติเขมรป่าดง หรือ ข่า อาศัยอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเหนือเมืองหลวงพระบาง ระหว่างเมืองหลวงพระบางกับเมืองหลวงภูคา มีลักษณะรูปร่างคือดวงตายาว ผมหยาบผิวดำ สำเนียงและคำพูดคล้ายกับเขมรทั่วไป นับถือเจื่องและผีต่างๆ กับกลองมโหระทึกว่าเป็นของสำคัญ

๒๑๖ เจ้าอุปราชอยากจะมากรุงเทพ ตามธรรมเนียมเดิมเจ้านายเมืองใดจะออกนอกเขต ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน จึงจะไปได้

๒๑๗ พระศรีเสนา นามเดิม เลื่อน ศุภศิริวัฒน์ เข้ารับราชการเป็นขุนชำนาญคดี แล้วเลื่อนเป็นหลวงนรนิติบัญชาการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระศรีเสนา เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายเหนือ พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นพระยาราชเสนา พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นพระยาญาณประกาศสุจริตามาตย์ธรรมเสฐียร ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

๒๑๘ "เมื่อได้ฟังการในเมืองปราจิณ ก็สงไสยว่าเมืองฉะเชิงเทราจะฟื้นขึ้นได้ฤาไม่" ขณะนั้นที่ว่าการมณฑลปราจีนบุรีตั้งอยู่ที่เมืองฉะเชิงเทรา มีศาลและเรือนจำตั้งอยู่ในกำแพงเมือง ต่อมาเมื่อพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวัฒนานุวงศ์ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ข้าหลวงพิเศษจัดราชการ ตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปราจีนบุรี เสด็จไปตรวจราชการระหว่างวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน - ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ นั้น ทรงสรุปราชการแผนกอัยการในมณฑลปราจีนบุรีไว้ว่า *"...มักชังผู้ต้องหาไว้เกินเวลาที่สมควร นับว่าการในแพนกนี้ยังคลาดเคลื่อนอยู่มาก..."*

๒๑๙ แม่กลาง พระนามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

๒๒๐ ควรทำสำคัญให้เปนหลักถาน หมายถึง ปักหลักเขต ที่หมายจับจอง

๒๒๑ เจ้านครจำปาศักดิ์ คือ เจ้ายุติธรรมธร (คำสุก) ถึงแก่พิราลัยวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒

๒๒๒ กฎหมายมรฎกที่วางลงใหม่ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรฎก รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ เป็นมรฎกภาคญาติ ตามความในมาตรา ๑ ข้อ ๓ สรุปได้ว่า ถ้าผู้เสียชีวิตไม่มีบุตร หลาน เหลน ผู้สืบสายโลหิต และไม่มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน แต่บิดามารดาหรือคนใดคนหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ ให้แบ่งแก่บิดามารดาและภรรยาอย่างละส่วน เว้นแต่คนที่มีศักดินา ๔๐๐ ไร่หรือมากกว่านั้น ให้แบ่งเป็นภาคหลวงอีกส่วนหนึ่ง

๒๒๓ เมืองซีแครง Chikreng ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบเขมร ระหว่างเมืองเสียมเรียบ (Siem-Reap หรือไทยเรียกว่า เสียมราฐ) และเมืองกำพงธม (Kompong-Thom) ปัจจุบัน คือ เมืองกำพงสวาย อยู่ในประเทศกัมพูชา

๒๒๔ เมืองกำพงทม Kompong-Thom ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบเขมร ทางใต้ของเมืองซีแครง และอยู่ตรงข้ามกับเมืองโพธิสัตว์หรือโปรีสาท (Pursat) ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบเขมร ปัจจุบันอยู่ในประเทศกัมพูชา

๒๒๕ พระยาสมบัติภิรมย์ นามเดิม แจ่ม โรจนวิภาต เข้ารับราชการเป็นขุนรองปลัดกรมการกรุงเก่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ เลื่อนเป็นหลวงมหาดไทย ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงสุนทรภักดี พ.ศ. ๒๔๒๒ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๖ เลื่อนเป็นพระพิทักษ์เทพธานี พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นพระยาพิทักษ์เทพธานี พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นพระยาสมบัติภิรมย์ ลาออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ แล้วเลื่อนเป็นพระยาทวาราวดีภิบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ถึงแก่กรรมวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อายุ ๗๒ ปี

๒๒๖ ข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ข้อที่ ๒๓ เป็นกฎข้อบังคับสำหรับการแบ่งเขตสำหรับจัดการปกครองในหัวเมืองทั้งเจ็ดในมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วยแบบแผน วิธีการปกครอง การวางตำแหน่งหน้าที่ราชการ เป็นต้น ส่วนข้อ ๒๓ ในกฎนี้เกี่ยวกับใบบอกและการรายงานข้อราชการซึ่งระบุว่า ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณจะมีใบบอกมาหารือขอคำสั่งจากข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช หรือจะมีบอกมายังกรุงเทพฯ ก็ได้ แล้วแต่ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณจะเห็นสมควรแก่ราชการ แต่ถ้ามีบอกตรงมายังกรุงเทพฯ ต้องส่งสำเนาไปให้ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชทราบด้วยทุกฉบับ

๒๒๗ ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณ คือพระยาศักดิ์เสนี (หนา บุนนาค)

๒๒๘ กรมสำรวจ เป็นกรมหนึ่งในกระทรวงมหาดไทย มีเจ้ากรมเป็นหัวหน้า แบ่งหน้าที่เป็นแผนกเลขานุการและแผนกต่างประเทศ แผนกเลขานุการมีข้าราชการชั้นปลัดกรมเป็นผู้ช่วยทำการในเรื่องราชการลับ รักษาราชพัสดุ การรับส่งหนังสือ ออกหนังสือเดินทางและนักการภารโรง

๒๒๙ พรราชบัญญัติเรือนจำ ร.ศ.๑๒๐ พระราชบัญญัติลักษณเรือนจำ รัตนโกสินทรศก ๑๒๐ มีส่วนหนึ่งที่กำหนดหน้าที่ของผู้บัญชาการเรือนจำว่า มีหน้าที่บังคับบัญชาเจ้าพนักงานเรือนจำเหมือนอย่างทหาร มีอำนาจชำระและทำโทษได้ในข้อละเมิดคำสั่งและมีกิริยาไม่สมกับหน้าที่ มีอำนาจชำระโทษและทำโทษคนต้องจำตามข้อบังคับของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาลตามเขตที่บังคับการ

๒๓๐ **พรยาสุรบดินทรสุรินทรฤาไชย** นามเดิม ติ่ง ศกุนะสิงห์ เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กเวรเดช พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงสมัคสโมสร ตำแหน่งยกกระบัตรซ้ายกรุงเก่า ฝ่ายพระราชวังบวร พ.ศ. ๒๔๔๒ เลื่อนเป็นพระยาสุรบดินทร์สุรินทรฤาไชย ผู้ว่าราชการเมืองชัยนาท ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

๒๓๑ **หลวงวิชิตพิทักษ์** นามเดิม หม่อมหลวงอั้น เสนีวงศ์ เป็นบุตรหม่อมราชวงศ์พนม เสนีวงศ์ เข้ารับราชการเป็นเสมียนมณฑลกรุงเก่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๐ และ ๒๔๔๑ เป็นรองปลัดจ่าเมืองสระบุรีและนายอำเภอเมืองสระบุรี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงวิชิตพิทักษ์ พ.ศ. ๒๔๔๗ เลื่อนเป็นพระไชยนฤนาท พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระยาพิไชยสุนทร พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นพระยายอดเมืองขวาง

๒๓๒ **หลวงพิทักษ์ฤทธิรงค์** นามเดิม แม้น วสันตสิงห์ เข้ารับราชการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนพินิจโวหาร แล้วเลื่อนเป็นหลวงพิทักษ์ฤทธิรงค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นหลวงวิชิตเสนี พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นพระเทียรมะราษ พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระยายอดเมืองขวาง พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นพระยาเพ็ชรพิไสยศรีสวัสดิ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึงแก่กรรมวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ อายุ ๗๘ ปี

๒๓๓ **แกงต้มซ่ม** ต้มส้มเป็นแกงชนิดหนึ่งมี ๓ รส คือ รสเปรี้ยวนำ ตามด้วยหวานและเค็ม มักใส่ชิงอ่อนซอยเป็นฝอย ต้นหอมและผักชี

๒๓๔ **ก็ออกจะแมว ๆ อยู่สักหน่อย** เป็นสำนวนหมายถึง เรื่องง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก

๒๓๕ **อ้ายปู่** ปู่ หมายถึงผู้ที่มีวิชาในการแพทย์พื้นบ้าน

๒๓๖ **กงซุลฮอลันดาที่กรุงเทพฯ** L.J.C. de Zeppelin Obermüller

๒๓๗ **พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร** นามเดิมโพ เนติโพธิ์

๒๓๘ **พระยาบุรีรัตน์** นามเดิม หนู มหายศปัญญา ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

๒๓๙ **หลวงจิตรจำนง** หลวงจิตรจำนงวานิช (บุญเย็น) กรมท่าซ้าย เป็นหุ้นส่วนอยู่ในบริษัทกิมเซ่งหลี เคยได้รับสัมปทานทำป่าไม้ที่เมืองแพร่ ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๔๕๐

๒๔๐ **ห้างเบอลี** บริษัทเบอร์ลียุคเกอร์จำกัด

๒๔๑ มองซิเออเดเย็น เจ้าหน้าที่ของสถานรองกงสุลฝรั่งเศสบ้านเดื่อหมากแข้ง (อุดรธานี) ในคราวเกิดกบฏเงี้ยวยึดเมืองแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้น ข้าราชการไทยเสียชีวิตหลายคน จากรายงานการปราบเงี้ยวสงสัยว่า ฝรั่งเศสจะเกี่ยวข้องกับการกบฏด้วย กบฏเงี้ยวถูกปราบปรามใน พ.ศ. ๒๔๔๕ แต่พวกเงี้ยวหนีกระจัดกระจายไปทางอีสานเพื่อหวังจะข้ามไปในเขตฝรั่งเศส

๒๔๒ สาด ลุกลาม

๒๔๓ นายราชจำนงมหาดเล็กหุ้มแพร ฝ่ายพรราชวังบวร นามเดิม อุ่น สุวรรณสุภา ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๓-๒๔๕๓ นายราชจำนง เป็นตำแหน่งสำหรับข้าราชการกรมมหาดเล็กและกรมขึ้นฝ่ายพระราชวังบวรเทียบเท่ากับยศนายร้อยเอกในกรมทหารบก

๒๔๔ โซ๊ด เป็นศัพท์แผลง หมายถึง นิยมธรรมเนียมแบบยุโรป หรือฝรั่งจ๋า

๒๔๕ อำเภอกลางเมืองยะลา ขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งที่ว่าการอยู่ที่บ้านท่าสาบ อำเภอท่าสาบมีคลองบ้านท่าสาบ (คือแม่น้ำปัตตานี) ไหลผ่าน ใน พ.ศ. ๒๔๔๙ รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองรามันห์เข้าไว้กับเมืองยะลา ย้ายไปขึ้นกับมณฑลปัตตานี ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ รัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปตั้งที่ตำบลสะเตง (ฝั่งตะวันออกของคลองบ้านท่าสาบ) เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสะเตง พ.ศ. ๒๔๘๑ เปลี่ยนชื่อกลับมาเป็นอำเภอเมืองยะลา ขึ้นกับจังหวัดยะลาจนปัจจุบัน

๒๔๖ วัดน่าถ้ำ วัดหน้าถ้ำ คือวัดคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา มีถ้ำประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ปางไสยาสน์ และมี "ถ้ำมืด" อยู่ชั้นล่างใต้ถ้ำพระพุทธไสยาสน์ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยและทางคดเคี้ยวทะลุออกได้หลายทาง มี "สระแก้ว" ซึ่งน้ำในสระใช้เป็นน้ำสรงมุรธาภิเษกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มี "รอยพระพุทธบาท" และ "ถ้ำศิลป" ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ยาว ๘ วา (๑๖ เมตร) กว้าง ๖ วา (๑๒ เมตร) เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๘

๒๔๗ อย่าเพ่อให้ทำสำหรับงาม ทำพอใช้ประโยชน์ไปก่อนมากกว่าทำให้สวยงาม

๒๔๘ "ขออารักขาต่อ**เมือง เมือง**ไม่ช่วย" กรมการเมือง

๒๔๙ ต้องจำ ต้องโทษถึงจำคุก

๒๕๐ ย่องเบา เข้าไปลักทรัพย์โดยเจ้าของทรัพย์ไม่รู้ตัว

๒๕๑ ถ่านจีน ถ่านไม้ที่คนจีนเป็นผู้เผา

๒๕๒ **ศุลกสถาน** ที่ทำการกรมศุลกากร

๒๕๓ **ตำบลไม้เรียบ แขวงอำเภอกะทู้** ปัจจุบันคือ บ้านไม้เรียบ ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

๒๕๔ **นายพินิจราชการ** นามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เป็นตำแหน่ง ๑ ใน ๒ ของมหาดเล็กหุ้มแพร นายยามเวรสิทธิ์ คู่กันกับตำแหน่งนายพินัยราชกิจ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้ในขณะนั้นคือ นายปิ่ว บุนนาค ต่อมาเลื่อนเป็นพระบริรักษ์ภูธร พระยาวิเศษสิงหนาท เกณฑ์เมืองรั้ง และพระยาศรีธรรมศกราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ พ.ศ. ๒๔๕๑ และ พ.ศ. ๒๔๕๙ ตามลำดับ

๒๕๕ **พรยาปลิศ** พระยาวิเศษสงครามรามวิชิตวิลิศมาหรา (เสสศะปี) เจ้าเมืองปะลิศ ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

๒๕๖ **ตราพรราชสีห์น้อย** เป็นตราเครื่องหมายประจำกระทรวงมหาดไทย ในที่นี้เป็นตราน้อย คือ ตราเฉพาะตัวของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยใช้ประทับหนังสือถึงหัวเมืองหรือหนังสือราชการอื่นๆ ที่ไม่ได้อ้างกระแสพระบรมราชโองการ และสำหรับเสนาบดีนำติดตัวไปราชการหัวเมืองในเวลาที่ต้องสั่งงานหรือมีใบบอกเป็นการเฉพาะตัว

๒๕๗ **ล้ม** หมายถึง ตาย

๒๕๘ **มิสเตอเลียวโนแวนส์** คือนายหลุยส์ ที. เลียวโนเวนส์ (Mr. Louis T. Leonowans) เป็นบุตรของนางแอนนา เลียวโนเวนส์

๒๕๙ **โรย** หมายถึงผ่อนปรน

๒๖๐ **หลวงหิรัญไพรัช** นามเดิม เปลี่ยน เข้ารับราชการเป็นขุนหิรัญไพรัช ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แล้วเลื่อนเป็น หลวง ในราชทินนามเดิม มีความผิดฐานละเลยราชการ โปรดเกล้าฯ ให้ถอดออกจากบรรดาศักดิ์และจากราชการ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖

๒๖๑ **พระพิศาลสงคราม** นามเดิม โคม เทวประทีป ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบรรณกรโกศล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นพระพิศาลสงคราม พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นพระยาเกรียงไกรกระบวนยุทธ

๒๖๒ **หลวงเสนานนท์** นามเดิม อรุณ อมาตยกุล ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๗ เลื่อนเป็นพระพิศาลสงคราม พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นพระยาพิศาลสารเกษตร ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ อายุ ๖๖ ปี

๒๖๓ **ผู้รั้ง** หมายถึงผู้รักษาการที่เป็นผู้รั้งข้าราชการต่างพระองค์ มีอำนาจและหน้าที่ราชการเหมือนเจ้าเมือง แต่ได้รับผลประโยชน์ต่างกัน พระเจ้าแผ่นดินจะทรงแต่งตั้งผู้รั้ง ๒ กรณีคือ (๑) ไม่ประสงค์จะทรงตั้งเจ้าเมืองใหม่ และผู้รั้งจะได้รับผลประโยชน์เฉพาะที่ในหลวงทรงกำหนดเมื่อแต่งตั้งเท่านั้น และ (๒) ในกรณีที่เจ้าเมืองมีเหตุจำเป็นต้องออกไปนอกเขตปกครองของตนโดยไม่มีผู้รองทำการแทนได้ กรณีนี้ผู้รั้งจะได้ผลประโยชน์ของเจ้าเมืองเพียงครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งยังคงเป็นของเจ้าเมือง

๒๖๔ **เจ้าเมืองมุกดาหาร** คือ พระจันทรเทพสุริยวงศ์ (เมฆ)

๒๖๕ **นายจันจินดารักษ์** นายจินดารักษ์ เป็นตำแหน่งมหาดเล็กนายเวร ๑ ใน ๒ ของกรมพระตำรวจสนมขวา ฝ่ายพระราชวังบวร คู่กันกับตำแหน่งนายภักดีอาจ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้ในขณะนั้นมีนามเดิมว่า จัน

๒๖๖ **บุตรหมู่ชาววัง** ลูกหลานของพวกสมในหรือไพร่สมของชาววังรวมทั้งผู้ที่ทำงานใกล้ชิดพระมหากษัตริย์

๒๖๗ **หัวเก่า** หมายถึงผู้มีความคิดล้าสมัย

๒๖๘ **หลวงศิริสมบัติ** นามเดิม เชย เข้ารับราชการเป็นขุนศิริสมบัติ ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แล้วเลื่อนเป็นหลวง ในราชทินนามเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นปลัดเมืองสงขลา พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นผู้ว่าราชการเมืองพังงา พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึงแก่กรรมวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๙

๒๖๙ **หล่มศักดิ์** ปัจจุบันคืออำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๒๗๐ **พระประเสริฐสุริยศักดิ์** นามเดิม มะลิ สุวรรณาภา เมื่อถึงแก่กรรมแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ส่งหีบเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

๒๗๑ **ด่านทาง** ด่านตรวจคนเข้าเมือง

๒๗๒ **ด่านต่อแดน** ที่ตั้งทำการเจ้าพนักงานรักษาทางเข้าออกชายแดน

๒๗๓ **น้ำมัน** ในที่นี้หมายถึงน้ำมันดิน ปัจจุบันคือน้ำมันปิโตรเลียม

๒๗๔ เข้า โบราณเขียน เข้า ปัจจุบัน หมายถึงข้าว

๒๗๕ ส่ายตีนหาเสี้ยน แกว่งเท้าหาเสี้ยน หมายถึง เข้าไปหาเรื่องเอง

๒๗๖ ลงปลาย ลงท้าย, ท้ายที่สุด

๒๗๗ ฟรี ไม่ต้องเสียภาษี

๒๗๘ ไวซกงซุลฝรั่งเศส แจ้งว่าจะไปจากเมืองอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ มีข้อตกลงระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสแบ่งเขตอิทธิพลในไทย ฝรั่งเศสอยู่ทิศตะวันออกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฝรั่งเศสจึงตั้งสถานรองกงสุลทางอีสานที่เมืองโคราช บ้านเดื่อหมากแข้ง (จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบัน) อุบลราชธานี และน่าน

๒๗๙ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระนามเดิม พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุแล้วทรงได้รับสถาปนาเป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส แล้วเลื่อนเป็นกรมหลวงฯ ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงรับมหาสมณุตมาภิเษกเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาฯ ภายหลังทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า สิ้นพระชนม์วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชนมายุ ๖๒ ปี

๒๘๐ โรงรักษาบ้า ในรัชกาลที่ ๕ เรียกว่าโรงพยาบาลคนเสียจริต เป็นหน่วยงานขึ้นอยู่ในกรมสุขาภิบาล กระทรวงนครบาล ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๒ ที่บ้านพระยาภักดีภัทรากร (เกงชัว) ปากคลองสาน ขณะนั้นยังเป็นหน่วยงานขึ้นอยู่ในกรมพยาบาล ปัจจุบัน คือโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา

๒๘๑ รัฐบาลอินเดีย รัฐบาลที่ปกครองอินเดียของอังกฤษ (British India) และพม่า

๒๘๒ บริษัทสยามฟอเรสต์ Siam Forest Company Limited ได้รับสัมปทานการทำไม้สักบริเวณตอนเหนือของไทย ส่งไม้สักล่องมาตามแม่น้ำมาที่โรงสีไม้ แล้วแปรรูปส่งไปขายที่อินเดีย ยุโรป อเมริกาและญี่ปุ่น โรงสีไม้ของบริษัทชื่อ โรงสีบางกอก The Bangkok Sawmills ต่อมาร่วมธุรกิจกับบริษัทอื่นๆ มีกิจการหลายด้าน มีสาขาบริษัทที่ลำปาง งาว พะเยา สวรรคโลก แพร่ อุตรดิตถ์ ปากน้ำโพ

๒๘๓ มองซิเออบัวซอนนาส M. Boissonnas, Jean-Baptiste เป็นข้าราชการกระทรวงต่างประเทศของฝรั่งเศส เรียนทางด้านกฎหมายและศึกษาต่อทางด้านรัฐศาสตร์การเมือง ทำหน้าที่เกี่ยวกับด้านการเมือง เคยไปประจำที่เวียนนา ถูกส่งเข้ามาดูงานทางตะวันออกที่เมืองพระตะบอง ได้ช่วยขอร้องให้ทางพระตะบองช่วยเหลือนักองดวงมณี ชายาของพระเจ้านโรดมที่หนีมา

๒๘๔ องค์นโรดม กษัตริย์ของเขมร ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๓-๒๔๔๗

๒๘๕ หลวงโสภณเพชรรัตน์ นามเดิมกี๋ โสภโณดร เป็นบุตรหลวงจำนงวานิช (เต็ง) ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงโสภณเพชรรัตน์ กรมท่าซ้าย เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖ แล้วเลื่อนเป็นพระในราชทินนามเดิม เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔

๒๘๖ พรยาอภัยบริรักษ์ นามเดิม เนตร จันทโรจน์วงศ์ เป็นบุตรพระยาวรวุฒิวัยวัฒน์ (ยัง) เข้ารับราชการแล้วได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงจักรานุชิต ต่อมาเลื่อนเป็นพระยาอภัยบริรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองพัทลุง และจางวางเมืองพัทลุงตามลำดับ

๒๘๗ จีนตันเพ็กฮวด เป็นกรมการที่ปรึกษาเมืองภูเก็ต ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอร่ามสาครเขตร ตำแหน่งกรมการพิเศษ จังหวัดภูเก็ต เป็นต้นสกุล ตัณฑัยย์

๒๘๘ นางดารา เจ้าดารารัศมี พระราชชายา ธิดาพระเจ้าอินทรวิชยานนท์ พระเจ้าเชียงใหม่ และเจ้าทิพเกสร ณ เชียงใหม่

๒๘๙ อาญาของพระเจ้าเชียงใหม่ อาชญาบัตรหรือใบอนุญาตหรือสัมปทานของพระเจ้าเชียงใหม่

๒๙๐ มองปันโย คือ หม่องปันโย อุปโยคิน เดิมเป็นคนพม่าในบังคับอังกฤษ ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงโยนะการพิจิตร กรมการในกองข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ต่อมาแปลงสัญชาติเป็นคนไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ภายหลังถึงแก่กรรมแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ส่งหีบเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ที่สุสานตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๒๙๑ เมืองเมจินา Myitkyina เป็นเมืองขนาดย่อม อยู่ทางเหนือของพม่าในรัฐกะฉิ่น (Kachin) ทางรถไฟของพม่าสิ้นสุดที่เมืองนี้

๒๙๒ กงซุลฝรั่งเศสเมืองพระตะบอง คือนายเปลเลกรินี (Pellgrini Antoine-Joseph) เวลานั้นเมืองพระตะบองยังเป็นของไทย รัฐบาลฝรั่งเศสตั้งกงสุลประจำอยู่ที่เมืองพระตะบอง นายเปลเลกรินี เดิมเป็นเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศส ศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์การเมือง เข้ามากรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ทำหน้าที่เลขานุการสถานทูต ปีต่อมารักษาการตำแหน่งรองกงสุลเมืองโคราช ได้เลื่อนเป็นหัวหน้าฝ่ายเลขานุการของสถานทูต ภายหลังเป็นรองกงสุลเมืองพระตะบองแล้วเลื่อนขึ้นเป็นกงสุล

๒๙๓ สลุสละ ไม่ราบเรียบ ขรุขระ

๒๙๔ **คำโจท** คำเล่าลือ

๒๙๕ **กัปตันแอนเดอซัน** ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพิเทศพานิช กงสุลใหญ่ของไทยที่ประเทศสิงคโปร์

๒๙๖ **ชายเสรฐวงษ์วราวัตร** พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ พระนามเดิม หม่อมเจ้าเสรษฐวงศ์วราวัตร โอรสในสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระจักรพรรดิพงศ์ ประสูติวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงได้รับสถาปนาเป็นกรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ สิ้นพระชนม์วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชนมายุ ๕๕ ปี

๒๙๗ **ตำแหน่งเจ้ากรมพรราชวังบางปอิน** ตำแหน่งเจ้ากรมรักษาพระราชวังบางปะอิน เดิมเป็นหน่วยงานขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ โอนไปสังกัดกรมมหาดเล็ก

๒๙๘ **เฝือก** ไม้ไผ่สับหรือผ่าไปตามลำไม้ให้เป็นซีก แล้วแผ่ออกเป็นผืนแคบ ๆ

๒๙๙ **นายเปลี่ยนหิรัญไพรัช** คือหลวงหิรัญไพรัช เมื่อถูกถอดจากบรรดาศักดิ์แล้ว

๓๐๐ **มองปลี** พ่อค้าไม้ขอนสักชาติพม่า เป็นคนในบังคับอังกฤษ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองกำแพงเพชร

๓๐๑ **หยาบคายร้ายรอง** หยาบคายมาก

๓๐๒ **มิศเตอร์ ไกปอลเซน** Mr. Kai Paulsen ชาวเดนมาร์ก ทำการค้าขายอยู่ที่เมืองหลังสวน

๓๐๓ **เกรี่ยง** ปัจจุบัน คือ กะเหรี่ยง เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งในประเทศไทย อพยพมาจากประเทศพม่า อาศัยอยู่ตามทิวเขาถนนธงชัยและทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างไทย-พม่า มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี

๓๐๔ **ละว้า** ชาวเขาเผ่าหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศไทย

๓๐๕ **กุลา** หรือ กุหล่า เป็นชื่อที่ใช้เรียกชนชาติตองซู่และไทยใหญ่ในประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคเหนือ คำว่า กุลา หรือ กะลา ในภาษาพม่า ใช้เรียกชนชาติที่เข้ามาประเทศพม่าจากอินเดีย ถ้าเป็นชาวอินเดียเรียกว่า กุลาดำ ถ้าเป็นฝรั่งเรียกว่า กุลาขาว

๓๐๖ **ต้องสู้** หรือตองซู่ หรือป่อง ชนเผ่าหนึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณระหว่างพม่าและไทย ไม่ใช่กะเหรี่ยง และไม่ใช่ไท Sir George Scott ผู้ซึ่งค้นคว้าเกี่ยวกับไทยใหญ่และพรมแดนไทย พม่า ระบุว่า พวกตองซู่เรียกตนเองว่า พะโอหรือปะโอ (Pa-O) ใช้ภาษากะเหรี่ยงโบราณปนกับภาษาพม่าพัฒนาเป็นภาษาของตนเอง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ผีและวิญญาณ ผู้ชายแต่งกายคล้ายไทใหญ่ ผู้หญิงแต่งกายคล้ายกะเหรี่ยง เป็นที่รู้จักกันดีในไทย เขมร และลาว ชอบอพยพทำมาหากินในที่ไกลๆ และอยู่เป็นกลุ่ม มีหัวหน้าเรียกว่า "เจ้าฟ้า" ตามแบบไทใหญ่ ประกอบอาชีพหลายอย่างตั้งแต่เพาะปลูก ทำเหมืองอัญมณี ค้าขาย รวมทั้งเป็นนักรบ

๓๐๗ **คนป่าคนดอยตรงตามข้อบังคับลักษณ์เกณฑ์ทหารบก ศก ๑๒๒** คนป่าคนดอยไม่ต้องเกณฑ์รับราชการทหาร ตามข้อบังคับลักษณะเกณฑ์ทหาร นั้น ตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๒ หมวด ๓ กำหนดคนที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหาร ข้อ ๑๓ ความว่า *"คนที่ยกเว้นขาด ได้แก่ คนจีน คนป่าคนดอย คนพิการ คนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเว้น"*

๓๐๘ **โสหุ้ย** ค่าใช้จ่าย

๓๐๙ **แขกเหลื่อ** แขกเหรื่อ

๓๑๐ **ทำขวัญ** ค่าทำขวัญ

๓๑๑ **ขอให้ระวังแผลนี้** เป็นสำนวนหมายถึงประเด็นนี้ กรณีนี้ ในที่นี้หมายถึง เหตุการณ์ที่กระทบกับต่างประเทศในทางไม่ดี

๓๑๒ **มิสเตอบ๊าต** M.E.F. Baird เป็นผู้ช่วยในกรมป่าไม้

๓๑๓ **มิสเตอเบล็ก** Mr. Blech คนในบังคับอังกฤษ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่กรุงเทพฯ

๓๑๔ **ปริกภรรยาพระยาสมุทรบุรานุรักษ์ (สิน)** ปริก เป็นบุตรีพระอัคคีพินาศ (กุหลาบ กะรีวัต) เป็นภรรยาพระยาสมุทรบุรานุรักษ์ (สิน ปริกกัมศิล) ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๙-๒๔๓๙

๓๑๕ **ต้องคดี** อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดี

๓๑๖ **ได้กลิ่น** ได้เค้าเงื่อนของเรื่องราว

๓๑๗ **ยืน** ยืนยัน

๓๑๘ **มิสเตอร์เย, เอช มิกเกอลยอน** John Harley Meiklejon ตั้งบ้านเรือนอยู่เซอรำบัน เมืองมลายู

๓๑๙ **คลองดำเนินสดวก** คลองในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ขุดในรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) สมุหพระกระลาโหม (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น) เป็นแม่กองขุดในปลาย พ.ศ. ๒๔๐๙ เชื่อมแม่น้ำท่าจีนที่ตำบลบางยางกับแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลบางนกแขวก ขุดเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๑๑ ยาว ๓๕ กิโลเมตร

๓๒๐ **ตำบลทับกวาง** ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๓๒๑ **ป่าน้ำว้า** ป่าบริเวณแม่น้ำว้า สาขาหนึ่งของแม่น้ำน่าน อยู่ในจังหวัดน่าน

๓๒๒ **บริษัทศรีมหาราชา** เป็นบริษัทจำกัด ที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ หลังลาออกจากราชการแล้ว ได้รับสัมปทานระยะยาวจากรัฐบาลเพื่อทำป่าไม้ที่ตำบลศรีราชา เป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์มากแม้จะไม่มีไม้สักก็ตาม เพราะลักษณะดินมีคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้เนื้อไม้แข็งทนทานกว่าไม้ที่ป่าอื่นๆ บริษัทมีกิจการครบวงจร มีโรงสีไม้ (โรงเลื่อย) ที่ทันสมัย มีท่าเรือริมทะเลพร้อมด้วยเครื่องจักรยกขนไม้ลงเรือได้อย่างรวดเร็ว บริษัทคิดปลูกต้นยางพาราเพื่อผลิตแผ่นยางส่งออก ถึง พ.ศ. ๒๔๕๑ บริษัทมีหนี้สินมากได้ชักชวนบริษัทบอร์เนียวให้ร่วมหุ้นและดำเนินการต่อไป บริษัทศรีราชาภายหลังเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ปัจจุบันเลิกกิจการแล้ว

๓๒๓ **บ้านจอมเทียร** ปัจจุบันคือ บ้านนาจอมเทียน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

๓๒๔ **ปากคำ** คำให้การ

๓๒๕ **หัวมือ** เป็นเบื้องต้น

๓๒๖ **เมืองภูม มณฑลพิศณุโลก** เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางมูลนาค จังหวัดพิจิตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ มาจนถึงปัจจุบัน

๓๒๗ **กำมลอ** เลว ไม่ทนทาน ไม่ดี ไม่งามและเรียกของทำเทียมหรือของเล็กน้อยที่ทำหยาบๆ ไม่ทนทานว่า ของกำมะลอ

๓๒๘ **ผลประโยชน์ที่ได้อยู่ไม่เพียงพอ** ได้กำหนดจ่ายเงินค่าตอไม้แก่เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เป็นจำนวนเงินปีละ ๑๘๐,๐๐๐ บาท โดยจะจ่ายให้เป็นรายเดือน หรือจะเบิกเป็นเงินงวด ๓ เดือน

๓๒๙ เงินค่าตอ เงินที่เจ้าพนักงานเรียกเก็บจากผู้รับทำป่าไม้ตามจำนวนต้นไม้ที่ตัด ในอัตราที่กำหนด คือต้นละ ๑ รูปี และแบ่งเป็น ๓ ส่วนได้แก่ เจ้าของป่า เจ้าพนักงานผู้เก็บ และเจ้าผู้ครองนคร ต่อมามีการลักลอบตัดไม้หรือติดสินบนเจ้าพนักงาน จึงกำหนดอัตราค่าตอตามขนาดไม้ คือ ไม้ขนาด ๘-๑๐ กำ (ประมาณ ๒๑ เซนติเมตร) เก็บค่าตอต้นละ ๑ รูปี ไม้ขนาด ๑๑-๑๓ กำ เก็บค่าตอต้นละ ๒ รูปี และไม้ขนาด ๑๔-๑๖ กำ เก็บค่าตอต้นละ ๓ รูปี เมื่อตั้งกรมป่าไม้ ใน พ.ศ. ๒๔๓๙ แล้ว จึงกำหนดเก็บค่าตอเป็นต้นละ ๑๒ รูปี

๓๓๐ หลวงไชยอาญา นามเดิม เขียว เข้ารับราชการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนธรณีบาล ตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลโปรีสภาที่ ๑ แล้วเลื่อนเป็นหลวงไชยอาญา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ถึงแก่กรรม วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ อายุ ๕๐ ปี

๓๓๑ หม่อมราชวงษ์สายหยุด หม่อมราชวงศ์สายหยุด สนิทวงศ์ เป็นบุตรหม่อมเจ้าสวาสดิ์ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท เข้ารับราชการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หม่อมอนุรุทธเทวา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ภายหลังเลื่อนเป็นพระยาสวัสดิ์วรวิถี

๓๓๒ ชกชิงวิ่งราว ปัจจุบันใช้ ฉกชิงวิ่งราว

๓๓๓ พรยารัษฎินทร์ พระยารัษฎินทรนิพัทธ์ นามเดิม ลงุบราฮิม จางวางกำกับราชการเมืองรามันห์ ถึงอนิจกรรมวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕

๓๓๔ ข้าหลวงราชโลหกิจ คือ เจ้าหน้าที่กรมราชโลหกิจที่ไปประจำรับราชการในหน้าที่กรมราชโลหกิจ อยู่ในมณฑลใดมณฑลหนึ่ง ถ้ามณฑลใดไม่มีตำแหน่งข้าหลวงราชโลหกิจ ข้าหลวงเทศาภิบาลซึ่งได้รับอนุมัติจากเสนาบดี จะมอบหน้าที่ราชการกรมราชโลหกิจในมณฑลนั้นๆ แก่ข้าราชการตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งให้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่

๓๓๕ มิสเตอแฮริ เอาซ์ นัดเตอร์ มิสเตอ ซิเซล เปอศ Mr. Harry F. Nutter Mr.Cecil Pearse เป็นคนในบังคับอังกฤษ เจ้าของบริษัท Nutter&Pearse ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลอีโป แขวงเมืองเประ ประเทศมาเลเซีย

๓๓๖ ภาษีเปลือกโปลง พจนานุกรมเขียนว่า โปรง เป็นต้นไม้ในสกุล Ceriops ใช้ทำฟืนและถ่าน ชนิดดี มี ๒ ชนิดคือ โปรงขาวและโปรงแดง เปลือกโปรงใช้ทำสีย้อมผ้า ภาษีเปลือกโปรงจัดอยู่ในภาษีไม้ต่างๆ เก็บเป็นพิกัดตามน้ำหนัก ตามพระราชบัญญัติพิกัดภาษีภายใน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๑ กำหนดให้เรียกเก็บภาษีเปลือกโปรงจากเจ้าของผู้ขายหรือพาล่วงด่านในอัตราหาบละ ๓๕ สตางค์ ต่อมามีประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ ลดอัตราภาษีให้เท่ากับอัตราภาษีขาออกเป็นหาบละ ๒๕ สตางค์

๓๓๗ **พระยาผาพ** พระยาปราบสงคราม

๓๓๘ **ลัทธิอังกฤษ** Church of England คริสต์ศาสนาทางราชการของอังกฤษซึ่งไม่ขึ้นกับสันตปาปาที่กรุงโรม

๓๓๙ **ที่นาหลวง** นาของแผ่นดินส่วนพระองค์ของพระเจ้าแผ่นดิน

๓๔๐ **ข้อบังคับว่าด้วยอำนาจลงโทษตำรวจภูธร** ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ เนื่องจากกิจการตำรวจภูธรขยายตัวมากขึ้น สมควรมีข้อบังคับให้อำนาจผู้บังคับบัญชาตำรวจภูธรลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชาได้โดยไม่ต้องตั้งศาลพิจารณาคดี หากกระทำความผิด ๕ อย่างคือ ๑. เกียจคร้านและเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ ๒. เมาสุราและเครื่องดองของเมาต่างๆ ๓. ประพฤติกิริยาและวาจาชั่ว ๔. กระทำการทุราจาร ๕. ดื้อต่อผู้ใหญ่ และมีโทษ ๘ อย่างได้แก่ โบย จำขัง ขังเดี่ยว ขังรวม กักยาม ภาคทัณฑ์ มัดและทัณฑกรรม ซึ่งมีผู้อำนาจลงโทษดังกล่าวได้ตามลำดับชั้น คือ นายสิบหัวหน้าโรงพักแขวง นายร้อยผู้ช่วย ผู้บังคับกองเมือง ผู้บังคับการมณฑล เจ้ากรมตำรวจภูธร ผู้บัญชาการกรมตำรวจภูธรและเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

๓๔๑ **มิงอมฤๅ** มิแย่หรือ

๓๔๒ **แขวงหางสัตว์** เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอห้างฉัตร เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดลำปาง

๓๔๓ **พระยาจักรปาณี** พระยาจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ์ (ลออ ไกรฤกษ์) ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม ภายหลังเลื่อนเป็นเจ้าพระยามหิธร ถึงอสัญกรรมวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ อายุ ๘๑ ปี

๓๔๔ **แขงแรง** เข้มงวดมาก

๓๔๕ **หลวงพิศาลนิติสาตร** ผู้พิพากษาศาลมณฑลภูเก็ต เมื่อถึงแก่กรรมแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ส่งหีบศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิง เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๑

๓๔๖ **จีนกอจันบุ๋น** กรมการที่ปรึกษามณฑลภูเก็ต

๓๔๗ **ตำบลโคกโพหัก** อยู่ในแขวงเมืองราชบุรี ประกาศนี้ใช้เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗ ชื่อว่า *"ประกาศให้ที่ตำบลโคกโพหักเปนที่สำหรับเลี้ยงและผสมโค"* โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานออกไปตรวจทำแผนที่ ปักเขตแบ่งที่ตำบลโคกโพหักเป็นที่หลวง สำหรับให้ราษฎรใช้เพาะเลี้ยงโค ห้ามผู้ใดบุกรุกเข้าไปทำนาในเขตดังกล่าว ต่อมายกเลิกประกาศนี้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดการแบ่งที่ดินในตำบลโคกโพหักให้แก่ราษฎร วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐

๓๔๘ **พลศุลกากร** เจ้าหน้าที่ศุลกากร

๓๔๙ **พรยารัตนาณาเขตร** นามเดิม น้อย เมืองไชย ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยารัตนาณาเขตร ผู้ว่าราชการเมืองเชียงราย เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ย้ายไปเป็นข้าหลวงผู้ช่วยบริเวณเชียงใหม่เหนือ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ลาออกจากราชการ เมื่อวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒

๓๕๐ **มิสเตอ ซี. อา อี ฟรอมศ์** ชาติอังกฤษ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลเชอรัมบัน แขวงเมืองนากรีชำเบอลัน หัวเมืองแขก อยู่ในความปกครองของอังกฤษ

๓๕๑ **จีนตันก๊วด** กำนันตำบลกะทู้ มณฑลภูเก็ต

๓๕๒ **มิสเตอร์ทอมาซโยนซ** Mr.Thomas Jones ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นผู้จัดการธนาคารชาร์เตอร์

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ภาพประกอบ

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕–๒๔๕๘ ต่อมาดำรงพระยศสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เชิงอรรถ ๒๘ เจ้าบุญวาทวงษ์มานิต (บุญทวงษ์ ณ ลำปาง) เจ้านครลำปาง

เชิงอรรถ ๗๔ แม่น้ำศักดิ์จังหวัดหล่มศักดิ์

เชิงอรรถ ๙๑ พระยาอินทรวิชิต (อวบ เปาโรหิตย์) ผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง ต่อมาเป็น เจ้าพระยามุขมนตรี

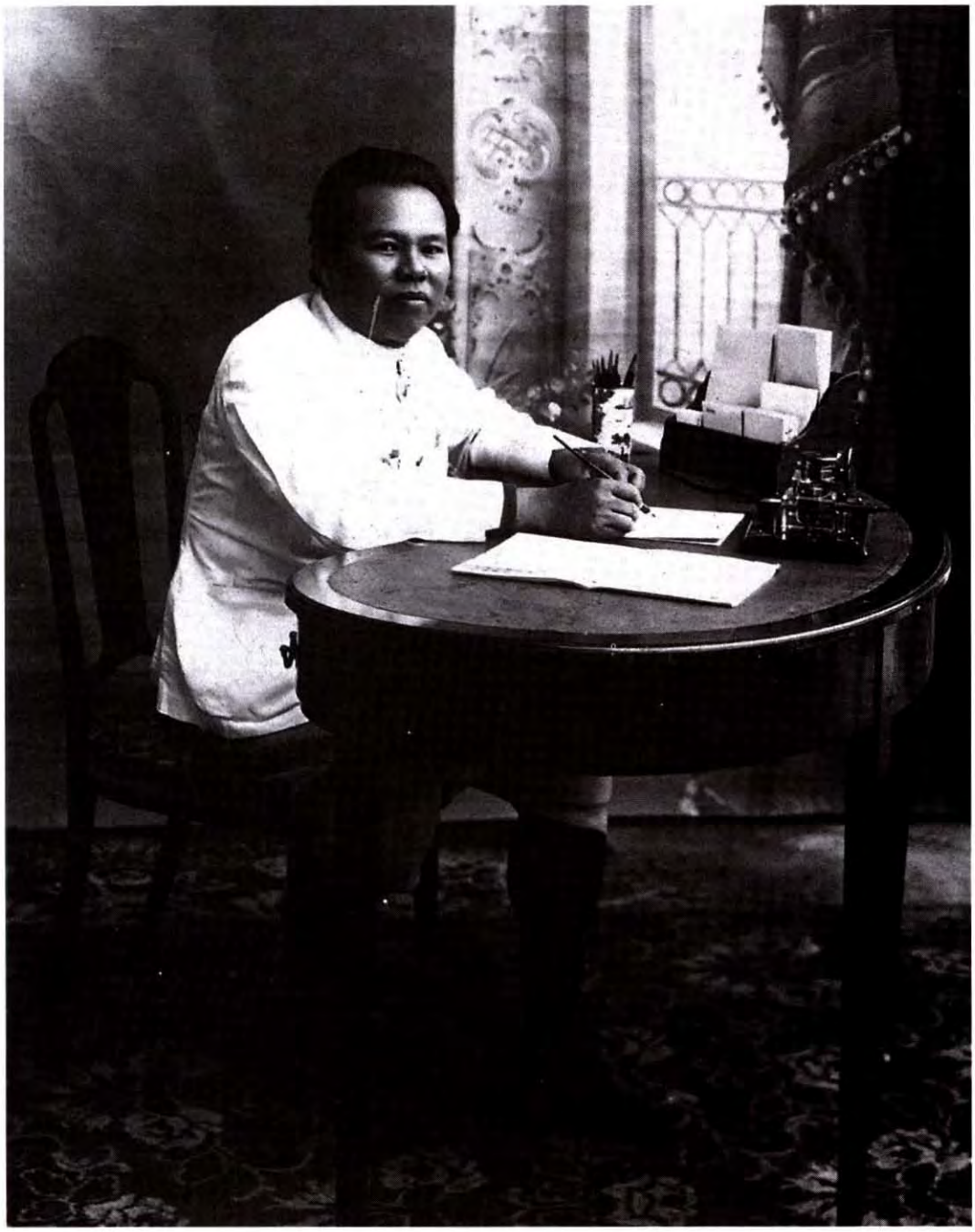

เชิงอรรถ ๙๔ หม่อมเจ้าปรานีเนาวบุตร นวรัตน์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสาคร

เชิงอรรถ ๑๒๐ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

เชิงอรรถ ๑๒๑ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) พ.ศ. ๒๓๕๑–๒๔๒๕

เชิงอรรถ ๑๒๖ หม่อมเจ้าปฏิพัทธเกษมศรี เกษมศรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี

เชิงอรรถ ๑๔๓ นครวัด โบราณสถานที่เป็นปราสาทหิน อยู่ในเมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

เชิงอรรถ ๑๖๕ พระยาวิสูตรโกษา (ฟัก สาณะเสน) ราชทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน

เชิงอรรถ ๑๗๐ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

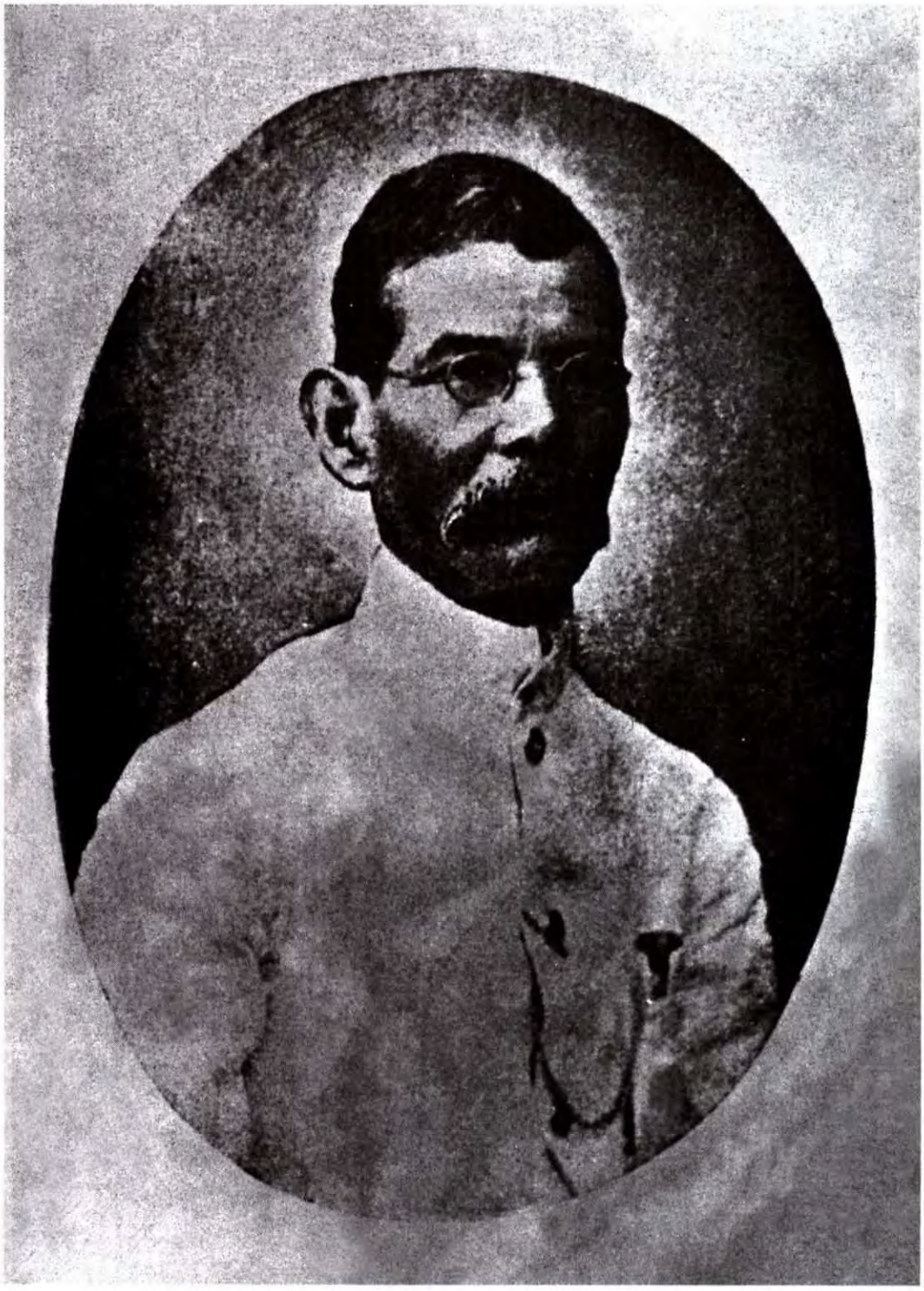

เชิงอรรถ ๑๗๔ หมอฮันส์ อดัมสัน (Hans Adamson) ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระบำบัดสรรพโรค

เชิงอรรถ ๑๗๗ วัดชุมพลนิกายาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เชิงอรรถ ๑๘๑ พระยาอุไทยมนตรี (พร จารุจินดา) ข้าหลวงประจำนครลำปาง ต่อมาเป็นเจ้าพระยาสุรบดินทรสุรินทรภาชัย

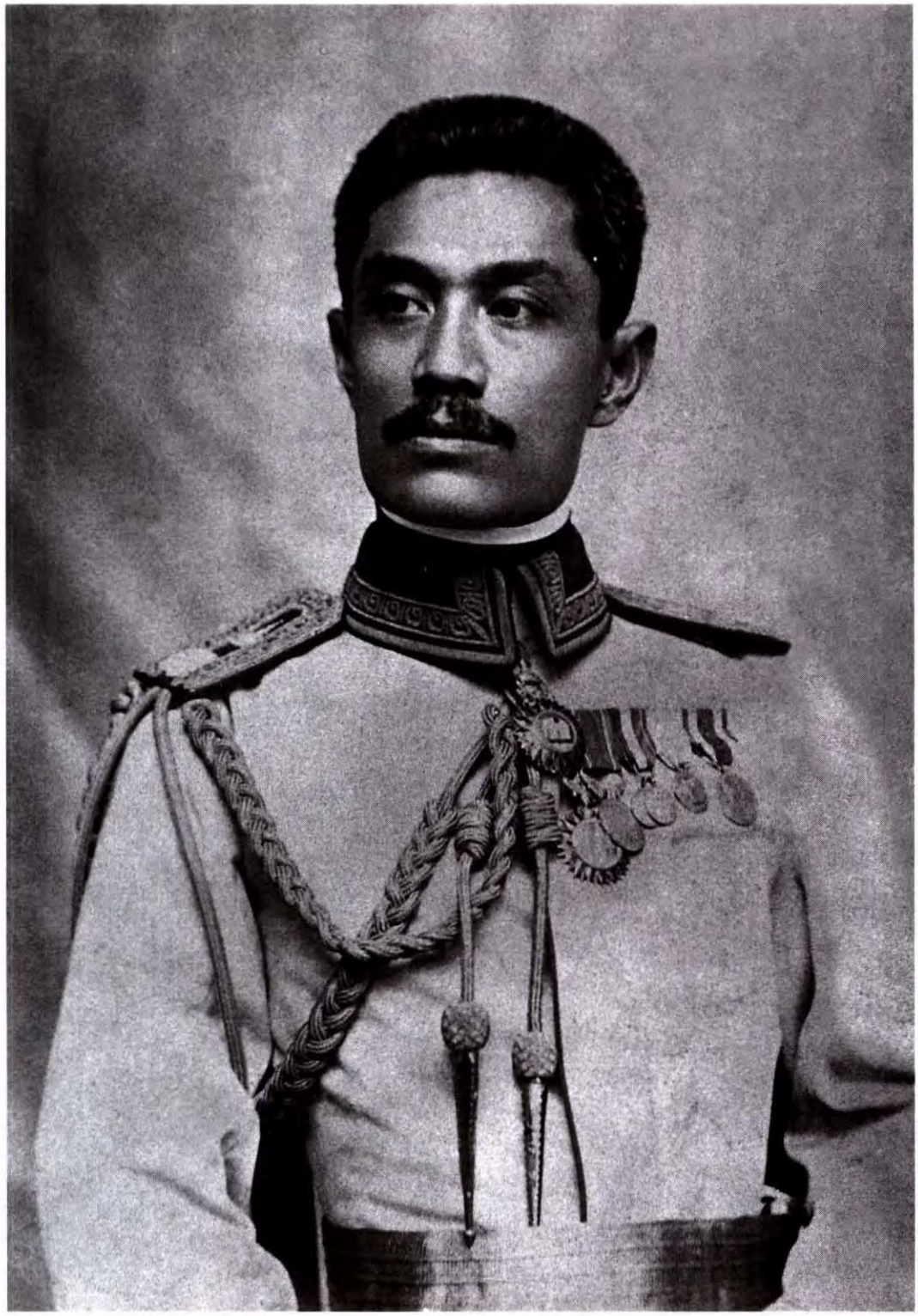

เชิงอรรถ ๑๘๒ พระสุรเดชรัณชิต (แย้ม ณ นคร) ต่อมาเป็น เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เชิงอรรถ ๑๘๕ พระยาราชสงคราม (กร หงสกุล) จางวางกรมช่างทหารในไทยซ้าย

เชิงอรรถ ๑๙๔ เรือพาลีรั้งทวีป (รูปนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉาย)

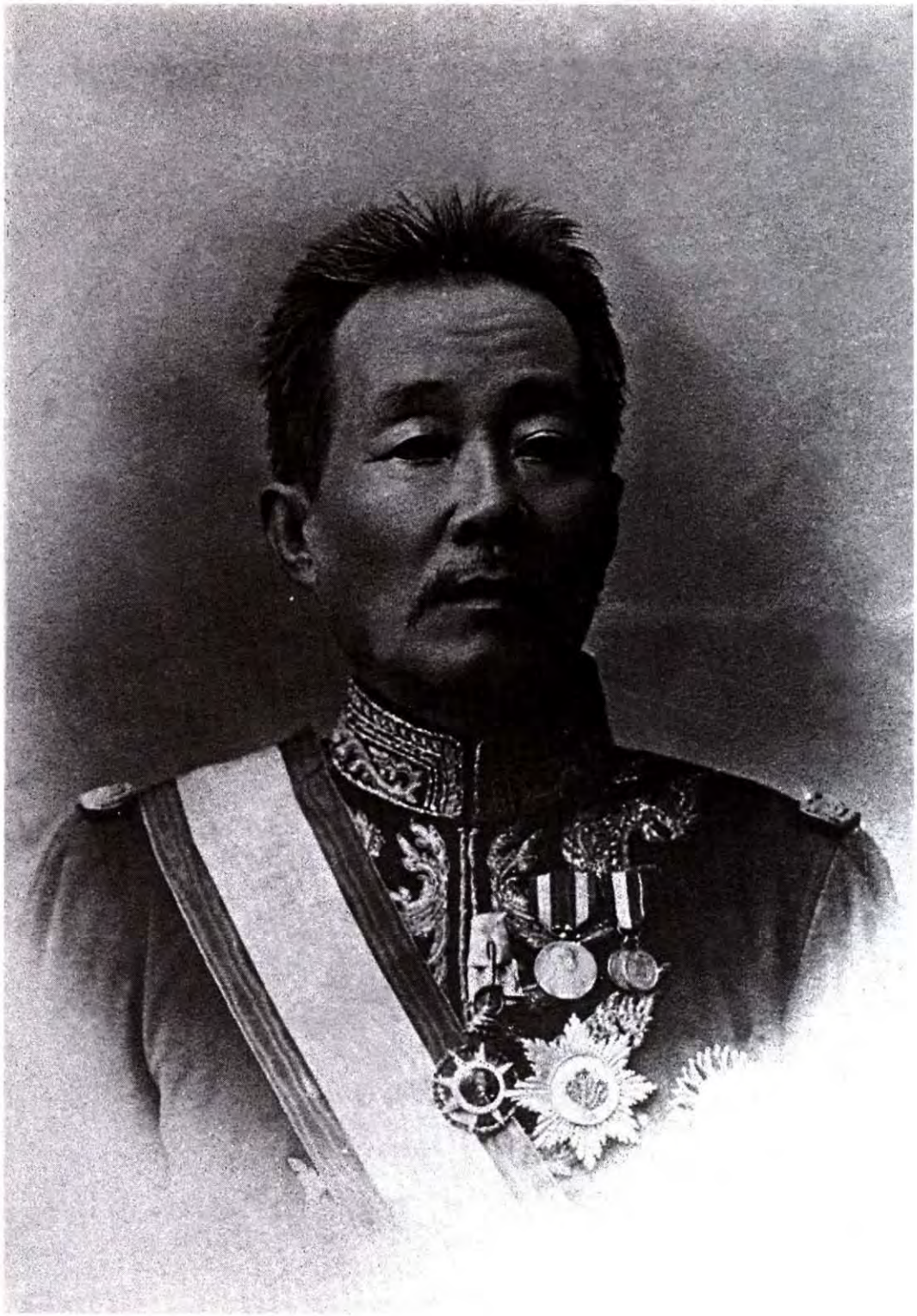

เชิงอรรถ ๒๑๐ เจ้าอินทยงยศโชติ (เจ้าน้อยหมวก หรือ อินทยศ) เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ ๙

เชิงอรรถ ๒๑๙ สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

เชิงอรรถ ๒๓๗ พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพ เนติโพธิ์)

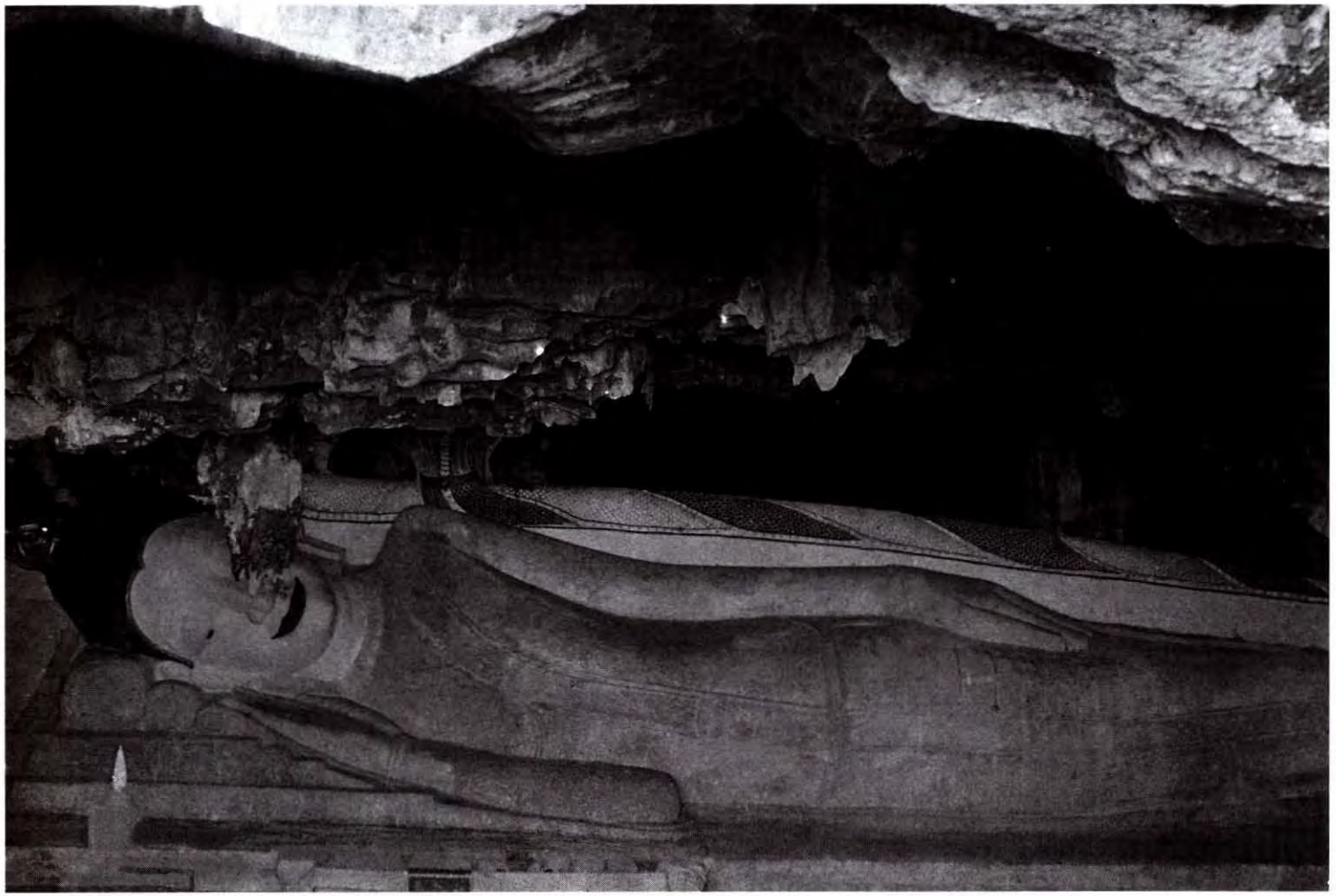

เชิงอรรถ ๒๔๖ พระนอนในวัดหน้าถ้ำ หรือวัดคูหาภิมุข จังหวัดยะลา

เชิงอรรถ ๒๕๔ นายพินิจราชการ (ปิ่ว บุนนาค) มหาดเล็กหุ้มแพร นายยามเวรสิทธิ์ ต่อมาเป็น พระยาศรีธรรมาศกราช

เชิงอรรถ ๒๖๕ นายจินดารักษ์ (จัน) มหาดเล็กนายเวร กรมพระตำรวจสนมขวา ฝ่ายพระราชวังบวร กับนางทรัพย์ ภรรยา

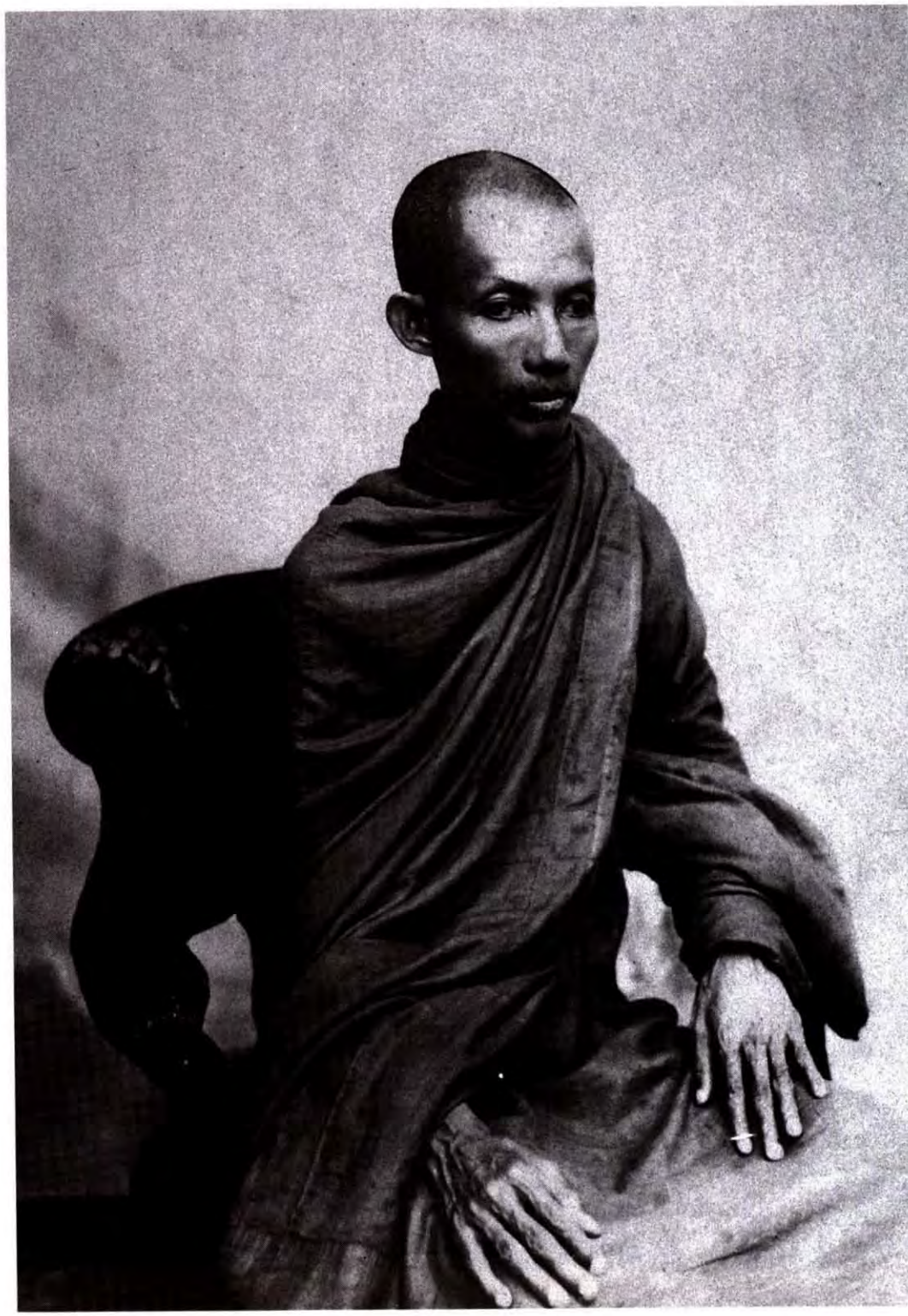

เชิงอรรถ ๒๗๙ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

เชิงอรรถ ๒๘๒ บริษัท สยามฟอเรสต์ จำกัด (Siam Forest Company Limited)

เชิงอรรถ ๒๘๔ สมเด็จพระนโรดม พระเจ้ากรุงกัมพูชา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๓–๒๔๔๗

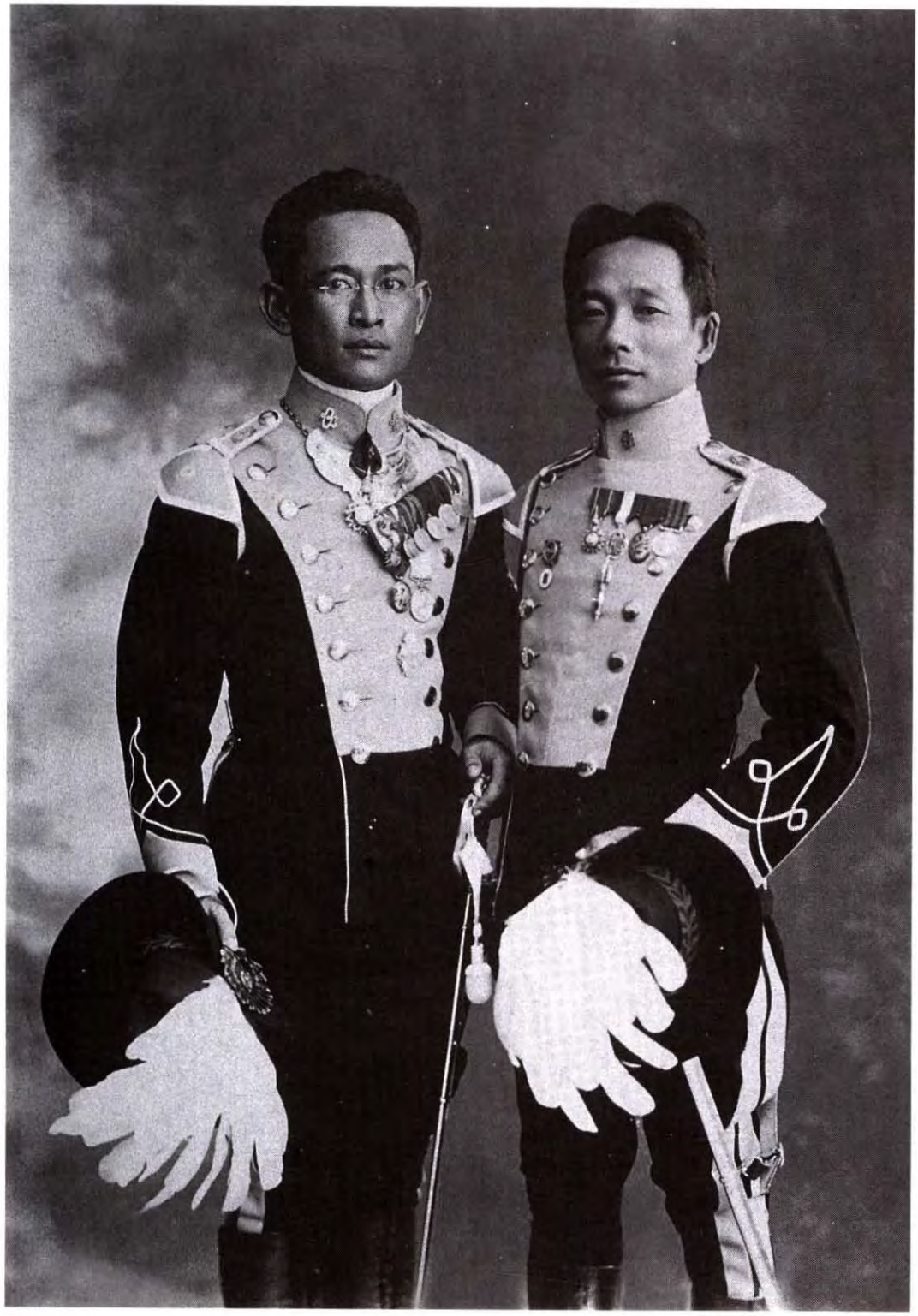

เชิงอรรถ ๒๘๕ หลวงโสภาณเพ็ชรรัตน์ (กี๋ โสภาณดร) (คนขวามือ)

เชิงอรรถ ๒๘๘ เจ้าดารารัศมี พระราชชายา

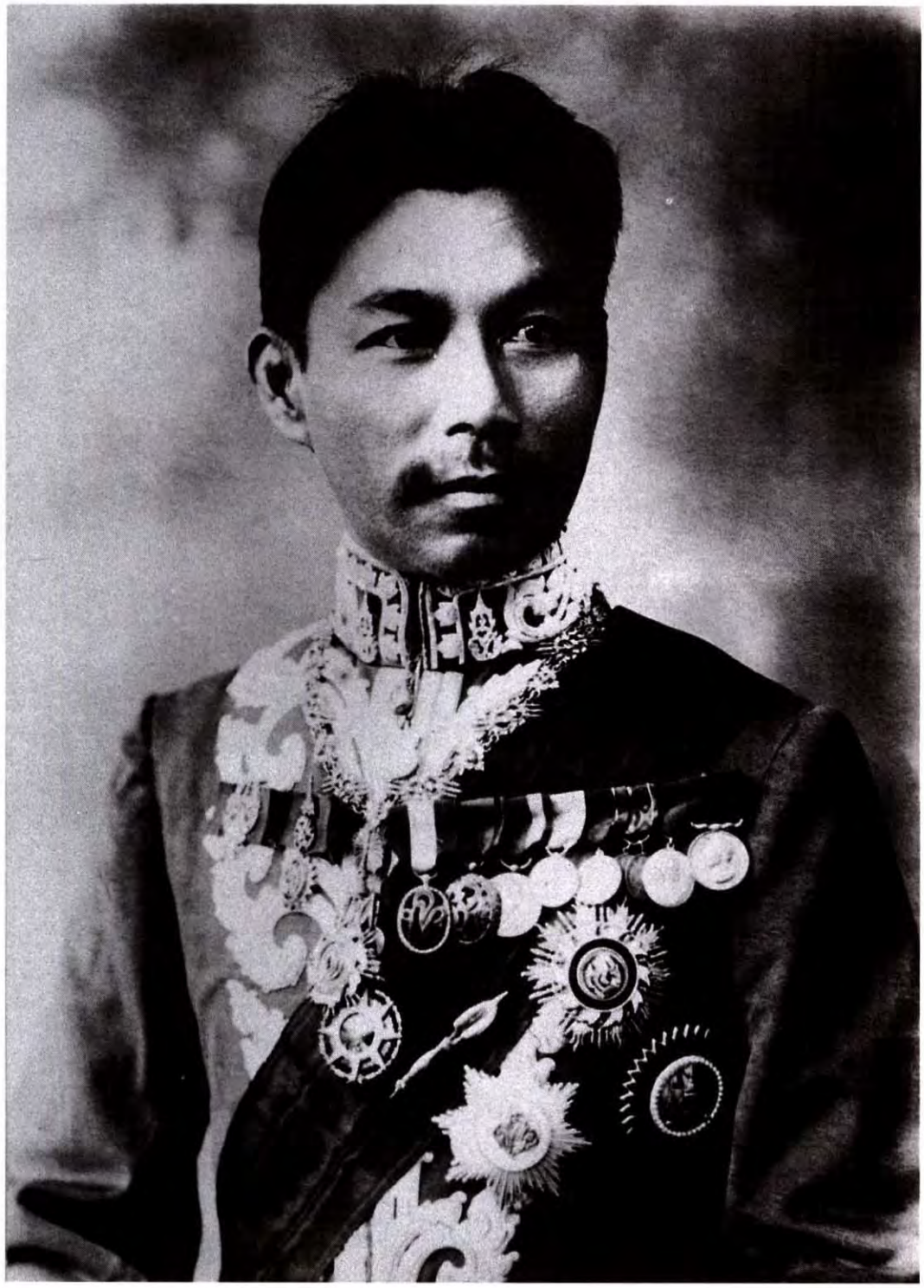

เชิงอรรถ ๒๙๖ หม่อมเจ้าเสรษฐวงศ์วราวัตร จักรพันธุ์ ต่อมาดำรงพระยศเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ

เชิงอรรถ ๓๒๒ โรงเลื่อยไม้ของบริษัท ศรีมหาราชา จำกัด ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีราชา จังหวัดชลบุรี

เชิงอรรถ ๓๓๑ หม่อมราชวงศ์สายหยุด สนิทวงศ์ ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาสวัสดิ์วรวิถี

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ภาคผนวก

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

สัญญาทางพระราชไมตรี

เรื่องสัญญาทางพระราชไมตรีนี้ ค้นคว้าพบในหนังสือคำบรรยายเรื่อง "ลักษณการเกี่ยวข้องแก่คนในบังคับต่างประเทศ ตามสัญญาทางพระราชไมตรี" ของพระยาสุนทรพิพิธ (ชิต สุนทรวร) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พระพุทธศักราช ๒๔๖๒[๑] ซึ่งอธิบายไว้ในภาค ๑ ว่าด้วยประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีต่อกรุงสยาม

ก่อนที่จะทำความเข้าใจกับความหมายของสัญญาทางพระราชไมตรี ท่านได้ให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

คนต่างชาติ หมายความถึง คนที่มีสัญชาติต่างๆ นอกจากสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖[๒] จะเป็นชาติที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีต่อกรุงสยามหรือไม่มีก็ตาม ถ้าคนนั้นไม่ใช่สัญชาติไทยแล้ว รวมเรียกว่า คนต่างชาติทั้งนั้น

คนต่างประเทศ หมายความถึง คนต่างชาติที่อยู่ในความปกครองของประเทศเฉพาะที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีต่อกรุงสยามเท่านั้น

หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี หมายถึง สัญญาซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุด (พระเจ้าแผ่นดินหรือประมุขแห่งรัฐหรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี) ของประเทศกระทำต่อกันโดยการตั้งผู้แทนขึ้นเจรจากัน แล้วเขียนข้อตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะมีผลใช้บังคับได้ต่อเมื่อผู้มีอำนาจสูงสุด ได้เห็นชอบตามข้อตกลงนั้น และมีการลงนามทำหนังสือสัญญากันไว้ทั้งสองฝ่าย

การเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมสัญญาทางพระราชไมตรี ต้องมีการทำสัญญากันใหม่ หรือเพิ่มเติมขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกัน[๓]

ปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ แต่หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือการให้สัตยาบัน (Ratification)

---

[๑] **ลักษณการเกี่ยวข้องแก่คนในบังคับต่างประเทศ ตามสัญญาทางพระราชไมตรี.** กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๔๓. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงพีระพงศ์ เกษมศรี ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๓)

[๒] พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๓ ว่า บุทคลเหล่านี้ได้บัญญัติว่าเปนคนไทย คือ

๑ บุทคลผู้ได้กำเนิดแต่บิดาเปนคนไทย แม้เกิดในพระราชอาณาจักร์สยามก็ดี เกิดนอกพระราชอาณาจักร์ก็ดี

๒ บุทคลผู้ได้กำเนิดแต่มารดาเปนคนไทย แต่ฝ่ายบิดาไม่ปรากฏ

๓ บุทคลผู้ได้กำเนิดในพระราชอาณาจักร์สยาม

๔ หญิงต่างชาติผู้ได้ทำงานสมรสกับคนไทยตามกฎหมายประเวณี

๕ คนต่างประเทศผู้ได้แปลงสัญชาติมาถือเอาสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติ

[๓] อ้างแล้ว หน้า ๒๑

คนในบังคับต่างประเทศ หมายความว่า คนที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรี ได้แก่

๑. คนที่มีชาติกำเนิดตามธรรมดาเป็นคนต่างประเทศ (คนชาว)

๒. คนที่ได้แปลงชาติเป็นคนต่างประเทศ หรือที่เกิดภายในอาณาเขตดินแดนของต่างประเทศ เช่น คนจีนที่ไปเกิดในมาเก๊าของโปรตุเกส ขณะดินแดนนั้นตกเป็นอาณาเขตของประเทศโปรตุเกส (ทั้งนี้ไม่รวมถึงคนที่อยู่ในบังคับของประเทศอื่น เช่นคนไทยที่ไปตั้งทำมาหากิน แล้วไปมีบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายขึ้นภายในอาณาเขตของประเทศอื่น ย่อมเป็นคนไทยจะเปลี่ยนแปลงสัญชาติเป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากได้รับอนุญาตจากรัฐบาลสยาม[๔]

นอกจากนั้นท่านยังได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องสัญญาอื่นๆ ไว้ในภาค ๔ ว่าด้วยสิทธิคนบังคับต่างประเทศจำพวกที่ยังไม่ได้โอนอำนาจมาอยู่ในศาลสยามด้วยว่า คนไทยจะทำสัญญากับคนในบังคับต่างประเทศนั้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง ซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ จุลศักราช ๑๒๓๖ อันเป็นกฎหมายในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งท่านบรรยายความไว้ว่า

"ในเรื่องคนไทยจะทำสัญญากับคนในบังคับต่างประเทศนั้น มีประกาศรัชกาลที่ ๕ แบ่งสัญญาออกเปน ๒ ประเภทคือ

๑. ไปรเวตสัญญา เปนการทำกันได้ในระหว่างคนไทยกับคนบังคับต่างประเทศ เมื่อได้ทำถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองที่บัญญัติไว้ก็ใช้ฟ้องร้องกันได้

๒. ปับลิกสัญญา อันเกี่ยวด้วยราชการ แลเปนของแผ่นดิน ห้ามไม่ให้ทำโดยพละการ ผู้ทำสัญญาแลเจ้าพนักงานผู้ว่าราชการจังหวัด จะต้องบอกขออนุญาตต่อเสนาบดีเจ้ากระทรวง ถ้าเสนาบดีได้อนุญาตให้ทำได้ จึงจะเปนสัญญาที่ใช้ได้ ถ้ามิฉนั้นสัญญานั้นเปนอันผิดกฎหมายใช้ไม่ได้ทีเดียว"[๕]

สัญญาไปรเวศ มีการให้ความหมายไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า *"ถ้าคนชาวต่างประเทศกับชาวสยาม จะทำหนังสือสัญญาด้วยการรับซื้อขายสิ่งของต่างๆ จ้างคนช้างม้า เช่าที่ เช่าเรือ เช่าตึก เช่าโรง เช่าแพที่มีเจ้าของ แลรับเหมาทำการต่างๆ อย่างนี้เปนหนังสือสัญญาไปรเวตทั้งนั้น เปนธุระของผู้ที่ทำหนังสือสัญญานั้น"* ส่วนปับลิกสัญญานั้นให้ความหมายไว้ในมาตรา ๒ ความว่า *"คนชาวต่างประเทศฤๅชาวสยาม จะทำหนังสือสัญญาด้วยการทำป่าไม้ ขุดแร่ ทำเข้าสาร ดีบุก ร่อนทอง ขุดคลองทำทาง ทำปลา ผูกภาษีอากร ทำสวนไร่นา ที่ไม่มีเจ้าของๆ อื่นที่เปนของแผ่นดิน แลเรื่องใช้เลขไพร่หลวงสำหรับเมืองอย่างนี้ เปนหนังสือสัญญาปับลิกทั้งนั้น เปนของแผ่นดิน"*

---

[๔] พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๕ นอกจากข้อบัญญัติไว้ในมาตรา ๔ แทนมาตรา ๑๐ คนไทยจะสละสัญชาติไทยโดยสัญชาติไทยโดยวิธีแปลงชาติฤๅโดยวิธีอื่นใดๆ มิได้ เว้นไว้แต่ผู้นั้นจะได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแล้ว

[๕] อ้างแล้ว หน้า ๘๙

การที่คนชาวต่างประเทศจะมาทำสัญญาทั้งปับลิกสัญญาและไปรเวศสัญญาได้นั้น ไม่ใช่ว่าจะเป็นคนต่างประเทศใดๆ จะมาทำสัญญาก็ได้ จากเนื้อความตอนต้นในพระราชบัญญัติดังกล่าวหมายความว่าต้องเป็นคนในบังคับต่างประเทศของประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีกับกรุงสยามเท่านั้น

นายกฤษฎา บุณยสมิต
๓ มิถุนายน ๒๕๔๖

เงินค่าตอไม้

เงินค่าตอไม้ คือเงินที่เจ้าผู้ครองนครหรือรัฐบาล เรียกเก็บจากผู้ขออนุญาตทำป่าไม้ตามจำนวนต้น เป็นค่าธรรมเนียมในการทำป่าไม้ เพื่อแบ่งเป็นรายได้ให้เจ้าผู้ครองนคร เจ้าของป่าและพนักงานจัดเก็บ ต่อมาแบ่งครึ่งเป็นเงินรายได้แผ่นดินและค่าตอบแทนให้เจ้าผู้ครองนครและเจ้าของป่า เมื่อจัดเก็บเงินตามปริมาตรของเนื้อไม้แทนจำนวนต้นไม้แล้ว จึงเปลี่ยนชื่อเรียกจาก เงินค่าตอไม้ เป็นเงินค่าภาคหลวง

การเก็บภาษีจากไม้ต่างๆ แต่เดิมเก็บเป็นค่าตอไม้ตามจำนวนต้นไม้ที่ตัดฟัน และเก็บเป็นภาษีซักต้นจากจำนวนไม้ที่ตัดหรือเลื่อยเป็นกระดานแล้ว โดยแยกเก็บตามชนิดของไม้ เช่น ภาษีไม้ชุง ภาษีไม้แดง ภาษีไม้ไผ่ป่า ภาษีไม้รวก ภาษีไม้สีสุก ภาษีเสา ภาษีไม้ต่อเรือ ภาษีมาดเรือโกลน ภาษีไม้ท่อนไม้กระดาน ภาษีเปลือกโปรง ฯลฯ

หลังจากประเทศไทยทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้ากับประเทศต่างๆ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มีผลกระทบต่อรายได้แผ่นดิน ทำให้เก็บเงินได้จำนวนน้อยลง เนื่องจากต้องยกเลิกการค้าและภาษีผูกขาด หน้าที่จัดเก็บภาษีอากรกระจายอยู่ตามกรมต่างๆ ๑๐ กรม ได้แก่ กรมพระคลังมหาสมบัติ กรมพระคลังสินค้า กรมพระกระลาโหม กรมมหาดไทย กรมพระคลังในซ้าย กรมพระคลังในขวา กรมพระคลังราชการ กรมท่ากลาง กรมท่าซ้าย และกรมนา การเก็บภาษีไม้ต่างๆ ดังกล่าวมาขึ้นอยู่ตามกรมต่างๆ เช่น ภาษีเสาขึ้นกรมพระคลังมหาสมบัติ ภาษีไม้ชุง ภาษีไม้ไผ่ ภาษีมาดเรือโกลนขึ้นกรมมหาดไทย ภาษีไม้ไผ่ป่า ภาษีไม้กระดานขึ้นกรมท่ากลาง ภาษีไม้ต่อเรือขึ้นกรมท่าซ้าย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ เพื่อรวบรวมเก็บเงินรายได้แผ่นดินเข้าพระคลังมหาสมบัติอย่างเป็นระบบ ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานเก็บเงินรายได้แผ่นดินไว้ชัดเจน ปิดหนทางหาผลประโยชน์ส่วนตัว และจัดระเบียบกำหนดข้อบังคับให้เจ้าภาษีนายอากรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการส่งเงินงวดจากการเก็บภาษีอากรส่งพระคลัง ทำให้เก็บเงินรายได้แผ่นดินเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนของการเก็บภาษีไม้ต่างๆ มีประกาศของกรมพระคลังมหาสมบัติเรื่อง "ประกาศไม้ขอนสักแลไม้กระยาเลย" ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ กำหนดว่า *"...ภาษีไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย ให้เปนภาษีคอเวอนแมนต์ทำ พระราชทานเงินลด"* (รัฐบาลจัดเก็บ โดยมีส่วนลดให้เจ้าหน้าที่) เนื่องจากเจ้าภาษีไม้เก็บภาษีซ้ำซ้อนปะปนกัน ในการทำไม้ นอกจากจะต้องเสียค่าตอไม้ตามจำนวนต้นไม้ที่ตัดฟันแล้ว หากล่องไม้ไปขายผ่านด่านภาษี ก็จะต้องเสียภาษีภายในอีกทอดหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้ตั้งด่านเก็บภาษีไม้ตามลำน้ำต่างๆ ที่เป็นเส้นทางล่องแพ ดังนี้ ทางลำน้ำเมืองกาญจนบุรี ตั้งด่านภาษีที่แขวงเมืองราชบุรี ทางลำน้ำสุพรรณบุรี ตั้งด่านภาษีที่แขวงเมืองนครชัยศรี ทางลำน้ำปราจีนบุรีตั้งด่านภาษีที่แขวงเมืองฉะเชิงเทรา และทางลำน้ำเมืองกำแพงเพชรและเมืองพิษณุโลก ตั้งด่านภาษีที่แขวงเมืองชัยนาท

การเก็บภาษีเป็นค่าตอไม้เรียกเก็บจากการทำป่าไม้ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทางภาคเหนือของไทยซึ่งขณะนั้นปกครองโดยเจ้าประเทศราช และถือว่าป่าไม้เป็นทรัพย์สินส่วนตัวที่จะยกให้บุตรหลานหรืออนุญาตให้ใครก็ได้เช่าทำ หากผู้ใดเป็นเจ้าของป่าก็มีสิทธิในการอนุญาตให้ผู้อื่นเช่าทำป่าไม้ของตนได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าผู้ครองนคร

ขั้นตอนการอนุญาตให้ทำป่าไม้คือ ผู้ประสงค์จะขอทำป่าไม้ขออนุญาตต่อเจ้าของป่าหรือเจ้าผู้ครองนคร เมื่อตกลงกันแล้ว เจ้าของป่าเขียนคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลาน ให้ผู้ขออนุญาตถือไว้เป็นหลักฐาน ต่อมามีการแข่งขันทำป่าไม้กันมากขึ้น มีการจ่ายเงินพิเศษเป็นสินบนแก่เจ้าของป่าเรียกว่า "ค่าเปิดป่า" ดังนั้น ผู้ที่เสียค่าเปิดป่าเป็นจำนวนสูงกว่าผู้อื่นมักจะได้รับอนุญาตให้ทำป่าไม้

อัตราค่าตอไม้ที่ผู้รับทำป่าไม้ต้องจ่ายแก่เจ้าของป่า เป็นราคาต้นละ ๑ รูปี (ขณะนั้นประมาณรูปีละ ๘๐ สตางค์ รูปี เรียกกันอย่างสามัญว่า เงินแถบ) โดยมีเจ้าพนักงานเก็บรวบรวมส่งให้เจ้าของป่าเพื่อมอบให้เจ้าผู้ครองนคร จัดแบ่งเป็น ๓ ส่วน ให้แก่เจ้าผู้ครองนคร เจ้าของป่าและเจ้าพนักงาน ต่อมาการจัดเก็บเงินค่าตอไม้รั่วไหลมากขึ้น เนื่องจากมีการลักลอบตัดไม้หรือติดสินบนเจ้าพนักงานทำให้เก็บเงินค่าตอไม้ได้น้อยลง สมัยพระเจ้ามโหตรประเทศฯ (พ.ศ. ๒๓๘๙-๒๓๙๖) กำหนดให้เก็บค่าตอไม้ตามขนาดของต้นไม้ที่ตัดฟัน คือไม้ขนาด ๘-๑๐ กำ (๑ กำ ประมาณ ๒๑ เซนติเมตร) เสียค่าตอไม้ต้นละ ๑ รูปี ไม้ขนาด ๑๑-๑๓ กำ เสียค่าตอไม้ต้นละ ๒ รูปี และไม้ขนาด ๑๔-๑๖ กำ เสียค่าตอไม้ต้นละ ๓ รูปี

ต่อมาเกิดคดีความเรื่องป่าไม้อยู่เสมอ เนื่องจากมีผลประโยชน์มากขึ้น การอนุญาตให้ทำป่าไม้ซ้ำซ้อนกันเพราะไม่มีหลักเกณฑ์ชัดเจน รวมทั้งไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และความพอใจของเจ้าของป่าหรือเจ้าผู้ครองนคร เมื่อเกิดข้อพิพาทกัน เจ้าผู้ครองนครก็ถืออำนาจสิทธิ์ขาดสั่งลงโทษ จับกุมคุมขังหรือสั่งห้ามทำป่าไม้ เช่น คดีมองทุนจันฟ้องเจ้านครเชียงใหม่ ให้สัญญาทำป่าไม้ซ้ำซ้อน คดีมองชวยอัดฟ้องเจ้าอุปราชเอาป่าไม้เมืองยวมที่มองชวยอัดได้รับหนังสือสัญญา ไปขายให้มองมนธอ แล้วมองมนธอเอาไม้จากป่าเมืองยวมไปขาย คดีมองสวยญาณฟ้องเจ้านครเชียงใหม่ให้หนังสือสัญญาทำป่าไม้แม่สะเรียง ต่อมาถูกยึดสัญญาถูกจำคุก แล้วเจ้านครเชียงใหม่นำไม้ของมองสวยญาณไปขาย ฯลฯ

เนื่องจากผู้ได้รับอนุญาตทำป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า ซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ กงสุลอังกฤษจึงเรียกร้องให้รัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯเข้าแทรกแซง ควบคุมการปกครองของเจ้าประเทศราชทางเหนืออย่างเด็ดขาด เพื่อรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาการทำป่าไม้ให้เรียบร้อย ใน พ.ศ. ๒๔๑๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ออกพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง ซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ จ.ศ. ๑๒๓๖ กำหนดให้เจ้าผู้ครองนครหรือผู้รักษาเมืองที่ทำสัญญากับต่างประเทศจะต้องได้รับสัตยาบันจากรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ ก่อน สัญญานั้นจึงจะมีผลบังคับใช้

ในปีเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระนรินทรราชเสนี (พุ่ม ศรีไชยันต์ ต่อมาเป็นพระยาเทพประชุน เจ้าพระยาพลเทพ และเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ตามลำดับ) ตำแหน่งปลัดบัญชีกรมพระกลาโหม เป็นข้าหลวงที่ ๑ สำหรับมณฑลลาวเฉียง หรือข้าหลวงสามหัวเมือง เพื่อดูแลราชการต่างพระเนตรพระกรรณ ประสานกับเจ้าผู้ครองนครและดูแลการทำป่าไม้ ซึ่งมีบริษัทต่างประเทศเข้ามาขออนุญาตทำป่าไม้มากขึ้น เช่น บริษัทบอร์เนียวจำกัด บริษัทบอมเบย์เบอร์ม่าจำกัด บริษัทสยามฟอร์เรสต์จำกัด (ต่อมาคือบริษัทแองโกลไทยจำกัด)

ในการนี้ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์สามารถเกลี้ยกล่อมให้เจ้านายฝ่ายเหนือยินยอมแบ่งเงินค่าตอไม้และภาษีอื่นๆ ที่เป็นรายได้ของบ้านเมืองออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนหนึ่งไว้ใช้จ่ายในราชการ อีก ๒ ส่วนเป็นของเจ้าผู้ครองนครใช้จ่ายและแบ่งปันแก่เจ้านายและข้าราชการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพอพระทัยมาก ตามที่มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (เมื่อครั้งเป็นพระยาเทพประชุน) ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ ดังนี้

ผลประโยชน์ที่จะได้ ไม่ได้นั้น ไม่ว่าไรดอก เปนแต่ให้มีเกียรติยศสู้คำคนพูดได้ กับไม่ต้องชักเงินแผ่นดินไปเลี้ยงเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็เปนดีใจมาก แลซึ่งพระยาเทพเกลี้ยกล่อมเจ้าเชียงใหม่ได้จนเชื่องนั้นเปนการดีหนักหนา

ปัญหาเรื่องการทำป่าไม้ในภาคเหนือของไทยยังคงมีต่อมา จนกระทั่งไทยกับอังกฤษต้องทำหนังสือสัญญาระหว่างกันว่าด้วยเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองลำพูน เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๖ มีความเกี่ยวเนื่องกับป่าไม้ ๒ ข้อ ดังนี้

ข้อ ๑๑ ว่า คนในบังคับอังกฤษมีความปราถนาจะซื้อไม้ตัดไม้ กานไม้ที่ป่าเมืองนครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ต้องทำหนังสือสัญญาต่อเจ้าของป่าให้มีกำหนดปี หนังสือสัญญานั้นทำเปนสองฉบับเอาไว้คนละฉบับต้องประทับตรากงสุลฤๅไวซกงสุลอังกฤษ แลตระลาการไทย ฤๅข้าหลวงที่เมืองนครเชียงใหม่ ซึ่งได้ตั้งตามหนังสือสัญญานี้ข้อ ๘ แลประทับตราเจ้าของเมืองนั้นด้วย แลหนังสือสัญญาเช่าป่าไม้เหล่านี้ จะต้องจดบาญชีไว้ที่ศาลกงสุลอังกฤษแลศาลไทยที่เมืองนครเชียงใหม่ทุกฉบับ ผู้หนึ่งผู้ใดตัดไม้กานไม้ในป่าตำบลหนึ่งตำบลใด เจ้าของป่าไม้ไม่ยอมฤๅเกินกำหนดหนังสือสัญญาที่ได้ทำไว้แล้วนั้น ต้องใช้ราคาผลประโยชน์ที่เสียไปให้แก่เจ้าของป่า ตามกงสุลอังกฤษที่เมืองนครเชียงใหม่จะตัดสิน การที่จะเปลี่ยนชื่อผู้เช่าป่าฤๅเปลี่ยนชื่อผู้เจ้าของป่านั้น จะต้องทำตามธรรมเนียม ประทับตราแลจดบาญชีใหม่อีกเหมือนกัน

ค่าธรรมเนียมลงชื่อประทับตราแลจดบาญชีหนังสือสัญญาทำป่าไม้นั้น จะกำหนดไว้แต่พอประมาณแลตีพิมพ์ให้ทราบทั่วกัน

ข้อ ๑๒ ว่า ตระลาการแลข้าหลวงไทยที่เมืองนครเชียงใหม่ซึ่งได้ตั้งไว้ตามหนังสือสัญญาข้อ ๘ แลพร้อมด้วยเจ้าพนักงานในเมืองนั้น จะห้ามอย่าให้เจ้าของป่าทำหนังสือสัญญาขายไม้ฤๅป่าไม้ในตำบลเดียวเปนสองรายเปนสามราย แลห้ามอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปตีตราฤๅลบตราที่เปนเจ้าของแท้ได้ตัดตีตราไว้ แลต้องช่วยลูกค้าที่ตัดไม้ซื้อไม้ตามสมควรจะได้เก็บไม้ของตัวได้ ถ้าเจ้าของป่าไม่ให้ตัดไม้กานไม้ ฤๅไม่ให้ถอยไม้ตามหนังสือสัญญาซื้อไม้ที่ว่าไว้ในหนังสือ

สัญญานี้ ข้อ ๑๑ ให้ตระลาการแลข้าหลวงไทยที่เมืองนคร เชียงใหม่ กับเจ้าพนักงานในเมืองนั้นบังคับให้เจ้าของป่าเสียค่าป่วยการให้แก่ผู้ซึ่งได้ทำหนังสือสัญญานั้นพอสมควรตามกฎหมายฝ่ายสยาม

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากรทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงพิเศษดูแลจัดราชการในหัวเมืองเหนือ ซึ่งได้ทรงเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีอากร โดยให้ข้าราชการกรมคลังเป็นผู้จัดเก็บ แล้วจัดสรรแบ่งเงินรายได้ให้เจ้านาย ส่วนปัญหาเรื่องป่าไม้นั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร โปรดให้พระยาราชสัมภารากร (เลื่อน สุรนันทน์) ข้าหลวงใหญ่ผู้ว่าราชการต่างประเทศใน ๓ หัวเมือง คือ เชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ออก "ประกาศเรื่องซื้อขายไม้ขรศัก" ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ กำหนดให้ผู้มีธุรกิจเกี่ยวข้องกับการป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ซื้อขายไม้ ต้องศึกษาแบบอย่างกระบวนการ กฎข้อบังคับในการทำป่าไม้แบบใหม่ และให้ผู้ที่ทำป่าไม้โดยไม่มีสัญญาที่ถูกต้อง แจ้งต่อเจ้าพนักงานขอทำหนังสือสัญญาที่ถูกต้องภายในกำหนดเวลา ๕ เดือน ถ้าพ้นกำหนด ๕ เดือนแล้ว (๒๓ กรกฎาคม - ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗) *"...เจ้าพนักงานป่าไม้จะตั้งนายร้อยตัดฟันไม้ในป่าทั้งปวง ซึ่งผู้ทำไม้มีหนังสือสัญญาประทับตราเสนาบดีกรุงเทพฯ ฤๅตราข้าหลวงสามหัวเมืองลาวทั้งปวงใหม่นั้นเปนของแผ่นดินให้สิ้น..."* หากมีคดีความที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้แลการซื้อขายไม้ทั้งเก่าและใหม่ให้ดำเนินการ ฟ้องร้องให้แล้วเสร็จภายในกำหนดดังกล่าว ผู้ทำการป่าไม้จะติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ตามสถานที่ต่างๆ คือ ที่ว่าการต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ ที่เจ้าพนักงานป่าไม้เมืองเชียงใหม่ ที่ว่าการข้าหลวงเมืองลำปาง ที่เจ้าพนักงานป่าไม้เมืองลำปาง ที่สำนักงานเจ้าพนักงานผู้ว่าการหัวเมืองฝ่ายเหนือที่กรุงเทพฯ และที่สำนักงานเจ้าพนักงานว่าการป่าไม้ที่กรุงเทพฯ

นอกจากนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากรยังทรงเสนอให้ออก "ประกาศเรื่องตัดไม้ขรศัก" ลงวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ความว่า นับตั้งแต่วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ เป็นต้นไป ห้ามผู้ใดกานไม้และตัดฟันต้นสักใน ๕ เมือง คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน และแพร่ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากข้าหลวงใหญ่ผู้ว่าราชการต่างประเทศ (พระยาราชสัมภารากร) หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับเงินเป็นค่าไม้ราคาต้นละ ๔๐-๕๐ รูปี ตามขนาดของต้นไม้ และปรับอีกต้นละ ๑๐ รูปี สำหรับเป็นรางวัลแก่ผู้พบเห็นการลักลอบตัดไม้ รวมทั้งประกาศย้ำว่า ผู้ที่ไม่ได้ทำหนังสือสัญญาใหม่ให้ถูกต้องภายในเวลา ๕ เดือนตามประกาศฉบับแรก ให้รีบดำเนินการภายในวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ และหากผู้ใดยอมทำสัญญาให้ผลประโยชน์แก่แผ่นดินสูงกว่าผู้อื่น ก็จะได้รับอนุญาตให้ทำป่าไม้ได้ต่อไป

เมื่อสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงตัดสินพระทัยส่งพระยาทรงสุรเดช (อั้น บุนนาค) ไปเป็นข้าหลวงประจำเมืองเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๔๒ พระยาทรงสุรเดช ได้พยายามเกลี้ยกล่อมให้เจ้านายฝ่ายเหนือเห็นผลดีของการมีข้าราชการไทยเป็นผู้ช่วยเสนา ๖ ตำแหน่งได้เป็นผลสำเร็จ สามารถคุมกิจการป่าไม้และการคลังไว้ในอำนาจของข้าหลวงใหญ่อย่างเด็ดขาด และเอื้อประโยชน์ให้นายสเลด (Mr. H. Slade) ผู้เชี่ยวชาญการป่าไม้ชาวอังกฤษ ที่รัฐบาลไทยขอยืมตัวมาจากรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย ในการสำรวจกิจการป่าไม้ทางภาคเหนือระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๘ - เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๙

นายสเลดได้ทำรายงานเสนอความเห็นต่อกระทรวงมหาดไทย สรุปความได้ว่า รัฐควรมีสิทธิ์ขาดในการจัดการป่าไม้ซึ่งถือเป็นของมีค่าต่อส่วนรวม ยกเลิกส่วนแบ่งเงินค่าตอไม้ให้เจ้านาย โดยจ่ายทดแทนเป็นเงินเดือน และเห็นสมควรตั้งหน่วยงานของรัฐ ทำหน้าที่ดำเนินการออกกฎหมายควบคุมการทำป่าไม้ จัดเก็บเงินค่าตอไม้ รวมทั้งจัดส่งนักเรียนไปศึกษาเรื่องป่าไม้ในต่างประเทศให้เชี่ยวชาญ เพื่อกลับมารับราชการเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นชอบ และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งกรมป่าไม้เพื่อดำเนินการ ตามพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๑๘ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) มีความละเอียดดังนี้

ถึงกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ด้วยจดหมายที่ ๘๘/๑๙๓๓๗ ลงวันที่ ๖ เดือนนี้ ส่งรายงานมิสเตอร์สเลดตรวจการป่าไม้ มีความเห็นที่จะจัดการต่อไป มหาดไทยเห็นชอบด้วย ขออนุญาตจัดการนั้น ได้ตรวจดูตลอดแล้ว เห็นว่าความคิดมิสเตอร์สเลดเป็นความถูกต้องดีแท้ทุกประการ เป็นอันอนุญาตให้จัดการตามที่ว่า

การซึ่งจะถือป่าไม้เป็นของหลวงทั้งสิ้นนั้น เห็นว่าเป็นการมีตัวอย่างอยู่เช่นแต่ก่อนป่าไม้ที่ตกเป็นมรฎกแก่บุตรหลานเจ้าผู้ครองเมือง เจ้าของป่าไม้มีอำนาจที่จะหาผู้รับเช่าทำเองตามลำพัง ภายหลังเกิดความด้วยเรื่องให้เช่าหลายรายชุกชุมหนักขึ้น จึงได้ตัดสินมอบที่ป่าให้เจ้าผู้ครองเมืองเป็นผู้ให้อนุญาตแต่คนเดียว เมื่อได้ค่าตอมาเท่าใดให้ปันจ่ายให้เจ้าของป่าเป็นส่วนๆ การที่ปันเงินนั้นก็ไม่เรียบร้อย เพราะไปติดค้างอยู่เสียที่ผู้รับทำป่าบ้าง ที่พนักงานผู้ตรวจเก็บค่าตอบ้าง ละลาไปในคลังบ้าง เงินแผ่นดินก็พลอยสาปสูญไปด้วย การที่คอเวอนแมนต์จะรับเก็บเงินค่าตอนี้ก็เพื่อจะให้ได้เงินมากเต็มตามที่ควรจะได้ แลจะแบ่งส่วนให้เจ้าผู้ครองเมืองแลเจ้าของป่า ตามที่ควรจะได้แลเคยได้จะขาดประโยชน์ไปก็แต่ผลประโยชน์ซึ่งได้โดยนอกทาง คือเงินน้ำใจแลอไรอื่นๆ ถ้าเงินที่ได้โดยทางตรงได้รับเต็มบริบูรณ์แล้ว ถึงจะขาดโดยทางลับไปก็จะไม่เป็นที่เสียใจอันใดมาก จะเป็นอยู่ก็แต่แรกๆ เมื่อยังไม่ได้รับเงิน

แต่ส่วนการรับเงินจ่ายเงินในเมืองเชียงใหม่ ที่ข้าหลวงทำอยู่ทุกวันนี้ ต้องขอกล่าวซ้ำอีกว่า ไม่ได้รู้ว่าทำกันประการใดเลยช้านานมาแล้ว ถามก็หาได้ความอันใดไม่

ฝ่ายการคลังที่เมืองเชียงใหม่ ข้าหลวงเองก็กล่าวโทษอยู่ว่า มีที่รั่วที่ไหล ไม่เป็นการเรียบร้อยถ้าหากว่าจัดการรวบรวมเก็บเงินขึ้นเช่นนี้แล้ว เงินค่าตอจะส่งที่ข้าหลวงฯ จะส่งให้คลังเมืองเชียงใหม่เก็บ ข้าหลวงได้รับเท่าใดก็ไม่ต้องบอกให้รู้ จ่ายก็ไม่ต้องบอกให้รู้ จะสูญหายไปในคลังเท่าใดก็ไม่ต้องรู้ เห็นหามีประโยชน์แก่นสารอันใดไม่ ส่วนเงินภาษีไม้ขอนสักที่ทำอยู่บัดนี้เป็นการหละหลวมจริง ที่จะให้ยกไปอยู่กระทรวงมหาดไทย ก็เพื่อประสงค์ที่จะได้จัดการรวมกันกับป่าไม้ เพราะการตรวจตราอาไศรยกันแลกันรักษาประโยชน์ได้ทั้งสองฝ่าย แต่การรับเงินส่งเงินนั้น ถ้าส่งทางมหาดไทยก็ต้องเป็นการอ้อม คือมหาดไทยต้องไปคลำฯ เงินอยู่เสียก่อน แล้วจึงส่งคลังเป็นการเพิ่มธุระในกระทรวงมหาดไทยเกิดขึ้นอีกน่าหนึ่ง แลไม่เป็นการเรียบร้อยถูกต้องตามแบบความคิดที่จะจัดการคลัง

เพราะฉะนั้น การป่าไม้และภาษีไม้ขอนสักนี้ ถ้าจะว่าแล้วควรจะขึ้นอยู่ในคลัง แต่เพราะเหตุว่าคลังพึ่งจะลงมือจัดการเปลี่ยนแปลงใหม่ และยังไม่มีอำนาจทั่วถึงไปในหัวเมือง ถ้าจะให้จัดการแต่แรกก็จะเป็นที่ขัดข้องด้วยอำนาจที่จะจัดการให้ตลอดได้ จึ่งเห็นว่าควรแล้วที่จะให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยไปพลางก่อน แต่ในเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแลกระทรวงพระคลังปฤกษาหาฤๅกันในเรื่องที่จะรับเงินส่งเงิน แลให้ได้งบประมาณรับแลจ่ายซึ่งควร แลได้สั่งแล้วให้ข้าหลวงเมืองลาวเฉียงยื่น อย่าให้เป็นการหละหลวมเหมือนอย่างเช่นเป็นอยู่ทุกวันนี้...

กรมป่าไม้นั้น เป็นตกลงให้ตั้ง บันดาป่าไม้ทั้งปวงและด่านภาษีเมืองไชยนาท ให้อยู่ในกระทรวงมหาดไทย

ให้นำร่างพระราชบัญญัติการป่าไม้เสนอที่ประชุมรัฐมนตรี

การทั้งปวงนี้ได้สั่งไปยังกระทรวงพระคลังมหาสมบัติแล้วให้ส่งหนังสือต่างฯ ตามที่ได้ส่งมานี้ ไปให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติพิจารณาข้อความ แลปฤกษาหาฤๅกันให้ตลอด

งานสำคัญของกรมป่าไม้ได้แก่ การเจรจาขอโอนกรรมสิทธิ์พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดในภาคเหนือให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน การควบคุม คุ้มครองป่าไม้และการจัดเก็บค่าตอไม้ ซึ่งพระยาศรีสหเทพ (เส็ง วิรยศิริ) เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้เจรจากับเจ้านายฝ่ายเหนือได้เป็นผลสำเร็จ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ โดยรัฐบาลยินยอมจ่ายเงินส่วนแบ่งค่าตอไม้ครึ่งหนึ่งให้เจ้านาย เฉลี่ยตามอัตราส่วนที่กำหนดในแต่ละเมือง ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ เช่น เงินค่าตอไม้ป่าแม่ปายและป่าแม่ฮ่องสอน ให้แบ่งเป็นของหลวงครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งแบ่งเป็น ๔ ส่วน พระราชทานเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ๑ ส่วน เจ้าดาราวัศมี ๑ ส่วน เจ้าอุบลวรรณา ๑ ส่วน และยกเป็นเงินบำรุงเมือง ๑ ส่วน เงินค่าตอไม้แขวงนครลำปาง ให้แบ่งเป็นของหลวงครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งแบ่งเป็น ๒ ส่วน พระราชทานแก่เจ้าผู้ครองนครลำปาง ๑ ส่วน และพระราชทานแก่เจ้านายบุตรหลาน ๑ ส่วน ฯลฯ

นอกจากนั้น กรมป่าไม้ยังปรับปรุงเปลี่ยนสัญญาอนุญาตทำป่าไม้ ให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน กำหนดระยะเวลาทำป่าไม้ภายใน ๖ ปี กำหนดอัตราค่าตอไม้ชั้นที่ ๑ เก็บต้นละ ๔ $\frac{1}{2}$ รูปี กำหนดให้กานไม้ไว้ก่อน ๒ ปีจึงตัดได้ กำหนดขนาดไม้ที่จะเลือกกานได้ คือรอบลำต้นขนาด ๖ ฟุต ๔ $\frac{1}{2}$ นิ้ว สูงจากพื้นดิน ๔ ฟุต ๖ นิ้ว ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงกำหนดระยะเวลาทำป่าไม้เป็น ๑๒ ปี และ ๓๐ ปีตามลำดับ ส่วนอัตราค่าตอไม้นั้นก็ปรับเปลี่ยนเรื่อยมา ตามบริเวณป่าในลุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่างกัน และเก็บตามขนาดของไม้ใหญ่หรือไม้เล็ก (พิกัด ๓ บาทขึ้นไปถือเป็นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งการตั้งพิกัดยึดถือเอาวา - วัดความยาวและกำ - วัดรอบลำต้น เป็นเกณฑ์) ไม้ขนาดใหญ่เก็บต้นละ ๑๐ บาท ไม้ขนาดเล็กเก็บต้นละ ๖ บาท

เนื่องจากปัญหาในการกำหนดพิกัดไม้ที่มีเศษวาและกำ ทำให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบ ทั้งในเรื่องการซื้อขายไม้และการเก็บค่าตอไม้และภาษีผ่านด่าน รัฐบาลจึงเลิกเก็บเงินค่าตอไม้และภาษีผ่านด่าน เปลี่ยนเป็นเก็บเงินค่าภาคหลวง โดยคิดน้ำหนักไม้เป็นปริมาตรตามระบบเมตริก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นต้นมา โดยกำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม้สักที่ทำจากป่าสัมปทาน ดังนี้ ไม้ชั้น ก. ที่มีปริมาตรตั้งแต่ ๑.๑๓ ลูกบาศก์เมตรขึ้นไป ยาวตั้งแต่ ๕.๔๙ เมตรขึ้นไป เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๘.๘๓ บาท (ต้นละ ๑๒.๕๐ บาท) ไม้ชั้น ข. ที่มีปริมาตรต่ำกว่าไม้ชั้น ก. ลงมา เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๕.๖๕ บาท และ ไม้ชั้น ค. ที่มีปริมาตรเท่าใดก็ตาม แต่มีความยาวต่ำกว่า ๕.๔๙ เมตร ลงมา เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๓.๕๓ บาท ส่วนไม้สักที่ทำโดยการอนุญาตผูกขาด หรืออนุญาตเป็นรายย่อย ก็กำหนดอัตราค่าภาคหลวงเป็น ๓ ชั้นเช่นเดียวกัน คือ ไม้ชั้น ก. เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๑๐ บาท ไม้ชั้น ข. เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๕ บาท และไม้ชั้น ค. เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๓ บาท

การแบ่งชั้นไม้และอัตราค่าภาคหลวงไม้สัก มีการปรับปรุงแก้ไขต่อมาเป็นลำดับ เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยและเหตุการณ์ เช่น พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดชั้นไม้สัก โดยถือปริมาตรเนื้อไม้เป็นเกณฑ์ ไม่คำนึงถึงขนาดความสั้นยาว คือ ไม้ที่มีปริมาตรตั้งแต่ ๑ ลูกบาศก์เมตรขึ้นไป เป็นไม้ชั้น ก. ต่ำกว่า ๑ ลูกบาศก์เมตรถึงครึ่งลูกบาศก์เมตรเป็นไม้ชั้น ข. ต่ำกว่าครึ่งลูกบาศก์เมตรเป็นไม้ชั้น ค. พ.ศ. ๒๔๙๔ แบ่งชั้นไม้และอัตราค่าภาคหลวงดังนี้ ไม้ชั้น ก. คือไม้ที่มีขนาดปริมาตรตั้งแต่ ๐.๕๐ ลูกบาศก์เมตรขึ้นไป เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๕๐ บาท ไม้ชั้น ข. คือไม้ที่มีขนาดปริมาตรต่ำกว่า ๐.๕๐ ลูกบาศก์เมตรลงมาถึง ๐.๓๐ ลูกบาศก์เมตร เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๔๐ บาท ไม้ชั้น ค. คือไม้ที่มีปริมาตรต่ำกว่า ๐.๓๐ ลูกบาศก์เมตรลงมา เก็บค่าภาคหลวงลูกบาศก์เมตรละ ๒๐ บาท ฯลฯ

นางสาวศิรินันท์ บุญศิริ
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๖

บรรณานุกรม

เกษตร, กระทรวง. **ประวัติกระทรวงเกษตร.** พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๔๙๙. (พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในวันเปิดที่ทำการใหม่ ๑ เมษายน ๒๕๐๐)

การต่างประเทศ, กระทรวง. กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. **สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๑๙๖๙. (หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๑๓-๒๔๖๒)

ชมัยโฉม สุนทรสวัสดิ์. **การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกิจการป่าไม้ทางภาคเหนือของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. **๒๗ เจ้าพระยา (ฉบับพิสดาร).** พระนคร : โรงพิมพ์แพร่การช่าง, ๒๕๑๐.

ป่าไม้, กรม. **ประวัติและผลงานของกรมป่าไม้ ๒๔๓๙-๒๕๐๐.** พระนคร : โรงงานกระดาษไทย, ๒๕๐๑.

รัตนาพร เศรษฐกุล. **ศาลต่างประเทศในภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ. ๒๔๑๖-๒๔๘๐).** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

วัลลภา เครือเทียนทอง. **การปฏิรูปการปกครองลานนาไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

สรัสวดี อ๋องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา.** เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก, ๒๕๒๙. (โครงการข้อสนเทศล้านนาคดีศึกษา)

เสถียร ลายลักษณ์, นายร้อยตำรวจโท และคนอื่นๆ (ผู้รวบรวม). **ประชุมกฎหมายประจำศก.** เล่ม ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔ และ ๑๖. พระนคร : โรงพิมพ์เดลิเมล์, ๒๔๗๘.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๓๓, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๓๓, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๑๐

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

26178

DS
582
จ657พ
2546
ต.2

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รศ.121-122 ตอน 2.

C.U.BOOK
RCV 982 14-02-49
789744 176288
C111 IB 420
6100